

TROSLOJNE POSTELJINE

DUNJA MATIĆ

SADRŽAJ

Spora odrastanja	3
U tijesnim cipelama	16
Staklene slike	63
U Slučajnosti	105
Halucinacije	137
Neprevodiva igra riječima	162
Pisati ogledalo	210
Epilog	219
O autorici	222
Impresum	223

Zahvale

*Peri na energiji, Ljiljani na disciplini, Perici na znanju, Petri na inspiraciji, Luki na ljubavi i
strpljenju.*

Marijeti na postojanju.

*umjetnosti na čaroliji
znanosti na smislu
i prijateljstvu na životu*

Dokument 2

Prvu priču koju si napisala o nama ukrala sam s interneta. Dogodila se 2014. Ja sam nam predviđala slavu, ti si se bojala sramote. Tako je uvijek bilo.

SPORA ODRASTANJA

Zima se pojavila samo na kalendaru i nigdje drugdje. Na dvanaestom katu, zadnjem katu pod pločom, u zadnjem stanu čija vrata nađu samo oni koji znaju da vrata tamo postoje – kuhalo se. Češće noću nego danju, češće previše nego premalo, odgojena sam da se bojim gladi i ne sramim bacanja hrane. *I know by now the children must be crying in the land where they let the children cry, and tonight the stars'll be out, and don't you know that God is Pooh Bear?* Zvučnicima zavija američki haiku, Jack[1] mi glasom tuče bubanj i ja tučem tipkovnicu, naše su recitacije robusne i radosne, razvaljene nespretnošću neopterećene razigranosti. On i ja, takvi – nikakvi, ispisat ćemo stranice. U kutu nikad dovoljno velikog stola, stisnuti seminarski radovi me čekaju, osuti gramatičkim pogreškama i genijalnim pokušajima originalnosti. *Ne mogu pisati tvoje priče sada Jack, imam posla.*

Telefon zvoni. Zoveš me na kavu, pivu, cigaretu, druženje – ne. Zoveš me, kažeš, da mi ponudiš posao. Ti si ozbiljna žena i smiješ se onome što ja smatram svojim poslom i ako mi ga ti sada nudiš, ozbiljna žena kakva jesi, nuditi ćeš mi ga za pare. Neću pitati, ni koji ni kakav, pretpostavljam, konvencionalan, ali i kratkotrajan. Između ostalog, ja već imam posao na fakultetu ma koliko ne bio plaćen, a i htjela sam ne razočarati se odmah i barem nekoliko sati pred polusan pretpostavljati da mi pripremaš nešto veliko.

Sutradan se nalazimo u gradu i gužvi, pijemo kratku kavu i ti ne odugovlačiš previše, svejedno dramtiziraš, kažeš mi: „Ostavi sve ostalo, Lu, to čime se baviš pored ovoga je crno ispod nokta, za četiri mjeseca rada bit ćeš mirna godinu dana, do iduće godine, i onda ćemo raditi opet, ali onako kako Mi želimo. Ovo je najveće što kod nas postoji, oni lude stvari rade, znaš li koga sve dovode i koga su sve doveli, to su i pare i prilike i poznanstva i – vidljivost. To je D-festival, u D-gradu: akademski, artistski i aktivistički! To je jedino perspektivno, progresivno i probitačno, tamo se okreću imena i iznosi i inspiracije i sve što smo ovdje htjele, a još uvijek ne možemo, tamo se lude stvari rade Lu!“

Pristajem bez predomišljanja, pretočila si u mene sav svoj entuzijazam bez poteškoće, te zime sam često zaboravljala reći ne, mislila sam da mogu na sebe natovariti sve i svašta i tako svim i svačim natovarena gugutala sam: „Još, još, još!“ Graktala. Dok smo hodale polupraznim ulicama nedjeljnog pepeljastog sivila, pitala si:

– E, misliš li da će se zbog ovoga pričat o nama?

- 'Ko bi pričao o nama?

- Pa... Ljudi jebote. Misliš da će u nas upirati prstom, za mjesec-dva ili tri, godinu... Onako kako mi sad upiremo u Ovoga i Onoga? Govorit će: *E, to su one šta rade D-festival!*

- Ne znam.

Meni se živo jebalo i za Ovoga i za Onoga i za upiranja prstom.

Sutradan smo poslom putovale u D-grad. U D-gradu je zima uvijek i stalno, ali nije ni bijela ni mirna, ni utješna. Nema utjehe u D-gradskoj zimi, za mene je nikada nije ni bilo, a od kratkog vremena koje sam prošle godine tamo bila provela, pamtim samo debele makete birokratskog mraza i sredovječne debele žene ogrnute oderanim beštijama, dok ti debelim prstima rade š-š u tramvaju, dok navodno jako posvećeno čitaju *24 sata* ili neke druge slične, za koncentraciju izuzetno zahtjevnog novine. I ništa novo nisam ni ovoga putu našla tamo, makete su malo podebljane i sredovječne žene također, okviri na hipsterskim naočalama, ponuda kariranih sakoa u *H&M-u* - *za više para i bitno manje muzike, sad svi izgledamo kao i ti, Jack*. Posjeli smo se u *D-bircu*, a ako ne znate što je *D-birc* bez da vam ja to moram reći, onda zbilja ne znam gdje živite, sigurno ne u D-gradu, a ako ne živite u D-gradu, onda ne znam gdje drugdje živite, jer to je jedini grad u ovoj državi, tako su mi odavno rekli, u kojem ima iole smisla živjeti.

Naš novi *el hefe* i neidentificirana buduća kolegica pored njega dočekali su nas za nepušačkim stolom. *El hefe* je prometna-nesreća od čovjeka natrpana u kožnu jaknu koja se jedva kopča preko trbuha, ekstatično izbečenih očiju na licu koje samo pamti da je jednom bilo lijepo. On je pedesetplusgodišnja, dvadesetčetverosatna mašina fantastičnih ideja znanstvenofantastične izvedivosti, nedovršenih misli i ponavljajućih rečenica; zamišljam... Balkanski Dean Moriarty, pravim imenom ikonični Neal Cassady, na svoju nesreću nađen i nesnađen u potpuno pogrešnom vremensko-prostornom kontekstu. Napustila ga je njegova vojska idejnih provoditelja i ostalo je na nama, padobrancima, da u trajanju od tri brzo-leteća mjeseca odradimo organizacijski posao koji traži barem trostruko više vremena. Mi imamo sve pod kontrolom i ništa od iskustva, mi smo njegove *najljepše i najpametnije* - *ge-ni-jal-ke*. Zabijam glavu u bilježnicu; dok ti briljiraš pregovaranja ja lažiram pisanje, već vrti mi se, od pitanja i prohtjeva i tih očiju koje skaču po prostoriji i grabe po svemiru, vrte kazaljke na satu čudovišnom brzinom zauvijek izgubljenog vremena. Kolegica čije lice ničim

osim iskrenim umorom od života ne odaje tridesetplus godinu, ukopana je u naslonjaču nasuprot mene. Zvat ćemo je samo S. jer djeluje kao da bi stigla i umrijeti prije nego li dovrši ostatak svog imena. Ne govori mnogo i pita još manje, pridružuje nam se vani, pa na hladnoći pušimo cigaretu. Ona je tu zbog novca i referenci, ne gura se inače nigdje i nikome u ništa, ali godina ima koliko ima i prilika za pristojan život bitno manje, a akademski aktivizam i ovakva događanja voli i poštuje koliko i boga – nimalo jer nema ih, a ako ima ne rade ništa dobro i možda bi rađe sve polila benzinom i zapalila, ali *šta-nam-je-tu-nam-je*.

Isti se dan vraćam kući i čitam poeziju mlade *madame S*. To je, žali-bože-što-sam-živa, molim-vas-isključite-aparate poezija, mučna i zarazna u svojoj bezizlaznosti. Ovo što radim, to je loša navika živaca da se opterećuju, „Zašto ovo čitam?“, spava mi se i ne mogu spavati, mašina mašinira, slažem koncepte i konferencije i predavanja u glavi, jutro je i imamo sastanak za tri sata spavanja premalo. Jack me čeka na jastuku i on je umoran. Nemamo vremena za priče.

* * *

Proljeće se pojavilo samo na kalendaru i nigdje drugdje. Po prozoru nam plaću oblaci, u mojim ušima pleše *Foxtrot*[2], kažem ti da volim taj album, a ti albume iz 90-ih voliš više, ja ih nisam ni preslušala. Svejedno, kradeš mi slušalicu i neuspješno namještaš glavu na isturenim kostima mojih ramena, čupajući mi pritom i drugu slušalicu iz uha; njihovi kablovi su kratki od zapetljanosti. Smršavile smo. Razvlačiš ovratnik majice i pokazuješ mi propuh u grudnjaku na mjestu gdje je sisa jednom bila. Ja ću ti zaželjeti dobrodošlicu u svoj život, nasmijati ćeš mi se, odustati od slušalice i od kostiju. Naginješ se preko mene i kroz mokro staklo prozora pokazuješ mi drvene medvjede uz cestu koje svakog puta zamijeniš za prave. Kažem ti da, dan danas, događa mi se isto. Pitaš me što mislim o knjigama koje znaš da nisam čitala, i ja ti ponavljam da ih nisam čitala, ti i ja nikad nismo čitale iste knjige, nismo gledale iste serije, nismo po tisuću puta pregledavale iste filmove, ti mrziš Waitsa, ja ne razumijem Štuliće i Balaševiće, premda svojim doma, a nekad i tebi, lažem da ih volim. Pitaš me, kakvo sam ja to *partijsko dijete* i ja ti odgovaram – *nikakvo*. Kako smo se uvijek i u svemu, pa sada i u ovome, svejedno nalazile zajedno?

Autobus nas opet vozi u D-grad. Iza sebe imamo tri mjeseca primanja poziva i pisanja pozivnica, pisanja prijevoda, mailova, sažetaka, naputaka, tablica i dijagrama, uvijek, u svako i bilo koje doba dana. Virtualno smo vukle za rukav svaku facu intelektualne scene,

sve izbjeglice, i pribjeglice, i protestirajuće, sve aktivno ljute i rječite prijestupnike i prijestupnice, sve zvijezde i zvjezdice tog neobično malenog svemira. Cijelim putem na glas kontempliraš odjevne kombinacije za otvaranje glavne konferencije, pazeći koja bi odgovarala kakvom retoričkom pristupu, ja samo nastojim ne prevrtati očima, sugeriram ti da se ne uzbuđuješ i pitam se zašto nemam ništa za pušiti. Vučem Jacka sa sobom u torbi premda smo se već previše puta pročitali. Nekako se činilo simpatično simboličkim da me Cesta prati na cesti. Simpatičnosti unatoč, simboličnosti ne pomažu baš toliko.

Na kolodvoru lovimo taksi i njime se presporo probijamo kroz promet, k našem novom privremenom prebivalištu. Više silom nego milom, zvat ćemo ga domom od sada pa nadalje. Tamo nas dočekuje kolega, pariško-imoćanska karikatura scenarista/slikara/redatelja. On je naš novi cimer koji žica cigarete i tiska se uz nas na prozoru stana u kojem se ne puši. Stan nam je posuđen, netom preuređen; sve je sivo i mramorno i monumentalno, ali jedva opremljeno, ništa nije raspoređeno. Pod si oprala tripud prije nego što se po njemu sigurno moglo hodati samo u čarapama. Prozori razbijaju cijela dva zida, ali pogled im ne stiže dalje od fasade druge zgrade, one preblizunasuprot... Na terasi imaju pokriveni jacuzzi po kojem je napadalo lišća i granja i komadića konstrukcijskih radova. Cimeru prepuštamo sobu i mi se raspoređujemo u dnevnom. Još je jedna soba ostala, ali u njoj su samo kutije i kutije, beskonačne kutije knjiga i prašine, neki davno osvojeni *Kvisko* kojeg se s dvije ruke podiže, ali i dalje je težak, a osvojio ga je najmlađi pobjednik *Kviskoteke* ikad. Ovo je njegov stan u kojem ne živi. Odlaziš u wc s nekom literaturom iz ekonomije i preko vrata koja se ne daju zatvoriti dovikuješ mi teorije koje ne razumijem. Ja se izmičem imotsko-francuskom šaputanju dok mi obzirno nudi savjete performerskog ponašanja, prislanjajući pred ogledalom, čas jednu čas drugu, zapravo identičnu crnu košulju o svoj uzaludno napeti torzo. Upozorava nas da njegov scenarij stoji na stolu: „Ne dirajte ga!“

Taksi kasni i mi kasnimo, smijemo se mami koja se niz cestu kotrlja za djevojčicom, koja se niz cestu kotrlja za kišobranom, koji se niz cestu kotrlja, prema našem taksiju koji trubi. Na izlasku iz taksija hvališ se taksistu povodima našeg dolaska, on nema pojma tko smo mi, ni što je naš festival.

Stižemo do *D-birca* koji nije samo birc, to još nisam rekla, on je i kino i konferencijska dvorana, s dvije D-dvorane, jednom malom i jednom velikom: mi smo, otvorenje je, u velikoj dakako. Na ulazu je previše ljudi za toliko kišno vrijeme, a i dalje premalo ljudi za toliko *ključan događaj*. Po izrazima lica ostaje upitno doduše, jesu li ti ljudi samo zalutali ovdje ili se privremeno sakrili, od kiše, sebe ili života. Kamere su posvuda, a ti si, nevjerojatno lažno,

nonšalantno centrirana, pred objektivima i svjetlima i svjetinom, i pričaš priče o progresivnosti i odgovaraš na pitanja o politici, a ja se skrivam iza kamere i dižem ti palac u zrak, kesim se neprirodno jer potpuno mi je nelagodno; *el hefe* me huška da zakoračim naprijed. Lovim mladu *madame S.*, grabim je pod ruku i izvlačim na kišu; ona me upoznaje sa svojom djevojkom koja „jako lijepo svira violinu u filharmonijskom orkestru“ i stoji pored mene jer činim joj se usamljena. Šapućem *madame S.* na uho: „Koji kurac mi uopće radimo tu?“ ona mi odgovara kako je tu samo onoliko koliko je potrebno da barem tako djeluje.

El hefe izlazi na pozornicu i vuče nas za sobom. Redamo se iza njega kao vojska: novi smo, predstavljamo se iznenađujuće punoj dvorani, tek sada vidim koliko je puna, premda još uvijek nisam potpuno – tu. Spustila sam se, pala natrag u sebe s neke petnaeste planete koju još nisu otkrili, tek u trenutku pred mikrofonom. Ovo ne bi trebalo biti toliko strašno, treba samo reći ljudima što ih sve čeka, predstaviti program, sve se svodi sada na to da zapetljam mašnu na paketu kojeg prodajem, ali nemoguće je, jer tek sada padam s te planete koju još nisu ni otkrili, vidim te ljude pred kojima mi elektrošokovi krckaju niz kičmu i kidaju koljena. Na pola se govora pravdam pred publikom, govorim im prestravljeno, „Vas je zbilja jako, jako puno...“ *el hefe* me tapša po ramenu i razdragana masa plješće, netko iz gužve se dere, „Ajmo, Rijeka!“ ne znam ni tko, ni kako, moguće je da sam to i izmislila. Užas prolazi, ali svi su već vidjeli klecanje koljenja i drhtanje dlanova i čuli u mom glasu da sam samo tri sekunde daleko od sigurne smrti – ne, rekli su mi kasnije, nije nitko ništa vidio, nitko ništa čuo ni shvatio, samo si odjednom postala jako slatka, svima im je to bilo jako slatko, moj umalo-moždani udar. *El hefe* je bio potpuno zaljubljen, kaže: „To! To je život! To je stvarno! To je umjetnost života i stvarnosti, tvoja auteeentičnost i iiskrenost! Fantaaastična! Fantaaastična!“ on uvijek razvuče to centralno a, kao da ga boli. A nisam bila ni autentična, ni iskrena, ni fantaaastična,. Bila sam samo usrana do neuračunljivosti.

Kao svaku propisnu VIP garnituru, sele nas u propisni VIP klub, iako se jedini VIP tretman koji bih sada htjela svodi na što skoriji otpust kući. Kojoj god. Samo da je bez ministara i pročelnika i njihovih muza i priležnika i Luki Nižetića (i on je bio tamo), zajedno sa svim ostalima Ovima i Onima i nijednim od *mojih*. Moji su ostali u našem romantično pokislom gradu, puše pljuge i rade neslušljivo-nesnošljivu kompjutersku glazbu, spavaju po tuđim sobama i jedni po drugima, izmišljaju scenarije za *sitcom* kojeg neće snimati, zamišljam, po sedamsto pedeset i šesti put Laurie Anderson objašnjava im nešto pametno o ženama i novcu, pritom pomalo i plešu, negdje u pozadini Chevy Chase *lipsynca* Paul Simona[3],

zaključuju kako Paul ima neotkriveni smisao za humor – negdje u sebi smijem se zajedno s njima, dok me Luka Nižetić bez pardona ne zaobilazi ramenom jer, pa, zašto bi? Jedino utješno je polarno plavo neonsko svijetlo koje se probija podijem, dok nepoznati ljudi na pozornici izvode i više nego poznatu mi melodiju, onu koju bih sada puštala iza zadnjih vrata, sa zadnjeg kata svoje visoke vežičke zgrade. Sergej Trifunović iznenađujuće impresivno pjeva: *Remember when you were young / You shone like the sun/ Shine on you crazy diamond/ Now there's a look in your eyes, like black holes in the sky / Shine on you crazy diamond*. Naslanjaš se na mene i kimaš mi glavom u šta-je,-bi-se-mogla-naviknut-na-ovo?-maniri, nosiš mi prvi i zadnji besplatni pelinkovac kojeg sam brojala. Ne doživljavam te, Sergej i ja smo već vjenčani i radimo prekrasnu srpsko-hrvatsku decu.

* * *

Dan milijunti. Pišem pismo prijateljima, naslovljeno je *Princezini dnevnic*:

Imam simpatiju. Zovem je madame S.; mislimo sve o svemu isto i najljepša je. Izgleda kao Julie Delpy u svijetu u kojem Julie Delpy napušta glumačku karijeru zbog preprodaje dopa, boravi u ženskom zatvoru gdje su joj polomili nos, srezali par kila mesa i preodgojili je u šarmantno-ljutitu lezbejku. Ona je moja sigurna luka ovdje, moj comrade, dijelimo impresivan popis bolnica i bolovanja i operacija i kojekakvih zdravstvenih tegoba kojima smo popunile popis svih stvari koje nismo očekivale od tijela do tridesete. Hipohondrične, nedovoljno hiperaktivne, neočekivano rano i redovno umorne, udružene na osnovi akutne nemogućnosti nalaženja smisla.. Ostalo ostaje nepodnošljivo. Budimo se u sedam nakon što smo zaspale u šest, nakon što smo pisale izvještaje za medije, nakon što smo, prisilne pristojnosti radi, boravile na najljigavijim mjestima s najljigavijim ljudima, slušale sve njihove Znaš-li-kad-sam-ja?-priče. Budimo se u sedam dakle, vodimo interdisciplinarnu školicu od devet do jedan, između jedan i tri dadiljamo goste izlagače i pričamo sto i jednom varijantom krnje-engleskog, odlazimo na pola ručka po ostale na aerodrom, razvozimo ih po hotelima jer nedobog da su svi u istom, trčimo na sajam književnosti u šest kojeg napuštamo zbog konferencije u sedam, konferencija u sedam traje do jedanaest, u jedanaest želimo, ali ne idemo doma, nastavljamo slušati Kad-sam-ja-priče... Jedini pametan razgovor vodimo s našim vozačem. Da, imamo vozača. Jer ovdje sve mora biti brzo, brzo, brzo, brzo, i pop, pop, pop. I seksi. Pop i seksi jedine su nove dvije riječi u mom rječniku. Ali imam sreće, s kolegama makar. Ta random okupljena spasilačka služba koja se vodi kao nova organizacija ispala je šačica divnih ljudi. I nekako se (ne-s)nalazimo u svemu tome zajedno.

Inače, trebali bi znati da i Nick Cave živi ovdje i nekidan mi je prodao majicu. Ali s obzirom da je riječ o Nick Caveu – prodao mi je i dvije. Vraćala se s radija pješke – jer mogu ja to, ne izgubit se u ovom gradu, bravo Lu – zalutala u neki dućan i našla Nick Cavea.

Kopipejstanog. Taj isti dan, dok sam pokušavala piti cijeđene vitamine, paralelno pričajući na oba mobitela, na trinaest jezika koje ne znam, prišla mi je Fatima – baba gatara s pričom koja valjda vrijedi za svaku ovakoizgledajuću ženu, pa tako i za mene. Onda je, u svrhu skidanja uroka moje osmogodišnje nesretnosti u ljubavi, puhnula u neki, veličine nokta komad pretpostavljam-drva i uzela mi deset kuna.

Tako, plagirani celebrity i babe gatara.

Molim vas dođite ih vidjeti. Ili samo dođite.

Nakucala bih vam još dosta toga, al nekako ću ostaviti van etera.

Nadam se da ste dobro. I tu negdje. D-grad je čudan i posljedično govorim čudne stvari. Osjećam se četrdesetogodišnje, razvedeno i korporativno.

I ispričavam se na word-vomitu.

Pisala bih još ali *el hefe* zove, to je valjda pedeseti poziv to isto popodne, mobitel mičem pol metra od uha, on vrišti o propadanju „u velikom stilu“, o sponzorima koji ne sponzoriraju i novcima kojih nema i o nama kojima jednostavno nije stalo. Nismo ni ušle u stan već se vraćamo u dvoranu: ti moderiraš predavanja, a ja konačno kunjam pod nečijom kapom, *madame S.* stavlja mi slušalice na uši da čujem kako se tri prevoditeljice snalaze simultano prevoditi francusku filozofiju. Osim puno stenjanja, uzdaha, *e-ova* i *a-ova* i pokoje psovke koja se skupa sa znojem prošvercala kroz mikrofona, uspjela sam saznati samo da su Traktori važan pojam teorijske fizike koji se konačno preveo i u filozofiju. Traktori.

Kasno u noć vraćamo se u stan. Gladne smo, ali čak ni u D-gradu više ništa ne radi. Presvlačim se iza vrata WC-a koja se ne daju zatvoriti, čujem te u dnevnom kako se hihotavo izmičeš francusko-imotskoj pošasti koja vjerojatno sada plazi po sivom kauču, možda manje uspješno i po tebi... On je neumoran, netaktičan i bez svakog smisla postojanja. Sve kalendarske odrednice koje kažu da nam je ovo tek drugi tjedan ovdje – lažu. Ovdje smo oduvijek i zauvijek, otići ćemo nikako i nikad.

Zašto se hihoeš?

Kradem Jacka i laptop i zatvaram se u sobu s knjigama, stiglo je njihovo pismo, a u pismu između ostalog stoji:

Princezini dnevnici zvuče fantastično... Takve su stvari toliko sočne na nekoj trauma-mediated-through-general-strangeness razini, i ostavit će neku nakupinu tako dobrih fleševa, da vrijede svaki penny. That said, nemoj potrošiti sve pare kod babe gatare.

* * *

Razmičem knjige u sobi s knjigama i brišem klupka prašine s poda na kojeg stavljam deku. Klupka prašine petljaju se po prstima dok ih pokušavam stresti: nemoguće je, posvuda su i prevelika, nabijam slušalice u uši da ne slušaju škripanje kreveta. Jack mi kaže da je zimska muha u njegovom ormaru umrla od starosti, stabla zavijaju na mjesec, njegov američki haiku, pomalo je besmislen, ali ritam mu je prekrasan. Ne bi preživjela da mi Kvisko padne na glavu s prozora pa ga pomičem, premještam na snop nečije doktorske disertacije. Što će biti s mojom i hoće li je biti ikada? Možda doktorati nisu bitni više, ovo je novi svijet sada, onaj priča i poveznica, mreža i minglanja. Ostaje mi sada samo prave priče prodati, a ovo je pravo mjesto s pravim ljudima, oni znaju prepoznati priče i prevesti ih u život, kao Geppetto Pinocchia, sa svojim magičnim drvenim štapovima i dugim debelim nosovima – da, shvatite to krivo, molim vas.

S nečije disertacije na pamet mi pada prašina.

* * *

Trebaju nam barem priče, Jack. Priče trebaju pričama da bi se pričalo... Ako ništa, bar da se priča o nama.

- Znaš li ti, Lu, kad sam ja...?

- Ne znam, reci mi.

I provozat ćemo se cestom do svih onih voljenih stvari koje si radila dok si još mogla raditi stvari koje voliš, dok su ti iskre ideja bubnjale u ušima i iskrile u očima i nisi imala dovoljno ruku da ih sve zgrabiš i umijesiš u tijesto taktova i tekstova, natopiš me mislima kojima ću se

odvesti dalje od mjesta na kojima se nikad ništa ne dočeka. Ovdje je nebo niskih stropova, stružemo glavom po zvijezdama i kišemo pod kišom prašine... One veće mrvice kupiš mi s tjemena i stavljaš u usta, kažeš, fine nam stvari padaju na pamet. Umijesit ćemo i naše brašnaste biti i na račun situacije ispeći priče. Guraš mi prćasti nos kroz kosu i šapćeš: „Luda si, Lu“. Trgneš se naglo i koketno dovikuješ: – E, lepi, naruči mi još jednu!

Naručuje ti još jednu. Putnu. Nosi mafijaško prstenje i *radi nešto u kulturi*, ima barem desetljeće viška i ništa posebno, kokošju kožu po vratu i razvezanu kravatu, Adamovu jabučicu koja ide gore-dolje, dolje-gore, dok drobi besmislice, besmislice, besmislice. Cijelo tijelo mu se smije osim očiju.

Vozim mekim zavojima po bezizražaju tvoga lica, reakcija spremljenih u džepove hipsterskog *second-hand* kariranog sakoa u kojima fantastično lažno, nonšalantno, čuvaš sigurno stisnute šake. Ja bih mu svojim već bila zube izbila. „Ne gledaj ih u oči jer prijezir čitaju kao poziv i ne trudi se biti drska jer dokučit će da si dražesna, a svaki pristojni pokušaj izmicanja nije ništa drugo do li intrigiranje. *Priručnik za preživljavanje preseravanja*, stranica prva od petsto pedeset i pet.“

– I svih petsto pedeset i pet jednako za kurac.

– Sve znam, Lu, samo se smješčaj, stari su. Umorit će se, brzo.

Situacija je bila pomalo patetična, i ti nisi bila baš toliko poetična, ali imala si poantu. A bila si pet godina mlađa od mene i za petsto pedeset i pet iskustava starija.

– Pljunut ću mu pelin u facu.

– Šteta pelina, Lu.

Nikad nisam bila manje hetero i/ili seksualna. Ovdje su žene kataloške i muškarci ne mirišu dobro; jazz laže, to znam jer tijelo mi miruje, sve je izvisilo, a ništa se ne njiše osim dima u zraku, njega je previše čak i za atmosferičnost. *Tako si mi to prodao, jesi li mi lagao, Jack? Pipam po tvojim pričama kao po priručniku, zapamtit ću ovo drugačije, simulirat ću sjećanja i posuditi poante, i ti i ja, ispisat ćemo drugačije stranice jednom kad dođemo kući, koja god ona bila.* Ni ova cesta me nije odvela u svijet. Ako jest, onda je svijet katalog sjajne krivotvorine: presvučeni smo u nove nostalgije i strana sjećanja, prodana za pamćenje nekih tuđih doživljaja. *Ali nisi reanimiran, Jack, niti bi bio animiran i da me vidiš sada, mogao bi ostati samo razočaran.* Mi smo instrumenti bez instrumentalnosti, buvljak beat generacije

bez vlastite biti. Nemamo ritma. On dolazi iznutra, „On je crv“ rekao si, trakavica koja tjera nemir po tijelu, petlja po prstima i prsti žele da rade i stvaraju i mijenjaju, da, da mijenjaju, *ne okreći mi očima*, imam pravo na svoju propisnu adolescenciju, moje stizanje starosti, nisam joj valjda stigla već. A čeka me na stanici, znam to jer vidim je. Vidim je – dakle – blizu sam, a trebala bih napraviti još barem petsto pedeset i pet krugova oko svijeta, i svaki put proći pored nje praveći se da ne vidim palac kojeg drži u zraku. *Ali ja nemam goriva za još jednu priču, Jack, i da ga imam s čim platiti, nisam sigurna da želim*. Naša se starost sprema na naglo. Baca na vatru bez brašnaste biti. Ispod starog sakoa, trza se neka nova spaljena generacija. *Istetovirala bih tvoje ime na ruku kojom pišem, da me vodi kad ne znam (jer n)i nemam kamo, ali prekasno smo se sreli, jer ja, prerano sam stigla*. Moja generacija zna samo za autoceste, *a ti si se vozio magistralom, i kao što vidiš*, jedino na čemu smo magistrirali su opravdanja.

Zato smo naučili pričati priče. Bar da se priča o nama.

* * *

Sjećaš li se kako je počelo? Blokadom fakulteta. To je bilo jedinih mjesec dana religioznosti u mom životu, bila sam sigurna da su me neke bogu-nalikujuće okolnosti vratile u vrijeme, u Cassadyev kombi za San Francisco, i da ćemo koju godinu nakon, pisati povijest. Nećemo, ali nije važno, važno je da smo vjerovalle pričama. Sjećaš se naše? Ti si marširala sa svojim laptopom... Nitko živ ni tada ni od tada nije furao laptop po faksu, sa svojom strogo stegnutom kosom i dolčevitama usred proljeća, puna prigovora došla si srati po našim snovima. Kojih dan ili dva kasnije, bit ćeš najglasnije grlo plenuma, revolucionarka, to će bit dovoljno da te zavolim zauvijek. Gurale smo se kroz rešetke prozora na faksu, ti si rastjerivala rukama dim moje pljuge, ja sam se izmicala smradu tvog alkohola, ja sam lobirala za gerilu, ti si muljala po medijima, negdje na pola puta, ostavila si me samu. Kad su svi već postali umorni i zasićeni, govorili su: „Dobro, sad smo i taj studentski film pogledali, vozi dalje!“ Ti i jesi otišla dalje, sjećaš li se? Otišla si u Italiju na sindikalne prosvjede, jebote, Liberta, već onda si bila...

- Nisam išla na nikakve sindikalne prosvjede, Lu.

- Ma kako ne?

- Ne.

- Ne?

- Ne. Stara je preko Autotransa furala penziće organizirano, znaš da mi uvijek ostavi mjesto, pa me povede.

- Neee. A prosvjedi? Rekla si mi da ideš na prosvjede. A ja sam plakala i zamišljala ratne scenarije, u svom improviziranom uredu u učionici, prepisivala zapisnike sa sastanaka... Sjećaš se tajnih sastanaka u 306? I mislila si, moja žena, na sindikalnim prosvjedima u fakin Italiji!

- Eeh, tehnički nisam lagala, Lu. Prosvjedi su bili tamo. I ja sam bila tamo.

Važeš rukama gore-dolje i sliježeš ramenima, pušeš obraze i obrazi pucaju od smijeha, kažeš mi: „Šta hoćeš? Vidi gdje sam nas dovela, sad profesionalno protestiramo za pare!“

Nije mi smiješno.

* * *

Ljeto se pojavilo samo na kalendaru i nigdje drugdje. Na dvanaestom katu, zadnjem katu pod pločom, u zadnjem stanu čija vrata nađu samo oni koji znaju da vrata tamo postoje - kuhalo se. Češće popodne nego po noći, češće samo dovoljno, ne više i previše. I dalje sam se bojala gladi, ali sad sam se već i sramila bacanja hrane. Jack i ja završili smo našu priču. Ima i mašnice od ceste i zavoje i sve moguće mogućnosti. Prošlo je nekoliko mjeseci od dramatične devastacije u D-gradu, iako i dalje na tjednoj bazi objašnjavam izlagačima zašto obećani honorari ne stižu, ni ne misleći na svoj (od ukupnog dogovorenog iznosa dobila sam manje nego što me život ondje koštao). *Madame S.* i ja se povremeno srećemo u pismima gdje se smijemo *el hefeovim* luđačkim očima i svim mojim javnim sramotama... Njoj je pak D-festival donio neke nove priče i poslove, kaže mi. Posjetila bih je u D-gradu, ali ne nedostaje mi baš toliko.

Ti i ja i dalje nećemo čitati iste knjige, niti gledati iste filmove: ti još uvijek mrziš Waitsa, meni nikad nije zvučao bolje. Ipak čujem i Štuliće i Balaševića malo jasnije sada, ali ne volim ih još. Ti si ostala u D-gradu, D-grad je D-mjesto za tebe, i mi ne vozimo istom trakom više, ja uopće ni ne vozim, šećem se. Pitaš me zašto sam otišla i nazivaš me konformistom... Tebi su moje emocije postale bljutave, meni je tvoj ego postao banalan. Radije ću se igrati s djecom koja sporo odrastaju nego raditi s onom koja brzo stare.

* * *

Jesen je. Na dvanaestom katu, zadnjem katu pod pločom, u zadnjem stanu čija vrata nađu samo oni koji znaju da vrata tamo postoje – tamo ne živim više. Jack i ja pišemo priče i ne pitamo se hoće li se priče pričati o nama.

Jack i ja preselili smo u prizemlje.

BILJEŠKE

[1] Jack Kerouac (1922. – 1969.), američki pisac, pjesnik i otac Beat pokreta.

[2] Četvrti studijski album grupe Genesis.

[3] Referenca je spot pjesme Paul Simona „Call me All“ u kojem glumi Chevy Chase.

Dokument 3

Premotali smo traku unatrag, sve do srednje škole. Ovo je moj slobodan prijevod. Ubacila sam u mix sva ona pisma koja si godinama kasnije povremeno pisala, no ne i poslala svom prijatelju. Sve sam porazbacala. Neka te još malo nerviraju moje neurednosti.

Smrt kronologiji, sloboda kaosu.

U TIJESNIM CIPELAMA

I postoji li veći junak od najmanje biljke koja raste?

John Cage

Noć stiže sporo. Devet je sati u kasnom kolovozu. Pališ cigaretu pod mojim prozorom. Gađaš ga sitnim kamenjem i komadima stakla. U trapericama čije su nagrižene nogavice pomele prašinu s ceste, u suviše spuštenim, vrećastim, poderanim trapericama, preskačeš pastelama pošarani pod. S cigaretom među zubima i rukama u džepovima i pastelnim nebom nad sobom i pastelnim podom pod nogama, čekaš da čujem, ali nikad ne čujem. U mojoj sobi Morrison muca na polovnoj liniji koja preskače, zapinje, zvuk pucketa kao plastika pod prstima. U pauzi od Jimova pjevanja virim kroz prozor, pitam te

- Koliko si već tu?

- Cijelu vječnost, Lu. Ja sam oblijepila zid plakatima koje je sestra prerasla. Sve sam ih pokrala, posvojila, presvukla sam bjelinu svojih zidova bogolikim boemima i bila sam sva posvećena tom procesu, toj intimnoj inicijaciji u svijet idola. Ti mi nosiš ploče koje je tvoj stari ostavio, spremiću ih pored ploča koje sam svom starom uzela. Ja ni nemam gramofon. Pod mojim prozorom dižeš ploče u zrak kao John Cusack kasetofon i smiješ se jer znaš, izgledaš kao citat kultne scene fantastičnog coming-of-age-filma[1]. U kuhinji, u ladici s loncima, pod popeglanim pregačama stisnutim u stranu, stara skriva cigarete, ali sada je ostala samo jedna. U spavaćoj sobi, na polici s pločama, među pločama, stari krije svoje, ali je kutija neotvorena. U kupaoni, u kutu s kozmetikom, među kozmetikom, sestra čuva svoje, ali sa sestrom su večeras vani i cigarete. U to vrijeme su svi u mojoj obitelji pušili i svatko je znao za nezdravu naviku ovog drugog, ali smo se skrivali jedni od drugi, svejedno. Postojao je jedan specifično stupnjeviti obrazac ostavljanja u mojoj obitelji, obrazac napuštanja naše nezdrave navike. Sestra će iz prve prestati pušiti prva, otac uz previše prethodnih pokušaja prestat će posljednji, majka će pokušavati, ali neće, kao ni ja – nikada. Ja, zadnja u nizu, nisam ni pokušavala. Do mene ni pokušaj nije došao. Ti si svoju prvu popušio prvi put kada te ostavila. Ona te ostavljala često. Kao što su se moji ostavljali cigareta, činila je to naglo, gotovo ciklički, potpuno bezuspješno. Ti si svoju prvu popušio daleko od mene, skriven od mene, ti si se sramio. Pomislio si: „Kako sam patetičan!“ Po godinama smo već bili zagrizli

prvi prag zrelosti, u gorko-slatkoj glazuri izgubili smo svoje mliječne zube i još nam nisu bili narasli novi i kesili smo se krezubi nad slojevima šećera, nad krutim krokantom od kojeg nam krvare jezici. Došao si, s pločama i cigaretama pod moj prozor. Pred vratima moje zgrade dočekali smo dostavu pizze i trgajući je rukama na podu, u pauzi od žvakanja, rekao si mi: „Moj stari je otišao“. I to će biti sve što ćeš o tome reći, taj dan, sutradan ili bilo koji dan nakon toga. Ostat ćemo tu, na podu, brišući jedan o drugog masne prste, sve dok nas majke ne pozovu natrag u dosadu našeg doma. I doći ćeš sutra, i dan nakon, i svaki dan nakon toga. Dolazit ćeš sve dok ne počne škola, tada će te tvoja majka strpati u sobu, kao što se ljetna roba sprema u sanduke. I onda ćemo ona i ja – ona koja te uvijek ostavlja i ja koja nikada ne mogu – bacati kamenje o tvoj prozor. U preuskim i preniskim poderanim trapericama i prekratim majicama, mi ćemo galamiti pod tvojim prozorom, pjevati, recitirat ćemo hrvatski prijevod Chop Sueya[2]: „Probudi se/uzmi četku našminkaj se/ sakrij ožiljke da nestane/ protresi se/ zašto si ostavio ključeve na stolu/ htio si to“, sve dok ne stignemo do stihova o ocu koji nas je ostavio. Otvorit ćeš prozore, ušutkavajući naše ničim do li tobom izazvano uzbuđenje. Nismo te viđale nakon škole. Ti se nakon škole nisi probisvijetario po parkovima, dodvoravao djevojčicama u bircevima, izbijao lopte i zube po igralištima. Ti si nakon škole stizao kuhinji u kojoj si kuhao i sobama koje si pospremao i prljavoj robi koju si prao. I kuhat ćeš i spremat ćeš i prat ćeš, sve dok ponedjeljkom i srijedom navečer nećeš ići na engleski i utorkom i četvrtkom na treninge i kasnije srijedom i petkom na talijanski i ranije subotom na klavir. Jer ti nećeš probisvijetariti kao tvoj otac koji je noćima spavao na kauču dok jedno jutro nije otišao. Zato te tvoja majka šalje na treninge i engleske i talijanske i klavire i skupa s ljetnom robom, svake jeseni, zatvara u sanduke koje je otac ispraznio. I zato u prekratkim majicama i preuskim niskim trapericama kamenjem pucamo prema tvom prozoru i pjevamo sve dok nas sretan ne potjeraš

Noć zimi stiže brže. Pušim cigaretu na prozoru, a ti, D.? Kad ćeš ti pobjeći?

* * *

U prizemlju su preko prozora postavljene rešetke. Tamo pušimo u pauzama. Pored nas prolaze prazne cipele. Šaram šestarom po klupi, pišem poeziju, nazovimo je tako, pišem: „prolaze prazne cipele“. Osim zgaženih čikova i zgužvanih kutija cigareta, zgužvanih papira, pubertetskih manira – histeričnog hihotanja i polemika sastavljenih od psovanja, smrada hormona smrdljivijeg od starosti – prazne cipele dok prolaze ne ostavljaju ništa za sobom. S nogama dignutim u turski sjed i kičme iskrivljene nad knjigama i laktova isturenih u

suprotnim smjerovima, puna poezije u prstima, istrenirano sam isključena – izostavljena. Kada glupost prijeđe prag podnošljivosti, pitam: „Mogu na WC?“ – i tamo se zatvaram. Sjela bih na školjku, ali nema je. U našim gimnazijskim WC-ima se čuči, zovu se čučavci i sve cure zbog njih imaju najbolje noge. Stojim, udišem, izdišem, duboko, iza zatvorenih vrata proučavam pečate povijesti. Gubim se u galeriji na vratima, među godištima i pjesmama i porukama i potpisima prošlosti. Što sada rade *Iva&Marina* iz '84? Jesu li ikada upoznale *Tomu&Franu* iz '80? Jesu li ih *Tomo&Frane* zamijenili sa *Sanjom&Ines* iz '94, negdje oko 2002., kad su *Linda&Lea&Lara* krenule u školu i jesu li ikada vratile dušu koju su, skupa sa stihovima *Stone Roses* ovdje ostavile. Plavim su markerom pisale: „I don't have to sell my soul, he's already in me... I wanna be adored...“ – i jesu li ikada, u nekom drugom vremenu, ali još uvijek ovdje, nad ovim čučavcem, bile obožavane? Greta provaljuje, prekida moja putovanja, *zašto se zaboravljam zaključati?* Naoružana sam nikotinom; pretražuje me prstima, velikim, prednjim, zečjim zubima Greta grize donju usnicu. Motrim je, mesnata je, istražuje me dok joj se izmičem u nelagodi.

- Je počelo?

- Je, blizu ti je.

- A, da? Na kome je?

- Pini.

- Sjajno. Neće ni doć do mene.

Kada god bi gospodin profesor Peroš na ploču prozvao Leu Pintarić Pini, vrijeme bi stalo. Strah bi skupio svoje stvari i napustio naša sitna srca kao da mu je već svega dosta. Kada bi gospodin profesor Peroš priljepio svoj proždrljivi pogled o prekrasnu Pini, kao da će ga zadržati tamo zauvijek, tada smo svi, suzdržavajući smijeh i oslobođeni od straha podizali pogled. Pred nama se izvodio intiman prizor, stanje u kakvom se čovjek nalazi samo sam sa sobom i pornografskim stranicama. Peroš je bio tada čovjek sam sa sobom, Pini je bila pornografska stranica, živa, žilava i ženstvena, stvarnija od bilo kakve simulacije kojoj se odajemo u svojoj samotnosti. Pini je bila istovremeno stegnuta i savitljiva poput upravo rastopljene plastike, vruće i prelivene preko Peroša, Peroša koji je drhtav i znojan patio pred ovom glatkom i gipkom putenosti, putenosti koja se presavijala u tisuće prekrasnih boja, kao tripoidna halucinacija, kao klasičan prizor granične pedofilije. Jer Pini je bila dovoljno žena da željeti ju ne djeluje degutantno i dovoljno djevojčica da željeti ju postaje pomalo prljavo,

gotovo perverzno, rubno perverzno na granici s dopuštenim. Dakako, granična mogućnost maštarije ono je što ju čini moćnom, granična mogućnost maštarije muza je, posrednik svakog ostrašćivanja. I sigurno je gospodin profesor Peroš, svakog dana na putu do posla, krateći ga snovima, sanjao kako će možda ovo biti dan kada će Lea Pintarić Pini ostati nakon zadnjeg sata i kako će, prekrasna Lea Pintarić Pini, nedužno ga prizivajući svojim mokrim modrim očima, pozvati k sebi, i kako će tu, iza rešetaka, podno prozora, pored praznih prolazećih cipela, umjesto u svoju četrdesetogodišnju šaku gospodin profesor Peroš sletjeti ravno u vrelu, ljepljivu plastičnost svoje šesnaestogodišnje učenice. I sigurno je od svih nas jedino zaista žalostan bio gospodin profesor Peroš kada se jedan tjedan, a zatim i drugi, Pini zbog nepoznate bolesti nije pojavila u školi. Sigurno je prvenstveno gospodin profesor Peroš patio kada se nije pojavila ni treći, ni četvrti, ni peti. O, koliko mora da je bio žalostan profesor Peroš, kada se Lea Pintarić Pini konačno pojavila, trudna. Prva u nizu od tri razredne trudnoće, prva u nizu djevojčica koje su djecu dobile prije diplome. *Prazne cipele prolaze i ostavljaju potomstvo*, pišem na prozoru WC-a, iza rešetaka, dok me Greta grabi za kukove. „*I wanna be adored...*“

* * *

Sekunde kucaju sporo, ritmom ravnodušnog izmicanja života. Još drijemamo, obraza oslonjenih o dlanove kao o jastuke i kapci nam klize preko očiju, a glave se slijevaju niz ramena u slap od snova. Zvona su elektrošokovi. Prvi je sat i sve su klupe pune, osim u prvom redu do vrata – posljednje. U prvom redu do vrata, posljednjoj, inače sjedi nova cura. O njoj ne znam ništa, nje gotovo nikada nema i s nikim ne govori. Ni o njoj se ne govori, o njoj se generalno šapuće. Ja pamtim samo boje njene kose koje svakog mjeseca mijenja i povremeno, dok pušimo, prisluškujem što joj svira iz slušalica. Prvi je sat. Budi nas *buongiorno* s balkanskim naglaskom, *buongiorno* bez talijanske topline, bez melodičnosti. Batina balkanskog *buongiorno* udara nam po ušima, kroz brkove nad nikad nasmijanim usnama. Profesorica stiže do stola u agoničnom *slow motionu*: teška kao trauma, traumatična kao tišina, mučna kao muk kad najednom nastane među ljudima. Recitirat ćemo rečenice bez razumijevanja riječi koje pamtimo, a ona će prozivati samo naša prazna prezimena. Gledam je i vidim izgubljene bitke s depresijom.

Gledam je i razmišljam o razbježalim razlozima za buđenje, ustajanje, napuštanje sobe ili stana ili ulice ili ičega, osim napuštanja života. Gledam je i u njenim odsutnim očima vidim samo taj život kako odlazi, a nije spakirao ni kofere, do sada već zna, on nikada nigdje ne

ide. Genealogija naše gimnazije puna je takvih priča, životni su pravci nerijetko potezali prema umobolnicama, putovali iz zbornice na liječenja od alkohola i/ili depresije. Zbornice zaudaraju na očaj i odumiranje, izumiranje smisla, na ljude koji preziru svoj posao. Kada se ove godine našoj jezičnoj gimnaziji dogodio baby boom, kada je poradi izvjesnog baby booma novinski članak Slobodne Dalmacije sugerirao prenamjenu susjedne zgrade fakulteta u dječji vrtić ili rodilište, pomislila sam: „Zašto stati tu?“ Umobolnice i lječilišta od ovisnosti predlažem za našu obrazovnu ustanovu. Tamo bi svoje mjesto pronašla luđakinja iz latinskog i homofobija iz glazbenog i predator iz povijesti i vještica iz vjeronauka i gremlin iz geografije. I ja.

Po posljednjoj klupi prvog reda pratim protjecanje vremena. Prvi je sat klupa prazna. Pretpostavljam, nova cura tada sigurno spava u svom dalekom toplom krevetu. Drugi sat, zamišljam je zamazanu puderom pred ogledalom. Treći sat pije kavu u kvartovskoj kafani, putnu donosi na četvrti, skupa s ogledalom pred kojim pući usne i podiže obrvu. Podignuta obrva, osim što predstavlja jedini facijalni napor na njezinom licu, signalizira mi i četvrti sat, komentira njegov kraj za kojeg jedva ima strpljenja. Strpljenje će, slutim po tapkanju i treskanju noge (preko noge) pod klupom, nestati zajedno s njom krajem petog sata. I evo ga, posljednja klupa u prvom redu opet je prazna, šesti je sat i krug zatvoren. Obaveza obrazovanja ispunjena. Dok sa slušalicama na ušima odlazi, čujem je kako pjevuši: „Mi smo tu/sretni što/ ličimo na ljude“. Sekunde i dalje kucaju sporo, ritmom ravnodušnog izmicanja života. Ja ni o čemu ne znam ništa.

* * *

Ponekad bježimo. Na igralište iza škole, u park ispred njega, na livadu u parku, u birtiju daleko. U birtiju zabijenu među zidinama starog grada, čijim se dvorištem ljeti ljuljaju trbušne plesačice. Rubovima tepiha probijaju zelene travke, zgažene žurnim koracima konobara u mornarskim odijelima. U birtiji, zimi zadimljenoj, s crvenim čupavcima prebačenim preko kauča u kutevima, s pokidanim stranicama stripova oblijepljenim po zidovima, mjestimice žutim, mjestimice plavim s oblacima. Jedina je to birtija iz svakog smjera dovoljno daleka od naših domova. Jedina s krevetom smještenim usred centralne prostorije, iznad kojeg je netko nacrtao nebo. Ponekad bježimo: Nika i Azra i Lucija i Tota i Greta i ja. Probijamo se kroz gužvu, sve do posljednje prostorije, visoko na zadnjem katu, kada nam najljepše mornarsko odijelo otvara vrata, za sve ostale osim za nas, zatvorene zadnje sobe. Tamo, prije nego li nas napusti, Azra vadi naušnicu iz nosa. „Proći će povijest“,

glasovi su joj govorili, „ako ga sama probije“. Nije prošla povijest, ali je zaradila nekoliko-mjesečni pritvor kojeg upravo krši. Tamo, prije nego li nas napusti, Lucija će kombinacijom pljuvačke i papirnatih maramica brisati crnilo s očiju: „Šminkaju se samo drolje, (kaže majka)“, ponavlja Lucija, kopčajući košulju do grla. Tamo, prije nego li nas napusti, Tota će kombinacijom *Coca-Cole* i peršina sanirati smrad pljuge i piva. Tamo, nakon što nas svi napuste, Greta ima hladan okus kave i krokanta. Zima je. *Brusnice* cijede svoje sokove iz zvučnika, dok *nosimo Martensice na suncu* i gađamo se snijegom od stiropora. *Nemamo razloga za svađu*[3].

* * *

Sjećaš li se? Bio je petak, kasna jesen. Tvoja stara na putu, tvoj stan u prizemlju prazan i tri boce koje su kasnije natopile nas deset još uvijek pune. Kuhajući ručak rekao si: „Pozovi je“. Pitala sam te kako ju poznaješ? Ja sam ju upoznala uljepšanu, mahagonij obojene kose, olovkom obrubljenih očiju i stanjenog struka. Ja sam ju upoznala kad je već naučila njihati kukovima kao klatnom. Vrijeme se vratilo dok si pričao priču, vratilo je njenu kestenjastu kosu i gole oči, slojevitost struka i bojažljivost bokova dok se kreću ukočeno. Ona je u istom centru za strane jezike dolazila u drugoj grupi i ti je pamtiš još otad. Ti si je poznavao i prije nego što joj je tijelo počelo pričati nekim drugim jezikom, pričati kao da samo sebe želi. Nisu li, u tom pogledu, najljepše žene neupućena zavodjenja, žene koje kao da same sebe, na same sebe mame? Takva je Greta. Takva je Greta naučila biti, a ti si ju volio dok takva još nije bila. Volio si ju šarmantnu u svojoj šutljivosti i snenu u svojoj sramežljivosti, volio si ju romantikom koja svojim osjećajima ne traži razloge, romantikom bez prilike poznanstva i posljedično, bez mogućnosti razočaranja, jedinom romantikom koja se još zaslužuje tako zvati. Sve ostalo je stvarno. I kada se toliko dugo drugog samo promatra postaje gotovo nevažno što će postati. I čini se, kada se drugog toliko dugo samo promatra, više se ni ne voli ništa vidljivo. Sjećaš li se? Stigla je sama, pojavila se prva, puni smo sat proveli u neugodnoj tišini, nas troje. Ja sam te tjerala: „Sviraj nam nešto“, svojim stopostotnim sluhom, što god Greta želi, ali Greta, kao ni Cohenova muza, „baš ne mari za glazbu“. Preturajući po policama citirao si naslove svojih CD-ova, bombardirao prijedlozima i genijalnim glazbenim numerama, gotovo deliričan pred tom dalekom djevojčicom, dok te ona, zamrznutog osmijeha na licu, nijemo pratila pogledom. Pokušala sam pomoći spominjanjem vaših potencijalnih susreta, ali obustavila sam muk samo na minutu i zapravo odala tvoje voajerstvo. Greta je svoje lice zgrčila u grimasu nejasnog ganuća, ostavljajući te

sramom zapečenih obraza. Bila sam nespretan svodnik. U suštini nepotreban. Propustila ti je priznati, i ona je tebe već bila vidjela. Zatim ste se izgubili, negdje između ostalih, naknadno pristiglih, potpuno nevažnih, pomalo prozirnih prijatelja.

Sjećaš li se? Bio je petak. Pratio si je kući i na povratku gađao moj prozor kamenjem i komadićima stakla. Pričali smo o Greti. Taj dan, sutradan i svaki dan nakon toga.

* * *

Težina tišine sjedi mi na prsima. Moje su misli mokre i probijaju papir pričama bez poante. Pišem, dok D. bubnja prstima po policama. Pričam mu o pjesniku Morrisonu, Kralju guštera. „Gluposti“, govori mi, sve su to gluposti i govorancije nekih drugih godina, nekih prošlih generacija koje su ostavile samo stihove i slike. Svejedno bih bila tamo, topila se u taktovima ružičaste psihodelije, pokvarila satove i putovala kroz vrijeme, na ljuskama zmijine kože koja nosi povijest, kako je govorio Jim. Drogirani smo, D. i ja, glupi od glazbe, hipnotizirani harmonijom, haluciniramo. Obrazi su crveni i crveni su zidovi oko nas, crveni kip kurtizane protegnut preko njega nadvija se nad nama; sise su joj ispupčene, pipam ih prstima, prekrasan mornar smije se s pljugom u ustima. Pita me što pišem. Pokazujem mu pjesme, prepisat ćemo ih po zidovima. Mornar ima mokre usne okusa soli. Tupa sam. Usne su mi modre. Mogu li se razgovorom rasteretiti od razmišljanja? „Razgovor je umijeće koje izumire“, mrmlja mornar, citira Carvera. Greta se glasno smije, kastrira ga svojim konjskim zubima. „Mornaru, makni se, nevidljiv si“, vidim samo vilicu koja se krivi nad mojom, i velike bijele zube preko svojih usana. Svejedno, sama sam. Težina tišine sjedi mi na prsima. Ona nikada nema ništa za reći, odgovara samo osmijehom. D. i ja, mi ju razumijemo, mi joj se svejedno radujemo. Svaljeni jedni na druge smijemo se satima koji prolaze, vremenu koje vrišti kao izgubljeno. „Mi smo svoje vlastito izgubljeno sutra“, pišem i pravim se da postojim. Sutra ćemo sjesti za svoje klupe i kriomice si pisati pisma. Dok slušamo o katastrofi komunizma i mimoilazimo Marxa na satu filozofije i učimo o problematičnosti homoseksualnosti na satovima etike. „To je devijacija“, diktiraju nam i umjesto prepisivanja političkih govora mi si pišemo pisma. Greta i ja. Piše mi: „Rekao mi je, *pričaj mi*“, dok je naslonjen na nju, naslonjenu o zid, zamišljao njezine zapovijedi. Svako ćemo svoje sutra sjedati za klupe i kriomice si pisati pisma o *prostotama*, Greta i ja, a osim Grete i mene, tražeći travu po njenoj torbi, pronaći će ih i pročitati njena majka. Svaku će *prjavu prostotu* pripisati meni, nikako njoj, nikako svojoj Greti, ja ću biti kriva. I kurva. Tako me sada zove, a meni je samo žao što to nije istina.

* * *

Cura iz zadnje klupe i ja, pušimo u WC-u. Same smo, ona i ja i pelena propalih jajnih stanica ostavljena otvorena na podu. Balkanska Britney Spears ulazi, ružičasti napad, nevješto natapirana kosa i izrasli plavi pramenovi, zacementirana patinom pudera, plastična i prpošna. Dok nam se obraća u pokušajima pristojnosti ne zaboravlja nas pljuvati pogledom. Ona je, kaže nam, na pohodu za hostese, za maturalnu večer, hodočasti hodnikom, znamo li ikog zainteresiranog, pita nas. Cura iz zadnje klupe odgovara joj okretanjem očima, ali ružičasti razvrat ne da se smesti.

- A ti?

- A ja? Ne ja, ne zanimam ju ja, ali možda ja poznajem nekog. Naravno! Tko pri zdravoj pameti ne bi ponosan paradirao dvoranama, podnosio hormonalnu histeriju proždirućih pogleda i uživao dok ga se, bez pitanja i pardona grabi za guzice i sise? Čemu drugome služi, do li da služi, stotinama spermatozoida svake sekunde spremnih na juriš! Ja bih se sigurno podala bez pitanja prvom polupismenom probisvijetu koji bi me stigao pogledati prije nego li bi mu hektolitri cuge sklopili oči, na haubi tatinog auta, na parkiralištu, klupi u parku ili uz pločnik, na pješačkom prijelazu ili na meni – razumije se. Radosna, tako je, ponosna bih još k tome bila, dok bi se sutradan hvalio hodnicima kako ga je metnuo nekoj mutavoj glupači koja se dala na izvol'te, negdje, na haubi bilo čijeg auta, na parkiralištu, klupi u parku ili uz pločnik, na pješačkom prijelazu – zašto ne? Zavidjeli bi mu, svi njegovi kompanjoni koji nisu ništa kresnuli, pubertetski pregorjeli prije vremena – nećemo osuđivati. Ozarena bih bila, bogami, dok bi mi *radili sina pod svjetlima kasina*.

- Ne – je sve što ću reći. Događaj prenosim dramatičnije nego što se dogodio, govorim Greti: „Ružičasto klupko katastrofe harači hodnikom, traži hostese, za maturalnu večer“ i nisam ni načela svoje filozofije feminizma, već je klupko kucalo na vrata. Greta gleda nju, pa mene, mene pa nju, govori mi: „Da!“. Ne. „Da, Lu, da!“ Na licu mjesta smišlja sjajne scenarije i svi odjednom imaju smisla, satire i parodije, zamisli ironije, „Ti i ja tamo!“, to je sve što sam čula. „Brzo, digni ruku, javi se!“, ona brzo diže moju ruku i ja javljam se, recitiram svoje ime i čekam čuti Gretino, ali čujem samo smijeh. „Nisi valjda mislila...“ Nisam valjda mislila. Događa se nekad tako, ne mislim i ne čujem, vidim samo skice i većinu vremena sanjam. Cura iz zadnje klupe odmiče oči od ogledala, na kratko okreće se prema meni i promatra me, prvi put vidim nešto nalik emociji ili ekspresiji impresije na njenom licu, iznenađenost

pred mojim postupkom. Moji su obrazi crveniji od njene kose. I ne znam zašto se imam potrebu opravdati, reći joj bilo što, ali ja sada čak ni bilo što ne znam. Nekada samo radim stvari koje niti meni nisu pale na pamet.

* * *

Sama u svojoj sobi s tuđim sjećanjima uglazbljenim, sa svim tim „pričama koje smo propustili proživjeti“, kako D. kaže, konačno sam popustila pred prijetnjama o potraćenosti života. Evo skice svijeta od kojeg sam se sakrila. Visoke pete nose niske kvocijente inteligencije – nezgrapno. Kreteni u kravatama nabacuju se – naprasno. Hrvatske popevke presijecane modernom mukom božjom, a ne muzikom – nakazno. Pivo presječno rakijom, presječno vinom, presječno pelinom, popušena tvornica duhana pozdravlja iz Rovinja – radosno! Rasplesana ljudska stonoga slijeva se s lijeva, dramatični romantični odnosi događaju se zdesna, minimalno šest štikli i jedna cipela po kabini, nosovi se *pudraju*, za domovinu urlaju, *o jednoj vječnoj ljubavi*, a ona ga *nije htjela*, *nije dala srce svoje*. Shakira pleše tango, Christina Aguilera je *prljava*, ali Abbina *plesna kraljica* još uvijek je mlada i slatka, tek joj je sedamnaest, razvalit će je *seks mašina* Jamesa Browna, ali *preživjet će* kao Glorija Gaynor. Uzevši u obzir program zabavne glazbe koji prati prijelazne obrede naših života, čovjek se može veseliti još samo vlastitom sprovodu. U haljini koja nije moja i cipelama koje jedva nosim, jedva podnosim zvukove koji zaudaraju na glupost. Dobra bi glazba dobro došla, preživjet ću ovaj pokušaj normalnog postojanja, stići ću svojoj sobi i tamo se hraniti harmonijama prošlog stoljeća. Sakrit ću se iza *mračne strane mjeseca*, brinut će o meni *baršunasto podzemlje* u *nedjeljno jutro*, Scott McKenzie vratit će me do mjesta na kojemu nikada nisam bila, dalje od kozmetike horizontalno prerezanih zapešća i pamučno punjenih grudnjaka, dalje od napamet naučenog nacionalizma i modernog seksizma, šovinizma i fašizma. Težina tišine ne čini se toliko teškom, više. Odijelo pored mene ne odustaje. Ne razumije pravopis neuzvraćenog pogleda, kao ni bilo koji drugi pokušaj ignoriranja njegove prisutnosti. Bit ću direktna, zamolit ću ga najljepše: „Od-jebi“. Glupost se pokazala gluhom na ovaj prefiks, uporno ne odustaje, ustaje, prilazi bliže nego što je to podnošljivo, a ni postojeći metar udaljenosti to nije bio.

- Molim te, makni se.

- Tvoj nos je prekrasan – Odijelo odgovara.

- Moj nos? Ispod mog nosa se ljeti može sakriti od sunca, koliko na jesen od kiše i zimi od snijega koji nam ne pada, pička ti materina. Bezobrazna. Sad još reci kako su mi i sise sjajne.

- Neću, nemaš ih, ali nos ti je prekrasan – ponavlja. Zove me „pametna“.

- Pored tebe nije teško ispast pametna.

Odišlo se odmiče, skenira me pogledom koji sažima moju srž u sekundi. Pogađa, prezirem sve popularno ako ne i samo postojeće, iako je moja kritika samo krinka niskog do nikakvog samopouzdanja i sve knjige koje pretpostavlja da posjedujem poznajem samo površno, kamo li razumijem. Moje visoko držanje samo dokazuje koliko se nisko nalazim i maleno osjećam kada s njim, pijanom budalom, raspravljam umjesto da se radujem, kao i svaki normalan čovjek, zapravo apsolutno ničemu. Moje okretanje očima na sve oko sebe potvrđuje moju naivnu pretpostavku o nečem boljem i većem i važnijem, što nikog drugog do li mene negdje čeka. To me, ironično je, čini glupljom od svih ostalih, za mene glupih, za ostale normalnih, takozvanih *običnih ljudi*, koji se raduju običnim glupostima. Ovo su za mene „*Odviše*, sigurno i koristiš tu riječ“, kaže mi, „*Odviše*, obične gluposti, nisu li, pametna moja?“ Ali to je sve u redu, sasvim u redu, jer evo dogodine već, odmiče se, odmjerava me; da, dogodine sise neće narasti, ali tatin račun hoće pa će platiti tata neki nesuvisli studiji u nekom dalekom gradu, možda inozemnom, gdje će pretenciozne knjige potvrditi sve što moja velika pamet već pretpostavlja i bit će to dovoljan razlog da svjetsku depresiju tretiram kao disciplinu i nečiju zajebanciju razumijem kao znanje, i divim se svojoj dovitljivosti koja je to i prije dvadesete shvatila, i dobijem još jedan razumni razlog za nerad i nesudjelovanje, za... Zastaje i razmišlja i nastavlja, „Nihilizam.“ „Tako se to zove, jesam li u pravu? Ti sigurno znaš.“ Ne znam. Zamišljam se golom pred vlastitom gluposti i pomalo mi se plače.

- Ne, potpuno si pogriješio. Tvoj problem je što pričaš previše, a nijedno važno lice još nisam vidjela. Ni Marka Marulića, ni Stjepana Radića, ni Ivana Mažuranića, čak ni jadnog Ivana Gundulića nisam vidjela, a Gundulić ti je kapara, prijatelju[4]. To što unatoč tome i dalje pričam s tobom potvrđuje barem jednu pretpostavku u moru pogrešnih: ja jesam jako naivan i optimističan čovjek. Razlog moje večerašnje tuge je očit, nedostaje mi narodno! Da mi se srce cepa! Što se tiče odlaska iz ovog grada, ili u inozemstvo, to ni u kakvim okolnostima ne dolazi u obzir, nikada ne bih napustila najlipši grad na svitu, sinje more koje Hrvat ljubi. Ne bih to napustila nikada, kamo li zbog nekakvog studiranja. Nečiji sati, dani, mjeseci, godine i životi okupirani opservacijama uopće me ne zanimaju. Znanost me zamara. Između ostalog, studiranje je suvišno. Postoje oni, pametniji od tebe, koji će umjesto mene kući nosit

Starčevića u plikovima, a kamoli Maruliće, Radiće i Mažuraniće, Gundulića da i ne spominjem od sramote, škrtico! Negdje između one koja nije htjela i preživljavanja Glorije Gaynor, u haljini koja nije moja i cipelama koje jedva nosim, našla sam se na haubi bilo čijeg auta, na parkiralištu, klupi u parku ili uz pločnik, na pješačkom prijelazu. Jer, zašto ne?

* * *

Sjećaš li se? Pričala sam ti o Odijelu, tako smo ga zvali tada i rugali se. Ja sam govorila o njemu, ti si govorio o njoj. Pričao si mi o njenom povratku, njenom posljednjem predomišljanju i pušio cigaretu za cigaretom, uzbuđen. Ovaj će put biti dobro, vjerovao si, vjerovala sam. Plastične patnje Thoma Yorkea pratile su tvoju priču, kao da pjevao si Lucky, kao da čula sam: „This time my luck could change“. Dok te tražim u ostacima avionske nesreće, ovaj put kao i svaki put kad se prevrneš s ruba i poletiš, kada se opustiš i ponadaš i padneš, dok te tražim u tirkiznim prugama pokvarene televizije, u pepeljari, u ribljem akvariju na šanku kuhinje, dok te tražim u taktovima tvoje priče jer samo su oni još puni navike nadanja, ne mogu te pogledati. Moje nastojanje da suzbijem sadržaj kojeg slušam, uzaludan je koliko i tvoja navika vjerovanja. A ja sam tek bila na početku. Sjećaš li se? Shvatio si moju brigu nepotrebnom, kao da ne razumijem razloge tvoje radosti i tapšući me po ramenu rekao si: „I tebi će se dogoditi“. Sjetila sam te se, kada mislila sam da dogodilo se, godinama kasnije. Dogodilo se s dreadlocksima do poda u furanim u newagerstvo, u teorije zavjere i održive razvoje, bijeg u šumu, iz profita natrag u poljoprivredu, iz monetarnih politika natrag u mitologiju, dalje od gramzljive ekonomije u голу egzistenciju. I sjetila sam te se tada, kada rekao si, dogodit će se, „s nekim boljim“, rekao si, s nekim tko će me fascinirati svojim filozofijama. Mislila sam na tebe tada, sjetila sam se tebe, dok sam s newagerskim curama cijepala povrće u kuhinji, daleko od dečki s dreadlocksima za stolom. Dok sam u šarenom ateljeu šutjela među mladim umjetnicima koji filozofiraju o frekvencijama i fraktalnosti, daleko od svojih djevojaka koje to ne zanima, koje znanost ne razumiju. Nitko nije razgovarao sa mnom, bila sam samo ekstenzija. Mislila sam na tebe dok su me dreadlocksi pljuvali zbog mojih akademskih ambicija, feminističkih filozofija i kastrirajućih kritika, pravdajući se argumentom prirodности muško-ženskih pozicija. I kada su mi dreadlocksi svojim silnim šakama stisnuli vrat na podu svoje sobe, u velikom glavnom gradu, miljama dalekom od naše selendre, mislila sam na tebe, sjetila sam se tebe, sebe i tebe, kako smo se smijali, dok sam ti pričala o prvom susretu sa svojim Odijelom. Sjećaš li se? Govorio si o posljednjem njenom povratku, potapšao me po ramenu i rekao: „Dogodit će

se.“ Dogodilo se. Odijelo me odvelo među svoje. U deset metara kvadratnih katastrofalne narodne muzike i nacionalističkih mudrovanja, s po jednom darežljivom damom u svakom krilu. One su pile juice-votku, oni su pili pivo. U dva metra kvadratnih stisnutog separea, susrele su se sve suprotnosti naših stereotipa. On je ismijavao moj ideal komunizma, ja sam izazivala njegove ksenofobije, ali svi su njegovi prijatelji dolazili pričati sa mnom. On više nije nosio odijelo, ja nisam imala tuđu haljinu i naše su se kulture sudarale i svlačile. Stajala sam kao gola pred gomilom seljačina, i svi su se smijali sa mnom. Naše su karakteristike postale kozmetika. Sjećaš li se, pričala sam ti, o pjevanju Halida Bešlića presijecanog velikim hrvatstvom, „A ko će da vam peva, ako sve Srbe obesite na vrbe?“ smjela sam reći i smijati se i smijali smo se svih sat i pol dok me s drugog kraja grada svaku večer pratio kući, dok smo se narednih sat i pol poljupcima pozdravljali pred mojim ulazom. I sjetila sam se i smijeha i seljaka i poljubaca i tih prekrasnih povrataka kući, sjetila sam se svega, godinama kasnije, kada su me pijani dreadlocksi fascinantnih filozofija u pet sati ujutro, u hladnoj zimskoj noći, izbacili na ulicu velikog, modernog, svjetonazorski naprednog, glavnog grada Najljepše naše. I sjetila sam se tebe jer nisi mi vjerovao tada, kada rekla sam ti: „Dogodilo se“. U nekoj seljačkoj birtiji na kraju našeg svijeta, gdje sam susrela sve sebi suprotno i smijala se, toliko se smijala, svejedno. Sada nas tražim u ostacima avionske nesreće, ovaj put kao i svaki put kad se prevrnemo s ruba i poletimo, kada se opustimo i ponadamo i padnemo. Dok te skupljam po skladištima sjećanja kao slagalicu, tražim u tirkiznim prugama pokvarene televizije, u pepeljari, u praznom akvariju na prljavom šanku kuhinje. Tebe nema ni u taktovima ove priče, nema navike nadanja i ni ne vidim te više jer već godinama se ne čujemo. Tvoji su obrazi obrasli odustajanjem, tvoja je brada bodljikava žica. Dječak iza nje ne prepoznaje me. Ali sjeća li se još smijeha?

* * *

Što pokloniti djevojci za sedamnaesti rođendan? Sestrična iz Amerike dobila je auto.

Djevojka iz razreda dijete. A ja?

- Kitu!

-D.

- Cviiiijeeća! - razmahao se rukama teatralno kao mađioničar koji pokazuje trik.

- Ali dobila si je, jel' da? Greta, dobila je, jel' da je? Znam da jesi, sigurno jesi, sedamsto

posto. Vidi je. Je. Dobila je. Napeti kao predatori pred napad, nogu podignutih, stopala utisnutih u kremasti kauč, spremnih na skok, pucaju na mene pitanjima. Životi prijatelja su priče praćene u nastavcima, iščekujući iznenađenja iz života nerijetko izostavljenih. Već smo bili srasli s kaučem i kavom koju smo tamo pili, već smo naučili napamet svaku stvar koja svira i znali im redoslijed. U nedostatku dramatičnosti naši su dani postali dugi i dosadni.

Sve dok se nije dogodilo Odijelo, zovu ga tako, entuzijastično prateći svaku epizodu iz tog dalekog i stranog svijeta. Odijelo se ne odijeva u *Martensu*, nosi cipele. Odijelo ne pokušava svirati po podrumima, s prijateljima igra nogomet. Odijelo ne zna za Barreta, ali voli Brenu, *Doorsi* su mu dosadni, ono sluša Cecu. Pred upis na fakultet jedini rezultati koje čeka su oni iz kladionice. Ali Odijelo poštuje svaki moj pokušaj pisanja, ono je strpljivo prema svijetu kojeg skrivam i znatiželjno je bez zavisti prema inspiracijama koje istražujem. Odijelo pita kada ne razumije i objašnjava mi kada ne slušam i svakim su danom naše krajnosti jedna drugoj bliže. „Ozbiljno, jesu!

- Dakle dobila je.

- Definitivno je dobila.

Odustajem: - Da, da. Dobila sam.

- Znala sam!

- Znao sam. I? Ne! Čekaj! Mornar, daj nam jednog Chrisa Isaaka, mokrog.

Pod glumi pješčanu plažu, Greta i D. kreiraju koreografije, od čupavca s kauča kostimografije, *opakom igrom* izvode piruete, stapaju se njihove siluete, nametljivo nasrcu, bacaju se po meni i mene po podu koji je postao pijesak. Mornar mijenja muziku, odjednom smo u mjuziklu, Freddyjevom[5] dnevnom boravku, a on je po prvi put zaljubljen. Pored luđačkog *lipsyncanja* i boemske rapsodije i suza od smijeha u njihovim očima, kako da ih zaustavim sada? Kako da im kažem? Što pokloniti djevojci za sedamnaesti rođendan? Sestrična iz Amerike dobila je auto. Djevojka iz razreda dijete. A ja?

* * *

Atrijski septalni defekt je moje ime. Nisam opasan. Još. Ali jednoga dana, kada budeš ne

tako mlada više, mogu ti uzeti život. Doduše tada ti, kao i sada, gotovo bilo što može uzeti život. Svi se rode sa mnom, uglavnom srastem odmah ili s vremenom ali da, nestanem. Ostao sam kod tebe. Dobar dan. Upoznajemo se tek sada, ali s tobom sam od početka. Sretan rođendan. Gospoda u bijelim kutama zovu me defectus atriorum cordis, ali ti me možeš zvati ASD. Ne? Onda samo rupa. Kažu, zatvaram se prvi put kada beba zaplače. Bravo, ovako kao sad.

On više djeluje kao mesar, nego li kao doktor, sto pedeset kila masti i mizantropije. Koliko se sjećam, nisam ga voljela sa šest. Ne sviđa mi se ni sa šesnaest. Pomalo pornografski prizor koji dobro poznajem: mesar po mojim prsima istresa lubrikant, onako kako, zamišljam, po komadu mesine istresa tubu majoneze. Iz milosti prema vlastitoj mašti, na preostale aluzije ne pomišljam. Promatram izraze ispaćenosti i prijezira na njegovom licu dok sondom prati moje srce i ruje mi po rebrima. Nabori na čelu već su godinama isti. Iza vrata ordinacije netko po hodniku urla na četnike. Četnici su skinuli natpise. Natpisi su upozoravali ostale pacijente o ratnim invalidima koji imaju prednost. Medicinska sestra naprasno provaljuje, ima poderanu čarapu, jednu obrvu i smrdi na češnjak. Baca papire na stol i recitira nešto što ne razumijem. Mesar se otiskuje od ultrazvuka prema stolu, kotači se kotrljaju koliko težina tijela dopušta. Baca na mene rolu papira i promašuje. „Obriši se.“ Učinjeno je to u tako *džentlmen*ski-staroškolskoj maniri da sam poželjela pitati i plaću. Ili barem koju kunu za prijevoz. Vrata ordinacije ostala su otvorena. Sestra ih je svom snagom zalupila, ali ona su se suptilno sama vratila natrag. Umoran od dana koji je tek počeo, doktor poziva moju majku. Uzdahne i kaže: „Ima rupu na srcu.“ Imam koji k...? „Rupu na srcu“. Imam je oduvijek i ima da sam sretna, kaže gospodin doktor, što nije problem pronašao ranije. Kao bebu bi me bili prepolovili, rastvorili na pola i pokrpali, imala bih ružan jedan ožiljak sada, „Ovako tu“ i zareže mi prsni koš prstima. „Dakle tu, tako ružno bi to bilo.“ A sada? Ne zna. Ne zna? Ne. Ne zna. Sada slijedi ustanoviti koja je rupa, kakva je rupa, gdje je točno i koliko je opasna rupa, na mom srcu i u njegovom radu, rupa. Atrijski septalni defekt je njeno ime. Kažu, zatvara se prvi put kada beba pri porodu zaplače. Ovako kao sad.

* * *

- Neće ti biti ništa, znaš da neće.

- Zašto onda izgledaš tako usrano? – pitam ga. Izgledao je uplašenije od mene, tako mi boga, je. Ja ni ne vjerujem u boga zapravo. Samo što, voljela bih sada, voljela bih da vjerujem.

Možda bih mogla misliti kako se za mene može pobrinuti nešto složenije od sreće i slučajnosti. Možda bi mi vjera pomogla kao ručnik o kojeg brišemo ruke oprane od straha i sumnje. S druge strane, sigurnost nadzemaljskog ipak vrijedi samo na zemlji. Sjećam se svog desetog rođendana, moj djed je umirao. On je bio srčani bolesnik isto i ne znam zašto su me odveli da ga vidim za rođendan. Bio je to mrk i ozbiljan tip, težak, tvrdi od kamena na kojem je odrastao, silniji i moćniji od mora koje ga je cijelog života valjalo. Visok, pravokutan i hladan kao frižider, takav je bio, i veliki vjernik isto. Pa svejedno, kada je umirao, kad je zaista bez odgode odlazio, molio je moju baku, vikao je, neka ode s njim. Kao i vjera tako i suputništvo vrijedi samo ovdje i sada. Sama sam čak i sada u ideji o njoj, sama s idejom o bezidejnoj tišini. I sjedili smo u tišini, u onome što život od tišine dopušta, a ja sam čula taj bubanj u sebi kako stradava, kao da se rupa razvlači svake sekunde sve dok me ne preraste i ne proguta, kao čarapa kad se preokrene naopako. Gledam ga dok preokreće čarape, slaže ih u klupko i sprema u ladicu i povremeno se okreće, kriomice me gleda dok srčem sok u njegovoj sobi i slušam stradanje dobrog ukusa na radiju i molim ga, neka zagasi to sranje i sjedne pored mene. Nadam se, navalit će jednako nespretno i neobuzdano kao svaki put i ovaj put ga neću gurati od sebe i skupljati koljena. Ako je sve kako treba i sve kao prije, zašto propušta priliku, zašto mi okreće leđa i preokreće čarape i slaže ih u ladice koje su već pune? Nisam vidjela suze koje je obrisao. Vidjela sam desni lakat kako ide u desno i lijevi lakat kako ide u lijevo i tresnuo je dlanom onako kako čovjek protrese toplomjer ili ruku ako je smoči, a nema je o što obrisati. Učinio je to kao dječak koji je pao s bicikla, kao bijesno dijete. I onda se okrenuo i nasmijao i sjeo i rekao je:

- Jebote Lu, pa to je ultimativna picolovačka priča!

- Što?

- To sve. Velika ljubav mog života, tragično skončala i ja ostao sam, s jednom jedinom koja je bila ta, koja je zauvijek mogla i trebala bit ta, ali Bog, Booog mi ju je uzeo. A bila je lijepa i pametna i sve što nijedna druga ne može biti. Ispričaš bilo kojoj ženi takvu priču, pa svaka će se naopako okrenut da bude tvoja. Kakav jack pot!

- A najbolje da se ja ubijem odmah onda. Čisto da budemo sigurni.

- A ne. Ne mogu lovit s pričom o ženskoj koja se ubila. Onda si samo luda. Nije to seksi. To je sranje. Ali ovo, ovo je tragedija. Znaš kako vi ženske volite tragediju! To džejmsdinovsko zacementirano srce. Mislim, nedostajat ćeš ti meni, al' ono, karat ću masu! Gađala sam ga sklopčanim čarapama sve dok ladica nije ostala prazna, sve dok nam nije ostalo ništa, osim

smijeha.

* * *

Stari Johnny sjedi s nama u parku, za vrijeme odmora, priča o prolaznosti i potrošnosti, žali za izgubljenim vrijednostima bunta i individualnosti. Stari Johnny je naš profesor. Niste li čuli? Mit o motivatoru. On sjedi na pijedestalu od knjiga, u oblaku dima koji se oko njega oblikuje u auru. Niste li čuli taj mit, o djetetu koje samo izgleda kao odrastao čovjek? Poslali su ga da nas spasi i spali sve znanstvene knjige. On trga udžbenike i propovijeda prozno i svakoj svojoj misli nađe očaravajući oblik u riječima. On plijeni pozornost, sposoban je hipnotizirati. Gledajući oko sebe grabi srž svake stvari i sažima je u stihovima. Poslan je u ovaj *smrdljivi grad zadovoljan sobom*, poslan je da nas prosvjetli. Nije vas sigurno mimoišao taj mit, onaj o profesoru književnosti. Sposoban je svaku stvarnost učiniti satiričnom, svaku istinu izmišljotinom, on je Onaj koji otkriva. Zatvarajući naše knjige on nam otvara oči. Očaravajuće! Baca na nas cigarete, baca i meni jednu. „Ne, ne“ – odbijam. Ne znam ni zašto ih odbijam, ali odbijam ih svejedno. „Kakav si ti to pisac koji ne puši, nema pisca bez poroka“, propovijeda profesor, naš otac originalnosti. I vidim tada i Niku i Totu i Luciju i Azru, gledam ih kako me gledaju, izbečenim očima, izrazima izbezumljenosti, one znaju, ja sam dimnjačar i volim svoje cigarete, više od života ih volim. Gledam ih dok me gledaju zbunjene i znam, trebat će im reći sada, ne sada, ali nekad sada, nekad uskoro. Nisam znala naći način, ni riječi i na koncu sam, onome koji uporno promašuje iglu, povukla očajan potez pisanja poruke, poslana od zadnje klupe prema prvoj, kako smo sjedile. Do kraja sata papir s porukom mogao se prodati kao knjiga zlatnih citata za 39,99. Kada mi se vratio, bio je potrošen koliko i sadržaj, sadržaj izlizan koliko i papir, previše puta preklopljen i pročitan. Do kraja sata cijeli je red bio povezan samo nevidljivom niti nelagode. Kasnije smo ju vukle do birca i istresle na stol skupa s knjigama. Jedan udžbenik iz sociologije, četiri više prazne nego pune bilježnice, tri *Coca-Cole* i jedna mineralna na putu. Prazna pepeljara i šest čikova na podu. Pet pari očiju uprtih u pod. I ja. Greta dolazi zadnja, konobar u mornarskom odijelu pozdravlja je s: „Ne’a vode, nemoš dobit kavu“. Nema veze, „onda ću Cedevitu“. Ovo je kupilo još jednu *Coca-Colu* i nekoliko minuta šale na Gretin račun. Zatim nas je progutala sablast pristojnog ponašanja i naučenih pokazivanja privrženosti u obliku pretjerane i ne osobito potrebne fizičke prisnosti. Uvriježeno, zovemo to zagrljajima. Zagrljajima se želi zahvatiti ono što se s riječima razilazi. Ali naše su ruke kratke. Na koncu sam, onim kojim se krpaju rupe na staroj odjeći, pristala na bilo kakav pokušaj prijateljstva. Čak i ako one

izgledaju kao djeca dovučena na sprovod nekog dalekog rođaka čije ime ne znaju, dosadno im je, zbunjena su, ali se pokušavaju ponašati pristojno. Mentalne će montaže pamćenja prikazivati ovaj prizor drugačije.

Na putu do doma, D. koji jedini nije potpisao knjigu zlatnih citata, zaustavio me ispred stare škole pred kojom se inače sastajemo. Smeđa se u njegovim očima otopila i otpala kao list. „Hoćeš li se javiti kad stigneš?“ (pregled je zakazan u nekom drugom gradu). „Hoću.“ „Hoćeš li se javiti prije operacije“ (i operacija isto). „Hoću.“ „I nakon“, ako narkoza dopusti, „Hoću, D., i nakon.“ Kimnuo je nekoliko puta i s rukama u džepovima, nogom šutajući prašinu, pogledao jednom prema nebu i oko sebe. Kimao je tako još neko vrijeme, a onda me slabo stisnutom šakom lupio u rame, malo nježnije nego inače.

* * *

Dragi D., pišem ti pismo koje nikada nisam poslala. Prepisujem ga iz pamćenja, posuđujem ga papiru. Nisam bila u ovom gradu do sada. Svi su mu zidovi već puni poezije koju još nisam napisala. A neke zgrade, D., izgledaju kao da ih je vrijeme zagrizlo i onda najednom izgubilo tek. Propale tvornice, kažu mi. Mnogo toga možda djeluje propalo tu, ali bez previše patetike, bez patnje, prije pitomo. Pitaj me o ljudima, D., tako su neobični. Cure nose lubanje gole, a dečkima su glave pune dreadlocks. I u boji. Nema puno boja u ovom gradu. Osim na glavama, nema ih. Siva ih je sakrila. I sve je, kao obrađeno u photoshopu, kao sepija, kao da stalno imam naočale na očima i sve je u svojoj sjeni. Kao da imam naočale na očima i nitko me ne vidi. Znaš li kako si mi pričao, sjećaš se, kad bi kao mali zaklopio oči rukama i mislio, ako ti ne vidiš ne vide ni tebe isto? Tako je nekako ovdje. Imam osjećaj da mogu pričati kojim god jezikom i nositi koju god boju na glavi želim, ili ništa, ili nijednu, čak ni kosu, D., a nitko me ne bi gledao krivo. Svatko će ti odgovoriti ako bilo što pitaš. I neće izgledati ni ljuto ni uznemireno ako pitaš. Neće izgledati kao da im kradeš vrijeme kojega nema. Moji rođaci, kod njih spavam samo večeras, sutra ću u bolnicu, moji rođaci žive kraj Filozofskog fakulteta. Odmah pored. Znaš kako je to neka lijepa velika zgrada, D., i ima mali park ispred isto. Izgleda kao neki američki koledž, kao u filmovima. Samo malo manji. I tamo, u jednom bircu, prolazili smo pored njega dok smo tražili zgradu mojih rođaka, i dok smo prolazili tuda, tamo, stari je stao, da se prisjeti, a ja sam slušala neke klince, malo su stariji od nas, možda godinu ili dvije, ali puno starije zvuče. Ni riječ nisam razumjela, a tako je lijepo

zvučalo. Nekako pijevno. Znaš kako za naš naglasak kažu da je melodičan i da zvuči, meni nekako nije nikad zvučao, D., ali ovaj mi zvuči... Mada nisam riječ razumjela. Nije važno. Znaš kako je jednom moja mama rekla, za neku talijansku pjesmu da je lijepa, a mi smo je pitali zašto je lijepa, kako joj je lijepa kad ju ne razumije. Pa nije važno, jel'da?, tako je nekako odgovorila, nije važno što ne razumije riječi, nekako ih osjeća. Osjećaj se ipak prenese i zvukom i tonom i u frekvenciji, nešto negdje zatitra. Gledala sam ih kroz staklo, kako bjesomučno puše i raspravljaju i mašu rukama kao da dirigiraju orkestrom. I napisala sam: „dečki s dreadlocksima i cure bez kose, a druge nose kose, kao krune ih nose, bose.“ I kunem ti se, D., stvarno, da su bile bose ne bih se čudila. One koje kose nose, mogle bi biti bose, jer nose marama, kao Indijanci, zapletene u kose. I to sam napisala isto. Ali nisam znala što ću s tim. Poslala bih Marku, ali mislim da ne bi razumio. Mislim da bi Marko mislio da su lezbijke. Njemu su sve cure bez kose ili bez šminke lezbe, a svi našminkani dečki ili oni s dugom kosom, pederi. Ali ne pričamo više o tome. A znam da i ti nekad misliš tako isto, samo ne kažeš ništa. Gledala bih ih tako zauvijek, ali tata je našao zgradu, pa smo krenuli. Znaš kako je lijepo kod njih doma! Samo me strah da se ne pomaknem krivo i nešto ne razbijem jer je sve skupo. Imaju televiziju preko cijelog zida veliku. Da znaš kako je velika! I tanka kao papir. Kao platno. Dugo ih nisam vidjela. Sjećam se samo svoje sestrice. Ona je sada odrasla i ima kćer. A ta mala, obara me s nogu, tako bi Holden Caulfield to rekao, on uvijek to kaže, takve stvari za djecu. Mislim da on idealizira i djecu i djetinjstvo malo previše. Ja ne volim baš ni djecu ni djetinjstvo, ali volim Holdena. Sada kad sam tu, pitam se bi li voljela i svoje djetinjstvo malo više da sam ovdje odrasla. Ne nužno ovdje u ovoj obitelji, ne mislim na novce. Dapače, dok gledam tu malu mislim kako ne bih ni htjela tolike novce. Pišem ti o tome, jer smo pričali o tome. Pričali smo o tome jer ta sestrice, ona se bavi s fotografijom i dobro joj ide, prava umjetnička duša. Ne spava po noći i sve to, isto kao ja i imala je takve, znaš već, umjetničke sklonosti. Ali njen tata nije htio da se time bavi. Rekao je, poslat će on nju na ekonomiju, pa neka se u slobodno vrijeme bavi tim umjetnostima. Ja ne bih mogla tako. Studirati ekonomiju, ili pravo ili nešto tako, poduzetno. Mislim da bih umrla bez pisanja. Kao što ti ne bi mogao bez sviranja, D., a tu ti svi nešto sviraju, tako mi ona kaže. Priča mi o svojim prijateljima glazbenicima, a ona mala pored protestira. Baka je nije htjela odvesti na klizanje. Moj tata ju je pitao ako joj treba odrezati komad pizze, ali ona je rekla: „Ne! Ja ću sama, kao i sve u svom životu.“, zamisli! A ima možda šest ili sedam godina, nema više. Mučila se s tom pizzom dosta, bila je to nekakva zamrznuta, žilava pizza. Ja nisam ni znala da se mogu zamrznute pizze kupiti. Ali kod njih je dosta hrane takvo, zamrznuto. Ili naručeno. Naručili smo večeru, došla je odmah i bila je jako fina. Bilo je svega. Mi doma nikada ne naručujemo hranu. Osim pizze ponekad, ali i to

moja mama radi. A možda su i oni to napravili samo zbog nas. Bilo kako bilo, uzela sam svoju knjigu i sjela na terasu. Nazvala sam Marka da mu pričam o tome kako je sve drugačije ovdje. On mi je rekao da je to zato što je to komunistički grad i da ga on ne voli. Pitala sam ga je li bio ikad, ali kaže da nije i da neće. Svi kažu da je to najružniji grad u Hrvatskoj, ali meni je baš lijep. Imala sam tako neki neobičan osjećaj, kao da sam u nekom filmu iz sedamdesetih. Zbog boja je tako mislim, zbog te sepija-sive koja sve čini nostalgičnim i nestvarnim. Onda sam otišla spavati, ali nisam spavala. Oni su otvorili ne znam koju bocu vina i do kasno su nešto pjevali, a meni baš nije bilo do pjevanja. Nisam se ni plašila više isto, samo mi se nije pjevalo. Dosta je to čudno, D. Doći negdje po prvi put i osjećati se toliko sigurno. Mislim da je to zbog te sjetne sive. I zvuka koji te nekako začara. Sve tu drugačije zvuči. Čini mi se sada, čak i ja.

* * *

Dvanaest godina prije mog rođenja, sjedila je u kuhinji i uz kavu, sa sestrom, listala novine. Pročitala je pjesmu ispod osmrtnice dvadesetogodišnje djevojke. „Vidi“, rekla je sestri, „brat joj je pomorac.“ Oženili su se pet godina kasnije.

* * *

Kristalno plava navire kroz noćno crnilo. Teksture tjeskobe guste su kao glina rastopljena, kao blato. Srce mi pulsira, kao zadnji znakovi života pušteni na površinu mora. *Breathe, breathe in the air.* Poznati zvukovi plove hodnicima, zamišljam ih u podmornici i zbunjujem se. Tražim sat u sobi iako u svojoj nisam, tako ni sat nije. Vrijeme je bilo-koje. *Run, rabbit, run,* zvuk srasta u stih i stiže sve do Floyda, a još ni ne znam od kuda dolazi. Radoznala sam od kuda zvuk dolazi, iako još uvijek mirujem. Desna pa lijeva i obje su noge na podu, ali rukama se još čvrsto držim kreveta. Bolnice me čine bojažljivom. Beba koja u krevetiću do mogega umjesto mene plače, primirila se i spava. Silazim s kreveta kao da se spuštam u more i zaplivat ću. Hodnik, uzak je i kratak, jedna soba s lijeve i dvije sobe s desne i kupaona na kraju i procvjetalo granje stabala kao prsti na prozorima, puno ih je. Hodnik je prazan, samo se sjene stabala po podu sudaraju. Ovako, dok ih gledam s vrata svoje sobe, izgleda kao da grane na podu pričaju i potihlo pjevuše. Sada sam sigurna, to su Floyd. Fantastično! Polagano podižem pogled, prema suprotnoj sobi, prema vratima. Pronalazim jedno stopalo,

drugo stopalo: dječak. *The lunatic is in the hall. The lunatics are in my hall.* Gleda me glomaznim očima, bistrim i gotovo bezbojnim i „Tko si ti?“ pita me.

- Pjevao si Floyde – kažem mu.

- To je točno – odgovara.

- Pitanje za propusnicu – šapće neozbiljno ozbiljan dječak i kao televizijski voditelj nastavlja

- Smijeh s početka *Mračne strane mjeseca* koji se zapravo trebao zvati kako... Ne znaš? Nema veze; *Eclipse*, je čiji? Ne znaš ništa onda – i ode i vrati se prije nego što sam stigla pitati.

- Peter Watts, stiže odgovor iz sobe – tata od Naomi Watts – izlazi na hodnik – Znaš tko je Naomi Watts, barem?

Čekao je čas, sekundu ili dvije.

- Dakle ništa ne znaš, glumica – i vratio se u sobu. – Svejedno smiješ doći – vratio se na hodnik – Ako želiš – i ponovno sakrio u sobu.

Za prijeći od moje sobe do njegove dovoljno je samo zakoračiti, onako kao kad se na cesti preskače lokva kiše.

- Al' smijemo šetati po noći? – pitam još stojeći na ulazu.

- Ne. Ali Dinova mama je medicinska sestra koja nas čuva i ona spava. I da ne spava, svejedno bi smjeli. Jer je to Dinova mama. Ovo je Dino.

Dino je dječak koji, stopala sklopčanih pod jastukom, sjedi u pogrbljenom položaju, onakvom kakvom bi pristajalo i kompulzivno njihanje. Za sada on miruje. Škaricama za nokte reže sličice iz časopisa i lijepi ih po velikom bijelom papiru bez kockica i crtica.

- Dino konstruira kolaž – kaže drugi dječak, onaj krupnih, bistrh i bezbojnih očiju i kaže to neobično naglašeno, izuzetno ističući riječ *konstruira*, ponosan što ju je naučio ispravno izgovoriti.

- Dino osmišljava omot. Za naš album. Mi imamo bend!

- A da? A kako se zove, taj vaš bend? – pitam ga, još uvijek naslonjena na vrata, jednom nogom u sobi, drugom u nevjerici i raskoraku.

- Mmmm. Ne znam. Nemamo ime još.

Debeljuškasti dječak s neravno izraslim loknama nejednake zakovrčanosti, pomiče punašnim prstima pramenove sa svog velikog i visokog čela, čini to dok govori i govori kao da posuđuje glasove samo njemu vidljivim lutkama.

- Zašto si tu? - pita me, odjednom okrećući okruglastu glavu prema meni, okupirajući me očima koje bez predumišljaja gutaju sve na što se osvrne. Čini to naglo i nenadano kao žablji jezik dok lovi mušice.

- Imam neku rupicu na srcu. Ništa strašno. Zastaje i promatra, odgovara:

- A ne, ne, to zvuči ozbiljno. Nisi kao Dino i ja. Mi imamo neke blesave bolesti. Ali i najbolje bolesti jel'da Dino? Dino i dalje reže i pravi rupe na papiru, ne obazire se.

- Vidiš, on ima sindrom Alise u zemlji čudesa. Fora. Njemu se soba smanji, a ruke i noge mu narastu. I sve je jako sporo ili brzo. Je li sporo ili brzo Dino? Dino sliježe ramenima.

- A ja imam sindrom Petra Pana! Zbog toga ne idem u školu sad. Idem na izlet u Italiju! Tamo su doktori koji se bave nama, Petrima Panovima.

- Pa ne ide se u bolnicu zbog sindroma Petra Pana, ne u ovakvu barem, ne još. Ma tko ti je to rekao?

Mama mu je to rekla, kaže odsutno, otkopavajući hrpicu smeća koja se stvorila između njihovih kreveta. Iz nje vadi poznat mi list papira i pita me:

- Ovo je tvoje?

Bilo je moje, papir s pjesmama koje sam ranije to popodne napisala i izgubila. Skočila sam prema krevetu, a on se podigao na noge, još više podižući papir, zaustavljajući me kažiprstom i prijedlogom, još jednim nagradnim pitanjem, za povrat poezije traži kronologiju izlazaka svih albuma Pink Floyda.

- Dat ću ja tebi nagradno pitanje, daj to 'vamo mulac, odma'! Ali po pogledu koji se spustio na mene skupa s papirom punim poezije, bilo je jasno kako se samo htio pohvaliti svojim izvanrednim poznavanjem povijesti ovog izvanrednog benda. U toj sekundi najiskrenije snuždenosti, na kratko se pored mene prošetao i cijeli njegov život. Dječak koji prije osamnaeste zna nabrojati sve pojedinosti jednog veličanstvenog pop-kulturnog fenomena,

dječak koji je prije svoje osamnaeste već postao enciklopedija glazbe, sigurno nije stekao svoje znanje na igralištu. Dječak koji zvuči kao da imitira glasove što god da govori, valjda je svoje vrijeme provodio sa samo njemu vidljivim lutkama. – Ne znam. Morat ćeš mi reći. Zadrži poeziju ako ti se sviđa Ne sviđa mu se baš toliko, ali sviđaju mu se moje aliteracije.

– Što ti se sviđa?

Aliteracije mu se sviđaju.

– Ovo, ponavljanje prvih slova, to mi je fora. Ja nisam znala kako pišem dok pišem, kamo li kakvu figuru koristim i pitala sam se, kako pak on zna, dječak, ako-trinaest godina star.

– Tata mi je rekao. Popodne. Kada sam našao, nisam znao pa sam nazvao i pitao. Kada ne znam, ja pitam. A puno toga ne znam, pa puno toga i pitam. Ali znam, sve što se puno ponavlja ima neko ime. Ne znam zašto je tako, ali tako je. Pa valjda se onda i ponavljanje ponavljanja nekako zove. Eto. Aliteracije. A sada, Floyd! I tada je krenuo s kronologijama, ne izostavivši nijednu pojedinost po strani.

– Je li te tata i to naučio isto?

– Da – kaže, tata je radio na radiju – Ali još je gori otkako je u penziji ili tako bar mama misli. Tata se preselio u sobu s pločama. „Znam ja još!“ i znao je sve. Već je tamno plava bila izbljedjela od sunca i nebu su se rumenili obrazi, dok mi je prepričavao kako izgledaju filmske večeri s njegovim starim.

– Vidiš, Peter Watts, on je tata Naomi Watts. Naomi Watts, ona je glumila u jednom filmu Davida Lyncha, ali tata kaže kako ne mogu još gledati Davida Lyncha iako mi pušta da slušam muziku iz neke njegove serije. To ti se zove soundtrack. Znači zvučna traka. Njega jako volim. Soundtrack volim. Podsjeća me na jedan drugi bend kojeg tata i ja volimo, zovu se *Cocteau Twins*. Od njih najviše volim *Song to the siren*, iako to nije njihova pjesma. To je originalno pjesma Tima Buckleya. Tata kaže kako je trebao biti jako poznat taj Tim, ali ga je onaj folirant Jim Morrison zasjenio. Čak i njegov sin Jeff Buckley, iako je Jeff uvijek malo patio da ne bude kao svoj tata Tim. On je na kraju bio jako poznat po onoj pjesmi koju je obradio od Leonarda Cohena, onoj Hallelujah, iako to nije zapravo njegova obrada Cohenove Hallelujah nego je obrada obrade Johna Calea. Taj Jeff je na kraju umro jako mlad, utopio se u nekoj rijeci i tata kaže kako je to ironično, da, jer je njegov tata Tim napisao pjesmu koja se zove Rijeka. A i on je umro mlad isto, njegov tata, to jest. I tako je to trajalo dok Dino nije zaspao, a njegova se mama probudila. Ja sam samo slušala i pratila desetljeća povijesti kako

prolaze na licu ako-trinaestogodišnjeg djeteta. Kad je sunce već ispralo noć s neba rekao je:

- Hej, razmišljao sam o prijevodu. Ali prijevodu čega?

- Tvojih pjesama. Te aliteracije - naglašava - Nekako će nestati ako te prevedu na neki drugi jezik. Nisam o tome razmišljala nikad, ali on jest.

- Ja jesam i sad, što ćeš? Hoćeš li da prevoditelj malo laže? Znaš, da prevoditelj promijeni prijevod kako bi on napravio neku aliteraciju isto. Sviđa mi se ta ideja, o prijevodu koji ponavljajući promijeni.

- I znaš što bi bilo super isto? Bilo bi super kada bi se baš prijevod te pjesme preveo, recimo na, ne znam, engleski. I sigurno bi imala već skroz novu pjesmu onda, jer znaš, ne bi bilo važno što neke riječi zajedno znače, nego da se sačuva... - stao je, razmislio - Zvuk.

Znala sam da će pogoditi.

- E, al znaš šta bi još bilo super?

On je mašina koja ne prestaje.

- Kad bi se i taj prijevod preveo opet. Ne s hrvatskog na neki drugi jezik, nego s tog engleskog koji je već krivo preveo, pa s tog krivog prijevoda na recimo, njemački... Ne, talijanski... Ne, nema veze, bilo koji jezik i tako, u nedogled. Ne, čekaj, ne, znam, čekaj, trebalo bi onda, uzeti taj posljednji prijevod i prevesti ga opet na hrvatski. Tko zna kakva bi ti se pjesma vratila! Kakva bi bila u odnosu na prvu, na original! A sad zamisli, da nisu pjesme, nego, priča... Ne, još bolje, više priča, ne, cijeli jedan roman! Pričao je tako dok mu se oči nisu sklopile i još je malo mrmljao u polusnu, kao Salingerova Franny. Ona je htjela naučiti molitvu koja nikada ne prestaje. Pokrila sam ga dekom i vratila se u svoju sobu.

Nešto prije podneva, malo prije nego što su me odveli, potražila sam svoje susjede. Dinov je krevet bio zakriven zastorom od ljudi svih generacija. Krevet do njegovog bio je složen i prazan. Testirajući strpljenje svojih roditelja koji su čekali na kraju hodnika, potražila sam medicinsku sestru. Htjela sam je pitati gdje je dječak iz susjedne sobe, ali i njezina je privremeno bila prazna. Poviše stola na panou punom dječjih crteža, malo preko ruba prelazio je veliki kolaž. Usne izrezane sa svojih lica, svih izražaja i oblika, poredale su se u nizu od najveće prema najmanjoj. Nešto poslije podneva po mene su stigla kola hitne

pomoći. Moja nisu sirenom remetila promet. Krpala sam sjećanja u kolaž od slika. Probijali smo se kroz kišu i maglu i sveprisutno sivilo, *i sve što sam dodirnula i sve što sam vidjela, i sve što sam okusila i osjetila*, sve što još nisam našla. Bila bih pitala sestru u sobi kamo su nestala djeca s najčudnijim bolestima. Ograđena licima pod papirnatim maskama, brojim unatraske, sve do mračne strane mjeseca.

* * *

Jednom davno, kada se vratio s broda, tata mi je donio crvene lakirane cipele. Gotovo identične onima kakve je nosila Dorothy. Do tada su mi već bile čitav broj premale.

U moje su srce ugradili kišobran. Nakon nekog vremena koje su precizirali, a ja sam zaboravila, on sraste sa srcem. Nije to pravi kišobran, ali nešto nalik kišobranu, nešto što se kao kišobran ponaša. Provukli su ga kroz rupicu na preponi i pratili sondom provučenom kroz jednjak. Ja sam spavala i kad sam se probudila sve je već bilo prošlo. Osim osjećaja drogiranoosti koji nije očaravajuć koliko su obećali. Kiša je prestala padati. Bolnica u kojoj sam boravila još je ljepše izgledala pod suncem i nije izgledala kao bolnica zapravo, nije izgledala uopće tako. Prije, pronašla sam ovdje svoje skrovište od svijeta, među starim žutim kućama zakrivenim zelenilom. Zamišljam odmarališta koja izgledaju ovako. Mile medicinske sestre smiješe se strpljivo, kao da su pobjegle sa seta nekog američkog filma iz pedesetih. „Pretjeruješ“, primjećuje majka, kao da ne znam za svoju sklonost stiliziranja stvarnosti. Ali takve su se slike stvorile, jednom kad sam ovaj grad usporedila s vlastitim. U mom vlastitom su medicinske sestre debele i dlakave, namrgođene i neljubazne i najednom je moj grad postao taj koji je sumoran i siv, kao sjeverno-europski film, deprimirajuće spor i težak. Zašto ste svi tako smireno sretni ovdje? Nije važno. Bila bih smireno sretna s vama. Arhitekture asocijacija projiciraju *hippie-housewife* holograme, hibride, svuda su oko mene. Neke medicinske sestre nose ružičaste kose i velike drvene naušnice koje rastežu cijelu usnu resicu, a i ruke su im istetovirane. Jedna od njih izlazi s čašicom vrele vode i vrećicom čaja. Odlaze ih na zid pored sebe. Vrećica duhana s njene desne strane, vrećica čaja i vrela voda s lijeve. Ostavlja čaj da se utapa u vreloj vodi, mota duhan. Nijednu mrvicu ne prosipa i mogla je tu radnju i jednom rukom napraviti, da je baš tako željela. Vezuje valovitu kosu u visoki rep, iz torbe vadi knjigu. Počinje čitati na prvoj neoznačenoj stranici koju je otvorila. Pogledala je čaj kao da joj je rekao „Gotov sam!“ i kladila bih se, prošlo je točno onoliko

vremena koliko uredno složeni, sa strane odloženi omot sugerira da vremena treba proći prije nego je čaj preporučljivo popiti. Zapalila je cigaretu i pogledala prema obali, kratki trenutak prije nego što će nestati među stranicama. Njeni prsti su mi rekli, ovaj radni ritual obavlja već godinama. Njene su oči objasnile, on joj nikada neće dosaditi. Ima tetovažu notnog zapisa na zapešću.

* * *

Dok biram Markov broj na mobitelu zamišljam ga s druge strane svemira. Izgleda kao mladi Warren Beatty, a ja sam lijepa kao Natalie Wood. Nježna i naivna kao Natalie Wood i scenariji je sretniji od *Sjaja u travi*. Tražim nešto u njegovom glasu što može podržati moja maštanja. Biti ću drugačija prema njemu kad se vratim, veselija kad se vratim, važna jer sam se vratila. I njegova će kosa izrasti i uvinuti se na vrhu, nosit će sako i karirane košulje i moje knjige. Ni moja poezija neće patiti, promijenit ću joj ton i takt i ja ću ga imati više. Oboje hoćemo. Naša raspravljanja zamijenit će razumijevanje. Marko sada već sumnja u operaciju srca, zamišlja lobotomiju.

- Možda su ti umjesto srca mozak operirali - govori i potresa moja maštanja. Pri potresu su kišobrani ni od kakve koristi.

Zamišljam nas kao glumce koji čitaju krive dijaloge. Dok se traže po stranicama scenarija, ne znaju da se oboje nalaze na pogrešnom setu. „Znaš, da smo zbilja u pedesetima, ne bi tvoja bila zadnja, Lu. Ma, ne bi tvoje ni bilo. Ali mogu ti nosit knjige, ako hoćeš“, smije se sa simpatijom koju ne uzvraćam. „Je li to Marko?“, pita majka, „Reci mu da moraš mirovat kad se vratiš... Dugo!“, dovikuje, puštajući pauzama između riječi da prenesu poantu za koju je previše pristojna. Bilo je to nešto neugodnije od posljednjeg pokušaja, kada je dojurila iz kuhinje sa kuhačom u ruci, odjednom ohrabrena da govori o oralnom seksu. „To nije ništa šta ti moraš!“, vikala je za mnom, mašući kuhačom kao mikrofonom, dok sam knjigama iz biologije pokrivala uši i bježala u svoju sobu. Sada se od sramote skrivam iza stabala, ali ne i od Markova smijeha koji me napada sa slušalice. „A onda ništa, Lu!“, ali njegova je šala propala kroz provaliju moje tišine. „Znaš da nije važno zapravo. ‘Odmaraj se’ koliko god trebaš“, smekšao se i vratio me slikama o kojima sam maštala. Prekinula sam razgovor prije no što smo ga stigli pokvariti. Nebo se začas namrgodilo. Ovdje sunce traje kratko. Dobro je uza sebe imati kišobran.

* * *

Papučice su mu kupili za rođendan kaže, jebene papučice. Pregaču i onaj štap. „Kakav, molim te, štap?“ Onaj štap šareni, čupavi za čišćenje, kao za francuske sobarice. „Vidi“, vadi štap, „Izvuče se, i može se zavući iza televizije i između knjiga, dosta zgodan štap, ako malo razmisliš“. Kaže mi, ne moramo to napraviti večeras, ali pita me, smije li svojim ipak reći, kako smo to večeras napravili. Prijateljima koji mu kupuju pregače i papučice. Može, može, a možemo i, zamišljam, objesiti i plahtu, vidjela sam to jednom, u jednoj seriji, o jednom selu. Tako su to radili nekad, vješali plahte preko prozora, poslije prve bračne noći. Možemo je objesiti umjesto zastave za Dan državnosti. Rekla bih mu: „Ne, ne tražim nikakav *Bon-Jovi-Bed-Of-Roses-Bullshit*.“ I meni je ovo važno, premda ne znam više zašto je toliko važno, ali očito važno je. Na televiziji su mi rekli tako. U serijama. Madonna je o tome pjevala Pokazalo se važnim još dvije godine ranije u ginekološkoj ordinaciji doktorice Gudić. Doktorica je pronalazila prilično neobične načine postavljanja pitanja o djevičanstvu. „Ti si cura, pretpostavljam?“ pitala je Dolly Parton nalik doktorici, s podbratkom prelevenog do prsa prelevenih do poda, s tragičnom trajnom i razmazanim ružem i nekim, izvan svakog konteksta zalutalim hip-hopom na radiju. Presijecaju ga spori country krikovi s kraja prošlog stoljeća. Ona stoji nada mnom, kao izrezana scena nekog fakultetskog Tarantino filma, možda kao kasni Cronenberg bez pisaaćih mašina koje pričaju, možda kao svašta, ali ništa slično stvarnosti. „Sigurno jesi cura“, ceri se, utapajući bradu u kolateralnoj posljedici kontracepcijskih pilula i *fast food* prehrane, potom ponovno pita, preformulira: „Imaš li ti, dušo, dečka?“ I dalje krivo shvaćajući postavljeno pitanje ponosno sam potvrdila. Moja majka, uha sljubljenog uz vrata, s vrata viče: „Nema doktorice, nema!“ Ma šta nemam? Imam! Zove se Damir... Nešto i ima godina... Nekoliko i trenira atle... Koš... Plivanje. „Imam.“ Majka, uletjela kroz vrata, kao Michael Richards, kao Seinfeldov Kramer, majka pojašnjava, doktorica me pita jesam li djevica. Nakon što smo potjerali kontrolno-freakovitog skrbnika iz sobe i posjeli me u, svakom smislu riječi najneugodniji položaj na svijetu, doktorica Dolly započela je svoja informiranja. Kako lijepo, kako krasno, vikala je veselo, „Zaista je tu“. Što je tu, tko je tu, himen, jasno, sjajna riječ, pojašnjava mi očitu šalu: „Razumiješ, He-Man“. Princ Adam koji ima svoj moćni mač i zaštitni oklop eternijskog minerala, barbarin Eternije i njegov zeleni tigar. He-Man, heroj! „Ne ljuti se što pitam“, ponavlja, mora pitati i mlade cure i stare cure, zbog pregleda, podrazumijeva se. Jednom jedan njen kolega nije pitao. Časnu sestru koja je došla bez svoje uniforme i otišla bez Bogu obećane nevinosti. Ovo je Comedy Central Christmas special. „Nego, učiš li ti dušo latinski?“

„Da.“ „E pa krasno, baš krasno, sad ću ja tebi reć. Znaš li šta si ti? Ti si virgo intacta! Znaš li, dušo, što znači virgo intacta?“ „M-m.“ „Netaknuta djevica! Da. Nitko te nije dirao. Nitko, nikada!“ Jako uznemirujuća uzbuđenost oko nečijeg seksualnog statusa, i pomalo ponižavajuće, ako smijem primijetiti. Možda sam si obećala ondje i tada kako ću drugi put doći bez svog prijatelja He-Mana. Možda sam samo pomislila kako idući put neću doći.

Dvije godine nakon, nalazim se ovdje, u Markovoj sobi. U nekoliko metara kvadratnih dječaćkih očekivanja, sjedimo svako na svojoj strani kreveta i vizije. Ovo su, podneblju prilagođene ekranizacije Ellisovih *Pravila privlačnosti*, bez pravila i bez privlačnosti. Stereotipni srednjoškolski tulum kakav sam godinama izvrsno izbjegavala. Ipak, tulum začinjen dozom nejasnog humora. On i njegova banda, kada zatopli, imali su običaj obući se u žene, točnije u karikature ženskosti i takvi ulijetati u hohklubove. Po danu Hrvati, kršćani, domoljubi, po noći pobuna pornografije. Osim natjecanjima u pišanju na izloge Max Mare i Swarovskog, sakupljanju policijskih prijava i bježanju pred murijom, takvi pothvati praćeni su razočaranjima, preljubima i prekidima. On, još uvijek pristojan, naglašava kako neće, ako ne želim, sudjelovati u stanju kolektivne katastrofe. Čini se kako neovisno o mojim željama ni sam to zapravo ne želi. Ali ovo su talent-show natjecanja jedne generacijske grupe. Pokušavajući skrenuti pozornost s gorućeg pitanja, zamolila sam ga za demonstraciju ovogodišnjeg *outfita*. Prepoznavši u tome zadnji stadij propalosti pokušaja, snuždeno je slegnuo ramenima i iz vrećice izvukao oku najneugodnije nijanse ljubičasto-ružičastozlatne. „Obuci“, naredila sam, pokušavajući ostati ozbiljna. „Ako me vidiš ovakvog, ostavit ćeš me. A ako me vidiš ovakvog i ne ostaviš me, onda ću možda ja ostavit tebe.“ Nakon što je navukao na sebe zlatni top i preko njega ružičastu košulju, nakon što je stisnuo cijelu svoju *muškost* u ljubičaste slip hlačice, ne jedan je He-Man nestao u povijesti.

Ovo je neobična feministička pobjeda. I parodija svih preostalih rodno-romantičnih dužnosti. Simpatičnom igrom slučaja, dva dana nakon imala sam zakazan pregled kod doktorice Gudić. Nisam cura. „O! Baš lijepo!“, rekla je doktorica i s desne strane stola na kojem sam ležala izvukla čudovišno veliku sondu. „A kamo ćete s tim?“ „Po malo bolji pogled“, rekla je. „Između ostalog, sada si zakoračila u svijet žena.“ Ovo nije nikakav mrtvi svijet žena. Ovo je jebena Star Wars saga. Rekla je, sve je u redu dušo, bit ću nježna dušo, ali ništa nije bilo u nikakvom redu, ni blizu nježnosti, dok je Dolly mačevala tom sondom zažalila sam svaki čas svoje ponosne proslave ženskosti. Dogodilo se tako, onako kako i u povijesti to čini se jest, da je i ovaj heroj bio samo privremeno popustio, a onda neslavno nestao tek tu, tek tada, na ordinacijskom stolu. Kao kirurški zahvat kinematografije u naša shvaćanja stvarnosti. Kao odstranjeno obećanje smisla. Kao plastični pop proizvod, rastopljen. U konačnici He-Mana

nije dokrajčio ni osamnaestogodišnji transvestit, već medicinska mašina. A kada o tome malo razmislim, ni muškosti, ni ženskosti, ni koncepti nevinosti ne bi trebali biti ništa drugo do li tome pripadajuće terminologije.

* * *

Ljetna sparina stisla se u oblake i prosula jesensku kišu. D. i ja sjedimo na zidiću ispod mog prozora i njišući nogama tučemo ga tabanima. On ne podiže pogled i ustručava se pričati. Oko nas se stabla sporo svlače, linjaju i lišće nam pada pod noge. U jesen priroda nalikuje na kartonski krevet beskućnika, smeđa, poderana i nedovoljna. Jesen je jazz, stari beatnik, boem na saksofonu u sumrak. Ona je sumrak. Romantična samo onome koji se može od nje sakriti, koji ju može ostaviti iza prozora. Ona je ostavljanje. Ljeto nas je ostavilo. I Greta. „Ali, D, kako? Bilo je sve dobro kad sam otišla“, rekla sam i onda se sjetila Grete i dečka iz WC-a, Grete i dečka iz autobusa, Grete i dečka iz kluba i Grete i dečka iz razreda i sjetila sam se kako nijedan taj dečko nije bio D.

- Ej, D. - polukružno se okrenuo, no bez namjere da me pogleda.

- Zašto ju toliko voliš? - ali istina je takva da ni ja ne znam zašto ju volim. Povukla bih pitanje, ali vidim da ga već probavlja.

- Zašto ti voliš Odijelo? - pitao me gotovo ravnodušno i dalje proučavajući sadržaj poda: prazan omot Orbit žvakaćih guma, korice knjige bez stranica, opušak.

- Misliš, Marka?

- Da, dobro, Marka, zašto ga voliš? - pitao me, pretpostavljam nadajući se izostanku odgovora. Izostanak mog odgovora opravdao bi i nedostatak njegovog.

- Mislim da me poznaje bez previše pričanja. Ovako, kao ti. S nekim ljudima možeš godinama graditi odnos, a da se nikad ne razumijete bez riječi. Bila je to prva stvar koja mi je pala na pamet i odgovor s kojim sam bila zadovoljna sve dok mi D. nije uputio još jedno pitanje.

- A zašto onda tako ne voliš i mene?

- Ne znam.

- Naravno da ne znaš - rekao je, odvrćući pogled kojeg mi je nakratko uputio. - To je najgluplje pitanje koje možeš postaviti, Lu. Između ostalog, nije važno zašto nekog voliš.

Važno je da ga voliš i kako ga voliš. Tvoje pitanje, ako si ga već morala postaviti, tvoje pitanje meni moglo je biti: „Zašto voliš način na koji te ona voli? Zašto ti se takva ljubav sviđa?“, jer to se recimo, i sam često pitam. Njen način je užasan. Ali i to bi bilo glupo pitanje i da se nisi usudila sada, Lu, reći mi kako nema glupih pitanja. Ima ih, ima ih pun kufer. Znaš koja su to? To su pitanja čiji problem nijedan odgovor neće promijeniti, a kamoli riješiti. Ja ću se samo, suočen s njim još jednom osjećati bespomoćno. I glupo. Zato su to glupa pitanja, Lu. D. inače nije čovjek od previše riječi, on je Onaj koji sažima. I bila sam ljuta. Jer od svih prilika za rasprave koje je uvijek propuštao, ovu je otvorio i zatvorio sam. Ja mu nisam imala više ništa za reći. D. je nastavio: „Ako razumijem zašto je nešto takvo kakvo je, to neće nužno učiniti da to takvim prestane biti. Sve se i dalje odvija svojim posrednim putevima, onima koje uz malo sreće psihologija pronalazi, ali im osim toga baš i ne pomaže.“ Jer D. je već znao sve o pravilnostima koje se ponavljaju, preslikavanjima koja ih prate i podsvijesti koja dirigira cijelim orkestrom ponašanja. Ritam njegove podsvijesti svijest ne može promijeniti. Svijest je samo publika. Koncert joj se može sviđati više ili manje, al' se sa svog sjedala ne miče. Znao je sve o neizbježnim napuštanjima i kratkotrajnoj sigurnosti i znao je, može jednom i on ostaviti Gretu, okrenuti se od nje, samo prema idućoj istoj takvoj. Ne treba proći desetljeće psihoterapije kako bi pronašao *pattern*. - Patentiranje ludila služi samo doktorima znanosti. Mi ostali ostajemo gdje jesmo. Ništa što ja sam, ili itko o meni umjesto mene pronađe, neće promijeniti ono što već jesam. Nije stvar u tome da si prestanem lagati. Stvar je u tome da to naučim raditi bolje. Onaj koji sažima postao je Onaj koji pristaje.

- A ti si jedna velika new age pizdarija! Nasmijao se, više svojim tenisicama nego meni i rekao:

- Ja vjerujem svojoj svijesti kada neke sadržaje baca u smeće. A kako bi se tebi sviđalo da ti to smeće netko iskopa i servira za stol. Ja kažem: fuj! Smrdi! Nemoj me više pitati o tome. Između ostalog, samo želim da me se pusti na miru. Možda to i ona želi. Dobro. Pa puštena je onda. Osim što ju nije puštao. Ni taj put, ni onaj prije, ni pet puta prije toga. Pušio je pored mene još neko vrijeme i onda se, skupa s otpalim lišćem, otkotrljao natrag kući.

* * *

„Proust je nesumnjivo bio lud! Njušio taj kolačić, godinaama zatvoren, izoliran. Tko zna kako se zvao kolačić, može van. Nitko? Onda tu stoj i slušaj! Lud, kažem vam! Ali. *To je velik pisac, neobično nadaren. Nisu čak govorili ni da je nadaren. Nisu govorili zato što nisu znali. Svima nam treba podosta vremena da u osebujućoj fizionomiji nekog novog pisca raspoznamo onaj model koji u našem muzeju općih pojmova nosi ime veliki talent. Upravo zato što je to nova fizionomija, držimo da nije slična onome što nazivamo talentom, slušate li, jadnici?!*“

Johnny je urlao, uznemiren i uzbuđen. Iako iznimno iritantan i podređen vlastitim porivima, lako zapaljiv, zajedljiv i nerijetko zamarajućeg zanosa, imao je sjajnu sposobnost stapanja. Sinestezijske. Prasio je narativne kolače, lijepio svoje misli skupa s citatima, uvezivao u postojeće komade poezije i proze, prekrasno. Boje su se brčkale sa zvukom, snovi su stizali u život kao pomahnitale prikaze. Pitam se prati li ga itko? Čak i ja povremeno odlutam, zalijepim se za zvučnu traku riječi i povučem drugi pravac iz podsvijesti. Skližem se niz pramen Gretine kose, hvatam viziju kao vlak koji juri, ali Johnnyjevo me vrištanje vraća k stvarnosti: „*Katkad bi se mom zanosu rođenom iz samoće pridružio i drugi zanos koji nisam umio jasno razdvojiti od prvog, a koji je nastao iz želje... Ta se želja budila naglo pa nisam imao vremena da je dovedem u pravu vezu s njezinim uzrokom... Zbog tog novog uzbuđenja pripisivao sam veću vrijednost svemu čime je moj duh u tom času bio zabavljen.*“

- Zakon povezivanja - pita profesor - je li spoznatljiv? - i gađa me komadom krede.

- Lu! Kakav je?

- Prekrasan - kažem, potaknuta prizorima pristiglim iz podsvijesti. Johnny se smije.

- A zašto je zakon povezivanja *prekrasan*? - pita me. - Jer se ne može prizemljiti. Samim time ni pokvarit. Jer zapravo ne znaš, što će se povezati s čim, ni kada, čak ni zašto. Ali onaj trenutak kad se nešto po prvi put poveže, to je zapravo... Dok govorim, profesor podiže ruke u maniri religiozne propovijedi i prekida:

- Da! Originalnost! *Pa duboko vjerujemo u originalnost, u individualni život mjesta na kojem se nalazimo.* To! Zapravo nisam htjela reći ništa o originalnosti ni individualnosti. Put mojih misli bio je drugačijeg smjera, ali očito je profesor pretpostavio kako ide njegovim. I bacio me s vlaka i preuzeo vodstvo. Ja sam htjela reći: *slučajno, taj sudar je zapravo slučajan.* Sva obrazloženja dolaze na mjesto opravdanja kasnije. Krpaju se kao sud na struju savršene slučajnosti. Gubim se u crvenim pramenovima Gretine kose, pišem poeziju koja je na trenutak to i postala. Pitam se slijedi li ta poezija moje misli uopće, ili ima neki drugi, vječno vlastiti put? Dok ju ja, s druge strane, samo iznova pogrešno prevodim.

* * *

Na putu do škole neki je klinac gurnuo babu sa stepenica autobusa. Okrenuo se za sobom i podigao kapu koja mu je ispala.

Svlačim pernati sloj, svlačim vuneni i pamučni, svi padaju preko klupe dok ih neuspješno namještam i stišćem se uz radijator. Zima je neobično hladna ove godine. Kroz prozor promatram par poznatih cipela, potplati im se dodiruju, noge su zategnute u čvor, obgrljene oko bačvastih bedara. Rub prozora prerezao je prizor, vidim ih samo do pola. Bačvasti su balvani iz tjedna u tjedan tuđi, ali znam kome poznate cipele pripadaju. Gledam ih kako se gegaju do učionice, iz dana u dan prekasno. Nije toliko prekrasna više. Svlači pernati sloj, svlači vuneni i poteže ovratnik da pada preko golih ramena. Pogled koji nas je ostavljao pune pitanja sada mi izgleda samo plitko. Krasno smo se klizali po njemu i na jednom pali, prosuli se po njegovoj poledici. Protivno prizorima uvriježene mitologije, pakao zamišljam zaleđenim. Zamišljam ga kao sliku zaustavljenu, kao nepomičnost navike. Ona je ostala slika. Moja se ljubav ljušti s mene kao prhut, otresa kao pepeo. On će svejedno svaki dan pitati, kako izgleda Greta, pita li Greta, žali li Greta? Ali nema Greta za čim žaliti. Ona je površina, plitka i zamrznuta. Po njoj se može samo sklizati i oderati koljena. Slike ne svjedoče promjeni. Tako pakao zamišljam, takav je njegov, zatvoren u nepomičnosti nedodirljive navike. – *On nema snage da se otme svemu oko sebe i da otpočne nešto novo sa sobom i sa životom oko sebe.* Ajmo, guske i gusani, čije je? Iako nam Krleža stoji svima na stolu ipak ne pogađamo, čak ni ne pretpostavljamo, stoga šuplji šutimo i dalje. I ja sam se, kao njegov Filip Latinović, gubila u detaljima, *bez mogućnosti da tim detaljima udahnem dublji smisao.* Johnny spušta naočale i prstima kruži po kopcima.

– Deset stranica dug esej o ovome: *Ljudi su ljudi i sve je ljudsko samo ljudsko, nažalost!* Povežite s čim god hoćete, samo pišite, barem pismeno. A sad se gubite. Johnny je volio završavati sat sa sad se gubite, iako je samo on odlazio. Mi smo već bili izgubljeni. Za vrijeme trajanja velikog odmora nitko nije ni pomišljao napustiti zgradu, ali umjesto oko radijatora sve su se cure okupile oko Azre. Virim preko živog zida znatiželje i razmičem ljude kao zastore.

– Lu, svidjet će ti se ovo. Dođi!

Dolazim. Azra u ruci ima Krležinu knjigu i ključ stisnut u sredini. Ključ je omotan maramom

tako da stoji čvrsto, tako da ga se može primiti za njegovu glavu koja viri. „Šta radiš ti?“ pitam potpuno zbunjena. Dok sam se probila kroz kokošinjac, već je bila zavladala i panika. Cure iz prvog reda, s kojima rijetko razgovaram, pritišću svoje dlanove pobožno, iz njih izbija nervoza. Izgledaju kao da će svakog trenutka zaplakati. „Šta radiš ti, Azra?“ pitam ponovno i dalje bezuspješno pokušavajući povezati sve te raznolike reakcije. Na jednom licu smijeh, na drugom samo-što-nisu-suze, na trećem tjeskoba i na četvrtom čuđenje. Peto, šesto, sedmo i osmo, mrtvački miruju. „O, presveti Bože, o, mili Gospode“, zapomaže jedna od njih, arhaično, autentično, nabraja kao baba narikača na sprovodu i još uvijek je sve bez smisla. Onda sam shvatila, evo čemu knjiga zaista služi, one zovu duhove. Duha točnije, ni manje ni više do li Krležinog.

- Kriste! - krikne pobožna.

- I ja kažem. E, Azra, kad je već tu, pitaj ga kako mu se sviđa rasplet komunizma 90-ih - kriva šala, štitit ću. Nisu ga pitale ništa o komunizmu, ni teorijama književnosti, ali bilo je raznih prigodnih pitanja o Markovima, Ivanima, Andrijama, sve dok uplakane djevojke iz prvog reda nisu prijetile pozivanjem časne.

- Đavo, đavo će nas kaznit!

Zbunjena ali i zabrinuta pred ovim prizorom prestravljenosti, potapšala sam slap suza pored sebe i pokušala ponuditi riječ utjehe. Dok se neurotično njihala, uspjela me samo pitati:

- Al' se ti ne bojiš đavla?

- Ja ti ne vjerujem u tog vašeg đavla - rekla sam, ne nailazeći na razumijevanje. Nakon kraće je pauze podigla svoje preplavljene plave oči i pitala me:

- A u kojeg đavla ti vjeruješ? Pogled mi je bježao prema pramenovima crvene kose ispred sebe.

* * *

Dok sam si pred ogledalom lijepila lice iz L'Orealove bočice, na vijestima su pričali o problemu huligana i nogometnih navijača. Slika iza voditelja vijesti prikazivala je Martens cipele i preko njih fotošopirani crveni znak anarhije.

Academia Ghetto Club. Mala arhiva autentičnosti. Pojedinci pristigli s različitih prostora okupljeni u ozračju ljupkog ludila, nenametljive nepodudarnosti sudaraju se kao perlice u svim bojama, bogate iznimnim izričajima individualnosti. Očaravajući odmetnici, slikari, pjesnici, glazbenici, filozofi koji to tek trebaju postati, boemi i skitnice.

- Šugavi bordel - rekao je. Čuva kaput među koljenima, pazeći da ne dotakne kauč, kao da je sjedajući na njega sjeo u krilo najprljavijoj kurvi u kavani.

- Čišći je od onih vaših kurvi u kavani - kažem, ljuta.

- Ljubomorna?

Ne, nisam ljubomorna, ali promatrajući ga dok zgrožen zatvara vrata svijetu u kojem sam odrasla, odustajem od objašnjavanja. Svjesna grižnje savjesti koja slijedi nakon svakog naglo ispaljenog metka momentalne mržnje, obično šutim ako sam prvotno šokirana. Ispeci pa reci, ja kažem, prožvači pa pljuni. Moj problem je što prožvakano najčešće progutam. Pažljivo proučava čašu koja je stigla s pivom, ali odabire piti iz boce, ipak. Vraća čašu na tacnu i ne čekajući da konobar napusti prostoriju propovijeda o svim spolnim organima, bolestima i izlučevinama koje su na toj čaši sigurno ostale. Osramoćena ostavljam oči na zidovima oko sebe, izbjegavajući susret s njegovima. „Pretjeruješ“, ponavljam, pokušavajući ostati pristojna, stišćem zube kao branu od bijesa koja je svakog časa trebala prsnuti. „Vidi ovu, iden je pitat mogu posudit koju iglu s face, triba mi materi doma. A ova kraj nje, majke ti mile, slikovnica.“ Analiza izloženih primjeraka potrajala je još neko vrijeme, ljutnja je pritiskala branu, brana je pucala, postepeno, po sredini. Kroz sitne pukotine u mom pogledu curio je bijes, ali Marko se nije brinuo. Previše zaokupljen cirkusom pred sobom, svijetom koji je njegovoj svakodnevici dalek, ne vidi onaj koji mu sjedi neposredno blizu. Nastavlja. Kao da prilazi svakom stolu pojedinačno i lijepi natpise, a ljudske figure ostaju nepomične, kao zahvaćene objektivom, razvijene u slike i stavljene u okvir i zakucane o zid. U tom muzeju Marko je kustos. U ovom trenutku ipak, pretvara se u jedini izloženi primjerak.

- Licemjerman si, do zla jebena boga, licemjerman - brana se ipak pokazala lakše lomljivom.

- Nemoj tako - rekao je - o Bogu - moleći me za malo pristojnosti.

- Marko, ti jednom godišnje oblačiš haljine i provaljuješ u klubove, pišaš po izlozima Max Mare i Swarovskog, a ako ćemo već o kurvama i bogu, samo on zna šta je sve preko tebe

prošlo... Prekida me:

- Praznik je praznik, a protokol je protokol. Je'l me vidiš da usred bila dana pišan po izlozima, izgledan ko žena, nosin šiskice ko onaj tamo, štalijeveć... Zna se kad se šta radi i gdje su čemu granice. Postoje pravila. To šta se jednon godišnje oblačin u ženu ne čini me pederčinom.

- A jel'? Grupna drkanja te, pretpostavljam, također ne čine *pederčinom*?

Ne, to je marginalni obred prijelaza, pojasnit će, kao druga matura, reći će, potvrda muškosti, ponovit će. Potpuno bezazlena. „I nisi nikad doveo u pitanje sva ta pravila ponašanja koja uzimaš zdravo za gotovo?“ Gotovo je, brana je prsla i bijes se prolijeva po nama, potapa sve što smo postali; povraćam sve što sam progutala, prisjećam se svega što sam potiskivala i pitam se, ono što se on već sat vremena pita: što ja radim tu? Nalazim se u šugavom bordelu. I prodala sam se tako lako, za samo malo pažnje.

* * *

Mrzim cvijeće. Svaki dan u vazi vidim onaj dan kada ću ga morati baciti.

Cura iz zadnje klupe imala je ljubičastu kosu kada je tek došla iz neke druge, pričaju, privatne škole. U rujnu su je tamo uhvatili kako puši cigarete u WC-u i izbacili. U prosincu se priča promijenila, pa su je izbacili zbog pušenja trave. U veljači zato što je pušila travu i stjerala ravnatelja u tri krasne. U travnju je umjesto trave pušila ravnatelju. Onda su se trudnoće dogodile nekome drugome i posljedično se ni ona više ni sa kim nije ševila. Barem ne onoliko dugo koliko su trudnoće bile u trendu. Ima smeđu kosu sada. Još uvijek je nitko ne poznaje. Sada sjedi za stolom pored našeg, dok D. i ja pijemo kavu.

- Deset mjeseci je prošlo već, znaš? Nakon deset mjeseci D. je upoznao Gretine roditelje. I ja sam upoznala Markovu mamu. Bila se vratila s posla pola sata prerano. Prije četiri mjeseca je to bilo, točno pola godine nakon što smo prohodali. Pola godine nakon što su prohodali, prvi je put D. Greti izjavio ljubav. Sramežljivog držanja i konvencionalnom uporabom riječi. Tako mi je barem ona ispričala, dok smo još pričale. Marko i ja si nismo rekli ništa slično. Jesmo, ali na našem jeziku. Pitao me: „Ti znaš da ja...?“, na što sam odgovorila, „I ti znaš da ja isto?“ i pola sata kasnije, ali pola sata prerano, njegova je stara došla doma.

- Pričaj malo tiše, nekako nas čudno gleda – šapće mi D., misleći na djevojku za stolom do našeg. Iako gleda prema nama, ne gleda nas. Gleda kroz nas.
- Svejedno. Cura s kojom šutke pije kavu čita Carverovu *O čemu govorimo kada govorimo o ljubavi*.
- Sinkronicitet – kažem mu, ali me ne razumije.
- Slučajne podudarnosti – pojašnjavam.
- Jedan dječak u bolnici mi je objasnio.
- Ne vidim nikakvu podudarnost – ne vidi nikakvu podudarnost između sadržaja tih stranica i našeg razgovora.
- Ne govorimo li i mi o ljubavi? – pitam, ali: – Ne – odgovara mi.
- Mi pričamo o prolaznosti. Pijemo svatko svoju kavu od kojih je jedna čaj. Nekoliko sekundi uzvraćam pogled curi iz zadnje klupe.
- Pola godine je prošlo, znaš? – pola godine jučer, otkako su prekinuli.
- Imao sam o čemu mislit na jebeno Valentinovo. Zapravo mi se živo jebe, za jebeno Valentinovo. Samo kažem... Bio sam joj poklonio onu glupu knjigu. Ne znam zašto sam joj poklonio tu glupu knjigu. Ona ni ne čita uopće. Kažem mu:
- Ja bih voljela da sam dobila knjigu za Valentinovo.
- Zašto? Šta ti je ovaj poklonio? Cvijeće.

* * *

Dok je ona doma i u postporođajnoj depresiji došla prvo dijete, on je slavio desetu godišnjicu mature.

- Krafne kod Mate. Nema nijednog izlaska koji nije završio krafnama kod Mate – priča dok mu se pekmez cijedi po prstima. Uvijek sam htjela s nekim otići na prvu vidilicu Marjana,

stopiti se s tom slikom, slatkom kao stereotip. Linklater bi potpisao scenarij i režiju, ali *soundtrack* bi se sastojao od Cheta Bakera i Johna Coltranea u sentimentalnom raspoloženju, malo Julie London, može, pokoja Billie Holiday, podrazumijeva se. Nebo je natopljeno neodlučnim kompozicijama i bitke su u bojama. Kiša će

- Tko zna što se dogodilo s onim dečkom.

- Kojim?

- Onim malim iz bolnice.

- Kako ti je to sad palo na pamet?

- Ne znam. Padne mi na pamet često. Trebao si ga čut kako priča.

- 'Ćeš pojest ti svoju?

- Znaš da nemam naviku idealizirat djecu. Nimalo. Ali to dijete... To uopće nije bilo dijete. To je bio mali Buda. Neću. Trlja dlanove o traperice, jedan dlan o drugi, zadovoljno, i kopa po vrećicama. Šuškanje zvuči kao trganje stotina stranica scenarija.

- Jebene krafne kod Mate, svršaonica.

- I izrazi koje je koristio! Otkud mu takvi izrazi? I ja se smatram nekakvom spisateljicom, on piše dok priča i tako je lako, a opet je lukavo!

- Lucky Luke.

- Šta?

- Ma ništa.

Musav je od pekmeza.

- 'Ćeš pivu? Ja nikad ne pijem pivu.

- Neću. Znaš kako je zvučao, s kakvim žarom... A opet, profinjenim žarom, s kakvim znanjem je on žonglirao! Znaš kako je zvučao? Kao oni studenti u onom bircu, pričala sam ti o njima. Ne znam o čemu su razgovarali, ali radili su to kao da im život ovisi o tome. Kao da im život ovisi o toj raspravi, ali opet, bilo je to tako radosno...

- Vjerojatno i ovisi.

- Molim?

Mljacka.

- Kažem, vjerojatno i ovisi. Kad nemaju pametnijeg posla. Mh. Piva. Krafne kod Mate i piva. Vrh!

- Znaš tko tako još priča ponekad?

- Mh.

- Pini.

- Tko?

- Pini. Lea Pintarić Pini. Ne bi čovjek nikada rekao. Kad te pogleda s onim velikim telećim očima i ispupčenim usnicama, ribljom facom, a iz tih usnica u mjehuriću zraka ispadaju znaš kakvi izrazi! Pa kad ti kaže: *Sartreov egzistencijalizam čini sve fiktivnim*. Čuješ ti to? *Fiktivnim*.

- Koja je to?

- O, kristeisuse! Pini. Lea Pintarić Pini. Rekla sam ti već.

- Je to ona s cicama? Il' ona s guzicom?

- Molim?

- Je to ona crna s cicama ili ona plava s dobrin dupeton? Koja je?

- Krasna klasifikacija, Marko. Nemam pojma, ona smeđa s cicama i s guzicom.

- Aaa, ona s kolicima. Šta mi fali klasifikaciji? Bok'te pa ne znan žensku!

- Ne znam Marko, al valjda postoji još nešto od di-god-pogledan-guzice-i-sise-alo-alo-di-si modela raspoznavanja. Boja kose, boja očiju, niska, visoka... Ne znam...

- Viruj mi, Lu, ne bi ti bilo drago da joj znan boju očiju.

- Ne razumijem.

- Nije važno. Između ostalog, mi imamo cice i guzice, vi imate onaj-s-ovin-i-onin-patikama. Sve ja znan.

- Šta imamo?

- Sortiranje po odjeći i obući. Bok'te, sestra mi nije tila izać s jednin malin zato šta nosi krive patike. Rekla je, da bi prišla priko *All Star*, ako već nisu *Vansice*, ali da *Puma* ne dolazi u jebeni obzir. Tako da, molin te, poštedi me prodika o površnosti. Vi ste još gore. Mi imamo cice i guzice, vi imate postole i basta.

- Ma nemamo mi ništa. Pričala mi je jedna medicinska sestra tamo. Ona je medicinska sestra, ali čita dosta druge literature, pogotovo o feminizmu i pričala mi je...

- Evo ga na. Je' udata ta tvoja medicinska sestra?

- Molim?

- Je li udata, san te pita. Ima li dicu? Jer ja ti garantiran da nema.

- Kakve to veze ima s ičim?

- Kako kakve veze ima? Kakve nema? Razmisli malo. Da je normalna žena s mužen i dicon, bi imala ona vrmena doć doma i čitat jebene knjige? I to, molin te o čemu? O feminizmu. Dobro san ja reka. Nisu tebi tamo srce krpali nego prali mozak.

Završio je razgovor bacanjem još uvijek užarene cigarete prema žmirkajućim svijetlima grada. Žar se zagasio u letu, zamišljam, onako kako pri suicidu srce stane prije no što dotakne dno. Pitala sam se ima li smisla započinjati ovu ili bilo koju drugu raspravu. Pitala sam se, na kojem jeziku? Na kojem smo jeziku pričali do sada? Ostaci pekmeza koje nije polizao s prstiju postali su grumeni šećera i sjaje kao tisuće prozora, semafora, uličnih svjetiljki, starih disko kugli u novim narodnjačkim klubovima, razbacani kao nasumično, prosuti po pozornici grada. I sigurna sam ... *Zanosiš se...* nešto od tih zlaćanih zvijezda jesu prozori i semafori i ulične rasvjete i novi narodnjački klubovi, ali odavde svi izgledaju isto. S dovoljne udaljenosti sve uvijek izgleda isto, nerazpoznatljivo u neredu. Sitni grumeni šećera... *Potpunim pizdarijskima...* Kruti bomboni u bojama lome mliječne zube. ... *Neće ti bit stalo...* Krezubi smo i frfljamo. Riječi jezika kojeg ne razumijem sve zvuče isto. ... *Do poezije...* Ne razlikujem prozore od prometnih znakova. Mrzim krafne iz *Mate!* ... *Kad budeš bila gladna...* U mraku kuće izgledaju kao krute kartonske kutije... Mrzim njihove kutije! ... *I okružena pompoznim pederima...* Mrzim njihovu mržnju...

- Šta?

- Pitala sam te šta želiš?

- Od čega?

- Od bilo čega? Od sebe, od mene, od... Okrenuo je očima i s dimom cigarete ispuhao i višak zraka kao manjak svakog strpljenja.

- Jel' od života, Lu? To me pitaš? Šta očekujem od života?

Povukao je zadnji dim cigarete i bacio je prema ostalim žarećim prozorima, semaforima i starim disco kuglama novih narodnjačkih klubova.

* * *

Ključanje vode, bubnjanje drvenih kuhača po staklenom stolu, Don Henley[6] u crno-bijelom spotu, manekenka lakira nokte na nogama. Vratit će se Donu, kada drugi dečki s ljetom odu. Ili barem tako Don misli. Nagomilano posuđe pušta vodu i tragove sapunice. Kao pas, kao Proust, njušim miris osvježivača kojeg je slučajno, više od godinu dana ranije, prolio po fotografiji svojih roditelja. Poklopit će je pred mojim nosom, kao kožni kovčeg pun naručenog novca; kao vrata prtljažnika u kojem spokojno spavaju barem tri hladnokrvno zaklana, ali još uvijek topla trupla. Miris mami sjećanje, zaobilazi zakone linearnog vremena i raskida s realnošću. Kao da godina dana nije ni prošla i pripiti smo opet, Greta je prvi put ovdje, a D. kulerski prislanjajući lakat na policu, proljeva osvježivač zraka po popadanim fotografijama. Domino kocke.

- Punč kocke.

- Što kažeš?

- Pravim punč kocke. Gađa me pregačom, igra se s daljinskim. Pojavljivala se i nestajala kao programi pod direktivom upravljača u rukama djeteta. Pojavljivala se i nestajala kao dijete koje je tek naučilo trčati. Skrivati se. Igrati s drugima, ali zabavljati samo sebe. Pojavila se i nestala.

- Osamdesete su potpuna pederana - parodirajuće pleše sa štapnim mikserom kao mikrofonom i prevodi svaku pjesmu. - *Uzmi ova slomljena krila*[7] - kaže mi. Prebacuje

programe, ništa ne zvuči dobro.

- D.! - dovikujem, ali ne čuje me od mašine koja centrifugira. S ekrana televizije napada nas Cobainov jokerski kes, njegova plava kosa, ikonična, prugasta Freddy-Krueger majica... Cijelu noć nisam spavala.

- D.! - dovikujem ali ne čuje me od prometa koji nas zaglušuje s prozora. Punč kocke mirišu. Mučno mi je. Sigurno je i njoj sada mučno. Mučno joj je svaki dan.

- Dejjane! - inače me vesele njegove euforije, tako su rijetke, često su zarazne. Inače su stvarne. Nisu natopljene patnjom. Inače su spontane.

- Natopljene su... - odugovlačim. - Kocke... - žvačem - Malo su previše natopljene.

Sjeda pored mene i čeka. Svaki čas, on me poznaje, reći ću mu ono što ne mogu. Rasteže se, razgibava vrat i zglobove koji pucaju, isteže prste kao glazbenik pred klavirom.

- Pevaj, Lu.

Gutam gorke čokoladne grumene.

- Greta je trudna.

Pomiče oči s mene. S izrazom lica, koje kao da još uvijek lovi poantu loše ispričane šale, gleda kroz spot power balade iz devedesetih. Pepeljaste fudbalerke pjevaju. Crnokosa žena plače pod plahtama. Gasi televiziju. Ustaje i okreće se prema nikad otvaranom ormaru. Vadi bocu ne znam čega. Toči nam ne znam što. Nazdravljamo ne znam čemu. Simultano se strovaljujemo na naslon kauča. Traži daljinski, pali televiziju. Lista kanale kao što dijete slučajno stiže brojke upravljača. I smije se nasumično izmijenjenim slikama.

Nismo razgovarali o Greti više. Ni taj dan, ni sutradan, ni bilo koji dan nakon toga.

* * *

Četvrtu godinu za redom, u grupama prolaze prazne cipele. *Pumice s Pumama* i *Starke sa Starkama*, bogobojazne balerinke kineske proizvodnje i pokoja hrabra štikla u borbi s hodanjem. Prisiljen tradicijom i bez prijateljskog povoda, krajem zadnje godine moj je razred na zajedničkom ručku. Suprotno vi sokom stupnju podločnosti utjecajima popularne kulture i

pri padajućim im statusnim slojevitostima, za tim stolom ipak ne sjede same stereotipne figure. Sramežljiva štreberica koja je jedno-skidanje-naočala-i-puštanje-kose-daleko od konkuriranja dominantnoj alfa-ženki, kod nas je bila *but-her-face* gotičarka, slavna po radodajnim seansama na groblju i bespogovornim rješavanjima naših ispita. Upisat će Prirodoslovno-matematički fakultet i, svakom scenariju na čuđenje, neće završiti u sretnoj vezi sa zapravo *intelektualno-(ali-se-toga-srami)-naprednim* alfamužjakom. U cipele *intelektualno-(ali-se-toga-srami)-naprednog* alfa-mužjaka, naša varijacija na temu stane samo s dvadeset do deset metara udaljenosti. Svaki metar bliže i njegova se dva oka jedno drugome približavaju, stišću uz korijen izduženog grčkog nosa, do čijeg su ruba, prije slinavo do li senzualno, ispučena i uvijek u čuđenju razjapljen usti. Neugodan križanac Picassovog kubističkog autoportreta iz 1907. i prosječnog *Men's Health* modela na morfiju. Pаметan ni prividno, a i prisutan samo po potrebi održavanja predavanja o detaljima Domovinskog rata. Domovinski rat je, razumije se, posvećeno popratio još sa sise majke profesorice kojoj i duguje preživljavanje u ovako prestižnoj, intelektualno visoko-zahitjevnoj, obrazovnoj ustanovi. Možda najbliže stereotipu njegovog ženskog ekvivalenta približila se Lea Pintarić Pini, ali cipele maturalne kraljice ostale su ironično nepopunjene uslijed trudničkog oticanja stopala. Na istoj osnovi diskvalificirana je i druga pratilja. Naša inačica groteskno glupog sportaša planira upisati medicinu. Za razliku od svojeg alfa-prijatelja u klupi do, nije se požurio postati tata prije mature. Čudaci su, paradoksalno, uvijek isti čudaci. Kao i djevojke u zadnjim klupama o kojima, u nedostatku njihovih vlastitih govora o sebi, drugi pričaju priče. U pravilu, bez iznimke koja ga potvrđuje, pogrešne. Frigidnošću frustrirana, ne-jedem-meso-je-se-na-temeljuzajedničkog-opresora-muškarca-identificiram-sa-životinjama feministkinja, latentna, *chain-smoking*-ljevičarka, lezbijka, mogla sam biti ja. S obzirom na sklonosti povezivanja frustracije s frigidnošću i frigidnosti s feminizmom. S obzirom na sklonosti povezivanja političke neopredijeljenosti s nepodobnim političkim opredijeljenostima. S obzirom na sklonosti povezivanja nepodobnih političkih opredijeljenosti s od-norme-odstupajućim seksualnim preferencijama. S obzirom na sklonost povezivanja od-norme-odstupajućih seksualnih preferencija s društvenom devijacijom. Devijacije se pak povezuju, uvijek samo s drugim devijacijama. Neovisno o tome jesu li prirodne, stečene, uzročno-posljedične ili zapravo, nikakve devijacije uopće. *Pume s Pumama, Starke sa Starkama*, a pedere-lezbe-feministkinje-Srbe-Židove-Četnike-Muslimane-Dorđe-Balašević sa svim *nehrvackim*.

Osim što nisam lezbijka. Jedem meso i politična sam koliko i javni zahod: svejedno mu je tko u njemu obavlja svoje nužde, jer će na kraju dana i dalje ostati posran. Doduše, reprezentacije su jednako toliko ravnodušne prema realitetu nečijeg života. Nakon četiri

godine meksičkih telenovela, sjedimo za istim stolom i nastavljamo šutke gledati, svatko u tuđe prazne cipele.

Cura iz zadnje klupe sjedi točno nasuprot mene. Ima tople smeđe oči.

* * *

Vidim joj samo noge. One se njišu kao pričvršćene za nešto netom obješeno i smaknuto. Ostatak trupa zakriven je zastorom. Čujem: *Brother bought a coconut/ He bought it for a dime/ His sister had another one/ She paid it for a lime/ She put the lime in the coconut/ She drank them both up*. Ponavlja: „She put the lime in the coconut, she drank them both up“. Nadovezujem se i nastavljam: „And said, Doctor, ain't there nothin' I can take, I say, doctor, to relieve this bellyache“? Sjedi na prozoru, prekida me i pita upaljač.

- Zapravo je dosta zanimljivo kakve pizdarije mogu zvučati dobro uglazbljene – kažem kao upućeno ruksaku iz kojeg izvlačim upaljač – *Reservoir Dogs soundtrack*?

- Nemam pojma, Harry Nilsson.

- Ha. Kul.

- Upaljač?

- Upaljač.

Pružam joj upaljač i penjem se na prozor pod zastorom. Nemamo si više ništa posebno za reći. Ništa si nismo rekle već pune tri godine dok je pušila na prozoru poviše moje glave. Za razliku od svih ostalih prilika, ovaj put sam htjela razgovarati s njom. Zadnji tjedan zadnje godine bio je neobično neugodan za nju, neugodniji nego za ostale. Postala je predmetom neke prilično pretenciozno inscenirane sprdnje, scenarija kojeg nisam detaljno proučila. Njegov je sadržaj mogao stajati rame uz rame s Kingovom *Carrie*, ali bez svinjske krvi i čednošću opsjednute majke. Propustila sam detalje, a čini se, treću godinu za redom propuštala ih je i ona. Ništa o nevoljama nije govorio njezin pogled i dalje zagledan kroz prikaze, pogrešno smatrane ljudima. Premda, još uvijek mi je nelagodno-za-život pomišljati kako zadovoljstva sitne zlobnosti predstavljaju išta esencijalno čovjeku. S druge strane, kao socijalno, i na tome za sada zahvalna, neinteligentna jedinka, što ja znam o tome? Ako želite nasmejati malo dijete koje plače, bacite se niz stepenice. Odrastao se čovjek neće smijati jer

zna da ne smije. Htjela sam joj sve to reći, o pokvarenoj prirodi koju sam pripisala ljudima. Nisam joj rekla ništa. Nije izgledala kao netko tko želi žaljenje, uopće ma kako diskretan vid utjehe. Izgledala je kao netko tko bi pokušaju tapšanja odgovorio režanjem. Ponosna, tako se to kaže. Ona koja ne želi nikakvu pozornost. Na popisu pridavanja pozornosti njena vrsta zauzima prvo mjesto. Šiša sve tinejdžerske trudnoće, potencijalna silovanja, droge, alkohole, srčane i mentalne mane i bolesti, talente i ovisnosti, ostavlja u prašini svaku žutulu žednu i govora gladnu drama-kraljicu. Tišina privlači najviše pozornosti, nedostatak informacija višak je imaginarija... I tako, od jednostavnosti i ugođe življenja, sve dalje. No, promatrajući curu iz zadnje klupe, nismo pred sobom imali klasičan prikaz neuglednog antijunaštva. Štoviše, bila je jako lijepa, gotovo klasično lijepa, ma koliko stilizacijama kupovala *popish* punk i pripadajuće mu prosvjedovanje protiv života i svijeta. Nismo imali posla, dakle, s reprezentativnim primjerkom, usred-suštinske-samoće-zapuštenosti. Ali kad smo već kod poslova koji ni nisu naši da se njima bavimo, ona je uvijek izgledala kao da ima pametnijeg. Pametnijeg posla od pisanja i padanja ispita, prepričavanja nečije promašene garderobe i erotskih epizoda koje su izglednije izmišljene nego iznimne, pametnijeg posla od postojanja u pretpostavljenim pubertetskim rekla-kazala okvirima. Time tragičnije što je sada, nakon tri godine zamalo uspješnog, ali zasigurno ustrajnog izbjegavanja kamere postala predmet neke tomu nalikujuće priče. Tračevi se, kao i sve ostalo u životu, udalje od realnosti improviziranog izvora. S događajima kojima tek površno pripadaju, ipak dijele nešto zajedničko: posljedice su pogrešnih prijevoda, naknadno stečenog smisla i niza slučajnosti. Ali željela sam joj reći nešto, makar to bilo i: „Jebe ti se, Mia, što god da govore.“ Osjećajući kako bi spomen sadržajno sumnjivih i najvjerojatnije neistinitih skandala samo upropastio ugodu trominutne tišine, nastavila sam šutnju koju je ona ubrzo prekinula:

- I? Kamo ćeš ti? Nakon ovoga svega? Srednje škole, mislim?

Pitanje postavljeno iz pristojnosti.

- Na sociologiju - odgovorila sam. - Iako, htjela sam otići. Iskreno, još uvijek želim otići. Zapravo, htjela sam u Rijeku, ali tamo nema sociologije. Otkako sam bila u tom gradu, jedino o čemu razmišljam je kako mu se vratiti. Užasno čudno, znaš, zaljubiti se u grad u kojem si se našla zbog operacije.

- Ja tamo idem - rekla je, na zvuk zvona spuštajući se preko stola i stolice.

Jedno sam taj dan saznala o Miji Majer, ona zna učiniti da ideje zvuče dobro. Ona ih umije uglazbiti. Za nekog tko toliko malo priča, prilično ih uspješno uspijeva prodati. Do kraja sata

rekla mi je sve o tom genijalnom gradu i snovima nalikujućem studiju. Svaka slika koju je preda mnom projicirala bila je kao preuzeta iz nekog skrovišta moje podsvijesti, onog koji ma koliko rijetko, još uvijek zamišlja utopije. Do kraja dana već sam bila proučila sve prospekte. Do kraja tjedna potrzan je scenariji studiranja sociologije. Do kraja mjeseca Mia i ja položile smo prijemni ispit. Do kraja ljeta, pakirale smo život u kofere i selile u Rijeku. Ona se već sama bila uglazbila, ali Mia joj je bila najbolji menadžer.

* * *

Onaj dan kada sam otišla, kada sam se sa svime i svima pozdravila, puno puta čula sam pridjev veliko, u svim padežima i u pratnji teških imenica. Veliki korak, govorili su mi, velika odgovornost, plašili su me, velika promjena i veliki izazov. Ja sam ipak razmišljala samo o malim stvarima. Dosadnim, trivijalnim, svakodnevnim sitnicama. Sjećaš se Europskog prvenstva 2004.? Greta je pekla kokice. Stavila je jednu trećinu male vrećice u pun lonac vrelog ulja. Ja sam pravila pomfrit. Sasula sam ga na suhu zagrijanu tavu. Tako tipično za dijete čiji je jedini zadatak bilo biti dobrim. „Samo ti meni budi dobra, Lu“, možda se sjećaš kakva je moja majka bila. Još uvijek je takva. Ona se najviše brinula oko Velikih stvari, svih onih velikih stvari koje me čekaju. Ja sam sanjara o sitnicama. Prvoj odvratnoj kavi koju ću skuhati. Odmah nakon prvog ranojutarnjeg povratka stanu u kojem me nitko neće zabrinut čekati. Prvom ručku koji će završiti u smeću skupa s kavom koju nitko ne pije. Prvom filmu kojeg ću gledati gladna, prvoj pljugi čiji dim neću panično tjerati kroz prozore. Prvom ispitu kojeg ću pasti jer sam ga pripremala napušena. Prvom seminaru kojeg ću pod istim utjecajem napisati najgenijalnije. Prvom koji-je-ovo-kurac pitanju kojeg ću nad tim istim genijalnim seminarom sutradan postaviti barem stoput. Prvom isključivanju grijanja jer sam pare za režije pojela, uzročno-posljedično povezano sa stanarinom koju sam popušila. Prvom šlicu kojeg ću otkopčati jer sam pare sada spiskala na dop... Šalim se, D. Ali zamišljam, to je taj scenariji kojeg se svaki paranoidni roditelj plaši kad šalje svoje nesposobno, samo-ti-meni-budi-dobro dijete, negdje daleko, daleko od sebe. I tako je s razlogom. Slanje takvog, od-svega-pošteđenog djeteta u svijet, priličan je rizik. Ne zato što će stići svoju crack-whore-addict sudbinu, ali sigurno će barem jednom staviti kuhati vodu za kavu i onda bezbrižno otići na predavanje. Do tad nesavladane sitnice će ga najviše koštati. Ti i ja nismo prestali razgovarati zato što ja volim pričati o poeziji, a ti ne voliš ni poeziju ni pričanje. Nismo se razdvojili zato što sam ja počela, a ti prestao čitati. Nije nas udaljilo ni tvoje napuštanje fakulteta ni moje zapošljavanje na dotičnome. Između ostalog, ja sada skupljam mačja govna

po nečijem stanu za pare, ti razvoziš hranu i životi nam se, po tim velikim pitanjima, ne razlikuju baš toliko. Sjećaš li se? Kada smo pred mojom zgradom dočekali dostavu pizze, sjetila sam se toga kada si je danas, pred mojom zgradom nekome dostavio. Sjetila sam se danas, tog dana kada si mi rekao: „Moj otac je otišao“ i odjednom sam osjetila svaki trenutak truda kojeg je tvoja stara uporno ulagala, da te istisne u svijet drugačijeg. Drugačijeg od onoga kojeg se bojala. Boljeg. Uspješnijeg od onog koji je tratio život na njenom kauču. Pobjegao si od nje, konačno. Kažeš mi, ‘krešas’ na nečijem kauču, odustao si od broda, razvoziš pizze i jebeno ti je. Ne znam je li ti stvarno jebeno, D. Pitala bih te, je li bio to veliki događaj za tebe, napokon otići od nje? Je li bio to veliki korak? Ali znam, ti nisi čovjek od velikih i važnih koraka. Ti si Onaj koji sažima, čovjek od sitnica, malih rituala i postepenih promjena. Kotrljanja kamenčića i komadića stakla. Nikad nisi vikao pod mojim prozorom, D. Gađao si ga kamenčićima i komadima stakla. I čekao da čujem. Ni posljednji te put nisam čula. Ti si radio u luci do dva, ja sam odlazila iz Splita u jedan. Stari je htio stići prije nego se smrkne i nije imao strpljenja. Sa svima sam se već bila pozdravila. Poslušala sam sve prijetnje i pohvale o velikim stvarima. Krenuli smo. Vidjela sam te iz auta. Zaustavili smo se, istrčala sam iz auta, zagrlio si me i lupio po leđima, nešto jače nego inače. Ostavila sam dosta toga velikog iza sebe taj dan. Ti si jedino što sam izgubila. Krive su sitne stvari. Sve one sitnice koje smo propustili pogriješiti zajedno.

BILJEŠKE

[1] Say anything (Cameron Crow, 1989.).

[2] Pjesma s drugog studijskog albuma grupe System of a down Toxicity (2001.).

[3] No need to argue je drugi studijski album grupe Cranberries (1994.).

[4] Ilustracije na novčanicama.

[5] Referenca na pjesmu grupe Queen, Don't stop me now (1978.).

[6] Referenca na Don Henleyevu pjesmu Boys of Summer (1984.).

[7] Referenca na pjesmu Broken Wings, Mr. Mistera (1985.).

Dokument 4

Odustala sam od poigravanja s kronologijama. Prva godina studija u pouzdanoj pravocrtnoj naraciji. O prvoj godini studija više su mi ispričale tvoje bilješkama išarane skripte i bilježnice, nego što su to učinili tvoji dnevници. O drugima najmanje saznamo kada o sebi direktno govore.

STAKLENE SLIKE

Mogla bih zamisliti nekog Oca i Sina kako se rastaju samo tišinom čvrstog rukovanja. Mogla bih zamisliti da se takvo što događa početkom prošlog stoljeća, povodom odlaska na nekakav praški studij. Mogla bih zamisliti taj čin časnim koliko i bilo kakvu klasiku. Ne mogu zamisliti da se tako pozdravljaju dvije dvadesetprvostoljetne sestre. Ali tako se ipak jesmo oprostile, moja sestra i ja, dan kada sam odlazila na studij. Stajala je u samoj sredini dnevnog boravka, ruku skrštenih na leđima, uspravna kao vojnik na visokoj dužnosti, sve dok ju stari nije neosjetljivo lupio po leđima, zaljuljavši je na mjestu. Uzdahnuvši kao da pristaje na nerazumljiv joj nalog, izustila je samo: „Dobro“. Bila je kul kao Bill Murray u bilo kojem filmu. Pored nje sam i u vlastitim scenarijima imala samo sporedne uloge. Unatoč tome što me oduvijek zvala američkim djetetom. Tomu je tako jer sam odgojena na američkim filmovima i dominantno američkoj glazbi i što ću, upravo zbog toga, zauvijek ostati djetetom. Detaljnije obrazloženje problematike neživljenja u stvarnosti koje bi mi moja sestra upravo bila izložila prekinuo je stari. Stari je samo rekao: „ti uvijek nešto filozofiraš“, iako je gen filozofiranja, kao i ja, naslijedila od njega. Razloge njezinom diplomatskom protivljenju mojoj odluci preseljenja ne bi trebali tražiti u prijateljstvu, za kakvo smo, između ostalog, savršeno nesposobne. Pogreška u mom potezu proizlazi iz preskakanja koraka i narušavanja pravila. Obiteljske se odaje napušta tek po ekonomskom osamostaljenju pojedinca i ni u kojem slučaju ranije. Sve do tog osamostaljenja ja sam i dalje samo dijete. Ostalo je, drži ona, prevara lažne samostalnosti, njezina simulacija. Sukladno simuliranom životu, prijetvoran je postao i moj naglasak, napominje mi, svakog puta kada se nitko od roditelja ne javi na telefon. Umjesto pozdrava, proziva me za lingvistički promiskuitet i prosljeđuje slušalicu dalje. Priznajem, zvučnost ovog grada zavela me bez imalo truda. Ali životinje u bijegu običavaju biti laka meta. Ja sam silno htjela novu sisu o koju mogu stisnuti svoja suha usta. Ova prijašnja za mene nije imala ni mlijeka u prahu. Sada smo svi mi stranci pili iz tog izmiješanog izvora, presavijajući svoje identitete u bezobličje. U mom je novom naglasku svatko raspoznavao skice svoga kraja: nisu sumnjali na Split, nisu još prepoznavali ni Rijeku, već Osijek, ako su sami bili iz Osijeka ili Zadar, ako su iz Zadra dolazili, čuli su Šibenik često i Istru ponekad. Ja nisam uvijek znala prepoznati koji naglasak pripada kojem prostoru, a preuzimala sam svaki, nesvjesno i bez opiranja. Nakon nepunih mjesec dana ovdje, postala sam svoj najdraži Bilo Tko.

U najmanjoj učionici najvećeg krila zgrade Filozofskog fakulteta, na njezinom drugom katu, okupilo se oko pedeset pari otežalih očiju, napola sklopljenih kapaka. Otvaranjem vrata širom se otvaraju i oči, uprte u mršavog muškarca, stisnutog u psihodelično obojenu odjeću, tvornički poderane traperice s debelim remenom velike metalne kopče. Sjajnija od kopče je njegova gola lubanja čiji smo zatiljak izučili dobro. Profesor se posjeo na stol, ne za stol, već upravo na stol, u turskom sijedu, okrenuvši se licem prema ploči, okrećući nam svoja leđa. Profesor ne djeluje uznemireno svim tim šuškanjima i šaputanjima, ali možda bih mogla o njegovoj reakciji reći više kada bih mu barem lice vidjela. Dok sam pogledom vozila kroz promet kitnjastih kosa, podignutih pundri, ružičastih i ljubičastih vodoskoka izbrijanih po rubovima, kroz magistrale šarenih marama, ramena i vratnih kralježaka, profesor je već bio započeo svoje predavanje, ali manira u kojoj je to učinio onemogućila nam je da ga zapravo čujemo. U tom trenutku čuli smo samo vlastite i poneki tuđi upit o motivima njegovog neobičnog ponašanja. Ostaje mi nejasno kada i kome je počeo pričati, ali u trenutku kada se rulja stišala, već je njegova priča stigla dovoljno daleko da joj se ni put ni početak ne mogu ni pratiti ni pretpostaviti. Do kraja sata, svi koji smo slušali pitali smo se samo jedno: koja je veza između *Augustinove definicije ljubavi*, *Jadranskog mora*, *prošivnog boda* i *manekenke koja „čita mnogo filozofije, ponajviše Sokrata-haha“*. I što je uopće *prošivni bod*? „Bo!“ – to ovdje stoji kao provizorni sažetak predavanja i također znači – *Nemam pojma*. U pauzama pušimo pored skliskih stepenica okruženih zelenilom i klupama. Oko njih se grupiraju mješoviti naglasci i stilistički usuglašena obuća. Točno na vrijeme i bez opomene zvona, grupe su gasile cigarete, gutale zadnji zalogaj bezmesnog sendviča i ulazile u zgradu spremne za sat sociologije. Zadnja, osim naše stereotipno-sporo-splitske, ostala je glazbena grupa. Promatrala sam ih neki dan dok su supkulturno separirani pili kavu za stolom do našeg, svatko skriven među svojim novinama, poredani kao gradacija pridjeva *nezainteresiran*. *Nezainteresirani*, *Nezainteresiraniji*, *Najnezainteresiraniji*. Otprilike kao i pri izgovoru priloženog niza, tako se jezik lako lomi i pred nekim tko se toliko potrudio oko dojma vlastite nedodirljivosti. Gotovo dizajnerski. S *pretenciozno-arogantni šupak* potpisom. Superlativ je pokušao ispljunuti netom odgriženi omot *organske* čokoladice, ali mu se ovaj prilijepio uz rub donje usne. Dora, koja je stajala do mene i Mije, strgala se od smijeha, stvarno strgala, razmahavši se nogama i rukama kao da ni nisu sastavni dio njezinog tijela. Dora, ona je treći član našeg splitskog čopora i došla je na ideju upisivanja ovog studija samo zato što se otac protivio studiranju u rodnom gradu. Ona već na prvoj godini broji dane do povratka u rodni grad u kojem je vikendima vozila trke bijesnim autima. Ta Dora je, vidjevši nezgodu koja se dogodila onom Najmanje-zainteresiranom, prasnula u prgav smijeh

praćen upiranjem prstom.

- Kako si smotan!

- Šuti, Dora – šapnula sam joj, uvjerena kako je Nimalo-od-najmanje-zainteresiranih, ne samo nadnaravno arogantan već i potencijalno nasilan. Takav je njegov pogled. Uvijek stisnut, spušten, sagnut prema ustima.

- Koji se kurac ti smiješ? – pitao je retorički, kroz deformirane zube. Okrenuo joj je svoja koščata leđa i istetovirane nadlaktice.

- Rekla sam ti.

- Zaboli me – odgovorila je, hraknula i iskopala grumen maskare iz svojih gustih, krilatih trepavica.

Ovdje smo, među pedeset gimnazijalaca koji su upravo završili, a potom upisali, ono što izgleda kao još jedna opća gimnazija. Gimnazija u kojoj se ipak drugačije uči o zdravo-zagotovo uzetim općenitostima. Tako se i povijest sociologije objašnjava kroz pop inovacije modela Madonne. Ne djevice, one druge što pjeva o tome da se tako osjeća. Govoreći o sukobu strukturalizma i post-strukturalizma dvadesetog stoljeća, profesoru je Madonna još uvijek draža od Britney Spears. „Jednom ću možda razumjeti i što ta poveznica znači, ali moraš priznati, zvuči zanimljivo!“

* * *

„...I zvuči zanimljivo“, rekao je vidno odsutan Fran, prekršten u Frane, Lošić. Sestrin dugogodišnji dečko. Majka je po njemu poslala pet velikih taperver posuda punih *nemoj-jesti-u-menzi hrane*. Poslala je i čistu zimsku robu za koju je još prevruće, Plazma kekse i Lekadol za svaki slučaj. Kutija kasnije pronađenih kondoma skrivena među suknjama tatin je smisao za humor. Dok sjedimo na terasi Štrige prepričavam mu: „svi smo pokvarene ploče ovdje. Nitko ne zvuči normalno! Normalno. Ne smijem ni reći da je nešto normalno, da je nešto prirodno. ‘Normalno’ i ‘prirodno’, to su samo društveni konstrukti. Znaš li ti Frane, što su društveni konstrukti?“ Frane nije znao. Nastavila sam se hvaliti progresivnošću ovog prostora, prisvojila sam je. Mudrujem o Marxu kojeg se spominje na svakom satu, objašnjavam mu, iako ga ne zanima, koliko je važno odvojiti filozofiju komunizma od propalih pokušaja njezine prakse.

- A vi, u tom Vašem gradu (nije to bio i moj grad više), vi tamo u tom Vašem gradu ni nemate Marxa u gradskim knjižnicama, sveučilišnim knjižnicama, vi Našeg Karla Marxa nemate više ni u pljesnivim podrumima. Znam ja, čula sam, ispričala nam je naša profesorica, ona je i sama iz tog Vašeg grada i tražila je tamo na posudbu Marxov Kapital. Znaš li što joj je rekla knjižničarka? Rekla joj je, *Gospodo, mi takvu literaturu ovdje ne držimo*. Mhm. Ja sam tamo sa svojim prijateljicama podizala knjige o sotonizmu. Tamo i pakao prolazi bolje od komunizma.

- Ja ti ne znam ništa o komunizmu.

No i dalje me sluša, šuti i trpi. Fran, prekršten u Frane, Lošić. Toliko je ipak naučio iz višegodišnje veze s mojom sestrom, naviknut je truditi se i trpjeti. Trpio je i kada ga je optužila za nemar i sebičnost, nakon što je pare zarađene u autopraonici *spičkao*, tako je ona rekla, *spičkao* na dvije avionske karte za Pariz. Pariz, to je trebao biti poklon i proslava šeste godišnjice. Ruku na srce, ne znam tko bi pri zdravoj pameti mojoj sestri kupovao put u Pariz. Čak i ako ne uzmemo u obzir organsko gađenje koje osjeća prema svakom stereotipno romantičnom ponašanju, spontana putovanja sasvim se razilaze s koncepcijom (i rasporedom!) njenog života. Moja sestra, preslika naše majke, savršeno je programirana i svi su njeni potezi planski uređeni, uvijek i bez iznimke, danima, mjesecima, a nekad i godinama - unaprijed. Fran, prekršteno Frane Lošić, psihološki preslikana, no genetski očito i nužno ne povezana kopija našeg starog, rasporede ne razumije dobro. Ali se trudi. Svom trudu unatoč, premda smo na slučaj spojenih suprotnosti naviknuti, svima nam ostaje nejasno zašto ta priča još uvijek traje.

Počela je simpatično. Originalno je Fran došao iz Karlovca u petom razredu, nakon što su se njegovi razveli, a stara skupila stvari i vratila se doma svojim u Split. Svi su mu se smijali, toga se i ja sjećam. Ja sam se vraćala kući opečena pokušajima predškolske socijalizacije, Frane je dolazio kako bi se od srodnog iskustva oporavio prije no što ga vratimo njegovoj majci. Rugali su mu se zbog slabašne građe i feminiziranog glasa. Ni prateći naglasak mu nije pomogao. Ni posljedično pojačana, a oduvijek prisutna sramežljivost. Ni nedostatak interesa za sport i popratne mu supkulturne pojave. Ni klavir kojeg je svirao, ni pjevanje koje je volio, premda je pjevao užasno loše. Ni otvoreno zanimanje za splitski folklor i narodne nošnje, to mu sasvim sigurno nije pomagalo. Moja sestra, pravobraniteljica poniženih i potlačenih, prikrpala ga je uza sebe kao neku vrstu moralne dužnosti. Nakon škole smo nas dvoje ležali na kauču dodirnutih stopala, dok nam je desetogodišnji Freud, marširajući u krug, objašnjavao važnosti samoobrane za psihološki razvoj pojedinca. Fran je

bio ozbiljniji slučaj od mene, propovijedala je sestra Freud, jer njegovo vrijeme stjecanja tog specifičnog znanja već rapidno ističe. Moja je sestra negativ američkog coming of age filma. Onakvog coming of age filma kakvi su bili popularni početkom ovog milenija, a njihova se premisa uvijek vrtjela oko socijalne transformacije nekog ružnog pačeta. U toj transformaciji običavali su pomagati dobroćudni pojedinci iz inače okrutnog kruga onih društveno visoko rangiranih. No umjesto da ga uči kako da se transformira i prilagodi, moja je sestra Frana učila kako da zadrži svoj „Integritet!“

Iako su ga svi, pa i on sam sebe, bili preimenovali u splitsko Frane, ona je uvijek inzistirala na korištenju njegovog rođenjem stečenog imena. „Ti se zoveš Fran“, objašnjavala mu je, a Fran, iako je volio što ga zovu Frane, iako je samo u tom dodanom samoglasniku slutio neki suptilan, ali njemu dovoljan vid asimilacije, više je volio brigu moje sestre, shvaćajući je kao ljubav. Pa je i on sam sebe zvao Fran iako se već bio zamišljao kao Frane. U konačnici, Fran ili Frane, bio je sretan kako god ga zvali. Preimenovan, on je čuo svoje ime slično svim ostalim imenima oko sebe i osjećao se prihvaćenim. U protivnom, kad god bi čuo svoje pravo ime, bio je sretan, jer ga ona zove, jer samo ga ona dan danas zove tako. Otkako ga poznajem volio je samo dvije stvari: zvuk sestrinog teškog, ali toplog glasa i još samo one koji su stizali s njegovog *Transcriptora*. Tome toliko čuđenje što ga upravo prodaje. Tim čudnije, što osim gramofona, prodaje i pozamašnu kolekciju ploča. „Eno ih u autu“, rekao je, kao da govori o djeci koja će upravo biti ostavljena na odgovornost dalekih i nepoznatih skrbnika. „Eno ih u autu“, rekao je, kao da će dodati: „I ni ne znaju što ih čeka“. Za mene je taj gramofon postao povijesni spomenik strpljivosti slušanja, za njega je bio još i nešto živuće: stvarno, esencijalno i sveto po mnogočemu. „Ne razumijem, Frane“, ali Frane mi nije ni objasnio. Ostao je uobičajeno smiren, samo zamišljeniji no inače. I premda je njegovo lice udžbenički primjerak zamišljenosti, ona je uvijek djelovala kao utopljena, upravo tu, upravo tada, zagnjurena u rastopljenim česticama nekog nasumičnog detalja, rastavljenog na valove i zvuk. „Gdje si?“ pitala bih ga, ali već je nestajao sve dalje i brže, niz cestu.

* * *

- Mislim da joj kupuje prsten - rekla je stara - Je li se meso otopilo?

- Nije se ništa otopilo i ne razumijem zašto prodaje gramofon za prsten kojeg ova ni ne želi. I još ćeš mi reć - pitala sam pridržavajući slušalicu ramenom, ribajući već peti dan prljavo suđe - Da joj nije nimalo neobično što ga prodaje? Pomišljala sam kako je sestra sigurno još i

sretna što prodaje taj gramofon, misleći samo na to koliko joj je išao na živce, taj gramofon i sve što on predstavlja. Jedino što je taj gramofon zapravo predstavljao bio je Fran ili Frane, u svim jednako nevažnim varijantama svog imena.

* * *

„Mi taj termin koristimo kako bismo objasnili čin imenovanja, ali i pripadnosti određenoj skupini. S druge strane, značenje se mijenja ako termin preselite u sferu ekonomije. De-nomina-ci-ja – oprezni budite s tim označiteljem.“ *Napraviti pokaznu, zapisat red vožnji šestice i dvojke, (staviti na stick rasporede, isprintat, kupiti stick), hrana za mačku.* Značenje znaka uvjetovano je kontekstom. Svaki znak stvara mreže s drugim znakovima, o kojima posljedično ovise njihova značenja. Denominirati dakle, klasificirati, kategorizirati, iako, nas ovdje zanima kako se klasifikacijama zapravo tek, ali i uvijek već iznova, kreira. Točnije konstruira. Zapamtiti: *uvijek već iznova.* Derrida, radit ćemo kasnije, Francuz.“ *Antikvarijat, kemijska čistionica Zambelli. Idemo na kavu nakon tjelesnog? Može, al moram do tri doma. Šta ćeš ručati? Neam pojma.*[1]“

Stavila sam kuhati čaj, ali voda je isparila dok sam pokušavala pročitati nešto od ponuđenih tekstova s popisa literature. Moje pokušaje čitanja prekinuo je Dejanov telefonski poziv s novim informacijama iz našeg grada. On je moj doušnik i svakog utorka prenosi mi što se događa s ljudima koje više ne viđam. Lucija je tako doživjela potpuni preobražaj.

- Kao Kafka?

- Ne, ne kao Kafka, više kao onaj lik u Woody Allenovom „Whatever works“

- Konzervativna majka koja završi kao umjetnica u poliandričnoj vezi?

- Da. I sada se zove Leptir.

- Šta se?

- Zove se Leptir. Leptiri žive samo jedan dan i ona živi svaki svoj dan kao da joj je zadnji. Istetovirala je jato leptira niz leđa i obojala kosu modro.

- Lucija?

- Kažem ti, sad se zove Leptir. Upoznala je tog nekog frajera u Rimu, bila je u Rimu i

izgubila se i upoznala tog tipa. Pomogao joj je naći njezinu grupu i ostavio svoj kontakt. Vidali su se tjedan dana svaki dan. Nije odlazila na druženja sa svojim crkvenim zborom nego je šetala s njim, pušila travu, gutala exove, radila yogu...

- Lucija.

- Leptir. Jučer je otišla od doma. Starci su joj van sebe. Zvali su valjda sve ljude koje je imala u svom mobitelu. Ostavila je i mobitel.

Toliko sam je htjela nazvati, pitati što se događa. Tko je taj frajer i što joj je učinio, što je shvatila, je li godinama to već znala? Zadnji put kada sam je vidjela pozdravljale smo se, ja sam odlazila u neki drugi, za sebe odabrani grad. Lucija nije odlazila nigdje. Zadnji put kada smo se vidjele, skrivale smo se od sporo zalazećeg sunca u sjeni stoljetnih stabala i bila sam na neki neizvjestan način sretna, upravo zbog nadolazeće neizvjesnosti sretna, što se napuštamo. Tamo, pod tim stoljetnim stablom, već dugo se ništa nije događalo. Bilo je to početkom rujna, na izmaku vrućeg ljeta tvrdoglavog trajanja. Samo su tri mjeseca prošla. Mjesecima prije, oko nas i u nama sve je mirovalo, do točke frustrirajuće zaglavljenosti.

- Sranje... - žvačem toplo tijesto i vadim sir iz savijače, bacam ga u posudu slijepljenih i sasušenih, skorenih ostataka prekjučerašnje mačje hrane. - Sve sam propustila.

- Meni se ništa ne događa - dodao je doušnik i sklopio slušalicu.

* * *

„Nisam iznenađena“, odgovorila je Mia, uobičajeno ravnodušno. Tako je uvijek izgledala, ravne duše, kao da je sva od vode koja nikad ne ključa, ali se ni ne ledi. Mislim da ona to ne bi nikada priznala, samo zato što se očito radi o ženi od ukusa, ali mislim, uvijek sam mislila, kako je cijela ta naša srednjoškolska rulja za Miju bila baš najbezveznija nakupina ljudi. Nije da se ona prema njima otvoreno tako odnosila, jednostavno pored nje, u usporedbi s njom, nisu imali izbora do li izgledati kao bagra. Pomalo divlja, ali još uvijek dosta bezvezna bagra. I sada, s tim zaključkom koji je i mene zapravo zatekao, mogu poništiti ono što mu je prethodilo, naime, da je Mia ikada za njih pomislila išta takvo. Oni su samo, u odnosu na nju, tako izgledali meni.

- A da sam to bila ja? - pitala sam ju. - Da je mene neki tip tako preobratio? Bi li isto ostala neiznenađena?

- Vjerojatno - odgovorila je okrećući novine.

Na nebu poznatom po pljuskovima, grmljavinama, a ponekad i snijegu, pojavilo se sunce. Mia struže preživjele tragove ljubičastog laka za nokte zavučenim pod zanokticu. Ustaje i odlazi na kiosk. Pored mene sjesti će Nezainteresiran, a na Mijino mjesto njegov Superlativ. Dorino ga upozorenje o statusu zauzete stolice ne zanima. Okreće se oko sebe, sporim i tek simboličkim pokretima vrata, sugerirajući postojanje i drugih praznih stolica. „Nek' sjedne negdje drugdje“, rekao je s cigaretom u ustima.

Pozitiv i Superlativ predstavljaju se istim imenom na koje se nijedan ne odaziva. Zovu ih skraćenim prezimenima, Bu od Bukovac i Hoha prema Hodak. Od naše generacije Hohu dijeli čitavo desetljeće, ovo mu je drugi fakultet kojeg je upisao, kaže, iz znatiželje i ideoloških sklonosti. S osamnaest je papirologiju potrebnu za upis predao roditeljima i rekao da rade s tim što hoće. Oni su odnijeli papire na Pravni fakultet gdje je još uvijek upisan. Dok mota cigarete mrvica mu padaju po jednoj od sveukupno tri poderane majice koje nosi, svaka s logotipom neke kompanije, preformuliranim u reklamiranje marihuane, kao *Haš*, umjesto *Kraš*. Hoha je nenametljivo duhovit, susretljiv i pristojan. Brzinski je popio espresso i „bilo mi je drago“, otišao. Bu je, koji nije ništa od navedenog, je ostao. Ispituje nas o gradu iz kojeg dolazimo. Ne suzdržavajući sarkazam, naš grad vezuje uz seljaštvo i primitivizam. Možda bih i potpisala svaku od navedenih pretpostavki, ali samo zato što svoj grad poznajem. Ja poznajem grad iz kojeg sam pobjegla, stoga znam, sve što ti ne znaš, zato šuti. Ali ja sam ta koja šuti. Ne bih ulazila u konflikte s ovim tipom. Ili baš bih. Pomalo sam iznenađena što još nigdje nije otišao pa zaključujem kako vjerojatno ni nema nigdje drugdje biti. - Istina, Dalmacija je lijepa - priznaje, ali neugodna i opasna po život. Jednom je sa svojim (*suptilno-se-njime-hvali*) bendom svirao tamo i nije se osjećao ugodno. - Ne možeš se osjećati ugodno ako izgledaš imalo drugačije - a on nije čovjek od konflikta, kaže, ne traži on probleme, pojašnjava i priča dalje o jednodnevnom posjetu gradu kojeg toliko temeljito poznaje. Ovdje je drugačije, dodaje, ovdje se može biti drugačiji: - Istina, daleko smo od Amsterdama, tamo su mi se tipovi otvoreno upucavali na ulici, a jedan me povukao za palestinku dok sam s djevojkom šetao usred bijelog dana. Očito mu nije ni palo na pamet da bih mu možda zbog toga zube izbio. - Svoj zna svoga - promrmljala sam, gotovo slučajno i iste sekunde zažalila. Mogla sam isto tako i reći: „Ti si imao djevojku?!“, jer to je, zapravo, bilo moje najveće iznenađenje. Netko je tebe dobrovoljno i opetovano seksao? Stvarno?

Pogledao me, nasmijao se, *bacio pet*. Rekla bih, pripada i on onoj vrsti koja svoje ponižavatelje poštuje, beskonačno i zauvijek. Princip kojeg nekoliko godina promatram i

posljedično dobro poznajem. Nije mi odmah palo na pamet kako možda čovjek samo cijeni dobru zajebanciju. Pao mi je na pamet Frane. Frane koji je volio da ga se zajebava, koji je na to zajebavanje pristajao dobrovoljno i opetovano.

* * *

- Ne znam zašto ga ne ostaviš. Nisam ti nikad to tako rekla, uvijek sam ti govorila, budi bolja prema njemu, toliko se trudi, ali evo, sada ti govorim, daj ga, molim te, samo ostavi.

- Ti ništa ne razumiješ. Nemaš nikakvu odgovornost prema ljudima. Ista si kao i cijela tvoja generacija. Jesam li ju prerano i neopravdano usporedila s kraljem kulnesa? Sigurno jesam, moja sestra čim otvori gubicu više sliči Samuelu L. Jacksonu za vrijeme čuvene recitacije Ezekijela 25:17.

- To je i tvoja generacija - ponekad i zaboravim kako je pokušaj obrane najveća pogreška.

- Ne, nije to moja generacija. Moja generacija je sačuvala nešto upornosti i discipline. Mi se ne okrećemo od nečega prvi put kad se pokvari. Mi popravljamo. Sedmu godinu zaredom jednako nezadovoljno moja sestra modelira savršeno mekan i njenim prstima prilagodljiv, potpuno podređen komad gline. Kao da joj komad gline duguje zahvalnost što se uopće nalazi u domeni njezina interesa.

- Između ostalog, raspao bi se bez mene.

- Možda ga podcjenjuješ.

- Možda ga ne poznaješ.

Nikad nismo vodili osobito ozbiljne razgovore, Frane i ja. Ponekad bi mi poklonio neku staru kasetu koju je kao klinac strpljivo snimao. Kasetu iz vremena kada su se pjesme čekale na radiju i lovile kao vlak koji vozi samo jednom dnevno, tjedno ili mjesečno. Ovisno, jasno, o tome gdje želite stići. Naše se prijateljstvo sastojalo od popodnevničkih slušanja kaseti izlizanih omota u dnevnom boravku, poslije moje škole i njegovog posla. Frane nije išao na fakultet. Pokušao je pod nagovorom moje sestre, a onda se jedan dan, dok ga je vozila na ispit, rasplakao. Vratio se kući sam. Sestra je stigla nekoliko sati kasnije, nešto prije ponoći,

pronašla sam je kako neprimjetno pijana puši na terasi. Sutradan je prestala. Mjesec dana nakon i on je prestao. Pred njom i za nju, zbog nje je prestao. Povremeno bi mi samo ukradio dim cigarete u popodnevnim seansama prijateljske tišine. Krivicu za smrad uvijek je svaljivala na njega. Frane nikada nije imao izbora, nego li pogriješiti. Njegova najveća greška bila je jednostavna i neopoziva. On je bio Frane. Kao takav, nije mogao biti i Predrag Marković. „To su gluposti“, odgovorila je, iz dubine najsnažnije potisnute boli.

* * *

„Drugi je Bol. Potjerana, *marginalizirana*, ali jezivo, dakle Freudov *unheimlich* jeziva i proganjajuće prisutna – bol. I užitak. Drugi je izvor žudnje. Tragičan. Zadovoljstvo kakvo stvara tragičan mit ima isto nasljeđe kao utisak zadovoljstva koje stvara disonanca u glazbi – Nietzsche. *Pišeš ti ovo? Očito. Daš mi da kopiram? Yes. Onda ćeš imat i ovo kopirano. Kako jako postmoderno od tebe. Ideš s nama do garaže kasnije? Ne znam. Koja garaža? Garaža od probe. Trivia, bila je Urbanova, a onda ju je poplavio. Hahaha. Piva, gica, vo-no. Gdje je?* Kao Bretonova Nadja kada odgovara: „Do mene se ne dolazi“. *Iznad Novog Lista, u Duellinoj. Ja sam u Duellinoj. Osam. Pa tamo mi imamo probe!* Čitav se problem sastoji u tome zanima li analizu samo ono libidalno ili postoji aspekt nagona koji je nesvodiv na libido[2].“ On sjedi pored mene, izbijajući mi penkalu iz ruku kao zaigrana životinja. Crta po mojoj bilježnici već punoj definicija, pa iz fantastičnih filozofskih citata izbijaju kruškolike sise i erektirani penisi, kauboji u zasjedi, gitare s nizom notnih zapisa. Svoje duge skakavac-noge, Bu stišće pod klupom dodirujući mi koljena. Volim bez-rodni miris njegove marame i maglicu koja mu muti staklo naočala dok puši. Prostor među našim rukama kroz kojeg se priče oblikuju gestikulacijama. Gleda me umirujuće prijateljski, bez očekivanih očekivanja. Volim njegove neočekivanosti, paragrafe koje ne mogu povezati u homogenu masu dok modeliram njegov lik. Ne mogu ni zapamtiti sve njegove interese, on crta, svira, fotografira, planinari, brije na ekstremne sportove i molekularnu gastronomiju. „Svima nam je ovdje tako“, objasniti će mi, stoga ga zovem svojim riječkim dečkom; on je Onaj koji teče, koji provodi stanovitu *riječnost*. Po završetku predavanja prati me kući; pronalazeći prečice zastajemo u parkovima i ljuljamo se na ljuljačkama blatnjavih cipela. Nemamo manje od tri godine, nemamo ni više od pet. Pred vratima svog stana čujem mačku kako mijauče, nestrpljivija svakim promašajem ključeva da pronađu ključanicu. Kasno je. On s prstima postupa pažljivo, ja ne mogu biti precizna. Tapete u mojoj sobi svijetlo su sive s postepenim preljevima ljubičaste. Zid je razbijen velikim prozorom kroz kojeg probijaju svijetla grada. „Filmski“, fascinirano

zaključuje, sljubljen uz staklo kao priljepak. U mojoj je sobi kauč kutni, spojenih dijelova pretvara se u krevet kroz kojeg propadamo. Povlačimo robu, deke i jastuke i nehotično guramo ih nogama. Izdaleka možda izgleda onako kako zamišljamo, kao da plivamo. Izbliza, iznutra, unutra propadamo i topimo se. Kao zemlja usred potresa kad se otvori i guta, proždire bez predomišljanja, siše u sebe sve što se našlo na putu. Pušimo u rupi kreveta, bosim nogama rasplićemo paučinu. – Obično se ovakve garniture može otvoriti – sine mu.

– Obično ljudi unutra nešto zaborave, kao Macaulaya Culkina. Prisjećamo se epizode *Beverly Hillsa* kada je Brenda u svojoj sobi pronašla dnevnik prijašnje stanarke. Otkrivamo kako smo oboje maštali o tome kao klinici, pronalasku nekih tajnih prečica u naizgled sasvim običnom prostoru naših soba, pronalasku nekih skrivenih dokumenata, slika, knjiga, privatnih prečica u tuđe živote.

– Ne znam zašto se uopće sjećam te epizode – s razlogom postoji kategorija onih zadovoljstava koja si dopuštamo samo u društvu estetske grižnje savjesti. Stupanj simpatije koju osjećamo prema X-u, rekla bih mu, očituje se u pratećem stupnju osobne sramote, koju smo s X-om spremni podijeliti.

– Nemaš pojma. *BeHa* je pečat našeg djetinjstva. Odmah pored pješćanih plaža i silikonskih sisa, karirane košulje i fluorescentnog disca, cvjetnih haljina i poderanih čarapa. David jebeni Hasselhoff. Daj im još pet do deset godina, sve će se vratit. Zapamti pa računaj!

Ja sam se rasplakala na jednom od prvih satova matematike. Ideja postojanja samo jednog broja koji odgovara mjestu nepoznanice proizvela je u meni nesnošljivu nervozu. Rekla bih mu: „Ti si X“. U stanju objasniti sve, osim sebe samog.

Dosađujući se osnovnoškolskim i srednjoškolskim ponudama informacija, tražio je obično drugdje i dalje, ne birajući domenu, bez žanrovskih preferencija. Njegovo razvaljivanje opće kulture bilo je ravnomjerno raspoređeno po svim njenim poljima.

Čitao je: „U stadijima reproduktivno zrele faze, osim što doživljavamo svoje biološke i kulturološke estetske vrhunce, pritisnuti izlaskom iz adolescentskog doba, kao sekundarnim istisnućem iz maternice, pojačava se i rad nostalgije. Što se izlasku više opiremo, to je rad nostalgije snažniji i mislim, obrnuto. Obrnuto, tako je“, ponavljao je, prebacujući ploču natrag na pitanje popularne kulture, kao DJ. „Trebalo bi postojati više pjesama o DJ-evima na svijetu“, rekao je jednom. Govori tako, rasprave uvijek zaključuje s: *ovoga bi trebalo biti više*, ili *onoga bi trebalo biti manje*, na Svijetu. „Jasno“, potvrdio je, jer zbilja dobre stvari

uvijek su „Univerzalno dobre stvari“ i jednako kao što one trebaju svima, tako ove druge ne trebaju nikome.

- Evo, mislim da bi svatko u životu treba propasti u rupu tuđih memorabilija. To je prekrasno.

On voli promatrati tuđe prostore i zamišljati priče o njihovim zidovima: što su vidjeli i čime ih se prolijevalo, u seksu ili svađama ili najobičnijom nespretnosti. Izučavati tuđe rukopise i prostor kojim ispunjavaju margine. Kako označavaju knjige dok čitaju, zašto, gdje i vode li bilješke. Tema koju je izabrao za prvo istraživanje bavi se „načinom na koji ljudi održavaju svoje prostore“.

- Evo, ovo, recimo, nikada nisam vidio – rekao je, prelazeći rukom kroz slojeve prekrivača mog kreveta, kao da lista stranice knjige.

- Ne razumijem. Što nisi nikada vidio? Posteljinu?

- Ma vidio sam posteljinu, ono što nisam nikad vidio je posteljinu složenu *ovako*. – naglasio je, svlačeći jedan po jedan sloj, gotovo senzualno, kao da skida ženu. Ponekad je takav kada dokazuje poante, senzualan je, demonstrirajući zadovoljstvo što ga crpi iz uviđanja i razumijevanja onoga što nama ostalima promiče.

- Nikada nisam vidio ovako posložene plahte. Pazi! – upire stopalima u krevet i zauzima položaj čučnja, kao arheolog, nad iskopinama. – To ima jednu plahtu...

- Mhm, mi je zovemo *lancun*, to je *lancun*.

- Dobro... onda imaš deku, nad dekom imaš poplon i iznad poplona još i prekrivač.

- I kažeš da nisi to nikad vidio.

- Nisam.

- Jesi. Vidio si to u bolnici.

- Nisam nikada spavao u bolnici.

- Dobro. Onda si to vidio u hotelu.

- Nisam nikada bio u hotelu.

- Nikada? Ni na maturalnom putovanju?

- Ne sjećam se kreveta s maturalnog putovanja.

- Da se sjećaš kreveta s maturalnog putovanja onda bi ga se sjećao ovakvog – odgovorila sam, ponovno prekrivajući goli trbuh kreveta, sloj po sloj. – Ali, da, razumijem. Nitko više ne radi krevete kako ih moja mama radi. Ljudi obično samo prebace nešto preko kreveta. Moji su bili ugostitelji. Sestra uvijek govori da smo u toj branši trebali i ostati. Ali jedino što nam je od te branše ostalo upravo je ovo ugostiteljsko popravljavanje kreveta.

Nastavila sam mu govoriti o tome još dugo nakon što su njegovu pozornost preuzele neke druge, opipljivije memorabilije. Već je neko vrijeme kopao po unutrašnjosti kauča pa vjerujem da se priča o povijesti moje obitelji samo pretvorila u zvuk ne različit od šuškanja vrećica pod njegovim prstima. Nalazimo stare slike, fotoaparate koji su tek otkrili boje. Kasete i knjige. *Svijet zagonetnih sila*. Istu je knjigu moj najbolji prijatelj ukrao svojoj budističkoj baki, trebala je biti poklon. Nikada ju nisam dobila.

* * *

„U kauču sam je našla. Da, Arthur C. Clarke. Kažem ti, ista.“ Malo ga što više veseli. Doma je dosadno. Fakultet ga frustrira. Predavanja posjećuje, ali nije prisutan. Želi se zaposliti i preseliti ti, odseliti od stare. Sada zvučim kao ona, kaže mi, kada kažem mu: „Bila bi šteta. Pametniji si od toga.“ I zato zna koliko mu je malo potreban fakultet. Na brod može i bez diplome. „A nešto drugo, D.?“ Ne zanima ga drugo. Fakulteti su gubitak živaca i važnije od svega, vremena.

- Ja volim svoj.

- Blago tebi.

* * *

„U tvom slučaju to i je gubitak vremena.“ Moj studiji od prvog dana sestra nije shvaćala ozbiljno. Za nju je to bio samo luksuzan hobi. Osim što se s nekim hobijima nešto može naučiti, a ponekad to znanje i naplatiti. „Ništa od toga ti“, ništa od toga ja, sa svojim visokim

obrazovanjem, ne mogu. Također, moj je studentski život, osim loše prodane priče o stjecanju samostalnosti još i *parodija te samostalnosti*. Puštanje s lanca točno u trenutku kada lanac treba zategnuti i usmjeriti. Pitam se, koji trenutak u njenom životu nije taj trenutak, trenutak stezanja uzice?

- Omjer je bitan. Pogođenost trenutka također. Kada povući i kada pustiti. Ne razumiješ. I tamo ti to nitko neće ni objasniti. Znam ja kako vas uče i kako se po filozofskim fakultetima predaje. To su uhljebljeni probisvijeti, a ne profesori. Samo je jedan profil čovjeka dorastao profesorskom zvanju: strog, pravedan i precizan. Kako će filozof, zaokupljen samo fantomskim i fiktivnim stvarima, biti konkretan, pravedan i precizan? To su stvari koje fasciniraju. A znaš li što su ljudi koji se posvećuju fascinacijama? Tako je, fanatici. Fanatik, ne može biti stručnjak. Razumiješ? On ima višak afekta. Trebaju nam treneri poslušnosti i strpljenja. To su profesori. Imenom i prezimenom: Predrag Marković. Marković je išao u sve sestrine škole i zaposlio se u posljednjoj, kao profesor diskretne matematike. Mrka masa mišića, napoleonski nizak, krivih nogu i kvrgavih koljena, smiješno razdvojenih, razjapljenih i dok hoda. Ja ga se sjećam još dok se, znatno atraktivniji, šepurio školskim dvorištem, podižući prašinu djevojčica oko sebe, jednu do druge sitnije, manje od mrvica vlastitog samopouzdanja. Takve su pred njim bile i one opake, takva je bila i moja sestra. Unatoč tome što su se sretali duž svakog hodnika svog obrazovanja, sada mu se obraća s *Profesore Markoviću*. Pisala mu je *Poštovani profesore Markoviću*, a on se, pismeno i usmeno, samozadovoljno suzdržavao od smijeha, onakvog kakvom bi prije valjalo pripisati podrugljivost pored ikakvog vida srdačnosti. Tu večer, kada sam ju našla kako jednu za drugom puši i prazni svoju zadnju kutiju cigareta, rekla mi je: „Pripalila sam mu cigaretu. Bila sam toliko pijana, da sam mu pripalila cigaretu“, na nekom domjenku, pred zgradom fakulteta, ruke su joj se tresle. „Ovako“ i palila je upaljačem zrak, zamišljajući njegovo zbunjeno lice koje bi joj najradije bio okrenuo.

* * *

Opet nam okreće leđa. Svaki put uđe u učionicu bez pozdrava, sjedne na svoj stol i okreće nam leđa. Ostajemo lišeni i one sitne sjene ljudskosti koju bi nam pružio njegov pogled. Možda bi shvatili nešto iz mimike, gestikulacije. Ovako nam servira samo ono što nama zvuče kao neprevodive igre riječima.

„Domene indirektnog diskursa; zaista, nije li svaki diskurs indirektan, materijaliziran tek u svojim učincima?“ Ovako samo grabimo teške i nepovezane riječi, kao na tečaju šivanja za slijepe. Zaglavljani smo u začuđenosti, zbunjeni profesorovim performansom. „Svaki iskazu moramo pripisati arbitrarnost. *Pitanje: Hoha i ja planirali smo odjebat sve i početi učiti ovo odmah. Šta kažeš? A ostalo? Lako ćemo ostalo. Tako se svi zajebu. Polože lagane ispite i onda prenose ovog manijaka u nedogled. Ne-da-mi-se. Mislili smo ga ubiti odmah. I hoćete skripte? Neće vam pomoć moje skripte. Pogledaj: Nadodređivanje je svijest o tome da nas određuje puno toga. Identificiranje je uvijek uvjetovano drugim. Drugi je nepoznatljiv. HAHAAAA kod tebe u osam? Prostor vam treba, pa tako reci. Treba meni svašta.[3]*“

* * *

Nikada ništa nije tražio ni od koga. Ako bi mu i pokušali pomoći, D. bi vas skresao bez pardona, ali šalom, preciznog omjera upozorenja i humora. Samo bi rekao: „Nisam ti ja dnevna doza altruizma“ i s tim zaključio raspravu. Teško je bilo procijeniti trenutak u kojemu mu možda i jest potrebna pomoć. Toliko je malo govorio, o problemima ništa. Njih je sugovornik mogao samo slutiti. Problemi su se mogli tek pretpostavljati, strpljivim izučavanjem pogleda, prekrivenosti nogu ili stupnja zakrivljenosti kralježnice prema koljenima. Telefonski je to teže. I svaki me poziv podsjećao na kultnu scenu *Kuma*, onoj u kojoj se vrata sporo i tim više znakovito zatvaraju. Svakim bi se pozivom prizor iza vrata suzio. Saznala sam o djevojci s kojom se viđa sasvim slučajno, kada je poruku namijenjenu njoj poslao meni. „Izumrla vrsta“, rekao mi je kasnije, autentični dobročinitelj, cvjetna hipi haljina i pod njom sedamsto hobija, humanitarka, glumica i glazbenica. „Dakle, o čemu ti ja uopće pričam, ona i njena sestra, imena su dobile po jebenim stablima.“ Gledali su je na televiziji, njegova stara i on koji joj ne može pratiti hitre korake u spašavanju svijeta. Gledali su je na televiziji, u nekoj emisiji – „Upali televiziju, prvi program, vidjet ćeš je“ – rekao mi je. *Gledam te na televiziji*, ranije, poslao mi je greškom. Tako sam slučajno saznala o njegovoj novoj djevojci. Dok smo pričali, čula sam glas lica koje u dvanaest godina prijateljstva nisam nikad vidjela, čula sam njegovu staru kad je rekla: „Ne možeš se ti s ovim mjeriti“. Čula sam ton koji se trenutno snizio, kao znak razgovoru koji prestaje. „Podsjeća me na moju sestru, tvoja stara“, šapnula sam sklopljenoj slušalici.

* * *

Kakva je? Moja sestra. Kontrola u autobusu spremna uloviti svaki pokušaj švercanja. Umjesto kazne koju će nakon deset minuta predavanja čovjek dobrovoljno htjeti platiti, ipak će mu radije objasniti zašto je vožnja bez plaćene karte uvreda za sve ostale ljude koji poštuju zakon. Takva je s problemima. Postojanje problema u situaciji čiji je dio njoj se nameće kao osobna uvreda. Zato se njena blizina postepeno, ali pravilno punila problemima i prorjeđivala ljudima. Sve je problem, objašnjavala je, sve ima u sebi potencijal da problem postane. Potencijali se probijaju na površinu u odgovarajućim uvjetima. Problemi su kao biljke, govorila je; često je govorila u analogijama. Nakon konferencije u Zagrebu, zaustavila se ovdje i odvela me na ručak. Sjedile smo za nepušačkim stolom, kao žene u srednjim godinama koje nam više ne laskaju licu. Zamišljam, obje udate i racionalno razmnožene, s potencijalnim, no nerealiziranim ljubavnicima u uredu do našeg i muževima bez kojih idemo u krevet. Muževima koji malo govore i jednom tjedno *kartaju*.

- Sjećaš se kako je dida uvijek išao na *kartanje*.

Ona je mogla samo šutiti i trpiti... - Ma, mislim da je bila zahvalna svaki put kad je išao na *kartanje*. Nakon nekog vremena, sretna si samo što *karta* negdje drugdje, a ne s tobom - odgovorila je tonom neobičnog poznavanja teorije za čiju je praksu još uvijek premlada. Nasmijala se nespretno, pljuckajući sitnu riblju kost koja se prošvercala pod njenim prstima.

- Mislim da je to malo stereotipno, *sister*, stvarno. Možda je i ona htjela *kartanje*. Možda ga nije htjela više s njim, ali sigurno je s nekim htjela *kartanje*. Rukom pokrivajući zube kao plahtom pod kojom čačkalicom vrši kirurški zahvat, zastala je, upućujući mi pogled pun replika predugih za riječi. Ali ne može si pomoći, morat će mi odgovoriti. Jezikom je prošetala po gornjim zubima ispuštajući citrusni, peckavi zvuk. Bila je to priprema pred paljbu.

- Znaš li ti kako je život naše babe izgledao? Da ti objasnim. Pobjegla je od šake jednog tiranina u kuću drugoga.

- Čitala sam Norinu kuću lutaka.

- Nema ovo nikakve veze s Norinom kućom lutaka. Nora je bila bahata buržujka kojoj je dosadilo to s čim se dovoljno dugo igrala i onda se otišla igrati drugdje. I to je knjiga. Ja ti govorim o životu. Dakle, baba. Bez škole, posla i prihoda. Najprije je rintala za jednog, onda je rintala za drugog. Porodila mu dva djeteta i toliko ih pobacila. Nastavila je rintati istom parom kao i prije, samo je sad dobila i bonus orkestar sastavljen od *piškila sam, kakila sam*,

pala sam ili *samo-plaćem-jer-mi-se-plaće*, 'ko zna iz kojeg razloga kojeg ti neću reći jer ne govorim, a možda i zato što umirem. Tko zna! Tako ti je to s djecom, samo nitko normalan o tome ne razmišlja. Znaš li zašto? Jer ne stigne. I misliš li ti da se nakon toga zbilja *karta*, ikome s ikim? Čak i ako taj netko *karta* dobro i zabavno i pušta ti da pobijediš? Ne. Na kraju dana hoćeš spavat i moliš boga da se ovaj namirio drugdje.

- Dobro, to je baba. Koje je tvoje opravdanje?

- Imam pametnijeg posla. Možda ne jednako teškog, ali sigurno pametnijeg. Prije su se žene umarale fizički, sad se umaraju i mentalno. Bilo kako bilo, na kraju dana si jednako, ako ne i više umorna. Mašina će eventualno umjesto tebe oprat robu i suđe, al to ne znači baš toliko... - zategnula je rep koji nije ni popustio i noktima prelistala novčanice u novčaniku, zbrajajući na usnama bez zvuka. Ja sam još jela. Inače pojedem brzo i halapljivo, ali neobičnost situacije u kojoj se prvi puta nalazimo prožvakala je i sva ostala pravila ponašanja.

- Mislim da si pobjegla u *boli-me-glava* stereotip - usudila sam se uzvratiti, znajući da time samo provociram unaprijed izgubljenu bitku.

- Kakav?

- Želim reći, mislim da ti drugi argument nije validan.

- Ma nemoj. Nije *validan*, kažeš. A šta u mom argumentu nije *validno*? - rekla je izrugujući izraz kojeg sam iskoristila. Kasnije će mi objasniti kako je korištenje sofisticiranih izraza samo kozmetika kojom se prikrivaju nedostaci tvrdnje. Za sada mi se samo ruga.

Kasnije joj neću reći da je ruganje jednako pokvaren mehanizam razoružavanja sugovornika koji je mogao postati i partner da unaprijed nije (pret)postavljen za protivnika. Ali pretpostavljanje protivništva prirodan je suputnik traženju problema.

- Zato što ne vidim razliku u ponašanju seksualnih nagona žene koja radi i muškarca koji radi. Osim u tome što je ona *žena* koja radi, a on *muškarac* koji radi.

- Bravo; jednu si stvar točno rekla?

- Da?

- Da. Ne vidiš.

Bacila se na naslon separea, s ležerno samouvjerenom odlučnosti, onom kojom zrači mafijaš dok naručuje preventivno smaknuće sitne karike u suptilnom usponu.

- Jesi li razmišljala koliko je prošlo od te naše babe i nas? Malo godina. Jasno, iz tvoje perspektive, baba pripada nekom drugom vremenu, ali tvoje shvaćanje tog vremena, povijesti ništa ne znači. Povijest je obična fizika, proces. Ta generacija do dvije, one su možda zakoračile na novi teritoriji, ali tamo još uvijek nisu doma, što bi se reklo. Hoću reći, sjećaš li se škole?

- Koje škole?

- Kriste! Bilo koje škole. Jesi li primijetila kako se curice uvijek posebno trude i kako im se ruke tresu? Koliko su nervoznije pred ispite.

- Mislim da generaliziraš opet.

- Znanost zove relativiste, ha-lo! A šta misliš, odakle generalizacije? Posljedica statistički vidljivog uzorka. Da se poigramo riječima, uzorak ne treba nužno biti i uzor, ali to ne mijenja tako brzo njegov status uzorka. Za analizu stanja kolektiva pojedinac ne znači ništa. On je uvijek u omanjem odstupanju, ali to odstupanje, dok ne postane vidljivo, nije ni obećavajuće u okvirima u kojima ti sada govorim. Ja recimo, nisam bila ni nervozna, ni preplašena, niti sam imala tremu. Ali ja nisam bitna. Jer deset drugih djevojčica od njih trinaest jest osjećalo tremu. Razumiješ? Želim reći, žene poslovne obaveze uzimaju s većom odgovornošću jer još uvijek osjećaju potrebu dokazivanja. Problem je što upravo taj pretjerani oprez ne dopušta opuštanje, drži mašinu u grču i ona griješi. Upravo zbog pretjeranog opreza griješi. Između ostalog, slično je i s razgovorima za posao. Šerif dođe i razvali se na onu stolicu s jednim božjim testisom po ruci, kao da mu ih je Bog tamo stavio samo da bi ga ovaj mogao držat za jaja. I pored takvog *držanja* nitko neće sumnjati u njegove sposobnosti. A bi li ti dala posao nekoj usranoj grlici?

- Ali ti nisi usrana grlica?

- Ja nisam usrana grlica, ali ja nisam ni važna. Nijedan izoliran slučaj nije važan sam po sebi.

- I? Koje je onda tvoje opravdanje? - pitala sam, s više hrabrosti nego što imam, sigurno riskirajući bankrot. Približila se stolu s dubokim uzdahom kao uvodom u priznanje, ali umjesto priznanja zatražila je račun, platila, spustila sunčane naočale s tjemena na nos i ustala. Na putu do mog stana za kojeg odlučuje da će ga drugi put, a vjerojatnije nikada,

vidjeti, pogledala je u retrovizor kao da provjerava ako ju netko slijedi i rekla mi:

- Slušaj. Nije nama tako loše. Možda će ti biti jasno jednog dana. Zaljubljenost je simpatična, ali trenutna i zapravo nebitna stvar. Zaljubljenost je hormonalna ekstenzija, posljedica kemijskih procesa čiji garantni list samo potvrđuje kvarnost. Zajednički jezik, na primjer. To je važno... I nije nikakav klišej – dodala je preventivno – Govorim doslovce o jeziku. Nakon nekog vremena, ovisno o predispozicijama, naravno, početnom kapitalu i ulogu, ali čak i neovisno o tome, nakon nekog vremena stvari se isprepletu. Dva odvojena života se sinkroniziraju. Zbog tog jezika, razumiješ? Dana, mjeseci i godina proučavanja i prilagodbe. Evo, iskreno, dugo sam se žalila, još uvijek se nekad žalim, što sam jedina ja koja prati, proučava i prilagođava se. Najprije sam mislila da je Fran samo lijen i sebičan. Onda sam shvatila da jednostavno nema to u sebi. Nismo svi tu da bi organizirali, i dobro da nismo. Zamisli kakav bi svijet bio da svatko forsira svoje, da je svatko jednako odlučan u ispravnost vlastitog ponašanja i prosudbe! Zato je Fran zahvalan odabir. Tako je rekla, moja sestra. Rekla je: „Fran je zahvalan odabir“. Oni su podijelili uloge, objasnila je, po predispozicijama, podrazumijeva se. Nisam pitala koja je uloga njegova.

- I zamisli sada, nakon svih godina, restrukturirati cijeli jedan već uhodani mehanizam, srušiti kuću i graditi je opet iz temelja. To je posao, a ja imam pametnijeg. Govor je završila pred mojom zgradom, gotovo kao da je izmjeren i tempiran; svakako bogat sofisticiranim izrazima koje moja usta žvaču sporije od umirovljenika bez zubne proteze. Nekome tko ne poznaje moju sestru to može izgledati kao sjajna i pomalo teatralna slučajnost. S takvom točnošću stići do preklapajućih odredišta, put i razgovor simultano privesti kraju. Takva je podudarnost u slučaju moje sestre neizbježna. Mogla je staviti točku na bilo koju od prethodnih ili tek nadolazećih rečenica. Sve se kvalificiraju kao zaključak. Sve imaju potencijal odgovora na problem kojeg je sama pronašla. Ona nikada neće ni artikulirati problem ako nema za njega već cijeli niz pripremljenih rješenja. Koliko god bila razočarana njenom nezainteresiranošću da upozna moje novo gnijezdo, toliko sam rasterećena cijelog popisa promašaja kojeg bi mi već na ulaznim vratima servirao njezin pogled.

* * *

Ne vidim što mu fali – rekao je Bu, rastegnut preko napola raspadnutog kauča. – Mislim, vidi ti taj pogled!

- Jebe se njoj za pogled. Ona ni ne voli visine. S pogledom ili bez, stan nije funkcionalan.

- Nisu to disfunkcionalnosti. To je *punk*. Znaš po kakvim sam ja rupama sve bio?

- *Bio*, da. Nisi živio u njima. Lako je srat tamo gdje drugi jede i onda doć doma mami na večeru.

- Ne dolazim više mami na večeru.

- Ne, al' dolaziš meni.

- Dobro, ako ti smetam... Ali Bu mi nije smetao. Nigdje i nikada. Jedino što se u njegovom prisustvu moglo kvalificirati kao smetnja jest izostanak smetnje kao takve. Njegova je kolonizatorska pojava prisvajala sve moje interese, umanjivala im vrijednost, krala vrijeme koje sam im mogla i željela posvetiti. On je dosljedno dizajniran stereotip staroškolskog tipa, sa svim potrebnim preinakama modela da udovoljavaju modernim preferencijama. Poslastica tvrde i pikantne kore, nježne i topljive unutrašnjosti. Stereotip kakvog sam u stvarnosti sretala manje no što su mi obećali. Na pitanja koja postavljam odlaže odgovore, servira ih suptilno i kodirano, nimalo slučajno zaobilazeći poantu. Daje se u dozama, predstavljajući se samo svojim postupcima. Kad sam prošli tjedan uslijed bolesti izostala s predavanja, prvi dan nije zvao kako bi provjerio gdje sam. Drugi je dan od doma donio sokovnik. Skup sokovnik kojeg je njegova stara dobila na poklon od obitelji čiju je kuću čistila. Čula sam: „Treat će ti vitamina“. Zapravo je rekao: „Mi ga ne koristimo“. U gornji glavni otvor sokovnika ulazi sirovina, na druga dva bočna otvora izlazi prerađevina. Kroz lijevi otvor izlazi kompaktna i suha smjesa, kroz drugi, desni, čisti sok. Sokovnik, tri tisuće kuna skup, zovemo seronja. Suha smjesa izašla s lijeve strane sva ima isti okus. Gotovo je nevažno i možda se tek samo ostacima okusa naslućuje jede li se jabuka, cikla ili mrkva. Okus začepljenog nosa, zovemo ga tako. Odgovarao je tako. Ostavljajući sav okus u soku sa strane. Samo potičući nova pitanja koja mi je vlastita taktičnost branila postaviti.

Liježemo na jastučnice od dima, „*Morphine* je mističan i mekan“, kaže mi. Toplina zraka među nama teška je, parket pod nama hladan je, i gladna je gustoća saksofona dok nam guta sve gropove u želucu. Žedni smo. Zrak je suh, Sandmanov glas skliže se po žicama, prodaje seks u sobi. Za njega je moja soba svijet bez sjećanja. Svaki komad kože nov je i lake su nam kosti. Nalazim se raspuknuta i nezacijeljena pod navlakama svih svojih lica, padam s litice, sigurna u potpunom odsustvu razmišljanja. Ovdje se nalazimo danas, ovdje smo se nalazili jučer, dan prije i nekoliko nepoznatih dana prije toga, povezanih u petlju. Svi su bez sati i

sunca, kao pop pjesme bez refrena. Stranice skripte stisnuli smo u lepezu slika, hladimo se. Po zidovima plaze nježne konture bezimenih lica, hvataju zrak kroz silikonski sjaj prozirne površine, razjapljenih usta i praznih očiju. „S tobom je sve jednostavno i lako“, kaže, ali s težinom u tonu neke neobične ranjivosti. „Ti si toliko pouzdana“, ponavlja. „Za razliku od Nje.“ Ona se cijedila s njegova jezika nesvjesno i u pravilnim razmacima prekidala nam razgovore, kao neugodan tik.

* * *

- Zajebat će. Zaprošit će je, ona će odbit i nastat će cirkus.

- Možda pristane.

- Ne razumijete moju sestru. Za početak, nije još diplomirala. Na popisu se prva nalazi diploma, potom posao, eventualna udaja i još eventualnije dijete. U birtiji siromašnoj pićem i stolicama, terase pokrivene plastičnom tendom, pijemo istu kavu satima. Mia i Dora, Hoha, Bu i ja. Precrtane markerima svih boja skripte su slikovnice, umjetnički potpis nervoze i neznanja. Svatko ima po jednu u krilu, uzdrmanu potresima klecavih koljena. Od pet pari koljena, tri trče na mjestu. Mislim na sestru i prisjećam se zadnjeg razgovora. „Rod je konstrukt“, stoji u skriptama.

- Sve je konstrukt kada govorimo o kulturi. Tim veća potreba za tradicijom. Tradicija je garantni list. Garantni list garantira samo eventualnu kvarnost – citiram. Hoha krade suhi jastuk sa stolice i pokriva se po glavi, kroz kišu trči do trafike. Bu mi pod stolom stišće koljena. Ne treba ga ni pogledati da bi se osjetila nejasna doza nelagode koja puni pukotine u njegovim pokušajima primjerenog ponašanja. Sve što je prirodno samo postane, samo se sklizne pravocrtnom putanjom bez predomišljanja – pomislila sam. A on se kvari i sudara operacije kao virusima krcat kompjuter. Potapšat će me prijateljski i pobjeći na probu.

- Jebeš ti to? – pristojno je pitala Dora.

Ona i ja smo išle u istu školu, poznavale se samo iz prolaza, sretale u školskom WC-u pod čik-pauzama. Ona je onaj čovjek koji će vas pored svog prostranstva praznog hodnika svejedno u hodu okrznuti ramenom. Dora je Ona koju se primjećuje. Jedan sam je dan našla na školskim stepenicama kako plače pod sunčanim naočalama. U razmaku od nekoliko dana, obadvije smo se pozdravile s prvom ljubavi. Tek nakon nekoliko tjedana unakrsne

psihoterapije, ali još uvijek na početku prijateljstva, počela sam povezivati priče. Dora je uvijek imala jednog ljubavnika u sobi i barem troje na čekanju.

- Mene svi pitaju - pričala je - varam li.

Ona bi svima odgovorila - Svima sam odgovorila - da. Mrtvo-hladno - da.

- Tako da tehnički - *tehnički*, kaže - nisam lagala.

Razlog neshvaćenosti njezinih priznanja treba tražiti, ne u nezainteresiranosti ili potencijalnoj gluposti njezinih partnera, koliko u privrženosti i posvećenosti koju nikada i nijednome nije uskraćivala. Prevarant barem povremeno posrne u provaliju grižnje savjesti, poučavala je, nešto manje poetično. Govorila je: „Varalica se sam izda.“ Njegovo uvjerenje u pogrešnost vlastitih postupaka čini te postupke transparentnima i bez priznanja. Ali ne Dora. Dora nikada nije posumnjala u ispravnost svojih postupaka. Na tragu Žuži Jelinek mudrosti, zaključuje kako će joj neispunjena želja samo stvarati frustracije. „A ako meni nije dobro, kako će drugom sa mnom biti?“ Ovako je bilo dobro njoj koliko i svima drugima. U situaciji u kojoj je svako svakome Drugi, nitko se kao Drugi ne osjeća.

- U slučaju u kojem su svi Drugi - čitam iz skripte - Drugi ni ne postoji.

Izmorena dosadom učenja, jednu za drugom topi žlice šećera u talogu kave, sve dok pred sobom nije imala kašu smeđeg kristala kojom bi nas rado bila gađala da opusti situaciju.

- To je sve potpuni *nonsense* - konačno je ispalila Mia nakon dužeg suzdržavanja i bacila novinu o stol. - Stvar je jednostavno u tome da od osobe koju navodno voliš radiš budalu. I to radiš budalu od njega pred drugim tipom. To je gnjusno.

- Jesam li ja rekla možda da nekog volim? - odbrusila je Dora i nastavila mutiti smjesu u šalici kave.

- Dobro, al valjda ga barem poštuješ. Il niti ne poštuješ nekog s kim spavaš?

Dora je samo odmahнула rukom.

- Nego, jebeš ti to ili ne? - ponovila je pitanje.

- Očito - odgovorila sam, zapravo razmišljajući o proteklom razgovoru i sestri.

Ispričala sam im sve o njoj. O dečku kojeg godinama vuče za sobom kao Charlie Brown

dekicu, ali bez vidljive privrženosti, prije kao otežalu odgovornost, nametnutu obavezu. Dečko, on ju je planirao zaprositi, iako nije rekao tako, niti je rekao išta. Sumnjali smo samo, pretpostavljali prošnju, kada je najednom počeo prodavati sve stvari koje su postale višak. Ma koliko neke od njih ne bile ni višak ni samo stvari.

- Možda će je ovaj put stvarno ostaviti ako ne pristane. Htio ju je pitati u Parizu, ali nije mu se pružila prilika.

- U Parizu - ponovila je Dora, s otvorenom dozom odbojnosti niklom na licu kao naglo izbijena alergija.

- Možda umire - rekla je Mia, ne podižući pogled s netom nalakiranog nokta. Pod ovim svjetlom, blijeda i sva u crnom, Mia izgleda kao ekranizacija Palahniukove Marle, kao Helena Bonham Carter, dostojanstveno odsutna i usporena.

- Zašto bi prodavao stvari ako umire? - pitala sam, ali Mia je samo slegnula ramenima, spuštajući ih neobično nisko, koristeći priliku da se rastegne.

Zapalile smo svaka po cigaretu i otpratile gašenje svjetala. U sjeni prigušenog svjetla, Mijine jagodične kosti kontrastno su ojačale; koža je bila matirana i hladna kao mramor. Sjećam se sestrine.

* * *

Kroz sve problematične godine koje su prolazile, koža joj je ostajala kristalno čista, zdrava, od trenutka kada bi se probudila do zadnje točke budnosti, bila je zategnuta kao popeglana jastučnica. Ona je naslijedila *dobre gene*. Maminu grčkobožansku građu i tatin sitni nos, njezine dramatično guste obrve i njegove teške trepavice. Njegov šarm i njezinu britkost, njegovu koketnost i njezine kritičnosti. Univerzalno uglađen smisao za stil s ekstraktima eterične estetičnosti. Da joj se već nisu plašili prići, bila bi ih ionako potjerala. Ovako je većinski bila samo usamljena; uzaludna u smiješnoj zaljubljenosti, očitaj opsjednutosti svojom muškom inačicom - Predragom Markovićem.

Predragu Markoviću je, kao i njoj, malo što uspijevalo promaknuti. Osim nje. Ona mu je promicala svakodnevno. Svaki put kada bi se sreli na ulici, filmski sudarili na hodniku. Svaki put kad bi ga s prozora promatrala kako iz večeri u večer neku drugu vodi kući, dok je ona ostajala, kao maloljetni dečko s previše zubi i premalo para, pred vratima noćnog kluba.

Svaki put kad je iz dana u dan počeo dovoditi jednu te istu: prsatu, glasnu i priprostu djevojčicu neobičnog naglaska, siromašnog vokabulara i neispravne gramatike. On bi joj objašnjavao nešto zahtjevno, sav zgrčen u nemogućoj misiji, nadljudskih napora, tražeći primjere u jednostavnim stvarima, mašući rukama po zgradama i cestama i prometu koji su postajali dijagrami i tablice. Djevojčica se smijala, glasno i neometena prolaznicima... Ne toliko sadržaju njegovih silom stvaranih slika, koliko nepotrebno uloženom trudu uporno ponavljanih i propalih pokušaja. Odgovarala je uvijek: „Okopaj ti meni njivu, inženjer!“ iako Marković nije bio nikakav inženjer. Ne po zvanju barem. On ju je, nakon svakog uzaludnog napora, uvijek za nijansu toplije gledao, no tek kada bi mu okrenula leđa. Krupna, nezgrapna i nabita. Nije vidio drugo lice koje ga je iz godine u godinu gledalo s prozora. Isprva porculanski bijelo, zatim orošeno crvenim plikovima, postepeno bubuljičavo, s vremenom prištavo, potom aknasto i oboljelo. Na gornjoj granici puberteta, pragu adolescencije, kada se u pravilu koža pročisti i presvlači lice u lijepo, njena se zagnojila. Promijenili su se pogledi od kojih se sada skrivala. Samo se Franin pogled nije s njenim licem promijenio. Te su se godine, pod prozorom, poljubili. S njim je to bilo jednostavno i lako.

* * *

- Nju su svi htjeli – govorio je Bu, suzdržavajući gađenje prema slabosti u sebi. Listala sam knjigu. Manje čujem ako listam knjigu, osobito novu knjigu još uvijek tvrdog uveza koji, kao da svakim okretanjem stranice, pružajući otpor pomalo i plače. Polijevala sam se tim stranicama kao što se ranu namače alkoholom. Dezinficirala sam njima njegove bakterije koje je po meni ostavljao svaki put kada bi spomenuo njezino ime, svaki put kada bi tim imenom strgao komad moje kože; sve dok me ne bi oderao cijelu, sve dok ne bih bila gola kao zid na koji može objesiti njezine slike. Zanimljivost teorija koje sam mu pokušavala prepričati zato su me zaokupljale kao mantra. One su mi pomogle preusmjeriti fokus, potisnuti. Možda njihova zanimljivost može biti zarazna, mislila sam, čitajući mu pojedine paragrafe iz svoje bilježnice.

- Dakle, tu nam je dao primjer cajki. Kako su se cajke vratile kao trend, kao žudnja za ideološki odstranjenom kulturom. Pokušaj se sjetiti još nekog primjera.

- I valjda sam se cijelo vrijeme čudio, što je ipak izabrala mene. – Onda, nakon toga imaš... Kako se kaže, inzistiranje na sakaćenju tijela u filmovima. Generalno u popularnoj kulturi. To je dosta dobar primjer. Razmisli malo o tome. Koliko je tehnologije osmišljeno u svrhu

pošteđivanja tijela, a onda se tako silovito fetišizira njegovo čerečenje. Kužiš? Potisnuto se mora negdje drugdje probiti.

- Mislim da me to čuđenje držalo, da.

- Idem skuhat čaj, ćeš čaj?

Plaćem u kuhinji. Drugi mjesec za redom, drugi mjesec u novoj godini, plaćem u kuhinji. Potiho, kao da se sama od sebe skrivam i sama sebe sramim.

- Sjetio sam se! - dovikuje iz sobe zvukom ushićenja koji se približava.

„Čega?“, pitala bih, „Svih nijansi govana koje je te godine posrala?“

- Čega?

- Uzmi osamdesete za primjer. Totalno drkanje na futurizam. S druge strane, razmisli o proizvedenoj tehnologiji. Svi mogući audio i video rekorderi: snimi propušteno, ulovi leteće. Kao da su jednom nogom htjeli zakoračiti sto godina u budućnost, ali sačuvati sve što sada zbog toga propuštaju. Zgodno jel'da?

- Da. Zgodno. Nostalgija za sadašnjim. Ali nisam sigurna koliko je povezano s povratkom potisnutog?

- Aha. O tome smo pričali.

- Da, Bu. Jesmo.

Nekad bi otišao, a ja ga nikada nisam pitala kamo ide. Kad god bi otišao učila sam. Vrijeme njegove odsutnosti bilo je vrijeme mog obrazovanja. Po povratku sam ga obasipala novim idejama, primjerima popularne kulture pojašnjavala sam teorijske probleme. Svaka nova informacija rastvarala mu je kapke sve dok nisu izgledali kao klamericom zakucani o rub njegovih obrva. Kao da je znanje koje sam stjerala mijenjalo moje maske, sve do jednu koju sam pred njim nosila. Direktno i sustavno ulagan trud u razvoj našeg odnosa pokazao se potpuno uzaludnim. Tek sam sa svakim, makar provizorno riješenim problemom, bivala primijećena, postajala poželjna. Na taj način je prvotna odsutnost njegove privrženosti posredovala njezinom pojavljivanju. Nestašica njegove ljubavi postala je indirektnim pokretačem njezine proizvodnje. Kada me konačno zagrlio, nisam se okrenula. Osjećala sam svaki ubod igle na njegovim ružno tetoviranim rukama.

* * *

Supkulture su estetizacija kulture, pisala sam, dok se, kasneći na predavanje, penjao uz stepenice i potezom ruke koji podsjeća na kuglanje pod moje noge bacio ruksak. S druge strane došuljao se Hoha, gangsterski tihim korakom, podižući traperice široke i spuštene do 90-ih. „Promjenjivost supkulturnih preferencija estetski je primjer promjenjivosti identiteta. Identitet nipošto nije zaokružen. To je privremena fragmentarna tvorba. Naše tijelo balansira silnicama moći u sferi kulture. Kultura je pokretna i promjenjiva riznica konstrukcija. *Svi po pedeset? Danas petica. Jebala vas petica, prepušit ćemo se i zabrijat opet. Super smo zabrijali, šta pričaš? Meni je sad sve jasno. Hoha, jasna ti je jedna jebena knjiga, jer smo drkali po njoj mjesec dana.*[4]“

Bu već mjesec dana živi u mom stanu. Obeća li doći u osam, doći će u devet. Dogovorimo li se u devet, stići će u deset. Svaki put dolazi potresen, izmoren iskrsnućem nejasnog organizacijskog problema. Neovisno o tome koliko kasni svaki put izgleda kao da je već samim tim kašnjenjem kažnjen. Vlastitim prigovaranjem pokušava preduhitriti moje. Neovisno o tome koliko kasni, uvijek ga dočekujem u istom položaju na kauču, s knjigom stisnutom među koljenima. Nesklona verbalizirati svoje osjećaje, prstima mu prolazim preko vratne kralježnice, stišćem potpuno opuštena ramena pretvarajući se da pronalazim čvorove. Donosim čaj kojeg sam sat vremena prerano skuhalo.

- Ne trebaš se truditi toliko - kaže mi, krivo shvaćajući zadovoljstvo pružanja zadovoljstva.
- Gejša kompleks.
- Kakav?
- Nikakav. Pusti me na miru.

Najčešće se ovo događa dovoljno rijetko da ne uspijeva postati depresivno po oboje. Najčešće Hoha dolazi ranije, zbog čega na obostrano olakšanje odlažemo nevješte nježnosti. Kuhamo večere s dna frižidera preobraćeni na vegetarijanstvo, ratujemo konjanicima i tenkovima na komadu kartonskog svijeta, otkrivamo glazbu, nekad prepravljamo pjesme, sve u svrhu prolazanja ispita. Učimo s dna frižidera, na komadu kartona, od manje popularnih pjesama. Pričamo o pogrešnosti premisa, a da ih pritom zaboravljamo prvo pročitati. Prekidamo rečenice, sve slabo povezujemo osobnim primjerima koji nam padaju na pamet.

Hoha uvijek pripovijeda neke druge povijesti, događaje sumnjive istinitosti, no uvijek od iznimne važnosti, zagovara napuštanje prehrane mesom i sili nas gledati dokumentarce. Bu i ja, mi pažljivo slušamo o vodi čije se molekule razmještaju ovisno o natpisu na čaši, o ljudima koji su nakon udara groma počeli svirati klavir, a da ga do tada nisu nikada dotaknuli, ili o Indijancima – najčešće nam priča svakojake priče o Indijancima.

Oko nas, zid moje spavaće sobe koja je i dnevni boravak oblijepljen je koncertnim plakatima, okrenutim na praznu poledinu, prenamijenjenu u teorijske putokaze: tamo prepisujemo definicije, filozofske pravce, povijesne odrednice. S balkona mudruje Aristotelov *mimesis*, iznad televizije Sartreov pleoaje za intelektualce, iza vrata, pored ormara eklektične odjeće, Stuart Hall se pita kome treba identitet. U ormaru je Freud s tragovima Junga. Razgovaramo s teorijskim tapetama svaki dan do kasno u noći. Svaki put kada Hoha ode, Bu se guši u gropovima moje kose, uporno pomicane pa potom ponovno poskliznule po njegovom licu. Oduvijek sam htjela imati dugu kosu. Dosadno ravnu, neuređenu dugu kosu htjela sam imati otkako me stara godinama, praktičnosti radi, šišala na kratko. U znak neodobravanja i kao slab surogat neispunjenoj želji, kao dijete sam na glavi nosila maramu. Kada je moja kosa prestala biti njen posao, dopustila je njezino puštanje. Puštam je od onda. Ošišala bih se sada. Ili možda obojila. „Ne čini li ti se kako mi je lice nekako ispaćeno i izduženo? Između ostalog, već je dugo nosim svezanu. Ne vidim zašto je ne bih onda mogla i odrezati“, govorila sam svako jutro, dok bi on ispijajući drugu kavu čekao da se dogovorim s ormarima.

* * *

Znam zašto joj je tako teško prihvatila promjenu boje moje kose. Moja majka nije podnosila kemikalije ili ikakvo odstupanje od prirodnog. Osim toga, bila je to i *njena* „prekrasna smeđa kosa“ koju sam prebojila. Njena prekrasna smeđa kosa koja je prijevremeno izgubila pigment. Već joj je po završetku srednje škole profesor, pričajući uvijek u hodu, čupao sjajne sijede vlasi s tjemena, kao da pomaže odložiti prirodno. Ali prirodne promjene može se samo neko vrijeme prikrivati, odgađati. Ona nije ni pokušavala. Samo sam je jednom vidjela našminkanu. Na slici s njezinog vjenčanja, užasno našminkanu, s trajnom neprimjerenom kratkoj kosi. Izgledala je kao nosferatično blijedi blues pjevač, s nevješto namazanim plavim kopcima i upadljivo crvenim ružem na usnama. Stari joj je tu raskošnu kozmetičku paletu boja donio s broda. Njoj, koja se nikada nije našminkala, osim tada, na vlastitom vjenčanju. Sestra je pri svakom nedjeljnom listanju starih slika, nakon ručka, znala reći tako da je svi

čuju: „Nije ni čudo šta je stari na vjenčanju bio mrtav pijan. Zaprošio Miss Jugoslavije, oženio Keruma.“ I svi su se smijali s tradicionalnom nedjeljnom slasticom među zubima. Nekada mi nedostaju naše nedjelje. Osim kartanja uz kavu i Stankovićevog svađanja s televizije, posljednjih se godina mogao poslušati i cijeli repertoar generacijski mješovitog humora, koji je za svoju metu imao moju sestru i njenog ne osobito pričljivog, ali svakoj situaciji prilagodljivog partnera. Sa svakoj situaciji prilagodljivim partnerom, nestao je i račun na kojeg smo uplaćivali svoje šale.

* * *

Imam stari telefon ovdje, onaj koji se starmal rodio i ostao nepokretan. Žicu natežem do poda na kojem sjedim i kao da sijedim, čini se da satima čekam odgovor. Dean se sprema otići na brod, oko toga je sasvim ozbiljan. Otežem razgovor viškom samoglasnika koji su do sada već gotovo sasvim nestali iz mog standardiziranog jezika. Odugovlačim s informacijama koje nema kamo smjestiti, samo se razbacujem s njima nasumično, uopće ne znam ni što radim.

- Znaš li da je jedini razlog zašto naše tijelo reagira na droge taj što u sebi već posjeduje te supstance... Ili tako nekako. Uvijek se može odgovoriti na unos samo ako imamo potencijal odgovora već upisan u sebi... Ili tako nešto, kako su govorili na predavanju, samo puno pametnije. Cure su mi poslale fotografije s nekog izlaska, s ranojutarnje kave, pokoje s predavanja na fakultetima koje pohode poslušno i bez uzbuđenja. Na njima pronalazim lica koja ne prepoznajem, a koja svejedno izgledaju sasvim pripadajuća slici, tako uhodano uklopljeno. Djeluju kao da već posjeduju cijeli niz meni neshvatljivih vokabulara i svakodnevnih rituala kojima se raduju. Dean mi nije poslao nikakve fotografije. Rekla bih mu: „Jesi li primijetio kako nečije slike, posebno ljudi s kojima smo jednom svakodnevno dijelili klupe, televizije, kina, kokice ili čokoladu, a onda smo ih napustili, jesi li primijetio kako njihove slike uvijek prepričavaju kompaktne i većinski sretne priče; skladne i smirene živote kojima potpuno neprirodno postaje pripisati ikakve tragove benignih tumora, sitne izrasline sastavljene od prolazne porječkanosti, letećih svađa uslijed propalih ručkova, prespavano predavanje ili padanje ispita? Ti životi kao da miruju u mekanom narativu, gustom i bez vremena, u savršeno popunjenom prostoru pod kutevima od devedeset stupnjeva“. Svaki put kada se čujemo sve rjeđe obećavamo si rasporede razgovora. Svaki četvrtak dogovorila sam se s jednom, svaki petak ili mamurnu subotu, smišljala sam s drugom, a onda dođu četvrtak, petak ili subota i prođu u nadanju kako su i one odlučile

zaboraviti zaviriti u prazan kalendar.

Zapravo se ni ne događa toliko toga. Tjedni su izvještaji ispunjeni paralelnim prepričavanjima sadržaja serije ili filma, simultanog kuhanja sa slušalicom koja pada pod slabim stiskom vrata i vremena. Jednom sam tako i njemu vikala: „Pazi!“, dok je slušalica padala. Htjela sam mu reći sve to, ali izgledalo bi nekako naknadno nalijepljeno, neučinkovito dodano, kao što začim padne na već hladnu hranu, neravnomjerno raspoređen, nerastopljen i posljedično nestopljen s ostatkom. Takvima se doimaju događaji koje ne pratimo u kontinuitetu, kao nespretno dodani grumeni soli koji u konačnici samo smetaju ostatku potpuno bezukusne smjese stvari. Nekad smisao tog razgovora umre sporom smrću. Naši su razgovori nadugo recitirani epitafi iz kojih se sad već tako malo saznaje o pokojniku koji pod pločom počiva. Nekada tu predugu patnju prekine iskrsnuće kakve neodgodive obaveze i odgodi ju za drugu seansu sporog umiranja. Ovaj je put taj spasilac bila moja stara. S bitno manje sreće mi je potvrdila, Fran je otišao.

* * *

Kada sluša o tuđim problemima, Dora prvo pripali cigaretu, skupljajući i otpuštajući obrve koje kao da prate proces stvaranja slika. To je mimika mudrosti, ponašanje lica koje posvećeno prati priču, ali prije svega je to lice spremno ponuditi poante koje i naratoru promiču. Ona će uvijek donijeti zaključak hladnokrvnog poglavice. Riječ koju tražim, a ne čini mi se dostojna, mogla bi biti *objektivno*. Dora se uvijek obraća s *objektivnog* stajališta, rudimentarnog i lišenog romantike.

- Bit će ona dobro. Sestra. Ženetina – tako je zove i taj naziv, bez ikakvih pejorativnih konotacija označava kamenitu strukturu, snažnu. Takav je i svaki Dorin pokret i stisak njene ruke je takav Glasna je. Odlučna i upozoravajuća bez štete, jer ona je spretna.

- Sa stotog kata bi te se moglo bacit i na sve četiri bi se dočekala – uvijek joj govorim.

- Pa takva je i tvoja sestra.

- Nije. Moja sestra nije takva. Ona je čovjek ravnalom podcrtanih rečenica u skriptama. Netko tko za sobom ostavlja natuknice ispravnog ponašanja kao što kućanice lijepe *post-it* papiriće s namirnicama po frižiderima, osjetljiv je. Sva su njena pravila preventivna. Sastavljen od pravila njen je život sam svoja mjera predostrožnosti, svoja vlastita prevencija.

Popravljanje stola, serviranje čaja ili kave, otvaranje ormara uvijek ostaje nečujno. Moja sestra nije spretna, ona je oprezna. Najnezahvalniji slučaj slabosti, onaj koji o sebi ima još i svijest. Razmišljajući o tome bila bih se i rasplakala da Dorin ovogradski serviser, konobar u kafiću pod našim fakultetom, nije svako toliko dolazio u kuhinju, bez hlača i pristojnosti, s pogledom koji napominje remećenje reda i mira njegovog privatnog, kao pišanjem obilježenog prostora. Povremeno bi joj u prolazu zategnuo naramenicu grudnjaka kao praćku i nasmijao se huliganski. Dora bi tada lupila prstima po ramenu kao da upozorava komarca kojeg zapravo ni nema namjeru ubiti. „Pij mi krvi kol’ko ‘oćeš, al da te nisam čula“, rekla bi mu. Pitala sam se, zašto joj se baš ovaj od svih ostalih uzaludnika baš toliko sviđa, pa da nijedan od preostalih pet više ne posjećuje njenu rezidenciju. Provjerile smo status serviseru u sobi kojeg je san ulovio nesprenog, s daljinskim upravljačem odloženim na pivskom trbuhu. Dugo smo se u tišini šetale njenom ulicom, dalekom od centra grada. Dva dana nakon, tim će putem posljednji put prošetati i serviser, skupa sa stanarinom koju je Dora držala pored televizije.

* * *

Odlučio joj je kupiti prsten. Ne znamo kada je to odlučio, ni čime je potaknut to odlučio. Teško je reći uopće da je Frane čovjek od odlučivanja. On jednostavno čini stvari, s namazom naknadno stečenog, naporom naučenog opreza. Oprez ipak ostaje nadjačan nagonom njegova zanosa. Tihog, ali dubokog. Nije li Nietzsche jednom govorio o tišini dubokog zdenca, onog nad kojim dugo treba stajati ne bi li čuli kad nešto konačno padne u vodu? Nekad se taj pad mogao pratiti na njegovom licu. U trenutku kada su ideje konačno stizale do *pameti*, bore bi zarezale rubove oko njegovih usana, kao krugovi oko kamena bačenog u vodu. Ne znamo kada je Frani palo na pamet kupiti joj prsten. On se tako smijuljio sam sa sobom često, a jedan od tih osmijeha mogao se odnositi i na ovu *odluku*. Zadnji put kad sam ga vidjela, došao je s paketima hrane i bez osmijeha. Prodavao je gramofon. Palo mu je na pamet prodati gramofon, nekoliko ploča, mamin antikni džepni sat, pokoju njezinu knjigu i vlastiti laptop. Kupit će polovni ako mu bude trebao, a kada konačno počnu živjeti zajedno, niti neće. Imat će njezin, za ono malo mailova koje od još manjeg broja prijatelja, uostalom, više ni ne prima. U kojem stanu će se nalaziti sestrin, ili ako bude potrebe, polovni laptop, Frane nije znao. Negdje će već živjeti. Za sada je bilo potrebno kupiti prsten. I prodati sve ostalo. Putevima interneta pronašao je kupca. Odmah su dogovorili cijenu koju je mogao i podignuti da je nije, iz nepraktične naivnosti, još i snizio.

Dok radi jedno, Frane često zaboravlja prethodni uzročno-posljedični niz, a s njim i prvotni poticaj. Dok prodaje ploče, zaboravlja da ih prodaje kako bi kupio prsten. Dok kupuje prsten ne razmišlja o posljedicama među kojima je i njegova namjena, naime ne razmišlja o samom vjenčanju. Neovisno o namjenama, namjera je uvijek ista. Učiniti nešto lijepo. Lijepo je dogovorio malenu cijenu i poslao velik paket. Kupac se mnogo zahvaljivao Frani, a potom ga pitao nekoliko pitanja i o porijeklu gramofona. Frane je pristojno odgovorio podužom i samim time iscrpnom biografijom. Prethodno mu je bio pisao i o drugim pločama koje prodaje, pa je priložio jednu, najmanje dragu, besplatno. Kasnije je istom kupcu konačno odlučio prodati i gramofon.

Desetak dana nakon, prvi paket se vratio pošiljatelju. Kupac je, očito nespretniji nego Frane, u međuvremenu prespavao poštara, a potom i rok isteka pouzeća. Kako ne bi odmah pomislili na prevaru, ni Frane sigurno nije, nije na odmet napomenuti kako je paket već bio plaćen. Frane je pisao kupcu s mnogo naivnih i zabrinutih upita i kupac je odgovorio opsežnim opravdanjima svoje nespretnosti. Usput ga je pitao još koje pitanje o pločama, posebno o jednom izdanju ploče *The Great Societyja*, proto-Jefferson Airplanea i Frane je radosno, na dugo i široko, objasnio njezinu povijest. „Zaista neobično da ju netko uopće ima“, odgovorio je kupac u sklopu svoje isprike.

Drugi put kada se pošiljka vratila, bilo je prošlo već mjesec dana, kupac se sunčao na susjedno-otočnim plažama, Frane nije precizirao kada će pošiljku poslati i poslao ju je u krivo vrijeme. Frane nikada nije bio osobito svjestan svoje nespretnosti, a nije mu smetala ni tuđa. Sve same simpatične slučajnosti kojima se na neki neobičan način veselio. U međuvremenu mu je anonimni kupac otkrio pregršt dobre nove i stare glazbe, a to je bilo pravo čudo, njemu otkriti nešto što već nije bio upoznao, zavolio i zanemario. Tako su uglavnom komunicirali, kupac i on, slali su si duge *playliste*, uredno i pravilno, najčešće tematski posložene.

- iz srednje škole
- sram me što slušam
- slušalo se jer su svi slušali
- sjećaš se ovoga?
- dok kuham
- za prije spavanja
- za ovu ili onu knjigu

Frane nije čitao puno knjiga, tako da nije imao što dostaviti kao repliku na zadnju *playlistu*.

Ploče su konačno stigle. Ne znamo kada je odlučio kako bi gramofon ipak trebao dostaviti on sam. Osobno. Ne znamo kada je odlučio, ni potaknut čime je odlučio, teško je reći uopće kako je Frane čovjek od odlučivanja. Ali tog je dana kada je i meni dostavio taperver, svom je kupcu nosio gramofon. Na priloženoj adresi pronašao je staru obiteljsku kuću u Opatiji, zatim vrata već pokojnog, ali na vratima još uvijek potpisanog Zorana Babačića. Otvorila mu je Zorana Babačić, kći Zorana i Nade Babačić. Pet godina starija i isto toliko centimetara niža i kilograma mršavija od malenog i mršavog Frane.

Pola godine kasnije oženio se bez prethodnih zaruka i zaručničkog prstena. Zadržao je ploče i gramofon.

* * *

Debeli Novosađanin već šesti sat bode iglom po mojim lopaticama, povremeno jede hamburger i paralelno puši, njegova prekrasna žena donosi nam domaću žesticu. Izgleda kao Morticia Addams: buljavih očiju, lica bijelog koliko su i zidovi bijeli. Bu lista kataloge s tetovažama, ulijeće masivan profesionalni stražar s tri snopa slika koje želi na sebi istetovirane, ne znajući ni koje točno želi, ni kamo ih želi, ali pregovara o cijenama. Hiperaktivan je i neobuzdano uzbuđen; dok priča upravlja rukama kao da ratuje, svladava zmajevе ili se bori sa sitnim šarenim vilama, vjerujem da ih i vidi. Pljuvanje je kolateralna posljedica govora, pljuje po nama iako je dovoljno daleko. Novosađanin kulira. Crta po meni i povremeno ga pogledava, kao što bi krajičkom oka pogledali i šizofrenika dok žustro raspravlja po cesti s Nikim pored sebe. Izbacivač zna jedno, on bi suzicu, jednu crnu suzicu, ovako tu, pokazuje pored lijevog oka, nju želi odmah. Nema smisla naplatiti suzicu dvjesto kuna, objašnjava Novosađanin.

„Dođite drugi dan kada odlučite što želite, pa ćemo suzicu ubaciti besplatno“ ... Ali on ju hoće baš sada. Novosadski gorostas me šalje na posljednju od desetak puš pauza i nastavlja pregovore. Dolazi i dvadesetogodišnja djevojka maskirana u šezdesetogodišnjakinju s tržnice, u cvjetnoj, nestrukiranoj, nekoliko brojeva prevelikoj košulji koja bi mogla biti i haljina. Dolazi u pratnji šutljivih roditelja: zaokruženih očiju i valovima podočnjaka pod pepeljarkama smješkaju se spokojno kao da su upravo stigli s nedjeljne mise. Taj izraz lica podsjeća na strpljivog stranca koji u društvu domaćina pristojno čeka da uvažе njegovo prisustvo i progovore na njemu razumljivom jeziku. Njihova kći govori puno i brzo, bez potrebe uzimanja zraka među rečenicama i ikakvog pokreta tijela. Sva uložena energija

strpana je u usta. Želi svoj davni rođendanski poklon, veliki križ preko kralježnice, precrtati u krila. Križ je bio poklon roditelja za šesnaesti rođendan i još uvijek voli Krista, no sada bi ipak krila. Ili golubicu, možda cijelu golubicu, preko križa. Dogovorit će se, odgovara Novosađanin, zalijevajući pojedeni hamburger pivom. Dovršava moju nekoliko godina željenu tetovažu, onu koju isto toliko godina još planiram pred roditeljima i skrivati. Sa sedamnaest godina, stara je ušla u sestrinu sobu, možda joj je nosila sok, možda večeru, možda je napravljala njezin krevet ili brisala prašinu, usisavala tepih. Sestra je crtala.

- Što crtaš? - pitala ju je.

- Tetovažu - odgovorila je.

Stara se, ne shvativši je ozbiljno, samo nasmijala. Nekoliko mjeseci kasnije, još uvijek u svojoj devedesete-blajhana-kosa-techno-fazi, sestra se vratila tetovirana. Loše, neoprezno i gotovo nevidljivo, no ipak tetovirana. Nedavno smo na privremeno osposobljenom VHS-u pogledali snimku tog ljeta, sestra je pila čaj u sjeni još nejestivog grožđa i govorila je, s čajem u ruci: „Ovo je dio programa nas koji smo na dnu“. Tako je stara tada govorila, vidjevši tetovažu i ne vjerujući je govorila: „Na dno, na dno si pala“. Više od hira i godinama odgovarajućeg estetskog izričaja, tetovaža je u očima konzervativnog roditelja bila kontroverza, simbol socijalno primitivnog i propadajućeg pojedinca. Takav stilistički zahvat samo bi na prvo i površno čitanje sestrine psihološke karte mogao iznenaditi kao odstupanje. Pubertet je odradila po propisima. Pila je, drogirala se samo možda, ali vjerujem simbolički umjereno, bila je karirana kada se *grandževski* kariralo i izblajhana kada se elektronski blajhalo, uvijek u nezaobilaznom sukobu s autoritetima. Po kalendarskom završetku puberteta jedini autoritet s kojim s borila ostao je onaj vlastiti. Prefarbala je više nikad bojanu kosu, a od tetovaže koja je loše tetovirana i još gore održavana preživjele su samo kao olovkom označene skice.

Smiješno sjećanje na predmet mladosti koji je, kao i sve ostalo, bez ponavljanja položila.

- Simbol nečeg s čim sam se tada borila - rekla mi je jednom za svoju lopatičnu panteru - Ali glupost, u biti. Ja se sa svojim mišem Gerald[5] nisam nikada borila. Došao je jednog kasnog kišnog popodneva u svibnju, skupa s Franom kojeg je prvi put dovela doma kao dečka, a on mi je, na izlasku, bacio kasetu *Svirača na vratima zore*, na krevet. Načuo je kako se koprcam među modernim pokušajima rock glazbe; stao, s pogledom zagubljenim među ormarima u mojoj sobi i minutu kopao po torbi kao debeli sijedi starac po vreći darova. Bacio je kasetu na moj krevet i rekao: „Pokušaj s ovim“. Nije znao da je taj dan tim činom

razvalio vrata u svijet, makar taj svijet nikada i ne napustio svoju srednjoškolsku sobu. Ona je postepeno postajala gusto pletivo novootkrivenih preferencija, plesni podiji u kojem glazba svog partnera traži u filmu, književnost pod rukom drži koreografe, strip ilustratori traže scenariste. Izvori su se širili jedni iz drugih, u svakom pravcu, kao duga. Ona kroz koju prolazimo ne bi li postali Svima. Moja soba postala je manje prazna, podnošljiva.

Bol je već nepodnošljiva: „Molim te, dekoncentriraj me“, dobacujem Bu, koji se hitro ustao i stao otkopčavati hlače.

Nedodirljivi novosadski div ispustio je nešto nalik smijehu kroz dim cigarete.

* * *

„Svi će ti likovi umrijeti od raka pluća“, rekao je Bu, nagnut nad snopom suviše sentimentalnih stranica, promašenom pepeljarom i čašom u kojoj je neoprezno utopio čik. *Rak pluća*. Bio je to sažetak, promakle su mu ostale sugestije. Priča o dječaku iz bolnice sviđa mu se mnogo. Taj je dječak znao sve o glazbi, govorim, on je uglazbio i moje pjesme, zato pišem priče o njemu sada. Lijepe slike, kažeš i klimaš. Noge od stola nestabilne su, površina mu je staklena, s potpisima svega što smo proteklih dana jeli i pili. Sviđa ti se kada kažem, za svoje tekstove, citiraš: „Papirnata sirotišta za nezbrinute misli“. Imam li puno takvih, pitaš me? Kako je to tebi novo, nabrajaš sve ideje koje dijelimo, ti i ja. Ti i Ona kao da ste se čitavo vrijeme dovikivali iz dvaju različitih prostorija, prisluškivali se kroz vrijeme i ventilaciju. Ona nikada nije pisala kao ja, ni crtala kao ti, ni fotografirala kao ti, ni kao ti svirala. Ali bila je prva, u svemu što si crtao, ponekad fotografirao, svirao. Sada ti je kao sestra, slagat ćeš. Pališ još jednu cigaretu i naslanjaš laktove na stakleni stol. Pročitat ćeš ostatak priče o dječaku, kada dođeš kući.

Prebirem prstima po kosi, kao da mjerim dužinu konopa. Na mjestima je tamno crvena kao podljev, prelijeva se u nijanse narančaste i povremeno podsjeća na smeđu kakva je jednom bila. Do sada bi već trebao znati, zašto ne znaš? Kada režem rečenice kao kuhar korijenje ostrim noževima na drvenoj dasci i misli cijepam u nasumično nanizane crtice, frustrirana sam. Isprekidanost bi trebala insinuirati, mogla bi ga podsjećati na težinu i nevoljkost udisaja. Nisam poetična. Pospa sam i umorna. Vidi. Na osmom katu vruće je.

Pokvareni su mi prsti. Ovako. Želiš li da danas ručamo samo salatu od plastičnog povrća? U frižideru je. Rekao si mi, na jednom izletu kupio si joj, ne znaš kako si se toga sada sjetio, staklenu sliku. Nije u sebi imala fotografiju, niti na sebi boje. Boje je imala u sebi i one su putujući reljefom punile pukotine, preokretanjem pokretale uvijek drugačije prizore. Nije to bila nikada jedna slika, uvijek više slika, sastavljenih ovisno o perspektivi, ovisnih o tome kako su postavljene, ovisnih o sugestiji. Sjeo si na nju i razbio je. Rekao si, bilo ti je žao tolikih novaca, čula sam, nervirale su te vlastite nespretnosti, mislio si, nisam razbio samo skupu sliku. Razbio si sliku i ne znaš zašto, napustio hotel, pošao istim onim putem kojim ste u čoporu prolazili, pronašao prečicu ili dvije pogrešne i kupio novu. Mogle su se kupiti bilo gdje, svugdje svakakve, još uvijek si zamjerao sebi razbijenu. Nju si, ne znaš zašto, nosio sa sobom u koferu i bacio na povratku kući. Bacio si i nešto odjeće po kojoj se boja bila razlila. Tek kasnije rekla ti je, zaboravila je sliku u hotelu i zagrizla rub korneta. Bila je malo musava oko usana od sladoleda, sjećaš se.

- Sjećaš li se kako se zvao - pitaš me nepovezano. - Kako se zvao dječak iz priče?

Prebirem po stranicama knjige kao što uvijek radim dok mi se obraćaš iz drugog vremena. Pitaš se, koliko sam puta tog dječaka već do sada možda srela. Rekla bih ti da ga pronalazim iza svakog, bilo čijeg prozora, u svakoj trafici, do sada je možda dorastao kupnji cigareta ili novina, u redu za vrela lisnata tijesta koja iza ponoći rade rekreativnim pijancima među koje je zalutao. Pitam se, jesu li mu kosu odrezale slušalice ili škare, što mu je i kako otopilo kilograme, nije izgledao kao da će rasti još mnogo, ali možda je moj nos sada u ravnini s njegovim. Rekla bih ti, pronalazim ga u onoj staroj kaseti koju mi je Frane bacio na krevet, iza vrata svakog slabo posjećenog music shopa, u svakoj aliteraciji koju napišem, jer ih je primijetio.

Ponekad ga pronalazim u tebi. Ali na mjestu u kojem je moglo biti muzike, ti prepoznaješ bolesti. Tada radiostanice dadiljaju moje depresije, imam tuđu boju kose i zamišljam te zanesenim.

Hoćeš li mi reći nešto o glazbi? O tome kako zvučim dobro za tebe. Ovaj grad je neki *Radioheadov* refren 90ih, skrovište nas nezbrinutih, u bestežinskom stanju samoće. Mažeš moju tetovažu, ona mi dolazi kao hladan oblog na mjestu bez očiju, na mjestu ozlijeđenom svim onim što se iza njih događa. S njom i ja živim u vremenu kada je netko na moj krevet bacio vrata u svijet. Dok se događaš iza mojih leđa, s tobom je to tako teško podijeliti.

„Možda ga sretnem jednom“, kažem ti, „U trafici dok kupujemo cigarete, u redu za lisnata

tijesta, negdje, iza bilo čijeg prozora“. Razmišljam, možda u ritmu svojih riječi koje ne razumiješ. U njima još ima muzike. Obrisala sam stakleni stol kada si konačno otišao kući i spremila snop suviše sentimentalnih stranica natrag u frižider.

* * *

„Pala sam ispit“, pričam u slušalicu škrtu na riječima. Pala sam ispit, jedan jedini koji sam spremala mjesecima. Ušli smo u učionicu, nas troje, Hoha, Bu i ja, a on, profesor koji nam je uvijek okrenut leđima govorio o nevidljivosti autoriteta, o skrivenom licu glasova koji zapovijedaju, koji nas je nesvjesno plašio pričama o svemoćnim silama koje se uvijek negdje drugdje, izvan naše svijesti događaju, On je sada stajao pred nama, u najmanjoj učionici najvećeg krila zgrade fakulteta i gledao nas s nedovoljne udaljenosti. Rekla sam mu: „Renesansa. Osamnaesto stoljeće“, a on je uzdahnuo kao da su mu upravo javili o smrti roditelja kojoj se već neko vrijeme i nadao.

„Pitanje nije imalo nikakve veze s nikakvom renesansom, znaš li to?“ rekla bih mu. Pitanje je prošlo pored mene kao prikaza, nisam ga ni čula, ostala sam fiksirana na oči koje me prvi puta gledaju. Htjela sam reći profesoru: „Ovo je upravo onakva trauma o kakvoj ste govorili, trauma susreta s onim s čim se nismo navikli susresti, nelagoda pojave Drugoga koja proizvodi nered, koja sve jednim potezom prerazmjesti. Takve psihoanalitičke probleme sam mu htjela ispričati, ili one mitološkog tipa, kao što je to bila priča o Indijancima koji nisu vidjeli brodove kolonizatora samo zato što nisu bili vidjeli brodove nikada prije, rekla bih mu to. Ponovila bih mu priču koju nam je Hoha ponavljao gotovo svaku drugu večer, sasvim ležerno i bez svijesti i sjećanja o svim onim prethodnim prilikama kada nam ju je već bio ispričao. Hohi je postavljeno pitanje o jednoj jedinoj knjizi, ujedno jednoj jedinoj koju je pročitao.

„Znaš li kojoj, reći ću ti kojoj“, rekla bih mu, riječ je o knjizi koja objašnjava kako mali, sitni, navodno ničega svjesni ljudi svakodnevno zaobilaze silnice stvarnosti koje uvjetuju njihove živote, manipuliraju njima ovisno o prilici i sreći, strategije i taktike se zovu. „Objasnila bih ti iako te ne zanima... Vidi – strategije određuju oni koji su u posjedu moći, a taktikama se igramo mi koji smo je lišeni, mi koji uvijek moramo prebirati po serviranom svakodnevlju i izbjegavati udarce kao u igri graničara“.

Mene je više od pitanja pogađao profesorski pogled, bila bih mu rekla: „Ja sam sada u

stadiju šoka kao i Indijanci u tom rano-renesansnom stoljeću“, krivo smještenom kao odgovor na pitanje koje mi nije ni postavljeno. Osim Hohinih priča i psihoanalize, kada mi je profesor postavio ispitno pitanje, preda mnom su plesale i sve one slike koje su se mjesecima miješale s knjigama, tihi hvalospjevi o Onoj koja nisam, skupljanje kovanica po podu i preokrenutim džepovima, zagoreno posuđe, pidžame koje glume hlače i drugim curama tako dobro stoje, ne stoje i meni, govornice o glazbi koju uvijek čujemo različito, sestrine zamišljene zaruke i prekid. Sve su se prelijevale u bojama kroz slomljeno staklo nepotrebnog uvida u potkožno stanje stvari. Sve bih mu to bila rekla, svom tihom doušniku, a rekla sam mu samo:

– Pala sam ispit i dolazim doma.

Možda će mi biti lakše, možda ćemo drugačije jedno drugome zvučati uživo. Doma ga neću naći. On se upravo sada, kaže mi, sprema za brod.

* * *

„Dakle, zato si došla“, dobacila je, kao dječak krastavih koljena nogometnu loptu nekoj sitnoj djevojčici ravno u glavu. Ne onoj koja mu se sviđa, onoj koja mu smeta i kvari njegovu predodžbu estetike i pravila ponašanja dječjeg igrališta. Došla sam zbog nje. Ne zato što sam dovoljno bahata pa da se usudim pretpostaviti kako joj mogu biti od ikakve pomoći. Ona sada živi kao posebno posramljen tip beskućnika, onaj koji je sam porušio vlastitu kuću samim neoprezom njezine izgradnje, beskućnik koji je loš građevinar i u konačnici sam kriv za vlastito beskućništvo. Iza staklenih vrata dnevne sobe koja je ujedno i njena spavaća, sjedi pred kulinarskom emisijom s koljenima skvrčenim u ravnini brade. Nikada ne znam što joj mogu, smijem ili trebam reći, uvijek je ona bila ta koja govori, stoga sam samo sjela na njezin krevet pored kauča. Gledala me onoliko dugo koliko je bilo potrebno da uoči sve stilističke prepravke, sekundu do dvije, dakle.

Potom se podsmjehnula, neobično neženstveno ustala (pristajalo bi joj i hvatanje za muda kada bi ih u doslovnom smislu imala), pridržala je svakom rukom po jednu sisu koja je ostala svojeglavo raspuštena i slobodno lebdeća u tanašnoj kućnoj krpi koja improvizira potkošulju. Pitala je kada će ručak biti gotov i izignorirala starog kada ju je zamolio za *malo kućne pristojnosti*, referirajući se, mislim, na spomenuti modni izričaj.

Bio je uobičajeno lišen empatije prema njoj. Teško bi, okrutno i neistinito bilo reći da mom

ocu nedostaje ljubavi prema svojoj starijoj... Niti bi valjalo pretpostaviti neko suviše staromodno i također netočno tumačenje koje bi izostanak njegova obzira i privrženosti tražilo u njenoj rodnosti. Tata se dobro snašao s djevojčicama, bitno bolje nego što bi se, pretpostavljam, snašao s nerođenim sinom. On je sladunjav, zaigran, prilično mlak i osim povremenih, loše tempiranih i zalutalih pokušaja autoriteta, gotovo statistički više srdačan do li strog. Osim s njom. Otkako pamtim, tako smo se podijelili, valjda se sve tipično nuklearne obitelji tako podijele, na potomka koji je putujući stazama genetike, zgrabio više jabuka s jednog nego li s drugog stabla. Ja sam, čini se, tako su mi rekli, stigla s košarom tatinih osobina, a ona je većinski ubirala plodove maminog. Stoga nikada nije ni bila onakva djevojčica kakvu je moj tata zapravo nadasve neoriginalno zamišljao: sentimentalna, ili točnije, otvorenih emocija, sretno nošenih suknjica, nepoderivih laktova i slabog detektora svih njegovih neozbiljnih proturječnosti. Nekada, kada se moj tank teorijski plauzibilnih isprika isprazni, zamišljam kako joj je možda zamjerao netipično preuzimanje njegove ionako nevoljko igrane uloge autoriteta. Oduvijek je, čak i kao dijete, ona vještije ispunjavala ulogu oca nego sestre. No, umjesto praznih i lepršavih priča za laku noć, diktirala mi je doktorske disertacije o odgovornosti. Otac je bio samo još jedno dražesno, nerijetko i dramatično dijete, koje nam je s dalekih morskih putovanja nosilo lakirane cipelice, mami nakit, uvijek isti Chanelov parfem i torbice, koje iz godine u godinu na sve rjeđim mjestima i prilikama nije stizala pokazivati... Ipak, tu je dvoje djece koje treba odjenuti, odgojiti i nahraniti. On se svaka tri mjeseca spuštao niz zamišljeni dimnjak kao bradato reklamno lice *Coca-Cole*, bacajući po kući darove kojima je, nakon prvotne zahvalnosti i oduševljenja, trebalo pronaći mjesto i potom svakog od njih i podignuti pri brisanju prašine. Prašina, kao ni bilo što drugo, nikada nije bila moj zadatak, stoga su mene veselili svi darovi skupa s njihovom kratkoročnom i upitnom svrhom. I premda su se genetske sličnosti jasno profilirale od samih početaka, privrženosti su se, pak, nevješto pobrkale i u konačnici loše igrale utakmicu održavanja obiteljskih odnosa. Sestra se, unatoč moru različitosti koje je dijelila s ocem, gotovo najviše radovala kada bi taj morski put prevalio i stigao kući. Ja sam, pak, sjećam se, odgojena njima dvjema i kao takva nenaviknuta na pokazivanje emocija, prvi put kada mi je telefonom rekao *volim te* spustila slušalicu. Bila sam jako mala i još nenaučena reagirati na neprimjerenosti. Ipak, nekako znam, naviknuta ili nenaviknuta na primjerenosti ili neprimjerenosti, slušalicu ne bih bila spustila da se s druge strane nalazila sestra. Mama koja je u svemu, pa tako i u ovome, bila savršena mašina tek povremenih i neznatnih propusta, fokus je svoje ljubavi distribuirala potpuno ravnomjerno. No kako je savršenost, kao što znamo, ništa više od zgodne ideje, ne bi ju valjalo izuzeti iz dijagnoze ove gradacije sitnih pogreški. Barem jedna joj se omakla... Jednom, ne tako davno, kada smo pred upis na

fakultet za istim stolom sjedili moja majka, Dora i njezina majka, moj tata i ja. Rekla je tada, u razgovoru kojeg je težina te rečenice pobrisala iz sjećanja: „Ona i ja...” misleći na mene, „Mi smo ratovale godinama“, ja to tako ipak ne vidim, „Ali moja starija i ja, nas čovjek da zatvori u praznu prostoriju i pregrize nam jezik, sve bi se bez ijedne riječi razumjele“. Tako je to nekako bilo u našoj kući, majka je, minimalno i neznatno, ipak bila sklonija sestri; sestra, s puno poricanja, a neobično izražene očitosti tati i u konačnici tata, nepromišljeno i nesvjesno, uvijek i bez iznimke, meni. Moja je na krivu adresu slana afekcija predvidljivog slijeda koliko i naš nedjeljni ručak.

Juha od povrća, uvijek jednako sjajno pečena kokoš, junetina ili teletina (još uvijek sam suviše kulinarski neuka pa da ih već i razlikujem), pečeni krumpir i pire za princezu, to sam ja, ono što jesam, zauvijek najmlađe dijete u obitelji. Princeza sada, doduše, osim i oko pečenih krumpira dvoji i oko konzumacije mesa. Stara je zgrožena i već vidi sve oblike i posljedice slabokrvnosti, a stari je čini se, samo zbunjen, sestra ostaje tumač.

- E, da. Tako ti je to. S novim dečkom, nova frizura i novi jelovnik! Pokušala sam ne plakati, ne plačem baš toliko često, *osim na bilo što*, što ona kaže. Pokušala sam ne plakati, barem ne pred njom, ne za stolom barem. Obično se, ako se ne uspijevam nikako suzdržati, ustanem i odem u WC gdje povlačenjem vode zatirem tragove akustikama. Ali ne danas, danas ću se suzdržati.

- Šta je? Nećemo u WC danas?

Otišla sam u WC. Nakon pola sata došla je za mnom, sa svojim *guilty pleasure* paketom: čašom *Coca-Cole* punom komadića naranče identičnog oblika i veličine bez koštica i najklasičnijom *Dorina* čokoladom sitno smrvljenih lješnjaka. Dok su mi loše suzdržane suze izbijale kao crvenilo na obrazima, sjela je na školjku i grickajući komadić čokolade, kratko je pogledala prema mojoj crvenoj kosi. Rekla je:

- Bez brige, isprat će se.

- Ali ja ne želim da se ispere. Ja samo želim da mi stoji.

Dok sam tražila cigarete po torbi pogledala me opet, nešto duže nego inače i onda vratila oči u bubanj veš mašine koja je upravo bila završavala prvo pranje. Nakrivila je glavu kao da kroz njega gleda u ekran televizije i obratila se tonom kojeg sam rijetko imala prilike čuti:

- Znaš zašto sam počela pušiti? - pitala me.

Odložila sam torbu i leđima i jednom nogom skvrčenom u koljenu naslonila se na zid. Samu sam sebe podsjetila na prostitutku koja vreba prolaznika i u strahu da taj potez ne primijeti, samo sam skliznula na pod pored mašine i nje. Ali nije me bila ni pogledala. Pružila mi je čokoladu i prisvojila *Coca-Colu*.

- Dakle, kraj osnovne škole jel'. Frane i ja smo završili na nekom srednjoškolskom tulumu. Marković je, naravno, bio tamo. Mrtav pijan. Al' ono, *James-Dean-gone-heroine* - pogledala me i nasmijala se - Raz-jebeno-valjen. Plazio je po nekom kauču, niti po nekome, nego po kauču i šlatao jastuke. Sve su mu se cure tamo smijale. Onda je još u tom činu zavodničkog zanosa malo i povratio, onako brzinski i više u prolazu, potegao bocu vode i pokušao zapaliti filter cigarete. Ja sam, ne znam što mi je došlo, doskočila do njega, izvadila mu cigaretu iz usta i okrenula je na pravu stranu. Zapalio je, povukao tri dima, nasmijao se sebi u bradu i onda je, gledajući prema meni, ali u križ zapravo, zacvilio kako sam zlatna. E da, i na prepad mi uvalio jezik u usta. Tako je.

- Marković te poljubio?

- Ma. U nekoj točki svog života, Marković je svih poljubio. I nije me poljubio nego, kao što sam rekla, uvalio mi jezik u usta. Zajedno s ostacima jučerašnjeg ručka i votke. Ali ja sam osjetila samo taj okus dima kojeg još nije bio ni ispuhnuo.

Okus cigarete. Htjela sam ga osjetiti dan nakon, i dan nakon... I puno dana nakon toga. Tako. Sam počela. Pušiti. Poanta priče, ako ti je slučajno promakla, bila bi... - pomazila me po glavi i pomalo povukla za kosu. - Htjela ti to il' ne, isprat će se. Ustala se, spustila zavrnutu nogavice, pogled i ton.

- A sada, popij *kokakolu*, pojedi čokoladu. I saberi se.

Ona ne zna kako sam sve njezine prijekorne poglede svezala u bijelu zastavu oko zapešća. Imam po jednu za svaki par ruku kojim pokušavam pisati. Po jednu rečenicu za svaku svoju staklenu sliku. Po jednu rečenicu, ispod svake slike koju sam slomila. Najednom je previše tekućih boja premašilo svoje okvire. Ostala sam bez nacрта, razlivena, sa svim svojim organima, pomiješanim.

BILJEŠKE

- [1] Bilježnica iz kolegija Uvod u kulturalne studije, godina I, semestar I, 2006:11
- [2] Bilježnica iz kolegija Uvod u kulturalnu povijest, godina I, semestar I, 2006:23
- [3] Bilježnica iz kolegija Uvod u kulturalnu povijest, godina I, semestar I, 2007:40
- [4] Bilježnica iz kolegija Tematska uporišta kulturalnih studija, godina I, semestar I, 2007:30
- [5] Miš Gerald je lik iz pjesme Pink Floyd, Bike, s albuma Piper at the Gates of Dawn (1967.).

Dokument 5

Iduća se priča kreće u krug. Jer ništa ne dosađuje brže od pravocrtnosti, a za volanom je opasno zaspati.

U SLUČAJNOSTI

Njegova je soba spomenar svakojakih gubitaka vremena. Spomenar u koji su se upisale i knjige privatnog fakulteta kojeg zaobilazi na putu do kafića ili kladionice. Spomenar na čije su stranice strateški okačene fotografije s putovanja zemljama kojima ne zna pravilno izgovoriti ime. Sprave za vježbanje iskorištene su kao vješalice za prljavu odjeću koju mu majka opere na katu iznad. Pitam se koliko se još sprava za vježbanje potpisalo na ovim plahtama koje stišćem još uvijek pospana, promatrajući broj telefona, ispisan na zidu kao šala ili upozorenje svima ostalima među kojima sam, samo trenutno, ja. Ja sigurno ne bih mogla, u obrnutim ulogama, odvesti njega u tatinom autu, mašući mu kroz prozor dok zalijeva vrt svoje okućnice, bez nelagodnih pitanja o identitetu nepoznatog lica na suvozačevom sjedalu. On može. Ima tome više razloga od nedostatka vozačke dozvole za auto kojeg nemam. Ne ostavljam ga bezimenim u svrhe stilističko-strateški aludirane važnosti njegova uskoro, ali napetosti radi postepeno otkrivana identiteta. Ostavljam ga bezimenim jer mu ni ne znam ime. Osjećam oštru bol u trbuhu. Vozi me bilo gdje, samo ne doma.

* * *

Bradom i kosom zarasli tip širokih ramena okrenut je naglavačke u nekom meni neizvedivom yoga-položaju pred faksom. Fotografira ga djevojka s pribadačom provučenom kroz septum, tragus, i vanjski rub hrskavice uha, imena za jedan samoglasnik različitog od tableta koje pije, zvana helix. Klapica kinematografskih fanatika, odjevena u kostimografije nemarnosti, raspravlja o autoreferencijalnosti Tarantinovih filmova, povlačeći paralele s problemima postmodernog pastiša. Sada znam što to znači, ali mi nemarnost još uvijek ne stoji dobro. U nemogućnosti nalaženja odgovarajućeg stila držim se jednostavnosti devedesetih – svijetlih traperica, crnih majica i pretpostavki o eventualnom estetskom povratku i tog desetljeća. Dobrih dvadeset minuta čekam Butkovića s kavom i domaćim keksima u koje sam strpala previše kakaa i svega ostalog, jer, između ostalog, ni ne znam raditi kekse. Sve tajne mojih kulinarskih umijeća mogu ispričati prvi tragovi celulita nikli na vanjskoj strani bedara, kao posljedica neizostavnog dodatka koji svaki culinaris vulgaris čini jestivim – vrhnja. Bu, očekujem to i ne uzrujavam se više, kasni. Već smo postali propisan par jedno-i-pol-godišnjeg radnog staža zajedničkih objeda, obaveza, prijatelja, pornografije i posjeta

obiteljskim kućama. Ja loše kuham, on dobro pere suđe, ja uporno učim, on još bolje ponavlja na predavanjima koje privatno održavam, obično kako bih njega poštjedjela čitanja, a sebe slušanja o Onoj koja nisam. Premda, s vremenom, Ona koja nisam spominjala se sve manje, a ja sam sjećanje na nju sve uspješnije potiskivala. Osim kada nisam, kada sam ga istresala van i bacala po njemu kao histerik posuđe. To, inače, razbijanje posuđa, moram reći, ne pomaže ničemu do li stvaranju nereda i dodatnog posla za vrijeme kojeg je obično premalo. I svaki put kad sam dopuštala da poteku svi u slavinama podsvijesti skriveni strahovi, svaki put kad sam posljedično prijetila prekidima i izazivala suze, čini mi se, zaljubio bi se, za jednu nijansu više. Padam s ruba i tek tada se sjeti izvaditi ruke iz džepova.

Na tu i sve joj slične opservacije sestra mi više nije nudila odgovore. Sinkroniziranost prekida dugogodišnje veze s pisanjem diplomskog rada nije bila ni od kakve pomoći, ma koliko srčano ona tvrdila suprotno. Svaki put kada bi sjećanje na Franu sišlo, mučno i mokro, s nekog dalekog oblaka nikad prije viđene obožavanosti, ona bi se, tako sam shvatila, zakopala u zemlju tablica i dijagrama, ravnodušna i odlučna kao olovkom podvučene crte pod napamet naučenim definicijama. Ja bih pri svakom, ma koliko rijetkom posjetu kući, dobacivala komentare o Predragu Markoviću koji je, rekla mi je tako stara, i sam sada slobodan. Marković, nije li to zgodno, živi u zgradi nasuprot naše i Marković je, nije li to prikladno, nakon dugo godina prestao doma dovoditi onu glasnu, prsatu, krupnu i nezgrapnu djevojčicu. Osim što je živio u zgradi do naše i odnedavno ostao bez svoga para, osim što je izgubio svaki od svih mogućih oblika fizičke i intelektualne privlačnosti, Marković je ostao i bez neupitne i neumoljive naklonjenosti moje sestre. Ona je sada sva pripadala Frani. Zato je, na moje pokušaje rastjerivanja oblaka s njenog sivog neba, sijevala na mene pogledom punim zgusnute, kisele kiše.

* * *

Nije izgledalo kao da će padati, ali ovdje ni ne mora izgledati tako. Ovdje samo padne. Kao da naviknuto odrađuje dnevno kvarenje planova. Kupila burek, sjela pred zgradu, pojela burek, popušila cigaru. Vrti mi se. Uvijek mi se vrti nakon prve cigare čak i ako sam prije toga jela. Znam da me u stanu čekaju tuđi prijatelji, one dvije dizajnerski vlastoručno potpisane Tim Burton kreacije i Mia koja im sve više sliči. Ovaj nas je grad promijenio, skinuo nam kičaste naušnice i ošišao kosu, istetovirao nas i razmazao šminku. Bila sam sretnija u svom starom stanu. Stan iz kojeg sam se pod pritiskom potencijalne prodaje iselila prazan je. Da sam ostala tamo, sada se ne bih strovalila na krevet skupa s litrom zakuhane

depresije na dnu trbuha. Ne bih to napravila jer ne bih niti igdje izišla. No, pošto jesam, kažem, otišla po svoju dozu oponašanja godinama odgovarajućeg života, svaki čas ću se ustati, popeti na prvi kat, pozdraviti lica koja slabo poznajem i strovaliti na krevet koji zauzima većinu kvadrature sobe, zaklanjajući zastorima pogled na znojnu potkošulju proćelavog predatora koji oštri pogled i noževe u svojoj kuhinji i krizi srednjih godina.

- Znaš da moramo početi jesti bolje – rekla sam, servirajući konfekcijske repove jastoga s konfekcijskim krumpirima smljevenim i opet sakupljenim u konfekcijske njoke. Nabadamo ih i izvlačimo kroz slapove sira, rastegnuti kao pohlepni plastični prsti – Krvna slika mi je katastrofa.

- A ostalo? – pitao je.

Ostalo se odnosilo na odgađani neurološki pregled potaknut neobičnim motoričkim ponašanjima, opsesivno-kompulzivnim ponavljanjima po ničemu specifičnih radnji bez ikakva vidljiva povoda, nesanicom i neobičnom nervozom opisanom kao *prolongirano pred orgazmičko stanje koje se nikada ne oslobađa u orgazmu*. Aluzija je samo aluzija i sa seksom u nikakvom krvnom srodstvu. Unatoč tome, posve precizna. Osjećaj koji se povremeno pojavljivao kao da je prolazio mojim kostima, ravnomjerno se šireći rukama, nogama i kralježnicom, kao unutarnje struganje krede po ploči, zuba o zub, pribora o posuđe.

- Ovako?

- Da! Tako! Prestani!

- I? Što sada kaže doktor *Nesimpaticus*?

- Kaže: *Ti si, dušo, punoljetna. Možeš se i ubiti što se mene tiče, svijet se neće prestat okretati.*

Po završetku srednje škole se stanje neobično opsesivnokompulzivno ponavljanih radnji, zajedno s osjećajem duboke i konkretne živčane nelagode, pogoršalo. U osamnaestoj godini, kada se popisu mojih patologija priključila i disfunkcija alfavalova, pitala sam doktora što to znači. Objasnio je:

- Pa, laički rečeno, to znači da ti mozak radi brže nego što bi trebao.

- Aha! Jel' to znači da sam pametna?
- Ne. To znači da ti dinamika moždanih valova preskače neke funkcije.
- Dakle, glupa sam.
- Ne. Dinamika moždanih valova ti preskače neke funkcije.

Terapija se sastojala od tegretola za epilepsiju koju nemam, zolofa za depresiju koju nemam, i tri normabeta dnevno za bilo što, što također, vjerojatno, nemam. „Preventivno“, ponavljao je svaki put kada bih se požalila, *preventivno*. Prvi put sam se požalila nakon što sam mjesec dana kretala na odredišta koja sam, skupa s vrlo jednostavnim putem od nekoliko metara, zaboravljala. Drugi put kada sam, skupa s odredištima i putevima, počela zaboravljati za sobom u zahodu povlačiti vodu. Treći put su mi pojasnili kako se ne bih trebala iznenaditi zbog povremenih padova, tako su rekli, padova raspoloženja, s obzirom na to da zolof, u počecima od tri do šest tjedana, djeluje bez prefiksa svoje zadaće *anti-depresiva*. Četvrti, posljednji put kada sam se požalila na zaboravljanje puteva i povlačenje vode i, konačno, razloga za život, struka je ležerno sugerirala i samoubojstvo. Bila bih pitala drugo mišljenje da već nisam bila kod najpriznatijeg neurologa u gradu. „Između ostalog“, dodao je nevoljko, „Nije ni važno što epileptičan napadaj nisi nikada imala. Epileptični napad može se dogoditi bilo kada, bilo gdje. Dok stojiš na nekoj litici, recimo, na palubi broda, pretpostavimo, u WC-u nad školjkom“, šalio se, povezano s prigovorom na zaboravljanje povlačenja vode. „Treba biti spreman.“

* * *

Prtljagu većinski prljavog rublja guram nogom prema otvorenom prozoru. Ne mogu je podignuti. Guram je po ravnom podu kao Sizif kamen, Mia me promatra na vratima. Jesi li dobro, sigurno ne želiš ići s nama, Dora dolazi s autom u dva, nije li ti to zgodnije, zašto ideš autobusom, mi pijemo kavu, 'ćeš kavu, čaj, kako je bilo sinoć, nisi došla doma? Previše pitanja. Iza nje, naviru dva post-alkoholno krpena lica još nezašivena kozmetikom, imaju crne kacige od kose i keramičku kožu, snene oči i dehidrirane usne. Voštana gejša koju vidim utrostručeno. Postalkoholna depresija dolazi, varirajućeg intenziteta, ovisno o tome koliko se pilo, koliko se jebalo, prije svega, ovisno o tome koliko se potonje i pamtilo.

Na osmom katu u Duellinoj ulici, odmah iznad *Novog lista*, poviše *Booke* i ispod robne kuće *Andrea*, vikend je. Hoha, Bu, Dora ponekad dođe, Mia i ja, pripremamo večere za neosjetljiva nepca i igramo se kružoka, s filmovima u pozadini koje kritiziramo, popularno je problematično, pere mozak, centrifugira nam pamćenje, mi smo prosvijetljena paranoičnost. Pronalazimo teorije zavjere u zadovoljštini plastičnih proizvoda, ukazuju nam se silnice moći i marketinške manipulacije kao Gospa na tost, Krist u kolačiću. *Mainstream* kinematografija, ona je kičasti krik *nepodnošljive lakoće postojanja*. „To je Kundera!“, dere se netko iz kuhinje. Svaka je rečenica već referenca, svaka misao već dolazi s potpisom. Mi smo tupi noževi tuđih teorija, proizvedeni u ograničenom broju primjeraka, pohranjeni na policama konfekcijske kritike. Hoha već hrče na kauču, kažem Butkoviću dok nitko ne čuje: „Sjećaš li se prve godine? Sjedili smo na stepeništu, ispod zgrade fakulteta i slušali apsolvante...“, „Kako apsolviraju...“, „Teorije traume zapadnog čovjeka...“, „I... Čuti ih bilo je...“, „Traumatično“, „Jer ništa nismo razumjeli?“ Razumijemo sada, zvučimo kao oni, zvučimo isto kao i oni. Čujemo samo sami sebe; ponekad imam osjećaj, nitko drugi nas ne čuje. U Duellinoj ulici, odmah iznad *Novog lista*, poviše *Booke*, ispod robne kuće *Andrea*, na osmom katu visoko je. S te visine ne čuju nas ma koliko vikali. Uvijek vičemo, kao napušteni i nervozni psi u kavezima, pomalo divlji, ponekad domišljati, divimo se jedni drugima. Sve ostalo je dosadno.

„Svaki od nas je“, kažem mu, „Devijacija otpala kao dosadna krasta s nekog komada mesa“, krutog kolektiva tkiva, s točke koju su pojele buhe, s točke koja je češala, koju su raščevali do ranice. Mi smo ranica, zarasla i otpala, ostala negdje u zraku. Životarimo i žderemo, ne idemo nikad nigdje. Noge su nam postale teške za hodanje.

* * *

Do auta ne mogu ni hodati. Možda je vrijeme da prestanem jesti plastiku. Zadnji put kada su mi gurnuli onu cijev sve do želuca rekli su, imam želudac šezdesetogodišnjakinje. To je bilo prije tri godine, moj želudac ih možda broji u psećima. Po toj logici sad već bira i nadgrobni spomenik. Što bi pisalo na njemu?

- Mislili smo joj naručiti tortu i možda napisat nešto simbolično.

- Naručit? Pa šta je nećeš jednostavno napraviti? Premda, nisam sigurna koliko je mojoj sestri do torte.

- Nije njoj do ničega sada, ali ipak je to diploma!

Premještajući slušalicu s jednog ramena na drugo uspjela sam čuti, nešto se u njenom glasu protreslo, a onda sakrilo, kao sjećanje. Bilo je to sjećanje. I ona je, moja stara, zadnji ispit spremala u suzama. Događalo se to, nezgodne li koincidencije, paralelno s prekidom prve i jedine petogodišnje veze. On je, njen prvi dečko, otišao na studij u drugi grad, ni manje ni više do li isti onaj u kojemu sam i ja sada. Prorjeđujući isprva svoje dolaske, potom i pisma, konačno i pozive, naposljetku joj je priznao prevaru. Na dan samog ispita, pretpostavljam u strahu da pismo ne pronađu i pročitaju njeni roditelji, vijest o iščekivanju prinove poslao je na adresu fakulteta. Ona ga je, neposredno pred polaganje pročitala, preklopila i spremila u džep kaputa, hlača ili torbe, i neko vrijeme kasnije izašla s najvišom ocjenom u indeksu. Vidim joj kosu podšišanu isto kao sada, samo tada u boji, vidim joj lice, smireno kao i sada, ali tada bez bora, vidim je zaglađenog lica, ravnodušnog, retuširanog, pod danjim svjetlom u svojoj sobi dok sjedi sa stranicama na nišanu, hladna, siva i fokusirana kao snajper. Vidim joj ravno podšišane nokte bez produžetaka, nage, nelakirane dok listaju stranice, strogo i smireno. Vidim je kako povremeno pogledava telefon, ponekad u prolazu poštu, sve rjeđe se osvrće, sve ravnodušnije radi, piše, čita, ponavlja, obavlja, odrađuje, sve pred sobom, staložena. Samo ponekad, vidim možda poneku suzu kako kapne u kavu bez zvuka. Zvuk, kao ni on, ne dolazi.

- Hoćeš li doći?

- Doći ću - odgovorila sam, suzdržavajući smijeh i izmičući se njegovim prstima zabodenim u moja rebra - Doći ću, doći ću - ponavljala sam, ispustivši mobitel ravno u vrelu juhu na štednjaku.

* * *

Što ste danas jeli? Burek. Onda nije ni čudo. Dat ćemo vam nešto protiv bolova. Pojedite nešto po putu. Slano. S pršutom. Ali, bol se penje. Kako to mislite da se penje? Penje. Prema prsnom košu. Dobit ćete i infuziju. Bit će vam bolje. Na cesti smo. Dora, Mia i moje nepomično truplo na zadnjem sjedalu.

Svaki utorak uzastopce, neovisno o tome što igra i želimo li uopće išta gledati, odlazimo u novoootvoreno kino u novoootvorenom centru kojeg preziremo. „Sve je pokretno“, ponavlja, svaki utorak uzastopce, parafrazirajući Frederica Jamesona dok se penjemo pokretnim stepenicama. „Sami više ništa ne možemo.“ „Dobro je“, dodaje, „Dok mi mašina ne otvara i šlic“, ponavlja, „Već mi sama suši ruke“. Reži, kao bijesan pas, svaki utorak uzastopce, dok prije filma pušimo na prolazu. Ovdje smo, svaki utorak uzastopce, potaknuti njegovom odlukom pisanja filmskih recenzija i kritika. „Zašto ne ostanemo doma?“, predlažem, ali ne želi. Doma je postalo dosadno. Bilo je divno, potom dobro, potom dosadno. Vidim nas kao cvijeće koje u vazi vene ubrzano. Slike ostarjele i spuštene s ekrana gube svoju elastičnost, jedna po jedna, za milimetar, centimetar, metar kraće i sad već krute, ne može ih se više razvući, ni pokriti njima kao plahtom. Slike, stisnule su se u pranju. „Vidi kako sve misli umjesto mene“, kaže mi tuđim riječima. Ovaj je mjesec njegova referenca Frederic Jameson. Prošli mjesec bila je to Baudrillardova teorija simulacije i zbilje. „Znak se troši“, teoretizirao je, svi znakovi se troše i gube svoju vezu sa stvarnošću. Ovaj mjesec pokušava pisati filmske recenzije, prošli mjesec bile su to glazbene kritike, pretprošli mjesec bila je to fotografija, prethodno je još i slikao. Izlazimo iz kina, izlazimo iz koncertne dvorane, s izložbe, puni ideja kao *piñata* slatkiša, treba nam samo zadati sudbonosni udarac i istrest ćemo kilograme i kilograme i kilograme šećera. Dolazimo u stan, sobu, kafić ili krevet ili klupu na predavanju i prazni smo. Uvijek je netko već rekao sve što smo imali za reći. „Ali nisu to rekli *tako*. Nisu to napravili *tako*, s nečim drugim povezali, s nečim drugim doveli u odnos. Uvijek se možeš još igrati.“ Svaki put mu ponavljam, *uvijek se možeš još igrati*. Svaki put zaključuje: „U biti, ja ni ne želim pisati kritike“, filmske, glazbene, umjetničke. Ne želi ni fotografirati, ne želi ni slikati. Samo se, svaki mjesec uvijek iznova, vraća sviranju. Proteklih pet svira u *cover* bendu. Prošlu je godinu svirao u melodičnom punk bendu. Otišao je od tamo jer tamo nije mogao naučiti ništa, nije mogao spoznati ništa, nije mogao stvoriti ništa, nijednu ideju nije uspio artikulirati na tri glupa akorda, rekao je, „Na tri glupa akorda mi se život sveo“. Sada, u tom *cover* bendu, možda je to *cover* bend, ali je ozbiljan, sviraju klasike, to su klasici, konačno, oduševljen je, ovdje može naučiti nešto!

- Vidiš, Lu! - vikao je - To je matematika, muzika je matematika!

Uskoro, umoran uzdahnuo je:

- To je matematika, muzika je samo matematika.

S vremenom su se njegovi interesi toliko izmiješali da im više nije pronalazio ni ishodišta, ni inspiracije. Imena na koja se pozivao i kojima je branio svoja mišljenja svodila su se na prva

slova, inicijale, nekad krivo zapamćenu zemlju porijekla ili neku drugu razmještenu referencu. Povezivao je sve predmete svojeg interesa tek prozračnim velom općih dojmova. Ne dobivši dovoljno ni od jedne, uvijek je minimalno četiri knjige čitao paralelno. Nakon četiri knjige odložene, petu nije ni otvarao. Sve češće osjećajući frustraciju nestrpljenja, naraslu do istinskog nezadovoljstva, polako je odustajao. I ovaj put ću mu, dok opsesivno-kompulzivno okreće programe na televiziji, pročitati posljednje što sam napisala. Igrajući se upravljačem, ponavlja mi i ovaj put: „Pogledaj, sve se obraća meni. Svaka reklama se obraća meni. Ja sam svatko i nitko. Tako je, ovo je svijet za svakoga i nikoga.“ To je podnaslov Nietzscheove knjige, samo kaže, *knjiga za svakoga i nikoga*, ali prešutjet ću. U posljednje vrijeme prešutim ako prepoznam u njegovim dosjetkama nesvjesnu parafrazu nečeg što je već negdje pročitao. Nastavljam mu čitati priče. Priča svaki put pristiže na stisnute usne, glavu koja klima, privezuje se uz klimavi prazni poticaj. Gledam ga, vidim, čujem, svaki put kada spomenem pisanje on razmišlja samo o sloganima, komprimiranoj kreativnosti, brzopoteznom, munjevitim i moćnim mislima. Pita se što će pisati pod našim izložbenim primjerkom, pod našim voštanim reprezentativnim uzorcima. „Pisat će“, okrenuo se i nasmijao se, najednom zadovoljan zamisli zastao je, „Pisat će *Neimenjivi*“, rekao je. I ovaj utorak, nakon što smo se vratili s projekcije koju nismo ni htjeli gledati, otuširat će se prvi dok pripremam večeru. Čujem ga kako sretno i samozadovoljno ponavlja, pod tušem sada već i pjevuši, „*Neimenjivi*“. Čujem ga i guram Beckettovu istoimenu knjigu negdje duboko u ladicu s plahtama.

* * *

Svašta me i svakako boljelo do sada, ali nije me nikada boljelo ovako. Postaje to već puna bol, kao da me prazni iznutra. Vidim je kao zapovjednika poslušne male armije; ona je crni jednolični mravinjak, uvježban i potpuno usklađen, izbacuje jedan po jedan moj organ i pravi mjesta, oslobađa prostor samo za sebe. I bol se penje, penje, penje, dok putujem.

„Ne možeš na put bez mobitela“, rekao je, zbrajajući sve potencijalne probleme koji se mogu javiti tokom putovanja, zabrinut, kao roditelj. U zamjenu za onaj kojeg smo skuhalo skupa s kravljim kostima i krumpirom dao mi je svoj stari, izgrebani, nekoliko puta popravljeni i napuklog ekrana, mobitel. Mobitel miriše na unutrašnjost njegove ladice, na cigarete, gumene bombone, žvakaće gume, dezodorans kojeg uvijek nanese previše. Pišemo, svatko

za svojim stolom, moj je prijašnji postao njegov, moj novi je sada improviziran, instalacija knjiga, skripti i časopisa na podu. Počinje pisati, ali uskoro prestaje, pali televiziju, gasi je. Nered je oko nas, ne može pisati kada je toliki nered na stolu, treba ga pospremiti prvo. Već vidim, danas ćemo za ručak imati uobičajeno: uzdisanje nad fantomskim problemima kao glavno jelo, pronalaženja preokupacije kao prilog. Pokušavam mu objasniti da se ostavi *multitaskanja*, primi se samo jedne stvari i obavi je do kraja. „Jedne, kreni s jednom“, kažem mu, „Koji je točno problem s tim što pokušavaš sada?“ Nižem prijedloge, prilažem pojašnjenja, potencijalna rješenja i ishode, impresivno je kako ih lako odbacuje kao razmažena djevojčica robu pred ormarom, ništa joj ne pristaje, ništa osim onoga što je kupila jučer, jučer je to i nosila, a danas već ne nosi joj se više. Ne stoji joj. Interesna je monogamija napušten koncept, zaostao, zamorna je i ograničavajuća, isušuje ideje i strpljenje i za čas joj smisao postaje siromašan i suicidalan. To je glad, govori mi, uvijek glad za drugim i boljim i većim, glad koja poznaje samo svoju krajnju protutežu, svoju suštinsku suprotnost, ne sitost, već prejednost i mučninu. Nikada nije osjetio sretnu ravnotežu sitnih, pravilnih obroka, od kojih čovjek nije gladan, niti mu je ikada od hrane loše, uvijek dobivajući točno onoliko koliko mu u tom trenutku treba. Gladan je. Gledamo u juhu koju smo skuhali i zovemo dostavu. Već smo počeli pospremati, sklonili viškove sa stola, nismo im pronašli mjesto još, ali radna površina je pročišćena, sada na nju može staviti knjige koje će koristiti. Nakon što dostava dođe, nakon što pojedemo, pisat ćemo opet, ne znam li to, ne možemo misliti na prazan želudac. Ne možemo se pokrenuti kada je pun. Nije važno pokretanje, za pisanje je potrebno samo naći mjesto, položaj, pribрати se i prizvati sve ideje koje su proteklih dana plele svoje klupko, treba ga samo rasplesti sada i pogoditi iglu. Ali igla je uska i traži preciznost, a njegove se znojne ruke tresu. Ako i pogodi, pogodit će samo slučajno, možda je ne pogodi nikad, nema vremena pogađati. Ideja, ako je prava, „samo klizne, sama od sebe“, kaže mi. Spuštam rolete i skrivam nas od sunca, isparavamo. Izvaljen na leđima igra se s mravom koji mu šeće po prstima, promatra ga, donio ga je sa sobom iz kuhinje. U kuhinji ih je cijelo pleme, plemena možda, negdje se skrivaju i onda se penju ili silaze čim nam sklizne kakva mrvica, komadićak hrane. Uvijek ima hrane posvuda: po podu, po stolu i na kuhinjskom šanku. Oni se samo pojave, jedan po jedan u kolonama, nikada im ne znam odrediti smjer i središte. Dolaze od svugdje i idu na sve. Svega je svjestan, kaže mi, prateći pokretom ruke put svog sitnog prijatelja. Svega je svjestan i ne pomaže to ničemu, odmaže mu štoviše, svijest samo odmaže, razmišljanje samo dalje razara, rastavlja, usitnjava moguće putanje rješenja, razmišljanje je rastavljanje na proste faktore. U sretnim slučajevima, razmišljanje je spremanje u ladice, rješavanje problema. Kažem mu, „Hej, stavi skripte u ladicu radnog stola, premjesti dezodorans u kupaonicu, žvakaće gume i gumene

bombone u kuhinju“. Na putu do kupaonice zastaje, zaključuje, možda bi bilo bolje kada bi dezodorans nosio sa sobom, ionako nikad nije doma. Najbolje bi još bilo kada bi imao jedan za doma i jedan za put. Vadi knjige iz torbe kako bi mu napravio mjesta, zastaje i ostavlja dezodorans i knjige na radnom stolu. Tamo je sada opet previše knjiga, kažem mu, „Hej, možda bi knjige trebao staviti u ladice“. Stavlja ih u ladice, ali zašto ih stavlja u ladice kada treba mu svaka od njih. Možda ne ovaj tren, ali mogla bi mu trebati. Kažem mu, „Hej, podijeli ih u grupacije onda, ne trebaš ih spremati, samo ih sortiraj, glazbene enciklopedije možda tamo, pored linije, pogledaj, premjesti književnost bliže krevetu, skripte možeš i na stolu ostaviti“. Svako ponuđeno rješenje problema jednako je pogrešno, neprimjenjivo, prati ga frustrirajuće ali najčešće samo u svrhu preformuliranja nekog prije iznesenog prigovora. Izjedajuće ali koje mi se napaja krvlju kao pijavica, već sam i ja ispijena, isušena, umorna i uzaludno me čekaju tipke koje ni danas neću dotaknuti. Nismo gladni više, nismo ni nepokretni od prejednosti, ali kasno je, sutra, sada i za koji sat već, putujem. Dan je protekao u discipliniranju anksioznog ali. Pronalazim, prebirem i pospremam svoje stvari u neredu među njegovima i pakiram se. Umorna se bacam na krevet pred prazan ekran laptopa. Znam, da nisam slučajno legla na mobitel kojeg mi je dao, još bih ga bila i zaboravila.

* * *

Zaboravila sam jesti. Zaboravim jesti i onda se prejedem. Prejedem se i onda pušim. Pušim i onda se prepušim i ne jede mi se više. Sve dok naglo ne ogladnim i onda se prejedem opet. Puna sam postepenih pogrešaka. Nijedna nije nužno, toliko teška sama po sebi, samo jedna, po jedna, po jedna... Sve dok mi ne pozli, a kad mi pozli, tko zna od koje mi je od pogrešaka točno pozlilo. Od nijedne same po sebi, od svih njih, nađenih zajedno, u neredu kojeg sam od sebe napravila. Ja sam skladište svojih zaborava na sebe.

Po putu, na cesti, sanjala sam jaje. Preveliko, pokvareno, progutano, neprožvakano jaje zapelo na putu do jednjaka. „I kao da zaista nisam mogla disati“, pričam majci koja je zgrabila moje torbe prije nego što sam uopće zakoračila na stanicu. Govorila sam o tome sve do ulaznih vrata zgrade, stana, sobe i kupaonice i konačno, „Gdje je sestra?“, pitala sam. Servirajući mi zaboravljenu dozu zelenog zdravlja, nasmijala se i očima pokazala u smjeru vrata od balkona. Vrata od balkona gledala su samo prema drugoj zgradi. „Ne razumijem.“

Ponovno je, sada ne samo očima već i glavom, ali još uvijek nijema, naginjala ritmički pravilnim pokretima prema prijašnje pokazanom pravcu. Kao da izbacuje vodu iz uha, nakon kupanja. Zatim je, demonstrativno razočarana nedostatkom moje logike lupila loncem o stol i rekla tako da ju nitko, a nikog u kući ni nema, ne čuje: „S Markovićem“.

* * *

Moramo stati. Sere mi se. Po izlasku iz auta jedna jedina zgrada odmarališta pored puta, ispred nas, zavrtjela se kao kolo sreće. Kolo sreće, njega je vodio Oliver Mla...

Kaže mi, bilo je to tjedan dana pred predaju rada, rano ujutro otišla je fotokopirati barem pet probnih primjeraka. Kaže mi, bilo je rano jutro, za nju prekasnog ponedjeljka jer probne primjerke planirala je pregledati ranije. Kaže mi, bilo je tihih osam ujutro obećavajuće sunčanog dana kakvo zadnje vrijeme prezire, jer, teško je išta po suncu, a kamo li raditi.

Desetak metara od ulaznih vrata, točno ispod mog prozora, pogazila je pojedenu, prožvakanu, probavljenu i posljedično upravo posranu hranu nečijeg psa. Vrhovi prstiju dodirivali su toplu mekoću proizvoda psećeg probavnog trakta. Nosila je japanke iz kojih su joj prsti uvijek bježali malo naprijed, kao da im se, ako je to uopće moguće, više nego njoj žuri. Možda je, zamišljam, migoljila malo prstima po psećem izmetu.

Proplakala je, priča mi, torbu je bacila o pod i proplakala, iz torbe su ispali ključevi i novčanik i kutija cigareta koju je nosila sa sobom iako više ne puši. Proplakala je, priča mi, bacila se na pod i iz nje su ispali krici i naricanja i slike koje je od sebe sakrila. Marković se okrenuo hvatajući psa koji je letio prema mačkama; uhvatio ga, stavio na uzicu i svezao uzicu oko stupa. Nije pogledom pratio radnju koju obavlja, gledao je nju, zatim u prozore još uvijek prazne, u stup, u njene suze i stvari i stopalo. Prišao joj je, a ona ga je, prvotno bez pogleda, pogodila ključevima u trbuh, zatim novčanikom među noge, konačno japankom u glavu. Ovaj put je ciljala. Pretpostavljam, u nekim drugačijim okolnostima, godinama ranije, ona još nesretna s Franom, on još frustriran s Kako-god-da-se-zvala, bila bi, moja sestra, sačuvala tu japanku kao suvenir. Sada je širila svoje nosnice i stiskala šake, šutirajući Markovića svime što joj se našlo pri ruci, a kada je toga ponestalo, onda još i riječima. Kao da to nije bio onaj Marković, onaj isti Marković od prije. Taj Marković od prije, prije se ne bi ni okrenuo, jer puštao je tako Marković svoja sranja za sobom po svijetu. Ako stanete u njih,

neka vam to bude lekcija, što podižete pogled s poda i ne pazite kamo idete, kada idete, ionako, mislio je, nikada i nigdje zapravo. Zato je ovaj objeručke lovio njene neugodne, nepristojne riječi, nespojene u rečenicu, ali prenoseći poantu sasvim precizno. Sakupio je ključeve i novčanik i japanke, jednu po jednu, vraćajući ih njoj samo kako bi ih opet na njega bacila. Teško je zamisliti koliko je točno trajao taj trenutak. Čini se kako je sa svakom nanovo bačenom stvari Marković prilazio sve bliže, spuštao se sve srdačnije, dok konačno nije kleknuo i primio je za njena koljena, brišući s njih prašinu, kao da lašti neku antiknu kvrgavu vazu. Svakim odstranjenim slojem prašine vidio je tu vazu ljepšom i skupljom. Neće je prodati, zamišljam, pomislio je, zadržat će je za sebe.

Skupio je dlanove kao da se moli, kao da reći će joj, „Milostiva“ i nastavio s isprikom koja bi se mogla prodati za renesansu poeziju. Ona ga je vrijeđala dok joj nije ponestalo zraka, zatim je udahнула i nastavila još neko vrijeme. Vjerujem, potpuno je bio nevažan sadržaj u njezinim sintaksama, ona ih je samo slagala kao stup srama o kojeg bi ga bila objesila. Bio bi on sam to već napravio i nastavio je s njom nizati isprike zbog neugodnosti koju joj je priuštio. Primijetivši da opet plače (nakratko je bila prestala kako bi izrazila svoj bijes egzaktnije), Marković je počeo sam bacati na sebe ključeve i novčanik i japanke koje joj je maločas bio vratio. Radio je tako dok nije prestala plakati, ali se nije ni nasmijala. Rekla mu je, „Rekla sam mu, prestani se praviti budalom, za to imam sve ostale oko sebe.“

- Između ostalog – dodala je – ne stoji ti. Pitao ju je:

- A što bi mi stajalo?

Htjela mu je reći, „Htjela sam mu reći, za početak užasno ti stoji to pitanje!“

„Umjesto toga sam mu“, umjesto toga mu je „Nacrtala brkove“, povukla dvije crne crtice, s kemijskom koju je našla u torbi, ispod nosa, poviše usana i digla desnicu u zrak. Okrenula se i Marković je potrčao za njom kao da je sa sobom uzela cijeli smisao njegova života i molio ju, potpuno neoriginalno i pomalo očajnički, ako joj se smije nastaviti ispričavati uz piće ili večeru ili kino. Ona ne pije alkohol, rekla mu je, nije gladna, govorila je, filmovi su postali drek, dodala je, mašući japankom oko njegova nosa. Kada joj je okrenuo leđa sjetila se, to je Marković, Predrag Marković. Možda bih mogla, „Možda bismo mogli“, dobacila je, porazgovarati o njenom radu.

* * *

A one dozivaju moje ime. Čujem kako dozivaju moje ime, razlomljeno u samoglasnike. Slika. Se kvari. Periferno. Platno izgrebano kandžama. Ispod platna izviru. Boje. Bol u bojama. Fluorescentnim disco bojama. Kugle. Primi me ispod ruke. Primi me ispod druge. Nosi negdje. Mjesec je krvava disco kugla. Ja sam kantautor tišine. Ja sam kanta. Kant. Zvezdano nebo je. Zvijer. U meni. Moralni zakon. Zlo. Na.da.mnom.

- Prošeci sa mnom - rekla mi je. Nikada mi prije nije ništa takvo rekla. Ne otkako smo bile posve male i ovratnik tatine majice razvlačile svojim glavama. Mi smo bile dvoglava zvijer. Ne otkako se nismo igrale radijskih voditelja preko spikerfona na telefonu. Ja sam bila *Major Tom*. Ona moj *Ground Control*. Nismo znale o čemu pjevamo.

Stajale smo u dvorištu stare kuće na najosamljenijem otoku. Tamo se skorašnja smrt sporo njiše na ljuljačkama u dvorištu, rukama skrštenim preko trbuha, ispod grožđa, između limuna i masline. Preostale sijede kose pokriva maramom. Ima visok tlak i šećer i očnu mrenu. Spustile smo se na plažu, gledamo mjesec: veliki žumanjak, kaplju kolesterola, izgledao je kao da će se sa zvonika na kraju suprotne obale baciti u more na glavu. Glava je jedino što ima. Večeras je prerezana na pola, krvava i blijedi. Razbijeno, razliveno jaje. Ona vadi vrećicu duhana i mota cigaretu, jednu meni, drugu sebi. Njena drugačije miriše.

- Mogu ja tu koju ti pušiš?

- Ne.

Pita me kako mi je s tim malim?

Rekla bih joj, kao kupanje u vodi uvijek trenutno savršene temperature, kao razgovor sa samom sobom na svim jezicima, kao vožnja kroz zeleni val. Rekla bih joj, zna policu i knjigu pored koje sam ostavila ključeve od stana koje tražim po torbi dok kasnimo na predavanje. Rekla bih joj, jednom je otišao na koncert i trebao se vratiti isti dan. Kišilo je. Sanjala sam prometnu nesreću, naglo skretanje i frontalno sudaranje o stablo. Rekao mi je, skoro nije otišao. Sanjao je prometnu nesreću, naglo skretanje i frontalno sudaranje o stablo. Rekla bih joj da je sad u mom stanu, čuva mačku koja ga mrzi jer ju, svaki put kada dođe, izbacim iz sobe. Neće saznati ništa iz dnevnika kojeg sam vjerojatno ostavila otvorenog na stolu, jer u torbi mi nije. Rekla bih joj, „Rodila bih mu djecu koju ne želim imati“. Ali to je samo ono što bih joj htjela reći i ne znači da je nužno istina. Kažem joj:

- Dobro.

- Dobro - odgovara mi.

- Planet Earth is blue[1]. Razmisli malo o tome, toj genijalno pogodojenoj dvosmislenosti. Ne možeš prevesti to. Planet je plav. To ništa ne znači. Ne znam koja od nas je rekla ono što smo obje pomislile. Izglednije Ona. Ona je ona koja govori. Ja sam ona koja sluša, ali čuje, čini se, uvijek pogrešno. Pokušavam joj oteti pljugu iz ruke, ali tjera me, reći će mi „Šic!“, kao mački. Jebe se s Markovićem.

- Je li barem...

- Nije.

Dobro, je li barem dobro, bila bih je pitala.

Nije i navikla je.

Nije bilo ni s onim prije.

Kojim prije? Onim frigidnim proizvodom filozofskog fakulteta kojemu se ne diže zbog ekonomske krize u državi. Pitala ga je postoji li problem, odgovorio je: „Ekonomska kriza u državi“. Tata mu je direktor hotela, mama domaćica, on je jedini koji sat vremena pokušava u nju smjestiti svoje spužvasto spolovilo, spljošteno pred ulazom kao pijanac koji promašuje vrata i mlohav se zabija u zid. Ona lupa glavom u zamišljeni zid, demonstrirajući opisanu scenu. Nije bilo dobro ni s onim poslije. Kojim poslije? Kazališnim glumcem iz kazališta lutaka, čija erekcija zahtijeva publiku u obliku sredovječne susjede u zgradi preko puta. Njegov prozor gleda direktno na njezinu kuhinju. Otac mu je psihijatar, a stara se ugušila Lexaurinom u kuhinji. Nije bilo dobro ni s onim između. Kojim između? Slikarom, kojemu se dizao paljenjem potiljka cigaretom.

- Točno tu - pritisnula je noktom sredinu mog potiljka, točno tamo gdje kosa prestaje.

- Prekrasno - promrmljala je, povlačeći dim pljuge.

- A Marković?

- Predrag Marković samo misli previše. Predrag Marković je devetnaestogodišnja djevojčica koja se još uvijek srami skinuti grudnjak na svijetlu i pustiti da ju se liže prije nego što provjeri kakvog je okusa. Provjeriti pred tobom, naravno, neće. To je prosto. Predrag

Marković je čovjek koji još uvijek vjeruje u postojanje prostota pred partnerom. Predrag Marković želi razgovarati o erupcijama svojih emocija i egzistencijalizmu, konzumerizmu, konformizmu i komercijalizmu, o svemu tome, prije, poslije, nekad i tijekom koitusa.

- Krasno - kaže mi - Zaboli me - dodaje.

Okreće se prema meni i skuplja noge u koljenima, obgrlit će ih rukama.

- Znaš li što bih nekad htjela?

- Što?

- Nekad bih - priča mi žena koju (pre)poznajem, ako je moguće, još manje nego prije - Nekada bih otišla do drogerije, pošpricala se svaki put drugim dezodoransom, stavila svaki put drugi puder iz testera, prije toga stavila bih svaki dan drugu kremu iz testera. Namazala trepavice svaki put drugom tester-maskarom, drugo tester-rumenilo stavila bih na obraze, drugi tester-ruž na usta. Tako je, živjela bih od testera. Oprala bih se u WCu birtije na kolodvoru i tamo obrijala noge i pazuhe. Ne, ne bih nikad više obrijala pazuhe. Bih. Dlake su ružne kako god da živiš. Ovo su razgovori kakve vodim samo sama sa sobom. Pitala bih je, „Gdje bi spavala?“ ali ne pitam je ništa.

- Jela bih svaki dan u drugom restoranu, ali samo u onima s prozorom, u zahodu, u prizemlju. Koliko može biti takvih restorana u jednom gradu, a da jedeš u drugom svaki dan? Sigurno ne puno. Jer ona i doma teško spava. Spava samo ako ne čuje sekunde na satu kako kucaju, ako su rolete spuštene i nema nigdje svijetla, osim u hodniku s jedva odškrnutim vratima. Spava samo u sobama bez staklenih površina, uvjerena kako će u njima vidjeti lice koje niti nije njeno, niti ga u odrazu zapravo ima. Spava samo ako ne može čuti ničije disanje pored sebe, kamo li ostale zvukove proizvedene privremenim problemima dišnih puteva. Spava samo sama.

- Samo bih sa sobom imala maramice, uvijek maramice, po jedan par vlažnih i jedan par suhih, moram obrisati WC školjku prije nego što na nju sjednem. Kako bi išla u WC? I u vlastitoj kući odlazi u WC samo ako je u ostalim prostorijama buka ili galama, ako radi radio i po mogućnosti televizija, ako nitko nije blizu, što je teško, jer jedan zid zahoda dijeli ga s mojom sobom, a drugi s blagovaonom u kojoj su svi. Osim mene. Ja sam u svojoj sobi. Ne znajući što da kažem, kažem joj:

- Trebala bi pisati.

- Pisati? I proživljavati ovo dvaput?

Nekada imam osjećaj da sam živa samo zato da ju zapišem.

Pukla je, pišem Bu u poruci koju sada neće pročitati, već je kasno. Rano je. Mogle bi se i kupati, ali more je hladno.

Pukla je i probada me sebičan strah. *Ground Control* ne smije pucati.

Pukla je i razlila se.

Pukla je i puna je govana. Ispred nas su septičke jame.

- Jesi li ikad srala u moru? Svaki put se pitam gdje bi se govno izgubilo? Kao drugi par čarape...

* * *

Serem po sebi. U gaće, u čarape, u hlače. Po nogama. Pokvarila se slika na televiziji. Tata, popravi antenu, tata! Tenisice prolaze po.red mene... Češće čizma. Hladno je va.ni. Niske. Cipe. Le. Peza. Samo ću malo leći, na pod ću leći. Digni noge iznad glave. Dižu mi noge iznad glave. Zvali smo hitnu. Dora je zvala hitnu. Nismo tako daleko od doma. Mia misli. Nismo daleko od doma. Neće ona doći. Neću ja doći. Do doma. Povijest bolesti. Pita me, povijest bolesti, ruka koja stavlja masku, malo lak.še dišem. Lak. Lakirane cipe.letje.ti.šina. Dijagnoze. Srce. Operirala. Epilepsija. Ali nemam je. Samo mi mozak. Ma.lo. Brzoradi. Epi napadaj. Nije. Je. Može se. Poja.viti. Sebilokada. Ali mene ramena bole.

Dragi Bu,

hvala ti što me zamišljaš zaokupljenu pisanjem. Nisam. No nastavi me zamišljati tako. Između ostalog, u zamišljanju žive povlastice privida. Uz prigodne preinake popularne kulture, zamišljanje je podložno plastičnim operacijama. Ako ti trebaju zvučne jastučnice, akustične aluzije, zamisli Morphine, zamisli Radiohead, zamisli i distorzije kakve više ne volim, materijalizirane.

Pobjegla sam u birtiju pored kuće. Pokušala sam jednu, pokušala drugu, uvijek dolazeći do

praga od masnih potkošulja, listića za kladionicu, noseva u novinama. Okrenula sam se od jedne i od druge, u trećoj su svirali Beatlesi, svirali su Floyd, svirali su Zeppelini. Rado bih svirala gitaru kao ti. Pomaže li prevesti osjećaj? Pisanje bi trebalo, ali teško je s pisanjem. Pisanje samo ponavlja, prolongira. Podsjeća i potiče. Ovo se zovu aliteracije što radim. Što misliš o njima? Volim nizati i nizanjem stvarati ritam. Onda ga prerežem kao pupčanu vrpču. Jučer sam se sat vremena sunčala po najgorem suncu i potom poželjela skočiti u more. Zamisli, Igra staklenim perlama i siguran srčani udar. Protagonist spomenutog romana je skočio nepripremljen u hladnu vodu, zbog čega mu je stalo srce. Ostatak knjige su halucinacije koje nisam dobro razumjela. Nisam je ni pročitala do kraja, otvorila bih je povremeno, prelistala pogledom prvih par redova, tako kroz tuđe riječi pronalazim tempo vlastitima. Pokušavam pisati u trećoj birtiji od kuće koju sam pronašla. Opraštam im hladnu kavu kad naručim čaj i zahodsku školjku za kojom se nitko ne okrene, potegne vodu dobro ili dvaput, barem pobriše. Zamisli hektolitre alkohola i cigarete na prazan želudac, zamisli post-alkoholno konzumirane, pokvarene proizvode iz pekare, zamisli menstruaciju, zamisli menzis, stvari i tetka iz Rusije.

Moja sestra je trudna. Bila bih ti to napisala u poruci. Bila bih ti napisala, moja sestra je trudna s Predragom Markovićem. „Slučajno“, rekla je, „Dogodilo se slučajno“. Moja sestra će roditi dijete Predragu Markoviću iz vjere u univerzalno ispravne postupke. Marković će oženiti moju sestru iz vjere u univerzalno ispravne postupke. Što bi ti napravio? Bi li i ti rodio dijete Predragu Markoviću? Bila bih te pitala to u poruci, pitala bih te, vjeruješ li u univerzalno ispravne postupke? Počela sam ti pisati poruku, ali bilo je previše toga za reći. Teško je pogoditi, znaš li to? Ako je emocija još uvijek vrela, kao ručka lonca na vatri, trebaju mi rukavice, vrućina me grize i kroz rukavice. Ako se emocija suviše ohladi, kruta je, pisanju nedostaje plastičnosti. Nekada dugo treba tražiti trenutak. Nekada mi se čini kako sve pogodnosti i pogođenosti vise tek na tankoj niti sekunde i slučajnosti. Bila bih ti napisala to, počela sam pisati to, napisala sam tri poruke u jednoj, napisala sam ih pet. Nekako sam vrištala virtualno, emocija je bila previše vruća i pekli su me prsti pa sam prestala. Bila bih pobrisala sve napisano i pitala te, peku li te ikada prsti? Zavidim ti na zvučnosti. Glazba poteže pravac iz srca stvari i nosi zamisao zvukom.

Pitala bih te, imaš li ikakvih novih zamisli, kako prolaze tvoje probe, teku li taktovi na *jam-sessionima* skladno, kako se sjećam? Lijepo vas je gledati dok istražujete inspiracije instrumentima. Pitala bih te što radite kada niste sigurni, čuvate li negdje, u nekom notnom zapisu, iskru ideje za neku drugu probu, ako vam stvaranje po putu promakne? Pijete li još uvijek, nakon probe, u onom Robert Rodriguez, Od sumraka do zore bircu? Rastu li vam

očnjaci dok šutke izmjenjujete zadovoljstva pogledom? Zamišljate li tekilu kako teče niz brdo bedra, niz listove, do stopala, zamišljate li stopalo Selme Hayek u svojim ustima? Prizor je to kakav je teško pobrisati iz pamćenja, nemoj mi zamjeriti.

Hvala ti što si mi ostavio svoj mobitel. Nisam pobrisala sve što sam ti napisala tu noć, kada sam saznala o sestrinoj trudnoći. Sačuvala sam poruku kako bih je mogla prepisati, razrezati u priču kad se riječi ohlade kao krema, kao tijesto, kao truplo. Bila bih napravila obdukciju osjećaja. Možda se sutra bolje snađem, mislila sam, možda slučajno sutra shvatim kako razrezati riječi i rečenice u priču. Znaš li koliko takvih slučajeva stoji na čekanju? Zamisli ladice mog srednjoškolskog stola, zamisli razmazane dosjetke na dlanu, zamisli poruke pohranjene u pripremi, ideje na post-itu, po bilježnicama, zgužvanim papirima. Ponekad primim previše podražaja, ponekad pročitam previše. Inspiracija postaje opstipacija, trudna sam vanmaternično, pobacit ću i boljet će. Ponekad primim previše podražaja, pročitam previše i povraćam. Najčešće, samo izbacim van to što je loše sjelo i ne okrećem se za sobom. Nekad, zbog tableta možda, zaboravljam povući i vodu. Ponekad pišem poruke i pohranjujem ih u pripremu, kao sada. Spremila sam jednu takvu i tebi. Prošli tjedan, kada sam saznala o sestrinoj trudnoći. Pobjegla sam tamo gdje mi nose hladnu kavu umjesto čaja i napisala ti veliku poruku. Pohranila sam je među ostalim porukama, našla sam tamo i tvoje, u pripremama. Neke su bile napisane meni. Počeo si ih pisati pa si odustao. Zašto? Neke od njih vratile su me našem početku. Kada smo još taktizirali oko tonova. Neke od njih bile su jako lijepe.

Ljepše od onih koje si slao njoj. Ljepše od onih u kojima joj govoriš koliko sam divna. Ljepše od onih u kojima joj kažeš: *Ali ona nije ti.*

Reci mi, koliko su uspješna bila tvoja zamišljanja? Jesu li stigla već i do plastične kirurgije?

Reci mi, za nekog tko toliko sere, zašto zaboravljaš povući vodu?

Otišla sam u zahod, povratila sam u školjku, na školjku, oko školjke. Po prvi put otkako sam ovdje, netko ju je, čini se, upravo bio očistio.

Zamisli slučajnosti.

* * *

Čujem, nema nikakvih znakova epileptičnog napadaja. Čekaju vas u hodniku, pušteni ste.

Kažem, mene ramena bole. Kažem, ne mogu ustati, ne mogu hodati, ne mogu se micati. Kažem koliko mogu, ali ne čuju me. Moja majka prijeti rodbinom s neurokirurgije. Čuli su je. Sele me kat niže. Kat niže. Kat niže. U krevetu na kotačima. Nešto što se prije više od pola stoljeća otelilo prije nego li rodilo, razjareno je. Gospođo, zaista ne mogu ustati. Lažeš. Ne lažem. Gospođo, zaista ne mogu ustati. Mogu podignuti vrat. Lažeš. Ljuto je, mlado od krave odraslo u čovjeka. Ima crvenu kosu, možda ima plavu kosu. Ima crnu. Kovrčava je od kiseline, tanka i prorijeđena na tjemenu. Veliko tijesto, pikantno pecivo govori. Prijeti mi. Pozvat će moju majku. Lažeš. Ne lažem. Prevrće me kao plahtu, slaže po stolu. Treba me slikati. Snimiti. Iznutra. Ne čuje me jer ne plačem. Plačem iznutra. Kada plačem iznutra, nitko me ne čuje.

Utroba sam puna slobodne tekućine. Na križanju Ulice žrtava fašizama i Fiumare, negdje između pametnih stanova i frizerskog salona, negdje u okolici donje zgrade fakulteta i temelja nikad podignute knjižnice, Bu i Hoha mimoišli su provalnike. Nije moglo biti prije ponoći, nije moglo biti poslije pet, ostavili su stvari u prijateljevom stanu, u prostoriji za probe i popili jedan tamni *Tomislav*, jedno *Staropramen*, jednu travaricu i dvije loze negdje po putu. Slika kakvu slušajući njegovu priču skiciram nalikuje sceni iz nekakve preko oceanske, ilegalijama sklone četvrti. Mislim na mačke mjestimično oderane dlake, mislim o kurvi na uglu, nešto u mantilu sredinom ljeta, sa šesirom i krastavim rukama, koščatim prstima, pali joj cigaretu. Ima crvenu kosu, možda plavu kosu. Ima crnu. Tri od pet neonskih slova na slici ne rade.

Ribam sir i slušam. Posipam ga po tjestenini i psujem. Dok priča, pravim se da ne prepoznajem kako pravi se da ne prepozna problem. Problem hodočasti oko nas kao kurva s noževima pod halterima. Ima jedan na svakoj nozi. Lijeva je prava, rođena joj noga, a desna je proteza od plastike. Dlanom ruši okvire sa slikama u sobi njegovih roditelja, pokoju ukrasnu vazu bez cvijeća, žonglira otvaračima za boce, trlja se o uredno posložene jastuke, zanesena kao zamišljenost, smrtonosna kao slučaj. On mi priča o svim neobičnostima koje sam propustila. Pretvaram se u pozorno slušanje, a sastojim se samo od sjećanja. Na kojemu od ovih jastuka je kurva sjedila? Možebitno samo na jednom, ali kako ne znam, dok god ne znam, svi su zaraženi.

Na televiziji, viškom vremena traumatizirana kućanica u kariranoj haljini lančano puši i prezire se. Pronalazim se u popularnim prizorima i padam među prljave jastuke. Još uvijek je vruće, kurva pored mene lista albume sa slikama i pokazuje mi njegovu fotografiju sa

školske priredbe, možda predstave, možda recitacije, pokazuje prstom i šapće mi: „Vidi kako mu je majčica nagurala tu košuljicu u hlačice“. Povlači dim cigarete i trese pepeo po njegovim pepeljarkama, „Vidi kako mu je visoko digla te hlače, kako mu je začesljala kosu“. Gasi cigaretu o protezu, „Vidi, već ovdje je očito, postat će mali beskičmeni šonjo“. Tetovaže na njegovim rukama taj potencijal nisu prekrile. Ona se smije sivim zubima i češe bedro ispod poderane čipke. Preklapa korice albuma, sa slikama sretne obitelji u ujednačenim tirkiznim trenirkama. Sjedi između nas i oblizuje nam vilice, oblizuje nam noževe, rubove visokih staklenih čaša, proteže svoje žilavo žuto tijelo preko kauča i diže noge na njegova koljena, u lice mi gura kosu od katrana, grli me svojim smrdljivim, znojnim pazusima. Naradila se. Čisti žute nokte noževima. „Hoćeš da ga ja?“ pita me i kao da presijeca vrat nožem, ponavlja, „Hoćeš li, hoćeš li?“. Mazi se o mene poput mačke opale dlake, krvave kože oko potiljka. „Čekaš da te pita kako si? Što ti je? Neće te pitati kako si. Neće te pitati što ti je. Vidi ga.“ Govori mi krećući se kao usporena snimka. „Samo će ovako slabokrvno i sablasno kružiti oko tebe. Kružiti će oko tebe kao neka netaletrirana, slabo plaćena, buduća propala porno-glumica u nisko-budžetnom horror filmu, kao neka glupača oko uklete kuće. Andrej Nikolaidis je jednom lijepo pisao o tome, *ne ide li ti na živce kada se žrtva približava, sama ide prema epicentru zla*, rekao je.“ Vidim, našla sam neku načitanu kurvu. Zamišljam, zaustavlja se među slikama na hodniku, točno između njegove trudne majke i mrtvog kućnog ljubimca i ogledala među njima, i šapće mi: „Mislim da se Trbosjek rodio opet. Reinkarnirao u lošeg redatelja. Nemoj biti loš redatelj. Nije kurva kriva.“ Zamišljam, posolila je hranu koju jedva jedem i najednom nježnim glasom rekla mi: „Ti si sigurna ionako, ti si zahvalan odabir. Preživjet ćeš sve do objave špice.“ Poljubila me u čelo kao majka i pomičući se otvorila pogled prema televiziji. Na televiziji se kućanica objesila o konop od kariranih košulja. Nježno zatvarajući vrata na izlazu, dobacila je: „Ja sam možda opljačkala kuću, al’ on je ostavio vrata otvorena.“

Dogodilo se to na križanju Ulice žrtava fašizama i Fiumare, negdje između pametnih stanova i frizerskog salona, negdje u okolini donje zgrade fakulteta i temelja nikad podignute knjižnice, Bu i Hoha mimoišli su provalnike. Provalnici nisu mimoišli četrdesetogodišnju kuharicu u dječjoj bolnici koja je tu noć, s prozora svoje spavaće sobe, zakoračila u savjest svog muža i prosula se, po pločniku, pred provalnicima. Prvi je u trku slomio nogu, drugom je srce stalo. Zamišljam, bio se upravo opustio od pritiska i napetosti netom počinjene pljačke. Srce je osobito osjetljivo tada, neposredno nakon što se smiri.

Slijepo crijevo, crvuljak, apendiks. Ostatak iz prošlosti, bez jasne uloge za organizam. Kao čovjek na zemlji, netko, nekada, rekao je. Operirat će ga. Ozbiljna operacija, opasna operacija? Sve operacije su u većoj ili manjoj mjeri opasne...Voze me na krevetu s kotačima. Kat više, kat više, kat više.

U stanu nabijenom ljudima, površnim pričama, pitanjima i panikom, ponosom i pohvalama, pušim na prozoru zakrivena zastorima. Bijeli zastori, neotporni na nasilje nerazgovijetnog zvuka, zakazali su kao zaklon, kao skrovište, kao zid. Zastori su samo zastori. Fasada samo fiktivne, figurativne funkcije. S prozora pratim iste haljine, iste cipele, ista odijela i obiteljske odnose, kako biju beton svojim kratkim, sporim koracima. Nikada nisam voljela vidjeti ljude u stilski sinkroniziranim skupinama i sljedovima, sresti ih u situacijama kada najviše nalikuju stadu. Stado, čak i ako nije poslano da to postigne ili pozdravi, bez potrebnog opreza i zbog najneznatnije sitnice (potpuno nehотиčno, no ništa manje nasilno), vrlo brzo i lako, samo pregazi, per definitionem – pregazi, ono zapravo pregažuje, a to je gadan kontinuitet. Zamišljam vojne uniforme spremne na smrt, zamišljam pogrebnu kolonu kako slijedi. Vidim svatove. Skrivena pratim prikaze, poznanstva vraćena u život ovom, ekonomski i emotivno teškom tradicijom ambicioznih obećanja. Na to se sada svodi moje shvaćanje bračnog saveza, na ekonomski i emotivno tešku tradiciju i ambiciozno obećanje. Pušim na prozoru i prebirem po haljinama, hodnikom se sudaraju hihoti prigušeni pićem i hladnim predjelima, pregrada zida popušta pod pritiskom prijateljskog ponašanja, „Trebala bi pozdraviti“. Zdravo, poštovanje, dobar dan, drago mi je, ovako izgleda moj život u optimalnih sedamdeset sekundi, sljedeći! Moja majka priprema, puni, preslaguje i premješta hranu po tacnama i tacne s hranom, pića po podmetačima i policama, stolovima, među stolicama. Sjećam se futurističke inačice *Flintstonesa*, sjećam se *Jetsonsa* i njihove sluškinje, pomoćnice robota,* sjećam se slike kućne pomoćnice kako klizi na kotačima, toliko sablasno slična čovjeku, možda već me onda podsjećala na moju mamu. Ona sve organizira ovdje. Drži desničare dalje od ljevičara i ljevičare dalje od likera i liker dalje od šećeraša i šećeraše dalje od kolača i kolače dalje od poda. Moj me otac grabi pod ruku i odvlači u sobu, razgovaramo o beskonačno važnom pitanju, kamo sakriti, a potom kada i kako otkriti, nerazumno skupu i katastrofalno kičastu ogrlicu koju joj je kupio. Moj otac, presretno pseto, mlati repom kojeg u igri hvata i laje, jezika prevaljenog preko razvaljene vilice, zavija, skače po stolu, stolicama i krevetu. Prekrasno, presretno, preveliko pseto. Iza zida, niže niz

hodnik, njegova žena žonglira posudama i tacnama i čašama i hranom i pričama i ljudima; zamišljam, podiže stolove i stolice na kojima se otopilo u prosjeku između sedamdeset i sedamsto kilavih kila pijanosti i pretilosti. Sigurno je sve to sasvim simpatično i svega ćemo se sjećati sa smiješkom, jednom, kada već jednom prođe. Ovaj neobični civilizacijski ostatak emocionalno-ekonomske pragmatičnosti života kojeg poznajemo kao krunu partnerstva. Moja se sestra danas udaje za slijepo crijevo svoje sudbine, uzima kao svog muža jedan mit koji je u trenutku zaigranosti slučajno zaživio i odjenuo odijelo sutrašnjice njezinoj stvarnosti. Moja se sestra danas udaje, za jednu dojučerašnju fusnotu, jednu crticu, pojašnjenje, jedan *appendix*, na kraju knjige njezina dojučerašnjeg života. Moja se sestra sada obećaje jednom ostatku, jednoj osamljenosti koja ju je otela i odvela od vlastite. Smirena i spokojna, siva i ravnodušna kao sedativ. Sva su njena ludila ostala pod noktima stisnutim u dlan skupljene šake. Nosi ona tradicionalno bijelu vjenčanicu, svježe, nevidljive ožiljke, nosi dijete. Nosi veo koji može sakriti samo vlastiti smisao.

* * *

Stanite, čujem majku kako viče za kolicima kojima me vuku, viče: „Stanite!“ . „Jajnici“, rekla je, a onda još nešto rekla je, a onda još nešto,

* Rosie je bila robot-domaćica obitelji Jetsons, animiranog sitcoma The Jetsons u produkciji Hanna-Barbere (1962.-'63.).

još nešto i mračno je. I njen je glas i svi su ostali glasovi, sada pomiješani s mojima.

Znam ja draga, što je tebi. Što? A i ti znaš, što ti je. Što? Znaš, znaš. Ne znam. Znaš, znaš. Znam. Znam, znam. Što? Maknite se, molim vas. Sestro. Mutni ste, miriše. Te. Na cigarete. I dezinfekciju. Što. Mi. Je. Trudna si. Tako je. Trudna sam. Totalno sam trudna. Isus je odlučio skvotirati ateistični, seksualno ne-de-fi-ni-ra-ni, poli-cistični. Uterus. Mnogo je uzbudljiv. Taj Isus tip. Što kažeš, dušo. Policija? Tako je. Prijavit ću vas i Isusa na. Policiju. Tko si sada pak ti? Tebe ću isto prijaviti. Dakle. Žuto. Tijelo. Puklo. Punostekrvi izgubili. Punostemikrv popili. Ja imam epilepsiju. Ne, nemam. Imam upalu slijepog crijeva. Ne, nemam. Trudna sam s malim Isusom. Nisam. Operirati ćem vas odmah. Može, može. Može, molim vas, lokalna? Idete pod anesteziju. Možemo. Može lokalna? Ne. Spavat ćete. Ne. Nema spavanja. Šššš! Vi meni lijepo jednu lokalnu. Lokalnu. A ja nikome neću ništa reći. Nikome, nikome. Šššš! Nema spavanja. Ne. Jer ako zaspem...Ništa više neće biti pod mojom kontrolom

Svirao je stari Chet Baker, svirao je Bowie, Blondie, a onda Bruno Mars, onda Bajaga. Neobični niz bez pravilnosti prijelaza.

- Nemam nikakvo saznanje, razumiješ? Nikakvo! Možemo provesti zajedno još pet mjeseci i pet godina, znat ću isto onoliko koliko sam znala nakon prvih pet dana, dakle, ništa, razumiješ? Apsolutno ništa.

Mia namače čaj u vrelu vodu, mota cigaretu za cigaretom, svaku različitog oblika i veličine, slaže ih u savršeno nepravilan niz i nesvjesno se, napućenih usnica (uvijek izgledaju nekako nesvjesno napućene) naginje prema meni ne gledajući me.

- Čuj, molim vas, jednu medicu, mislim, draga - uvijek me zove tako, zove me *draga*. - Dakle, nitko nema nikakvih takvih saznanja, ne možeš sve znati. Znaš li koliko bi veza i brakova samo, *puf!* - rekla je *puf!* i podigla ramena i pogled kao kakva slatka kovrčava kućanica koja pokorava mrlje na majicama, na reklami za deterdžent, rekla bih iz pedesetih, tako je rekla - Puf! - prestalo, samo bi se prerezale, kada bi svi sve znali. Prstima je prerezala neku zamišljenu nit u zraku, u svojoj crnoj haljini i s blijedim obrazima, pomalo cinično rekla je: „Cap, cap, cap!“. Pri kraju svoje demonstracije ostavila je kažiprst i srednji prst stisnute skupa, kao da drže cigaretu, a onda je uzela cigaretu i pogledala prema šanku i konobaru koji nosi njenu medicu. Ja sam transparentna kao celofan, po potrebi smrznuta, po prilici rastopljena, ipak uvijek čitljiva i vidljiva, posljedično očita i kada sam iznutra pokvarena. On jednostavno nije. On je kao smrt u snu.

- Molim?

- Kao smrt u snu. Najgora moguća.

- Misliš, najbolja moguća. Samo zaspeš.

- Tako je, samo zaspeš. Opereš zube, ruke, noge, kosu, otuširaš se, napraviš raspored za sutra. I što se dogodi?

- Ništa.

- Ne, ne ništa, ništa se ne može dogoditi, svašta se sigurno dogodi, sve se valjda tada dogodi, ali sutra ne. Sutra se ne dogodi. Ne tebi barem. Ti se ne dogodiš.

- Ne razumijem, draga.

- Tako je i s njim, s takvim ljudima. Izgledaju isto neovisno što se s njima događa. Tihi ubojice. Mogu te iznenaditi bilo kada, mogu bilo kada otići, bez ikakve prethodne najave. Duboka venska tromboza. Samo tako – *puf!* – rekla bi ti.

- Puf! – ponovila je, nasmijala se, nazdravila i otpila medicu – ali zašto misliš da će otići?

- Pa svi u konačnici odu. Ja samo želim da mi put do tog odlaska bude očit.

- Ali, ako ti je očit, nećeš li ti biti ta koja će otići prva?

- Pa, da. Hoću.

- Ali, Luna, zapravo ne razumijem. Ako već jednom mora završiti, ne radi li se onda o tome da traje dok je dobro? Kao što radiš sada, sa tim stanom. Mogla si ostati u njemu dok se ne proda.

Ovdje *playlista* pati od šizofrenije, skače i gubi se među žanrovima i razdobljima bez ikakva razumna reda i slijeda. Mia vadi svoje jedinstvene cigarete jednu po jednu iz nepravilnog niza, sviraju *Everly Brothers*, svira *Bloodhound Gang*, naručuje još jednu medicu, sviraju Michael Jackson i *Guano Apes*. Popila bi i vruću čokoladu, ali dobit će samo gusti kakao.

- Gotovo je ionako, nije li? – ponovno me pita.

Potvrđujem, pomičem se prolazećim aktovkama i odijelima na putu s posla i pušim nespretno smotanu cigaretu. Dvadeset minuta i desetak žestici kasnije ne uspijevam si zavezati odvezane cipele, digla sam stopalo na stolicu i povukla ga pod unutrašnjost bedra. Kažem joj:

- Bila bih sve to zaboravila, sve stare poruke u njegovom starom mobitelu koje sam našla i ostavila bih to u godini iza nas, neka se time bave ono dvoje drugih ljudi, mi smo sada dvoje nekih novih ljudi, nema smisla snositi posljedice prošlosti, nije li tako? Tako je. Njega je, između ostalog, tako teško ostaviti.

- Naravno da je. On je tvoj X – rekla je i znalački se nasmijala.

Ili sam joj jednostavno toliko puta to ponovila da je jednom i zapamtila.

Točim joj pivo u čašu i prolijevam, sviraju *Mamas & the Papas*, svira *Portishead*, Bob Dylan odmah neposredno nakon, Britney.

- I onda?

- Samo malo, sada ću ti reći - rubovima džempera na dlanu brišem pivo sa stola i dlan o suknju i suknju o stolicu.

- I onda sam kupila sve za jelo koje najviše voli jesti i dogovorila večeru. Spremila ključeve u malu papirnatu vrećicu, za njega su bili, njegovi su bili, sutra ću mu ih vratiti, nema veze što gazde prodaju stan i što se selimo, to nikakve veze nema, razumiješ, ključevi su samo simbolika.

- Želiš živjeti s njim.

- Bio on tu fizički ili ne, svejedno 'živim s njim'.

Svira *disco* devedesetih, niotkud na nas juriša *jazz* pedesetih, autentičan je i još neprilagođen svojoj ulozi zvučne pozadine *softcore* pornografije.

- Nazvala sam i dogovorila tu večeru, dakle. Jesam. I išla sam spavati. I onda sam sanjala Franu. Sjećaš se Frane? Sestrin Fran ili Frane. Njega sam sanjala. Svoju sobu sam sanjala, svoju staru sobu. Tamo sam spavala i probudila se i ustala, netko je lupao po vratima, urlao na ulaznim vratima. Znaš li tko je lupao? Evo, pa Frane, Fran je lupao. Nosio je onaj svoj gramofon u krilu, pod rukom, kao kokoš. Nosio je kokoš i dugu bijelu spavaćicu, sličila je na sestrinu vjenčanicu i visjela s njega kao tijelo s vješala. Vikala sam na njega: „Što radiš ti tu Frane!“ Frane, krenuo je prema mojoj sobi, rekao je, to je njegova soba sada, njegova i sestrina dok se Marković ne odseli. Budi dobra prema njemu, rekla je sestra, on je bio tu prvi. „Ja sam bio tu prvi“, ponovio je Frane; ponavljao je, dok se nisam probudila plačući.

- I onda?

Svira *Soundgarden*, pjevaju *Spice Girls*, bez one pete, debele, crvene, koju sam najviše voljela.

- Viski, ćeš viski? Geri Halliwell se zvala - zaustavlja konobara i kaže mu, mazna kao mače, ona će viski, ja ću *Coca-Colu*. Donosi nam svakoj po viski-kolu.

- I onda sam, bila sam uzrujana neko vrijeme, dok se nisam potpuno probudila, razbudila.

- Urazumila.

- Umila, tako je.

- U-ra-zumila!

- Urazumila, tako je. I nazvala sam ga i rekla sam mu: *Meni nije baš posve dobro danas, malo me želudac boli danas, ulceroznom gastritisu ne treba puno, znaš? Dobro, dobro*, rekao je. I tako se nismo našli.

Sviraju *Scissor Sisters*, Maja Blagdan i Severina prije plastične operacije, bila je njegova prva djevojka. *Soundtrack* slični snovima. Zbunjena se naslanja na naslon stolice i zamalo ga premašuje.

- Egzorcirala sam svoje snove knjigama. Sjetila sam se sestre i stare i već sam sama postala slična njima, u profesionalnom pronalazeći snagu da podnosim privatno. I dok sam bila zagnjurenjena među tim knjigama kao krtica, telefon je zazvonio. Dora me zvala, Dora me htjela odvući na nekakav Op-Art festival, negdje van grada, do zadnjeg autobusa rekla je, sa zadnjim autobusom idemo natrag kući. Šeprtljavi stariji muškarac sa šeširom s visokog stola prolijeva svoju kratku kavu bez šećera po mobitelu; Mia i ja, popušile smo čitav niz cigareta i promatramo.

- Nisam se zadnjim autobusom vratila kući. Vratila sam se nekoj kući, ali svojoj nisam. Samo me pogledala, ali nije ni morala ništa reći. Nastavila je srkati cugu kroz slamku.

- Kada me Bu sutra pitao gdje sam bila rekla sam mu sve o tome kako smo Dora i ja do kraja dana kružile okolo, s nekom cirkusu-nalikujućom družinom, sa svim njihovim instrumentima i bocama, od jedne plaže do druge. A oni su svirali i zvučali su kao rane šezdesete, u svojim vrećastim šarenim pidžama hlačama ili samo krpama zaogrnutim oko kukova, neki ne nose ništa ispod.

- I onda?

- I onda, pitao me, jesam li slučajno, u toj grupici od barem četrdesetak izloženih primjeraka muzike i mesa, jesam li, među svim tim toplim, topljivim, bezbrižnim bojama, vidjela Njega. Opisao ga je, od svih njih, nikog drugog do li onoga kojeg sam sama sebi izabrala. Tada sam mu sve rekla, iako mu nisam morala ništa ni reći. Jer ja sam celofan.

Sviraju svi zvukovi svijeta, bez slijeda i smisla, popile smo sve novce i prazni su nam

novčanici.

- I nisam vratila ključeve. Za koji dan ključeve ću vratiti gazdi.
- Definitivno je prodao stan?
- Prodaje ga. Prodaje ga otkako sam uselila i još koju godinu prije. Samo što više ne mogu čekati kada će mi reći da skupim stvari. Sama ću skupiti stvari.
- Naravno. Rekla sam ti. Mogla si ostati tamo još.
- Stvarno nisam. Treba mi nešto stabilnije. Moram se preseliti negdje gdje ću moći ostati.
- Dođi kod mene. - rekla je i naručila posljednje od minimalno petnaest pića koja smo zajedno popile, prije nego što smo ih, svaka pred svojom kućom, povratile po podu.

* * *

Tijelo u krevetu do moga zakriveno je zastorom do nagih, skvrčenih stopala i svakih pet do deset sekundi ispusti prigušen jecaj. Siječanj je svukao krošnju pored prozora: gola je i ganutljiva u svojoj teškoj, krastavoj kori. Oglođani kostur stabla savija se kao starica. Koliko godina imaju stopala do mojih i zašto su tu? Preko njih promatram poznatu siluetu kako se približava i zaoštrava crte lica, smije se lijeno i ne sasvim sigurno, stat će na pola puta do kreveta i kao da predomišlja se, kao da smeta, nesigurno će mi mahnuti jedva podižući dlan, niti ga ne pomičući lijevo-desno i onda će ga vratiti iza leđa, na dno kralježnice, podsjećajući na starog profesora, zastalog nasred učionice i vlastitog predavanja. Moja sestra. Moja sestra se zove Marta, nazvali su je tako po tadašnjem imenu mjeseca u kojem je stigla na svijet, danas ga zovemo ožujak. Ona se još uvijek zove Marta i mrzi svoje ime. „Baba.“ „Molim?“ „Baba. Kad god netko kaže Marta, ja uvijek čujem baba Marta.“ „Ja čujem samo stvar od Waitsa.“ „Ti uvijek čuješ nečije stvari. Ista si kao...“ Fran, htjela je reći, ali nije rekla ništa. O njemu, umjesto nje, sada pričaju ožiljci na unutrašnjosti njenih dlanova, koji, koliko vidim jer još uvijek ih skriva, zarastaju dosta dobro. Došla je, ostavila je muža i sina kod kuće; primjećujem samo, još uvijek ju, tu kuću, ne zove i svojom, još uvijek kaže: „Ostali su kod Markovićevih“, iako je i ona sada Marković. Marković Marta.

Mazi me po glavi... Točnije, tapša, tapša me kao malu, mirnu životinjicu, tako rijetko to radi. Reći će mi sada, svake sekunde, slutim to - ne, gotovo sam sigurna, reći će mi, „Za sve je

ovo kriv tvoj način života“, reći će, „To ti je do ritma, tempa, intenziteta i brzine. Spavaš kada normalan svijet radi i radiš kada se ostali svijet odmara“, tako će nekako reći ono što mi govori otkako govori, reći će mi koliko su grozne moje životne navike i nemarne prema konstituciji mojih živaca, htjet ću je pitati: „Koji kurac misliš pod konstitucijom mojih živaca“, osim što neću reći kurac, niti ću reći išta, na kraju krajeva, ništa mi još ni sama nije rekla. Tijelo u krevetu do mog, neometano njenom prisutnošću, svakih pet do deset sekundi i dalje potihlo stenje. Slike mi pokazuje, moja sestra, sjeda na tanki rub mog kreveta. Pomakla bih se, ali ne mogu se pomaknuti, ni lijevo ni desno, ni gore ni dolje. Pokazuje mi slike svog sina, Roko se zove, po liku iz stare splitske serije, Boris Dvornik ga je glumio, otac Dina Dvornika. „Sjećaš se serije? Naravno da se sjećaš serije, sigurno se sjećaš. Sjećaš se kada kaže na kraju: Roko, Roko!“ Sjećam se naravno, sjećam se svačega. Sjećam se kako mi je pozlilo po putu, sjećam se boli, oštra je bila, da, hvala na pitanju, niska i oštra, onda je počela rasti i penjati se i gutala je, kao da me gutala, gusta, puna i pravilna, protezala se cijelim mojim tijelom, sve je zahvatila, hvala. Sjećam se, premda kroz maglu: mislili su me otpustiti, bili bi me samo otpustili da im stara nije zaprijetila svojim poznanstvima. Onda su me, sjećam se i toga, premda slabo, jako slabo, vozali su me od jednog do drugog doktora s uvijek drugačijom dijagnozom, sve dok pred potpuno pogrešnu operaciju stara nije intervenirala opet. Sjećam se i toga. Nešto slabije se pak sjećam konačne dijagnoze, one o divljačkoj ovulaciji pod kojom su popucale okolne krvne žile, ne sjećam se toga dobro. Dok su eliminirali sve ostale mogućnosti i otkrili pravi problem, već sam bila na pragu nekog drugog života. Možda se slabo sjećam toga, svoje vlastite dijagnoze, ali serije se, sestro, svakako sjećam. Znam već kako se zove i po kome se zove tvoj sin, zove se tako već mjesecima. Nisam luda, iako me tako zoveš, premda se sada pitam ne pristaje li i tebi to ime, s obzirom na sve što mi pričaš, kao da ne znam sve što mi pričaš, kao da ni ti, sestro, ni sama ne znaš što govoriš. Dok držiš dno dlanova uvijek uz drugu ruku ili nogu, nikada okrenute i otvorenih ožiljaka. Kako si dojmljivo normalna. Najednom nadljudski normalna. „Kako je s njim, malim?“, pitam te. Njišeš glavom desno-lijevo, lijevodesno okrećeš i dlanovima, vidim li dobro, drhte li ti dlanovi, barem malo? „Dobro“, reći ćeš, „Neobičan je nekada“. Nekada stisne šake i zacrvni se u licu, ali ne plače, nitko ne zna zašto to radi, radi to kao da ljuti se, kao da ima višak snage s kojom ne zna što učiniti. Zvuči uznemirujuće, ona kaže kako je simpatično. Tijelo u krevetu do mog sada stenje sve tiše i sporije. Stopala su opuštena. „Nema opuštanja s njim. Nema odmora“, oslobađa se, kao da odgovara na kompilaciju post-trudničkih pitanja koja su se postavljala i ponavljala otkako je sa sinom u naručju napustila bolnicu. Znam sve o šivanju, dojenju, pumpama i pelenama. „Neumoran je“, nastavlja, „Jednostavno neumoran i treba ga zabavljati stalno, konstantno, mislim,

pričamo Marković i ja nekidan“, neobično, no nekako šarmantno, muža još uvijek zove prezimenom, „Kao da se sva djeca danas već rađaju s poremećajem pozornosti, pomalo hiperaktivna, ne želim reći histerična. Zapravo, horror je to nekada. Reći ću ti, upravo horror: okreneš se na sekundu, ostaviš ga nezabavljenog i gotovo, gotovo, razumiješ? Lud je!“ Rekla je to, rekla je lud je, kao da joj je laknulo što konačno to može reći. Stopala u krevetu do mog stižala su se. Žilice se na njima granaju kao krošnje i krastavi kostur na prozoru je sablastan. Njegove grane probijaju prsten pjenušavog oblaka, a i oblak je, sada u mraku, umjesto snježno-bijele pahulje izrastao u crnu fleku, veliki tumor na nebu. Naginje se, moja sestra, gleda prema vratima i vidim pita se, stiže li stara, stari, stiže li itko sada kada izrecitala je sve emocija-lišene, o-sebi-ništa-otkrivajuće, iz-priručnika-bazične-pristojnosti-preuzete, suhe-skice-svoje-stvarnosti. Prepisala je sve iz poglavlja o (samo)održivom razvoju obitelji. „Pogledaj u dlan“, rekla bih joj, „Nema budućnosti tamo, možda si i prošlost već posve uspješno potisnula, ali pogledaj, možda se još nađe kakav šalabahter“. Sestra u bolnici, poglavlje 4.2., odmah nakon, puno-pričajte-o-sebi savjeta, trebalo bi pisati: Pitajte je ipak kako je. Stopala u krevetu do mog sablasno su se stižala. Ako još i čujem koji zvuk, izglednije je kako ga ipak zamišljam. Na televiziji koju nitko ne gleda vrte se dječji crtići. Na kratko ih je pogledala. Zastat će na izlazu i s vrata, kao u filmovima, ne okrećući se, reći će mi: „Gledam te crtane filmove za djecu sad, znaš? Gledam ih i razmišljam, isto što i svaka prethodna generacija pred proizvodima za nadolazeću i ne zavaravam se, trenutak kada i ti počneš tako razmišljati već si star i suh, dao si plodove i spremaš se otpasti, otpuhat će te, slušala si Dylana, jesi? Spoji *Blowing in the Wind* i *The Times Are A Changing*. Zapravo, nemoj spajati ništa, prestani slušati muziku, skupljati ploče, pratiti filmove, samo prestani. Gledam te crtiće za djecu i znaš što vidim: vidim masu, vidim mast, sve je zasićeno, prezasićeno i zaštopane su nam krvne žile. Jesu, sve što jedemo je fast food, debeli, sočni hamburger – odvratno je, Lu! Sve je puno arome i okusa, puno boje, pogledaj bilo koji plakat s hranom, polizala bi plakat, bi bogami! I sve je brzo, brzo, brzo i još, još, još. Što se dogodilo sa spremanjem ručka satima? Gdje su koncentrirane konverzacije? A ne-drogama-izazvana-smirenost, a ne-drogama-izazvana-dubina? I pitaš me, pitala si me, zašto treba doći do ruba? Pitala si me to jednom, nisi li? Zašto treba prekipjeti, zašto se talog traume treba popeti kao prsten od pjenice u džezvi punoj prokuhale kave? Znaš li zašto? Jer dok si kuhala kavu si gledala televiziju i slušala muziku i pisala poruku i paralelno s pisanjem poruke lovila misao za iduću priču. Pa žao mi je, stoga, zato, dakle, jebiga, prekipjelo je! I sad je prljavo sve oko ploče na kojoj si kavu kuhala i ostat će prljavo jer ti pišeš priču i prekidaš pisanje i odgovaraš na poruku dok blejiš u televiziju, a već si i vani trebala biti, znaš li to? Ako ne znaš ti, zna rupa od pegle na suknji koja je pregorjela,

zapalila se. Počela si peglati, ali Julie London rekla ti je, šapnula je, Black Coffee i valjda si poželjela popiti kavu. To nasilje niza nespretnosti nasljedno je i sve strada pod sjekirom sitne slučajnosti. Mi smo opasne i prazne opne, Lu, svoje vlastite prazne pregrade, svaki čas, spremne puknuti. Bilo kako drugačije, bilo bi nam dosadno.“ Umjesto po glavi, pomazit će me po trbuhu. Osim što neće, osim što je već na vratima i izlazi, nije mi ispričala ništa iz žutog kvadrata u udžbeniku, iz kvadrata sa simpatično trivijalnim crticama za one koji žele znati više, nije me čak ništa ni pitala. Pomazila me po glavi, po mojoj masnoj, skupljenoj kosi, okrenula se i krenula prema vratima, predomislila i okrenula prema meni opet. Izvadila je sliku svog sina iz torbe, meni ju je donijela.

– Stari ih doma već ima stotine, znaš da mora sve dokumentirati. Sve ionako prolazi, tako prokleta brzo.

* * *

Njegova je soba spomenar svakojakih gubitaka vremena. Spomenar u kojeg su se upisale i knjige privatnog fakulteta kojeg zaobilazi na putu do kafića ili kladionice. Spomenar na čije su stranice strateški okačene fotografije s putovanja zemljama kojima ne zna pravilno izgovoriti ime. Sprave za vježbanje iskorištene su kao vješalice za prljavu odjeću koju mu majka opere na katu iznad. Pitam se koliko se još sprava za vježbanje potpisalo na ovim plahtama koje stišćem još uvijek pospana, promatrajući broj telefona, ispisan na zidu kao šala ili upozorenje, svima ostalima, među kojima sam, samo trenutno, ja. Ja sigurno ne bih mogla, u obrnutim ulogama, odvesti njega u tatinom autu, mašući mu kroz prozor dok zalijeva vrt svoje okućnice, bez nelagodnih pitanja o identitetu nepoznata lica na suvozačevom sjedalu. On može. Ima tome više razloga od nedostatka vozačke dozvole za auto kojeg nemam. Ne ostavljam ga bezimenim u svrhe stilističko-strateški aludirane važnosti njegova uskoro, ali napetosti radi postepeno otkrivanja identiteta. Ostavljam ga bezimenim jer mu ni ne znam ime. Osjećam oštru bol u trbuhu. Vozi me bilo gdje, samo ne doma.

BILJEŠKA

[1] Referenca na pjesmu Davida Bowiea, Space Oddity, s albuma David Bowie (1969.).

Dokument 6

Neću se nikada riješiti svog nereda. Ali uvijek ću se pobrinuti da ti po putu kroz taj nered naznačim putokaze. Mi nismo laka štiva.

Ovo iduće poglavlje otvaram svim onim pismima koja si mi slala u razdoblju svoje prve besposlice. Ta pisma sam presjekla pričom iz vremena o kojemu ona i maštaju – pričom o „revoluciji“ na pješčaniku. Ako odstranimo prvo slovo apostrofirane riječi, priča postaje istinita.

HALUCINACIJE

Draga Liberta,

pronalazim previše poteškoća u nastojanjima da se izrazim. Sakrili su mi patent i ne uspijevam se otvoriti. Ma koliko i kako iz sebe cijedila ideje, suha sam kao ostarjeli agrumi. Izmučena iritacijama lažnih literarnih i teorijskih trudnoća pokušala sam, svim tradicionalnim i alternativnim metodama održavanja pristojnog ponašanja, ne učiniti sljedeće: popušiti prema vlastitim plućima neobazrivu količinu podjednako neinspirativnih cigareta, pojesti sav jestivi sadržaj frižidera redovito poslije ponoći, probuditi se u tri. Popodne. Zaspiti u devet. Ujutro. Ostavljati točan redoslijed brojeva svog telefona na tuđem. Nepoznate osobe nepotrebna su distrakcija. Dosljedno sam neuspješna u svemu pa i onom nenavedenom. Razloga mojoj neuspješnosti ima više negoli listopadnog lišća, narodnjačkih klubova i nezaposlenih. Ima ih, L., tako jako mnogo i svi su do jednoga savršeno svejedni. Takoreći, jedan od drugog nerazlučivi, nesagledivi, neraspletni i nevažni. Izuzev realnih ljudskih tragedija poput smrti voljene osobe, teške i nesavladive bolesti ili diplome društvenohumanističkog smjera, sve ostale „probleme“ smatram pokušajem racionalizacije ili samo narativizacije kemijskih procesa. Ti kemijski procesi, oni nisu nužno povezani s naknadno im pretpostavljenim uzrocima. Potraga za uzrocima tek je prvo u nizu teorijskih tumačenja jedne nepromjenjive navike živaca. Jednostavnije rečeno, mislim da u većini slučajeva jednostavno nešto nije u redu s nama, iznutra, kemijski. Pa uzroke tražimo u okolnim faktorima. Zdrav mozak, ako mu uvjeti ne odgovaraju, ili nađe način da se nosi s njima ili pronade druge uvjete. Zašto smo toliko histerični oko toga? Zašto to proživljavamo toliko jebeno agresivno? Zašto nam zbog poslova i ljubavi ispada kosa, izbijaju čirevi na licu i želucima i ljuske po prstima? Ne znamo što vam je, imate autoimunu bolest! S tom dijagnozom neke moje kolegice dolaze iz ordinacija. Jesmo li zaista toliko slabi? Mi privilegirana, ‘američka djeca’. Nisam depresivna.

Povremeno samo poželim da nisam toliko represivna, također. I ja se vječno rastežem između krajnosti, pa nije ni čudo da pucam po rubovima. Za početak, čini mi se da nisam nikad baš bila ni sasvim dobro zakrpana. Osim što smo američka djeca, nerijetko smo i kineske proizvodnje.

Sada kada radim, to što već radim – ništa, pitam se, odgovarajuće ironično: Jesmo li se za ovo borile? Jer, koliko na tržištu rada naše znanje zaista vrijedi i trebalo je biti besplatno...

Ja sam loš moderan čovjek, Libi. Ja se svaki put nadam kako će nešto potrajati, umjesto da svemu priželjkujem što skoriji kraj. Jesi li primijetila kako danas, kada ti netko želi pokazati kakvu pjesmu, već se u prvim taktovima prisjeti druge, ne može izdržati prvu poslušati do kraja? Puštaju li ti tamo pjesme, L.? Kako izgleda život u privremenoj autonomnoj zoni? Jedeš li iz smeća i uzgajate li svoje povrće? Briju li žene noge i pazuhe? Koliko knjiga čitaš sada kada ne moraš čitati nijednu? Nedostaju li ti filmovi i centralno grijanje koliko i ti meni? Znaš li da sam imala flash nekog tipa? Još tada sam pomislila, dok sam pisala diplomu sam pomislila, ako je moja teza izrasla iz takvog punokrvnog ludila, koliko daleko ćeš ti tek otići? Kojim jezikom govori tvoje novo pleme?

Luna

* * *

Do zgrade našeg fakulteta dolazi se dugim stepenicama, ona je uzdignuta do oblaka, kao blagonakloni nadzor nad adolescencijom što se oko nje gomila poput prašine na polici s knjigama. Na samom njenom vrhu, nečija je hrabrost, križana s ljupkom razinom ludila, uspjela napisati riječi *Volim te*. Autor ovog pothvata, zajedno s mogućim motivima, kao i pratećom pričom, ostaju mi nepoznati. Uvijek sam pretpostavljala kako je riječ o autoru, a ne o autorici. Pretpostavljala sam također kako je autor, sasvim sigurno, nešto strašno opasno zgriješio i čitala sam to *Volim te* posljedično kao čin iskupljenja. Jer što se točno u autorstvu izuzima od čina ispovijedanja i što je drugo ispovijedanje ako ne improvizirano iskupljenje? Autori se iskupljuju. Žuti kao stranice u knjigama. Na stranici tristotoj, osmoj, sedamnaestoj, prvoj i svima ostalima, različita mi se lica obraćaju istim glasom. Međusobno se parafrazirajući, autori se jedan u drugoga presvlače. Knjige su pozornica kazališne predstave koja se uvijek prikazuje premijerno. Ja se nalazim na pozornici predstave, govori mi glas svih lica bez vlastitog. Ja sam oblikovana, uvjetovana, konfekcijski proizvedena u tvornici kulture. Na stranici petstotoj, četvrtoj, sedmoj i svima ostalima, jednako sam o njoj ovisna. Zauvijek zadužena društvu samim svojim postojanjem. Simbolički jasno. Ekonomiju poznajem tek nešto bolje od botanike. Trebala bih to promijeniti, pomišljam često, kritika ne može biti učinkovita bez poznavanja svog neprijatelja, rukovanja s Drugim. Ali, ove su žute stranice toliko mekše, gotovo mirišljave, kurtizanske, u odnosu na kruti materijal kojeg godinama obrađuju pravi „znanstvenici“. Njihove definicije iskaču kao grubi grumeni iz nekih stegnutih kuta. Nema ničeg grubog u filozofiji. Filozofi su samo nevješti pjesnici bez povjerenja. Propali pjesnici koji pokušavaju razumjeti, umjesto da samo osjećaju, onako kako

su programirani osjećati, uvijek samo previše ili premalo. Savršenost svega i apsolutnost ničega. Ne vodi li konzumacija prvog, ravno u kljove ovog drugog, pitam se? U ovoj ustanovi, kao da nam je populističko-paranoidni dvojac Wachowski režirao razum. Post-pubertetski snovi o subverzivnosti riču među rešetkama akademske institucije reciklirajući revoluciju. Zvuče kao jutarnji katranski iskašljaj i alergija na prašinu s police. Ja kašljem najglasnije. Ja pušim puno cigareta. Podižem sve knjige s police i trljam se o njih kao krpa.

* * *

Ona je zategnuta u ultra uske *Levi's* hlače i crni pulp-fictionbijela-košulja sako, centripetalno privlačeći pozornost svojom predatorskom pojavom. Katedra se nalazi na kojem god mjestu u učionici se ona nalazi. Ona je rendgensko zračenje na čijim su slikama sve naše kičme slomljene. Simbol kokainske samodopadnosti i stila.

Volim joj govoriti: „Ne“.

Nedvojbeno, Doktoricu znanosti krasi melodična elokvencija i zanos One koja je u pravu. Hijerarhijska pozicija progovara iz njezina hoda, uspravnog držanja kojim uspostavlja performans dominacije. Takva, nedodirljiva i nedostižna, govori nam o fleksibilnosti identitetskih pozicija, permanentnoj promjenjivosti uloga, „Sve je protočno“, objašnjava, „Tečno kao narativ“. Razlomljeni smo u otoke vlastitih osobnosti među kojima plovimo, identitet je samo mit o završetku procesa identifikacije, kraju našeg puta, diktira nam, zapisujem, ponavljam kao pokvareni gramofon i zapinjem. Posvađale smo se, ovoga puta kao i svakog, ovoga puta kao i svakog posjećujem je u uredu u koji me poziva i ja dolazim. Ona nikad ne dolazi. Ja se, inače, nikada ne svađam. Ali nju čekam s bilješkama njezinih nespretnih teza koje joj zamjeram i primjerima koje mi ne priznaje i promišljanjima u koja se upuštam sama sa sobom. Pred njenim uredom, ovoga utorka, čekam uzaludno koliko i prošli, koliko i onaj prije njega. Prošli mjesec bacila je pred mene esej koji sam napisala sazivajući urgentne, tako ih je nazvala, *urgentne konzultacije*. Pisala sam taj rad, u neko gluho doba noći, uz zvukove zapomažućih zavijanja prometa i probisvijeta, kao simfonijskim *soundtrackom* učmalourbanih ulica. Nisam mogla živjeti nigdje drugdje. I da sam živjela igdje drugdje, isti život bih živjela. Da sam živjela na bilo kojem drugom prostoru, isto mjesto bih za sebe pronašla. Ovu sivu stisnutu sobu koja više nalikuje hodniku, zatvorenom sa svih strana.

- Potencijal u nama postoji upisan i tražit će oko sebe prilike svoje realizacije. Ovo nazivam materijalističkim nacrtom nesvjesnog.

Ona ga smatra nepodnošljivim. Previše sam je plošno prikazala. Doktorica je mnogo promiskuitetnija u prakticiranju čitave palete ponašanja. Podjednako je spremna na pitomost koliko i pretpostavljeno joj predatorstvo. No, nije li to ono što njeno predatorstvo čini uspješnim: neizvjesnost i ničim-izazvanost smjene njezinih raspoloženja koja nam potkožno proizvode paranoičnost? Nepoznavanje pravila igre psihološki je paralizirajuće. Ona se pojavljuje, ovoga puta prazna i nečitka kao doktorski nalaz. Dijagnozu nesumnjivo već ima. O vama i svemu što planirate postati. Ona zna, u tome sigurno nećete uspjati. Čak i kada se nasmije ovako kako se nasmijala sada, to može biti samo simpatizirajuće-sažalijevajuće.

- Vi ste?

- Luna.

- Prezime?

Uvijek želim odgovoriti prezimenom prvo, postavljajući tako na vidljivo mjesto vlastitu svijest o svojoj poziciji i cjelokupnoj naravi ovog narativa. Jer sve je narativ, toliko se ona i ja slažemo. Narativi su i pogledi koje izmjenjujemo i držanja koja zauzimamo i tišina u kojoj tapkamo kao u praznom prostoru našeg površnog poznanstva. No to što je naša stvarnost tek narativ ne znači da je naš narativ nestvaran.

- Inzistirali ste na konzultacijama - rekla sam.

- Na ničemu ja ne inzistiram - odgovorila je.

Svih udova prekrivenih, sjedi nasuprot mene vrlo uvjerljivo nesvjesna razloga mog dolaska. Ususret mome objašnjenju, koje ne može biti drugo do li opravdanje, nudi cigaretu, čaj i svoju recentnu knjigu *O obrascima dadaističke (anti)paradigme u konzumerističkoj psihopatologiji*. Ovaj sam naslov, nadam se, izmislila. U stvarnosti je to moglo biti još mnogo besmislenije.

- Moj rad držite problematičnim - rekla sam.

- A gdje ga ja to držim?

Pretpostavljam:

- Možda na polici.

Doktorica je zadovoljna. Doktorica je zadovoljna kad god netko izbjegne zamku njenog poluuspjelog humora. Samouvjerenost može biti mnogo toga, ali osim sama po sebi, malo kada je smiješna. Otvara ormar i baca pred mene snop od približno stotinjak tanašnih tekstova, tupih rubova, nevažnijih od moje nazočnosti. A ja sam trenutno, a izgledno je i uopće, prilično nevažan čovjek. Tražila sam svoj rad, među svima njima, a među svima njima, uistinu su bili gotovo svačiji. Ne i moj. Listam po njima kao da tražim vlastite osmrtnice. Što su napisali o meni? Od čega sam umrla? „Vidite kolegice“, kaže mi doktorica, „Toliko sam držala do vašeg rada da sam ga uspjela izgubiti.“ Nosila je hladnoću prirodnije od prosinca. I prosinac pretpostavlja utjehu proljeća. Ovdje je, pak, sve već odavno promrzlo i ništa se ne nada još jednom propupati.

* * *

Zvali smo ih samo *cure*. Autentična alternativa pobjegla na otok od ostatka civilizacije, podižući vlastitu. Kada su *cure* dolazile, Mijin stan u centru, moje privremeno prebivalište, zagrijao bi se, ravnomjerno i ugodno kao utjeha. Pojavljivale su se s čoporima pasa. Psi su među našim crnim mačkama spavali spokojno, reagirajući samo kada bi mačke iz čiste mačke objesti umočile svoju šapu u njihovu zdjelicu s hranom, kao djevojčice dok prstima isprobavaju temperaturu očito vrele vode. Zamišljam, kao djevojčice dalekog plemena, nad velikim vrelim loncem, omotane isprano istrošenim krpama i čistom, naivnom romantikom mog potpuno iracionalnog pogleda. Nekih previše godina u prošlosti, kada je opna između realnosti i mašte bila tanja od tih istih ispranih, istrošenih krpi, i sama sam ih nosila. Improvizirano su mi šareni šalovi nadomještali dugu kosu i veće od mene igračke glumile su konje. Ljudi se nisu kvalificirali kao zanimljivi. Zanimljivi su bili samo strpljenjem stečeni prostori privatnosti i potencijalne prenamijene tamo pronađenih predmeta: prekrivača, jastuka, zastora, kutija, cipela, jedna je dovoljna, ormara, tih krasnih kraljevina stvaranja sasvim opravdanog nereda. Zanimljiva je bila nesposobnost doslovnosti i neprekidna prenamjena proizvoda, otkrivanje njihovih skrivenih potencijala.

Postojalo je nešto *posvećeno* u posjetima cura. Ove su godine stigle prikladno s proljećem, podsjećajući na citate djetinjstva, na višak hrabrosti koji je nas ostale napustio. Nosile su

šarene, Indijancima nalik, skoro-suknje, možda-majice, hoće-bit-haljine, multipraktik-marama. Netretirane kose i nepromočive cipele. U manje ambicioznom ChristopherMcCandless[1] okviru, živjele su na otoku, u kući koju su same podigle, na hrani koju su same proizvele, bez deterdženta, dezodoransa i Interneta. Cure su dolazile rijetko, u ozračju neobično nenametljive radosti. Radost je uvijek nametljiva. Njihova je, suptilna i smirena, skladala oko sebe sveprožimajuće strune harmonije, tako strane histeriji svakodnevnog života. Kako je lako o njima lagati! Kako je lako zamisliti ih prozračne i pitome u mističnom miru alternativne civilizacije, opuštajuće i održavajuće kao umnogostručeni bezbradi Isus. U ovom stanu one su bile kao oltar od krvi i mesa, improvizirani izvor neobičnog duhovnog iskustva. Prikaza potencijala kojeg promatram s prevelike udaljenosti, udaljenosti svoje siromašne sadašnjosti od tog gumenog, ganutljivog djetinjstva. Između njih i svega što im je, ma kojom i kakvom normom, bilo nametnuto, sada postoji samo nepredvidivo more i višak hrabrosti.

* * *

Privremeno sam se vratila u grad iz kojeg sam pobjegla, onaj koji me proizveo i spremio u otpad. Onaj koji me čuvao za rezervne dijelove. Vratila sam se svojoj sestri na uvid u mračnu stranu mjeseca. Ja sam crvenim flomasterom podcrtan problem, mamina prekrížena namirnica i tatina propala investicija, ostvareno obećanje tuđe prognoze svoje propale budućnosti. Tamo nisam ostala dugo pa sam pobjegla na otok koji me se sjeća sitnije. Tamo sam se sjetila tebe, ne znam kako sam se sjetila tebe, jer već sada je i sjećanje na tebe postalo daleko i nevidljivo koliko i kopno s prozora. More misli plavo je kao masnice. Sol je nagrizla pamćenje, ali zamišljam te kao kopno. Golo kopno sad već izgleda kao jastučnica. Trebala si mi biti budilica koja uspavljuje, ona koja odbrojava: „Ima još pet minuta do odrastanja, odspavaj još. I sanjaj me sivu i smirenu kao zagaženi snijeg. Svakakve sam potplate cipela već poljubila i znam kako korak zvuči. Brz je i gnječi nam glave... Spavaj još.“ Rekla bih ti sve to, ako obećaš kako mi nećeš odgovoriti ništa. Jer svaki će zvuk biti trzaj žice, onog nevidljivog mosta i kopno će mi biti za jedan potez rukom bliže. Sve bliže i bliže i vidjet ću ga cijelog. Vidjet ću romantične mediteranske kuće i poderana dječja koljena, ispod obješenog starinskog veša, na konopcima. Ako povučesh konop, sad još malo bliže, pretpostavit ću da su to i naše gaće koje prepoznajemo. Nemoj reći ništa. Ostani daleko. Dovoljno daleko mogu te zamisliti dobrom. Ja sam, kao Beckett, ovdje, na svom otoku. Oko mene su samo mora modrih misli. Nemoj mi ih uzeti. Osušit ću se. I ostarjeti.

* * *

Ovaj stan u centru okružen je usputnošću: brzom hranom i bankomatima, kockarima i taksistima. Ovaj stan s premalo svjetla i previše ljudi, pristajalište je poznanika, problema u prolazu za kavu iz vrećice. Sve je centralno uvijek tečno. Sve centralno je uvijek u toku. Oskar odlazi meni! Za toliko odglumljenog sna. Ironijom začinja manevar, s obzirom da upravo uplovljavam u drugu godinu sasvim ustrajne nesanice. Samo povremeno napuštam svoju peterokvadratnu jazbinu, knjige na policama izmiješane s odjećom improviziranog ormara, nagomilane šalice neispijenog čaja, mačji pijesak i uokvirene uspomene. Moja je nedruželjubivost posljedica sebičnosti, manjka koncentracije i interesa. Niti uživam niti ulažem u usputnosti... Što ne bi bio osobit problem, kada ni usputnosti ne bi bile izvor svake kasnije konkretnosti. Promatrati iz prikrajka, pažljivo proučavati, strpljivo srastati i onda proglasiti povezanost, to je utopija u kojoj ustrajem, blago autistično i s mnogo očekivanog neuspjeha. Ovaj očajni *modus operandi* odgovoran je za moj pristup svim popularnim proizvodima među kojima se nedvojbeno nalazi i čovjek. No, kao i svaki popularni proizvod, čovjek se napravio neizbježnim. Privremeni prolaznici permanentna su pojava.

Nevoljko napuštam sjetnost svoje skromne sobe. Tamo, s druge strane, blijeda, božanstveno lijepa lica listaju internetske stranice. Izlazeći iz sobe, stupila sam na igralište. Oko mene, nevidljive zrakom lete preporuke.

Velika nadgledajuća *Volim te*. Nikada nisam voljela kada su na mene bacali filmove, osobito ne glazbu; mrzila sam svu tu muziku koju se *mora čuti*. Bježala sam od tog poremećaja hiperaktivnosti i deficita pažnje koji prosere petstopedesetipet prijedloga od kojih je jedan manje povezan s onim drugim. Nešto inače dragocjeno, tako bačeno pred mene, raspalo bi se u sliku zgužvane robe na rasprodaji. Konci svake kompozicije rašili bi se kao na loše zakrpanoj pamučnoj igrački. Ja sam lopta u rukama informacija koje se dobacuju sa mnom naglo i nespretno poput predškolske djece. Ja sam kameleon daltonist. Ja sam medvjed koji pati od nesanice. Kao u onom prošlostoljetnom Chuck Jonesovom crtanom filmu *o medvjedu koji nije*[2]. Kojeg, nekom nesrećom, zatekne grad i posao i brijači aparat i kava i cigareta i šef i uvijek napredujući industrijski kompleks i ponavljaju mu svi: „Ti nisi medvjed. Ti si samo budalasti čovjek“. Toliko tužan crtani film. Tko bi htio rastužiti dijete toliko?

* * *

- Sranja se događaju, Lu - šaptala mi je preko telefona kao da postoji mogućnost prisluškivanja, kao da tim tonom vrbuje važnost, govori joj, *Molim vas, gospođo Važnosti, dođite ovdje i bavite se nama, samo malo*. Režem glave mrtvim ribama i elegantno im nožem povlačim utrobu što mi klizi prljavim prstima. Nikada nisam čistila ribu do sada, za mene nije postojalo ništa odvratnije od kopanja po nečijoj utrobi. Taj dan sam to željela, pobijediti čišćenje ribe. Stišćem slušalicu ramenom, bezbroj potonulih, praznih očiju pune nježno ružičasti najlon. Ako se zagledam u njih ustrajno i meditativno, kao da iz usta im izlazi: „Sranja se događaju, Lu.“. Ništa se ne događa. Ništa osim gomilanja teorijskih knjiga koje koloniziraju teritorij mog života. One rade to zavodljivo, granično znanstvenofantastično, kao pustinjaci koji hodočasteći mojom podsviješću otkrivaju važnim do tad potpuno sporedne prostore: reklame sredstava za čišćenje bez muškaraca, inflaciju serija o stilistički neobrijanim tridesetogodišnjacima, bahato-mizantropičnim genijalcima, samouke proizvođače torbica i naušnica, pobjedu performansa. Na jedan dan mogu biti što god želim, gdje

god želim, govori mi mrtva riba kroz celofansku halucinaciju. Glas s druge strane slušalice provjerava moju prisutnost. Dok priča konspirativne teorije ponestaje mi koncentracije. „U Zagrebu se već događa, pokrenut će se uskoro, i u Splitu se priča o tome...“, samo ovdje, samo kod nas još ništa. A ona želi znati poznajem li koga, bilo koga, ona bi me povezala s jednim tipom tu, koji me može povezati s drugim tipom tamo, to mora biti na nacionalnoj razini, razlaže, obrazlaže, jer samo na nacionalnoj razini može postati pokret. „Doživjet ćemo to“, kaže mi Ona, moja preostala splitska prijateljica koju sam tek po odlasku pronašla, u nekom harmoničnom *hippie*-snu na vrhu starog židovskog groblja, s pogledom na more i mislima u mraku i utjehama o utopiji za koju stvarnost nije sposobna. Nas dvije se obično ne vidimo mjesecima, ali jednom kada se nađemo uvijek otkrivamo kako smo se i odvojene razvijale u istim pravcima. Samo sam ja, bez ijednog dana radnog staža u knjižici promjena kakve želim poticati. Ona je aktivistkinja. U najboljem slučaju, ja mogu postati samo autorica. Automatski odlamajući riblje glave, okrećem se prema ekranu televizije. Tamo svira Julie London i Natalie Portman zavedena je maskiranim revolucionarom[3].

- Naučila sam čistiti ribu - kažem joj i pristajem.

* * *

Na licima u prolazu vidljiva je promjena klime. Lica u prolazu više nisu djelovala kao da samo *prolaze*. Među nama se već formirala mreža, stvarajući hipnotizirajući zvuk poput onog kojeg pauk proizvodi pred parenje. U protivnom bi ga ženka pojela. Kao revolucija. Na hodniku i među klupama, u parku ili kantini, pojedinci se samo povremeno pogledavaju kao članovi projekta *Nered* u Palahniukovom *Klubu boraca*. Danas navečer, poslije predavanja, okupljamo se na stepeništu fakulteta.

Sjedim u srednjem redu najmanje učionice i pokušavam ostati posvećena predavanju, još jednoj lekciji iz akademskog pružanja otpora dominantnim ideologijama. Znaju li oni što planiramo, jesu li svjesni što se upravo događa? Jesam li ja svjesna i je li svjesna cura pored mene, ispred mene, onaj dečko u zadnjoj klupi koji inače rijetko prisustvuje predavanjima? Zašto je tu? Dok neprisutna zapisujem natuknice koje postaju nebitnosti, povremeno olovkom prelazeći stranice i nastavljajući šaranje po klupi, primjećujem sitno sivu pojavu pored sebe kako me promatra. Promrmljala sam nepotrebnu ispriku kao da joj svojim ponašanjem izravno nanosim štetu. Zamahnula je visokim konjskim repom kao šibom i kažiprstom centrirala naočale nepopularnih okvira. Glave nataknete na dlan, podržane laktom, oslonjenog na klupu, nastavila sam gledati u nju, neugodno i nesuzdržano kako nikad ne običavam nikoga gledati. Možda sam joj poželjela reći nešto, bilo što bezobrazno, ali mislim da nikada nisam nekome ni rekla nešto uistinu bezobrazno. Nelagodnost nanesena drugome uvijek mi se vraćala kao bumerang. Drugi nije morao ni reagirati, niti registrirati moju uvredu, dok sam ja, u istom trenu izgovarajući, već žalila sve izgovoreno. Moje je sarkastične dosjetke grižnja savjesti prorjeđivala sporo, ali sigurno, onako kako starost jede kosu, ostavljajući samo glatku, голу lubanju. Bile su to ionako, prilično tanašne, slabašne vlasi. Sivkaste poput njezinih, prorijeđenih na rubovima čela, prorijeđenih od zatezanja u taj fašistoidno strogi, zaglađeni rep. *Zbog ovakvih kao što je ona*, pomislila sam, *nikada se ništa neće dogoditi*. Izgleda mi nešto mlađe, sigurno mudrije, pogađam i pedantnije od mene. Izgleda mi smireno.

Njezini pravilno podrezani nokti ne znaju da zubi postoje

* * *

Hladnoća još nagriza stepenište na kojem sjedimo. Bez krikova olujne kiše, bez iznenadnog paljenja sunca, proljeće je plašljivo. Sivo, sjetno i skulirano. Kao ona, dok neprimjetnija od zraka stoji zaštićena pod granama stabla, nekoliko mračnih metara udaljena od nas. Nas je

svega dvadesetak, stisnutih na stepenicama pred glavnim odgovornim. Glavni odgovorni, on profilom pripada preteći *lumberseksualaca*, kariranokošuljaša, s prišivkama i primjesama proto-punk politiziranja. On stoji, ramena spuštenih, ruku uvaljenih u džepove, osvrćući se oko sebe nešto nonšalantnije od diler. Mi svi znamo zašto smo tu, znamo što se događa. Znamo da je u Zagrebu fakultet okupiran, priča se da studenti u Splitu planiraju učiniti isto. Mi izlazimo prvo samo s porukom podrške, organiziramo plenum, postavljamo mogućnost blokade. Već sutra, dolazi čovjek iz Zagreba koji će nas podučiti procesu. Oni su, između ostalog, to planirali mjesecima, mi možemo samo preuzeti model. Ne organiziramo samo protest protestiranja radi, u pitanju nije tek cijena našeg obrazovanja. U suštini stvari je borba protiv sustava. Sirovog, tržišno-orijentiranog, klasno-polarizirajućeg, vrijednosno-degradirajućeg sustava.

* * *

Da ti nešto posve iskreno priznam, najdraža Liberta, iz postojeće perspektive koju mi je život pripisao kao naočale kratkovidnom čovjeku, ja stvarno sumnjam u svoju tadašnju sposobnost, da razumijem što sustav uistinu jest. Ja to ne razumijem ni danas. Ponuđeno mi je dovoljno distrakcija i sve sam ih prihvatila. Progutala sam kao bombon razne simboličke slastice, sve karamelizirane kritike, polizala sve tople umake s tanjura teorije, proždrla mnogo masnog mesa misli. U kuhinji kapitalizma, pak, nisam bila. Da želim kritizirati ili komplimentirati jelo, glavnog kuhara, izgledno je, ne bi bilo. Ja sam hranjena gotovim, konzerviranim proizvodima i kao takva bila sam kuhar, konobar i konzument, sve u jednom. Kako je to, draga moja L., jedna dosadna spoznaja za moju iznimnu intelektualnost! Ali, kada o tome malo razmislim, te namirnice su bile prilično jeftine i ja sam jela, o koliko mnogo – šećera.

* * *

Do sada se nisam naučila nositi ni s brojnošću ljudi kao ni s pripadajućoj joj bukom. Ali jutros se ta brojnost rasporedila ravnomjerno kao neki utjelovljeni zakon prirode kojeg pomalo poistovjećujemo s božanskom intervencijom. Poznavajući svih podjednako površno, plovila sam od jednog do drugog otoka ljudi, reljefa od jakni i raslinja kose. Zaustavila sam se kod delegata iz Zagreba koji je smiješno stonirani *hippie* stereotip. Spor, lelujav i

zamoran.

- Dogovor u maloj zgradi - šapće anonimno lice prijateljski mi dotičući rame.

Mi smo bili među brojnijima. Naš razred. Uvijek smo ga zvali razredom, zbog odvojenosti od svih ostalih i atmosfere posebne privrženosti koja se u toj odvojenosti okamenila. Izolirana unutar već izoliranog kolektiva, osjećala sam simboličku pripadnost, podrazumijevano poštovanje, sigurnost u svojoj osamljenosti koja me ni na što nije obvezala. Supostojanje je bilo lako i lagodno kao šetnja uz more. Ovakav odnos lišio me poznavanja pikanterija o nečijem prekidu, obrazloženja nečije obiteljske sramote, štovije, dakle, zapravo, nisam im znala ni imena kućnih ljubimaca ni od čega su ih spasili. Zato sam saznala sve o njihovim profesionalnim interesima i ideološkim opredjeljenjima, umjetničkim inspiracijama i kreativnim nastojanjima. Dobila sam na poklon sve njihovo najbolje. Svu strast iscijedenu iz života kao svježi sok od naranče. Osim toga, ta su nas diplomatska druženja disciplinirala, naučila su nas prepoznati i raspodijeliti snage i slabosti, obrazovala nas na planu preuzimanja odgovornosti i svirali smo zajedno kao dobro usklađen orkestar. Plan rada uskoro je dogovoren u najmanjoj sobi najmanjeg dijela zgrade. Nije nas osobito mnogo bilo ovdje, dugo ovdje nećemo ni ostati. Uznemirujući zvuci stižu s druge strane našeg stožera. Slušam buku i zamišljam, hodnikom bi moglo kao u kokošinjcu, poletjeti i perje. Izlazeći iz učionice, pred vratima me zatiče ista ona siva sjena koja me posljednjih dana prati nekom sugerirajućom slučajnošću. Ali slučajnosti, da bi bile sugerirajuće, moramo prvo prepoznati, a ništa u njezinom držanju ne pokazuje da me primjećuje, kamo li prepoznaje. Njoj sam ostala nevidljiva. Luđačko ponašanje kakvo sam pred njom pokazala dan ranije nije bilo dovoljno upečatljivo da bi se zadržalo u njenom sjećanju tih dugih dvanaest sati. Gledam ju jednako drsko, još direktnije nego što sam to učinila prvi put. Tek nakon nekoliko minuta zaista se uključujem u audio snimku, po prvi put čujem što govori i misli. Ona se s našim planom ne slaže. Ovakav je pothvat, bez konkretnog nacrt, jasno postavljenih zahtjeva i prethodno proračunatih mogućnosti, uzaludan. Kao takav, za posljedicu može imati samo frustraciju naknadno nagomilanih, prethodno odgođenih obaveza. Jer mi želimo zaustaviti sve - predavanja, seminare, konzultacije, ispite - i učiniti ovo prostorom političke borbe.

- Kakve političke borbe?! - urlala je.

Kako toliko bijesa uopće prođe kroz tako tanašno grlo? Toliko traumatično treštavo, gotovo teroristički. Ona je samo primjer koji se pojavio prvi, kao naznaka problema, kao prva rupa razuma kroz koju će najslabiji pasti ravno u ravnodušje. - Sjedni s nama, ovako se nećemo dogovarati - izišlo je iz nevidljivog grla, smirujuće kao sedativ. Osim lakoće kojom je lebdio

oko nas, glas je još i poznat. Osam sati mučnih magistralnih zavoja, iz Dalmacije ju je dovelo ovdje. Jer ona mora biti tu, tamo i bilo gdje, gdje se bilo što događa. Ona će uzeti ovo znanje koje se sada nama prenosi i odvesti ga u svoj Split. Zove se Breza. Moja telefonska dojava iz sad već dalekog mi doma. Zagrlila sam je onako kako zamišljam da se arhetipski muškarciratnici grle, preživjeli i pronađeni nakon borbe. Znojni, poderani i krvavi, s gomilom gustog dima i u pozadini plamteće vatre. Kako mi je žao što ona i ja sada nemamo svoj vlastiti popreferencijalni plakat kojim možemo svoje prijateljstvo omotati, hermetično kao u neprobojni celofan, znamenito kao zastavom.

* * *

Bila je to Breza koja mi je javila o tvom dolasku Curama. Nije nikakvo čudo što logikama mikrokozmosa pronalazimo samo najromantičnija objašnjenja. Onako kako je Jung to radio, zamišljam, sada da me čuješ dodala bi. Slučajnosti su sjajne i zasljepljujuće kao bljesak. One su sudar koji oko sebe podiže prašinu nevjerojatnosti. Svaka silnica, otkud god da dolazi, gravitira ka svom stožeru. Tko zna koliko će nas još pojedinačnosti povezivati prije no što se pronađemo opet. Za sada je Breza ta koja mi piše: „Liberta nas pretvara u reprezentativni uzorak alternativnog ekonomskog sustava. Ali, slušaj! Odbija droge, cugu i cigare, dakle, strejtara maksimalna, mislim da je to neka mantra. Kul je to sve, stara, al’ rekla sam, da vidim malo s tobom. Šta ti kažeš o tim njenim ‘istraživanjima’?“ Ovo je, nesumnjivo, još jedna od nebrojenih tvojih transformacija. Uvijek si me impresionirala svojim preinakama i pamtim, još sam za blokade to bila primijetila, kako ti se visoko stegnuti rep postepeno opušta kao pijana princeza.. Je li to bio tvoj zakašnjeli pubertet? Ni moj se nije pojavio u zakazanom terminu pa se zato još uvijek pretvaram kako samo odrađuje prespavano. Možda i ostane ovdje, kod mene i sa mnom zauvijek. Još uvijek me običava probuditi usred noći, taj pubertet, s popisom redovito neprovedivih planova... Onako kako si me ti tada budila, a ja sam, kao u kakvom sitcomu, ustajala iznenada, zakucavši glavu o klupu pod kojom sam spavala. Buđenja nikada nisam voljela dovoljno da bih im se, ma i pod kakvim okolnostima radovala. „Nisam se ni kao beba budila“, pamtim, pričala sam ti onda. Ni jedna od mojih primordijalnih potreba nije dosezala fantastičnost sna, ni do ramena. Roditelji su u tome pronašli razlog za pozivanje doktora. On je bezbrižno blagoslovio moju ljubav prema snovima i poručio im samo: “Pustite je”. Moja je najveća želja, od tog sjećanju mi nepoznatog dana, samo ga još jednom prespavati. Danas, kada si konačno to mogu dopustiti, ne mogu zamisliti ništa depresivnije. Sada se budim teže nego inače, uglavnom zato što toliko malo i

loše sanjam. I ma koliko mi ta aktivnost buđenja bila nemila, omilila mi se s tobom. Znala sam da donosi neku novu strunu koja će me sačuvati od dosade, izvući iz mene same, probuditi. Pretpostavljam kako ćeš naći dovoljno zanimljivosti u ovim pismima iz prošlosti, jednom kad do tebe dođu. Breza me također obavijestila o tome kako si se poštjednala primanja svake pošte, pa su sad moji strahovi značajno smireni. Ja ću ti pisati svejedno, svako toliko, jer previše mi toga pada na pamet u ovom praznom prostoru da bih to samo za sebe sačuvala. Od stvarnih događanja želim ti samo saopćiti ovo: danas sam se, osim za posao konobarice, privatne asistentice, tajnice, distributerke kozmetičkih (i prehrambenih) proizvoda, prijavila i na posao dadilje. Kakav sudar svjetova bi to mogao biti? Donesi mi koju misao o tome, jednom kad te krene. U međuvremenu, bila nam blagoslovljena psihoanaliza, neomarksizam, bioenergija i Hrvatska.

P.S. Molim te obrati pozornost na gore priloženu i proširenu gradaciju pridjeva uzaludan. Potrudila sam se.

* * *

Bradata punk-prišivka stoji na čelu katedre, rame uz rame prišivena mu stoji i njegova akademska inačica. Andrea je to. Andrea, s kojim na satu često polemiziram u ravnini najnezabavnijeg programa političkog sadržaja, ali s toliko mnogo perspektivnosti. Ta riječ, *perspektivnost*, krivi nam kičmu kao teret predebelih knjiga na leđima najmanjeg osnovnoškolca. Njegova djevojka Saša sjedi do mene i pitam se, osjeća li ponos dok ga gleda za tom katedrom, kao nekakvog „managera za marginalne“, sjećam se, jednom su nas tako nazvali, negdje daleko od naših ušiju. Čitam popis sastojaka s omota mliječne čokolade koji upozorava na tragove kikirikija. Slijepljena sam u rulji radoznalih koja puni prostoriju od prve do zadnje klupe, zida, sve do hodnika, nagurani su i na vratima. *Ja sam tragovi kikirikija*. Punk-prišivka, izbjegavajući svaku populističku uzbuđenost kao kamione na cesti, vozi svoje parole super-junački, kao Bruce Wayne na domjenku, kao *Batman* za siromašne. Minimalističan u svom izlaganju i suzdržanog afekta, govor prepušta Andrei koji zaposjeda pozornicu kao da mu je prirodna. Njegovo je držanje uspravno i njegov je ton istovremeno topao i odlučan, kao da je godinama treniran samo za ovaj trenutak, kao da je cijelu vječnost proveo vježbajući samo za ovaj dan, kada će se ustati i pozvati nas na revoluciju. I ostaje mi samo nejasno...ako smo dogovarali ovo tek jedan dan i razgovarali o tome prije nismo – kada

si, kako si, otkud si, izvukao sve te istine za koje se sada lovimo kao za konop spušten u bunar naših najvećih briga? Ali, moja pitanja promijenila su svoju prirodu kao plastično operirana starleta. U sekundi su postala bogata, nabujala, ona više nisu glasila, *Zašto smo uopće tu*, već zašto tu nisu i svi ostali? Borba za besplatno obrazovanje bila je borba za izjednačavanje prilika i mogućnosti, povratak čovjeku pripadajućih vrijednosti. Protestiranje protiv same prirode sustava. Besplatno obrazovanje postalo je fokus, simptomatičnost problema jedne skupine pokazalo se osnovom postavljanja dijagnoze društva. Blokada je jednoglasno izglasana.

Odgovornosti se dijele. Dok među prstima prevrćem omot čokolade, čujem svoje ime predloženo za zapisničarku. Ja sam prva ruka medijske sekcije. – Pristajete li, kolegice, biti zapisničarkom? – Pristajem. Negdje u pozadini, blijedi dlan praćen dovikivanjem izdvaja se nad mnoštvom kao zastava predaje. Prilazi, sablasno me dotiče s leđa dok joj se okrećem, još uvijek hipnotizirana.

– Mislim da mogu biti od velikog doprinosa medijskoj sekciji – rekao je sivi miš, rekla je moja sjena, rekla je Liber ta i pružila mi ruku. Kao iskrivljenu žicu vješalice, omotala je svoje prste oko mojih i nisam je stigla pitati koji je bio trenutak u ovom ganutljivom govoru koji ju je potaknuo da nam se pridruži. Samo sam, kao i dan prije, kao i čitav dan danas, gledala u nju s organskim gađenjem i bez velike pristojnosti povelala je sa sobom na najviši kat zgrade. Pušimo na krovu fakulteta, ne izmjenjujući riječi. S pogledom na sobe mladih teologa, mašući licima koja se ne pojavljuju, pokazala bih im srednji prst, postepeno i s puno dječjeg bezobrazluka, kao Kate Hudson iz autobusa, kao Kate Hudson koloni srednjoškolki uz cestu, u *Koraku do slave*. Možda iz zavisti. Oni imaju samo jednog Boga, a mi smo naviknuli mijenjati oltare kao čarape. Pitam se, koliko će ova borba još ostati svetom prije no što nas presvuku u pripadajuća nam odijela?

* * *

Nikada nisi bila dovoljno sentimentalna prema tom vremenu, Liberta. A bez tog vremena ni nas ne bi bilo... Ni noći, improviziranih ležaja pod klupama, ni prolijevanja kave, vina i mrvica hrane dok u jedan sat iza ponoći glumimo redakciju, ni trash kinematografije u sneno popodne dana bilo-kojeg. Sve te ovdje čeka, u našem romantično pokislom gradu, nemoj zakasniti! Pušimo pljuge i radimo neslušljivo-nesnošljivu kompjutersku glazbu, spavamo po tuđim sobama i jedni po drugima, izmišljamo scenarije za sitcom kojeg nećemo snimati,

zamišljam, po sedamsto pedeset i šesti put Laurie Anderson objašnjava nam nešto pametno o ženama i novcu, pritom pomalo i plešemo, negdje u pozadini Chevy Chase lipsynca Paula Simona, zaključujemo kako Paul ima neotkriveni smisao za humor. Još uvijek te čekamo, nije se promijenilo toliko toga. Samo što teže nalazim taj smisao za humor sada. Prije sam voljela sve razbijeno i pokvareno, a malo sam i ja razbijena i pokvarena sada. Moj sadržaj, oslobođen kroz prebrojne mi pukotine, raspuhao se kao pepeo u pepeljari. Skupa sa svakom pričom koju smo pušile. Konačno prazna, i sama se ponekad sramim zanosa koji me tada punio poput zraka. Posramim ga se s primjerenom dozom nostalgije prema vremenu kada smo si još mogle veličati važnosti svojih vizija, kada smo bile dovoljno male da se same sebi činimo divovskima. Činjenica da je u meni još živjela i ritala se vjera dovoljna je da napuše te slike i skrasi u njih sve moguće sentimentalnosti.

Ali, vrijeme se rascvjetalo, a onda i raspršilo preda mnom kao željom raspuhalo paperje maslačka. Zaželjela sam, svaki do i jedan put, samo da zastane. Ustrajući u svojoj želji, vrijeme je pored mene tek prošlo. Ravnodušno i samoživo, kao bilo koji prolaznik. Kao riječi koje je neki pisac prije mene potpisao. Nikada više neće biti moje. Svaki put kada mi tako ukradu misao oni su se samo prošvercali ispred mene u redu. Kao da se neko vrijeme ubacilo i sada će, s vrećom punom dobrih ideja, prije biti pušteno u svijet. Nisi li primijetila? Mi smo generacija ljudi redovitih samo u svojim zakašnjenjima.

* * *

- To je samo medijski izvještaj – kaže mi Liberta, bahata i bezbrižna u svojoj samouvjerenosti – ali izvještaj sastavljen ciglama velikih riječi, riječi poput: *dezintegracije, diferencijacije, falsifikacije, emancipacije.*

Nastavlja nabrajati, kriveći se oko mene kao klaun kojeg se dijete još i boji. Uostalom, ne čini li ju, pita me retorički, korištenje upravo takve terminologije *kulturologinjom?*

- Ne, ne čini.

Prvoloptaška pogreška svih nas koji smo kompetenciju naučili dokazivati kriptografijom. Razumiješ li me? Ne. Tako je. I što ti to govori? Ja posjedujem znanje. Ti ne. Ti stoga slušaj. Ali ne slušaju. Ne zanima ih. Publiku je potrebno uvjeriti u nešto, a ja nikada nisam uvjeravala nikoga ni u što. „Zašto?“, pita me, ona koja je cijelu srednju školu provodila na debatama gdje danas, tek godinu dana po njenom završetku, debatu i podučava.

„Uvjeravanje podrazumijeva primjenu sile“, bila bih joj rekla, ali nisam. Uvjeravanje podrazumijeva prisilni prelazak na samo jednu od dviju ili više različitih strana, a ja vjerujem u istinu između perspektiva. *Sve je centralno uvijek tečno. Sve centralno je uvijek u toku.* Uvjeravanje je i pitanje dominacije, a ja sam tek nešto dominantnija od vanilije. Ona je tanko narezana kockica tamne čokolade punjena pepermintom.

- Ionako se ne potpisujemo osobno - ponovila je, preuzimajući tastaturu - Anonimnost je imperativ - kaže, dok laktom prekriva pogled na bilježnicu iz koje prepisuje. Odlazi kupiti novine, ja napisano moram samo poslati svim medijima s popisa. Popis je pozamašan. Zadatak nije osobito zahtjevan, jedino što ne smijem učiniti jest poslati izvještaj s privatnog maila.

Poslala sam izvještaj s privatnog maila. S njenog privatnog maila koji je, zajedno sa službenim, ostavila otvorenim. Ona je na to odmah posumnjala. Provjeravajući odlaznu poštu službenog maila ne pronalazi ništa.

- Poslala si?

- Jesam.

- Nisi. Nema ga. Nema ga u odlaznoj pošti.

Miješa kavu u plastičnoj čaši, plastičnom žlicom i okreće se, obrva sudarenih kao automobili na cesti koja vodi direktno u sumnju.

- Nisi ih valjda poslala s privatnog maila?

- Nisam. Nisam toliko glupa.

Jesam. Toliko sam glupa.

Predavanje o ugroženosti privatnog identiteta organiziralo se u učionici 202, i ovdje u prizemlju, meni osobno. Trajalo je dugo i stigla sam se zamalo rasplakati triput. Bila je to impresivna izvedba majstorskog *multitaskanja*. Liberta je simultano slala isprike i spolno općila sa svim svecima, životinjama i članovima moje obitelji.

Organizacija kakvu smo ovdje stvorili ne proglašava vođe, obaveze se rotiraju, uloge izmjenjuju, nitko ne ostaje ni na kojoj poziciji fiksno. Osim nas. Medijske sekcije. Plenum bi nas, kao centralna točka večeri mogao odvojiti jednu od druge, učiniti da zaboravimo jedna

na drugu ili samo; ona na mene i ja na medijski izvještaj. Tako bi moglo biti, kada plenum ne bismo vodile Liberta i ja.

* * *

Ma koliko o tome razmišljala, još uvijek ne znam što se dogodilo te večeri, između nas i svih tih ljudi, između tebe i mene, da si me po završetku svega zagrlila. Popele smo se za katedru bijesne jedna na drugu, a do kraja plenuma bile smo najbolje prijateljice. Bila je to ista ona večer kada je Doktorica pozvala Brezu na cugu s premijerom, kada je murja patrolirala oko našeg fakulteta kao da je leglo narkomafije, kada smo, nadrogirani nazorima i nesanicom, vadili baterije i kartice iz mobitela. Preživljavajući na doniranim pekarskim proizvodima, ti i ja smo halucinirale hranu i razmišljale o receptima. Ti si uvijek voljela šminkerska jela, pjenicu od celera i kolače od batata, kuhala si mi zapečenu palentu s maslinama u umaku od gorgonzole. Sutradan, prije onog najvećeg dvorišnog plenuma, otišla si kući i skuhalo mi večeru. Jele smo iz plastičnog tanjura, s plastičnim vilicama i plastičnim noževima, a našim su plastičnim čašama još nedostajala samo nespretno napisana imena, kao na dječjim rođendanima. Andrea i njegova djevojka Saša, Breza, Punk-prišivka, ti i ja i toliko teorija zavjere koje smo si pod pokrivačima pričali kao klinci u kampu. Pričala sam vam o Curama koje su dolazile kod nas, toj grupi nevjerojatnih žena odgriženih od civilizacije. Priča o njima bila je puna pretjerivanja, laveža, montaže i muzike. Soundtrack ovog scenarija zasićen je zavijajućim zvukovima domorodačkog Zapada. Oko nas plešu prikaze i pomiješane su priče, priče o kapitalizmu i kolonizaciji, proizvedenim potrebama i neostvarivoj žudnji. Želim snimiti svaku scenu i puštati je sebi kasnije, kao kino-projekciju.

Rekla sam ti, puna sam teorije, L., tek sada bih pisala i pisala sam, po noći pod klupom, dok si ti gledala Stravu u Ulici Brijestova[4], s krikovima djece umrle u snu. Kako izvrstan koncept je to bio, „djeca umrla u snu“ mislila sam, pisala sam, sjećam se.

* * *

- Ja sutra odlazim.

- Gdje odlaziš?

U Italiju odlazi. Internacionalno okupljanje, riječ koju nisam čula, riječ koju nisam čula. I

ostavlja me samu.

- Nećeš slati izvještaje s privatnog maila?

- Neću.

- Dobro. Donijet ću ti nešto.

Donesi sebe natrag, vrijeme koje moram provesti sama ne znajući što radim, donesi čokoladu.

- Napiši nešto najbolje dok me nema.

Posljednjih smo dana toliko pisale zajedno. Ne samo izvještaje, sad već i skice budućeg kulturološkog časopisa, moj novi teorijski tekst, njezin stari, možebitne romane i kratke priče, poeziju ponekad. *There's a pill in my mother's milk, drogirana smo dojenčad*. Njezina majka već dugi niz godina pije tablete, rekla mi je to sinoć prije nego što je otišla. Sjedile smo na jednoj od klupa iza zgrade fakulteta i mačke koje je žena izvodila na uzicama, kao pse, obilazile su nam noge.

- Zašto?

- Jer je uvijek išla lakšim putem, onim sigurnim.

- I te tablete su, čini mi se, lakši put.

- Za nju, najteži. Konačno priznanje gubitka svake kontrole. Prije je sama sebi pomagala pisanjem.

- Prije čega?

- Prije mene, valjda - odgovorila je, na izlazu, namještajući na ramena svoj teški kožni ruksak pun knjiga koje ni ovih dana ne zaboravlja čitati. O čemu je pisala tvoja majka, pitala bih je, dok se vrata za njom zatvaraju.

* * *

A kako su samo lijepo pisali o nama tada, Liberta! Prekrasne pohvale o angažiranosti, srčanosti, artikuliranosti. Pisali su tako prvi tjedan, drugi tjedan i sve što radimo su pratili.

Prvi tjedan revolucionari, drugi tjedan aktivisti, treći tjedan: krpelji, pijavice i socijalni paraziti. Kako su se brzo zasitili, kako smo im brzo postali dosadni, kako smo lako zasmrdjeli u svojim sintetičkim kostimima koji upijaju znoj zanosa. On probija kroz naše nove kože kao kuga.

* * *

Od prvog zajedničkog vikenda do ovog zadnjeg koji provodimo u blokadi, svaku nedjelju jedemo s Libertinim roditeljima. Sva jela dolaze u sljedovima postepeno pojačanih obima i okusa.

- Nekoć je navodno za svako jelo imala i odgovarajuću glazbu koju je morala slušati dok ga priprema i kasnije poslužuje. Gulaš je spremala isključivo po kiši. Punjene paprike i sarme samo subotama, neovisno o vremenu, a za najvećih vrućina uvijek peče meso. Ljeti jedemo najviše pečenog mesa – šapće mi Liberta o svojoj majci, svaki put po informaciju, kad god se ova ustane sa stola.

- A ribu?

- Ništa ribu. To smo jeli samo po restoranima.

Dok mi serijski niže slike svoje majke kao zamišljenim projektorom, primjećujem njezinog starog kutkom oka. Promatra me onako kako se promatraju mladi mužjaci, prvi put predstavljeni poglavaru *Loze*. Početna tišina pravilno je prekidana, približno svake dvije do četiri minute, nekim novim, a s prethodnim nepovezanim pitanjem. Uglavnom su to kataloški klasici poput: „Čime se Vaš otac bavi?“ (ne znam zašto očekujem da će me osloviti s James, ili tako nekim, u svakom pogledu nepripadajućim mi imenom), „Koju je školu Vaša sestra završila (James)? Volite li prirodu?“ Njezina nas majka, pak, obje časti ravnomjerno raspoređenim ravnodušjem, odmjereno i profesionalno neprisutna. Kao da će istu ovu hranu sutra servirati nekim drugim, bilo kojim licima. Pričala bih s njom više ili uopće kada bi barem nešto u njezinom ponašanju pozivalo na razgovor. Zapravo želim s njom pričati. Želim je pitati što misli o svemu ovome, što misli o našoj *revoluciji*. Za sada ostajem nijema i bezrazložno joj privržena. Zamišljam je kao onu čije bih priče slušala sa suvozačevog sjedišta, dok bi joj vjetar bacao narančastu kosu posvuda pa i na breskvaste obraze. Libertina majka nije tek elegantna. Ne bih mogla reći: „Njezina majka prinosila je tu hranu tako elegantno“ ili „Njezina majka sjedila je pored prozora s tolikom elegancijom“.

Elegancija je za mene uvijek bila *Disney*-svijetlo-plave boje i ledena. Skliska, jer elegancija neminovno nalikuje klizanju. Izvedena s lakoćom, iz zadovoljstva u ravnodušnosti. Gracioznost je s druge strane svijeta. Sentimentalna, ali staložena kao bablje ljeto. Tako ona i govori, jednom kada konačno progovori, obično je to u trenutku u kojem netko pokaže interes prema nekom njezinom predmetu u prostoriji:

- Tu sam knjigu čitala u jesen 1997. Kolegica i ja dan ranije otišle smo iz kancelarije ravno u kino. Tada sam već prestala ić' u kino pa se tog konkretnog odlaska, sjećam.

- Tu lampu kupili smo na proljeće 2001. Znam to, jer smo selili to proljeće i pri selidbi smo razbili maminu lampu. Novu lampu kupovala sam jako ljuta.

Pamtila je svaku pojedinost svoje prošlosti, genealogiju čitavog obiteljskog stabla, pripadajuće im političke i ekonomske prijepore, društveni kontekst bilo kojeg doba, a prenosila mi je sve to Liberta, kao sportski komentator. Pored svega toga, lako ju je ignorirati. Ako kojim slučajem i progovori, vrlo je vidljivo da se zapravo obraća sebi, podsjećajući se na to kako joj glas zvuči. Prema kolekciji starih VHS kazeta, čini se poredanih po bojama, „Majka ih, četvrtog travnja svake godine organizira po nekom drugom obrascu“, voli prvoklasne filmove strave i erotiku ranih devedesetih. Knjige o psihoanalizi, kaže, nije takla dvadeset godina, ali svojedobno je jednu od njih prevela. „Bilo je to u zimu 1983. Trebalo mi je za to mjesec dana“. Tada se još nisu poznavali. Tada su njihove kolekcije knjiga živjele potpuno odvojene živote. Njegova je, već odavno, značajno nadmašila njezinu. Kolekcija je to krcata nepoznatim mi imenima, i svako je kultno i o svakom će mi on, jer ne može si pomoći, sve objasniti. *On si oko maločega može pomoći. Pomoć njemu niti ne treba. Ona je potrebna svima ostalima. Svima ostalima oko njega.* Potamanili smo sve pečeno, slistili sve slatko, slijedi ciklus kava i cigareta.

- Sa šezdeset osmom vas uspoređuju - kaže otac.

Mi nismo šezdeset osma.

- Onda s Hrvatskim proljećem.

Mi nismo nikakvo Hrvatsko proljeće. *Što smo mi bili?*

Dobro, dobro, razumije on, kaže, želju za originalnošću i objasnio nam je on, petljao nešto o važnostima duha, zapadnjačkom pitanju individualnosti i utjecaju kompetitivnosti, ali i o strašnim uvjetima globalizacije, iako je proputovao čitav svijet, nekoliko puta se virtualno

selio u Maroko, San Francisco i bilo koji dio Indije, ali, da, što smo ono rekli, *konzumerizam*? Dok govori, Libertin je otac bez ikakva reda i kompasa, kao da netko nasumice čita paragrafe iz neke loše zbirke eseja ili nestručnih motivacijskih poruka koji bljeskaju s Youtube ekrana kroz pozadinu od mačića, cvijeća i nezaobilazno zalazećeg sunca. Mislim da mi se ne sviđa Libertin otac.

- Originalnost je evolucijska valuta - rekla je njezina majka, vraćajući šlag frižideru i nastavila prati suđe.

On ne pamti kada ju je prvi put vidio.

Libertini roditelji isti su kao moji roditelji. Njeni roditelji, doduše, nisu pripadali potpuno oprečnim socioekonomskim uvjetima, a moji jesu. Njeni roditelji nisu bili neusklađenih ambicija, planova i interesa. Moji jesu. Njezini roditelji izgledali su kao pravilno posložene police s knjigama, istovremeno žanrovski grupiranim i abecedno poredanim. Moji nisu. Njeni roditelji, pronađeni u savršeno sivoj zoni ideološke neutralnosti i političke nezainteresiranosti, srodnih kulturoloških preferencija i bioritmičkih usklađenosti, svejedno su bili isti kao moji roditelji. Suputnici koji se podsjećaju jedino na vlastitu samoću.

* * *

Andrea i Saša, Liberta i ja, stajali smo u ponešto prorijeđenoj gužvi u predvorju revolucije i pratili kako se prazni. Umor nije samo suprotnost velikom entuzijazmu, on je i njegova posljedica. Svi su ti zabrinuti i ne tako davno zaneseni ljudi, još hodali hodnicima i punili prostorije, s naborima na licu koji su sada recitirali neka drugačija raspoloženja. „Proglašavaju ovo terorom manjine nad većinom“, kažu, nije to demokratski, sad je već i protudemokratski. Kažu, „*Borbe za znanje*, a ovaj izgubljeni mjesec znanja, prestanka rada fakulteta, tko će to vratiti studentima?“ čitala je naglas Saša, s laptopom u krilu i Andreinom glavom oslonjenom na svom ramenu. Nevidljivog ostatka tijela, izgledao je kao njen sijamski blizanac.

- Nismo li samo dva tjedna ranije bili hvalevrijedna društvena pojava, dokaz kritičke sile, heroji neke vrste?! - vikala je već. Grandiozno gestikulirajući, slučajno nas je zalijevala otvorenom bocom vode. Kao da nas krsti svojim kritikama.

Sigurno jesmo bili poseban popularni proizvod. Sočni hamburger. Nova dizajnerska kolekcija. Mi progresivni, uvijek socijalno osviješteni, studenti i studentice filozofskih fakulteta (svijeta). Pišem svoje teze po komadu kartona i Liberta mu drži drugi kraj da se ne savine i propadne mi niz koljena.

- Gdje ti je bilježnica?

- Potrošila sam je.

- Laptop?

- Prazan.

Naslanja mi glavu na nogu poput psa i pita me, što mi moja majka kaže o svemu ovome? Liberta i ja, potaknute mojim poznanstvom njezine, zadnjih smo dana često pričale i o mojoj majci. Ona je, moja majka, bila politički aktivna od svoje šesnaeste godine.

- A, tebe sada ne podržava?

- Mene sada ne.

- Što misliš da se dogodilo?

- Štajaznam. Život?

* * *

Bio je to samo omanji društveni događaj, L., event ako želiš, dosljednije je, kao bilo koji drugi, možda produžena verzija najobičnijeg vikend izlaska, politički prijevod svačije ljubavne priče ili tek nešto kompleksniji vid klasičnog nam konzumerizma. Naša je revolucija brzo postale još jedan popularni proizvod na polici društvenih događanja. Kao i mnogi popularni proizvodi, postali smo i Ono što brzo dosađuje. Pitala si me: „Misliš li da ćemo ikada živjeti u John-Lennon pjesmi?“ Ti nisi, kao ja, znala diskografiju Beatlesa na pamet, ali si voljela Lennona, jedinu bubu među njima koju sam zvala Smrdljivim Martinom. Ja nisam voljela Lennona, L., ali volim tebe. S tobom bih živjela i u narodnjačkim napjevima, a da čujem čistu punokrvnu klasiku. Onakvu kakvu smo slušale, svaka uz svoju knjigu i pod najdebljom dekom, u kišovito nedjeljno popodne. Pomislila sam tada, to prvo jutro koje sam se, umjesto na podu fakulteta probudila u krevetu i ti si čitala Novi list s pripremljenim

popisom pitanja koja ćeš mi odmah po buđenju postaviti, pomislila sam: „Ovako mogu.“ Izbjeći ćemo sve klasične zamke života, sve tradicionalne kostime koji su nam preveliki ili premali. Ostavit ćemo djecu u vrtiću i muževe kojih nema, mame druge djece i mame naših muževa, roditeljske sastanke, čestitanje Božića ateistima, Uskršnja jaja i rođendane. Tvoja majka je i tog jutra stajala nad skriptom svojih starih radova i pušila život kroz prozor. U kuhinji se krčkao ručak i muž je bio vani, Vh1 Classics eklektično je vrtio stare spotove.

Izbjeći ćemo ovo. Pitala si me o čemu razmišljam, odgovorila sam ti, o svemu ovome. O skicama smisla. Rekla si mi da zvučim kao tvoja majka kada kažem skica smisla ili upotrijebim bilo kakvu, takvu sintagmu. Potom si me podsjetila na vlastitu sklonost zanošenju i sugerirala mi da prebacim u drugu. Bila si za mene jedno veoma kompleksno kameleonsko stvorenje, Liberta. Onakvo kakvo se, s iznimnom elegancijom, onom hladnom, Disney-plavom, kliže po svim krajolicima. Ja sam, s druge strane, vrlo teško napuštala svoje jazbine, svoje sive sobe uokvirenih uspomena. Sva mi je pobuna ostala u prstima.

Zato nam uvijek ostaje pisanje.

* * *

Jutarnji sati za mene običavaju biti produženi osjećajem neprobojne pospanosti. Kavu ne pijem. Pušim, jedem, govorim i, općenito, ponašam se tek poslije pet popodne. Osam je sati ujutro, vrijeme kada Doktorica drži većinu svojih predavanja. Ja spavam otvorenih očiju za stolom u našoj šarmantno socijalističkoj kantini kada čujem svoje ime, prodorno i puno kako ga sama ne bih nikad izgovorila.

- Mi smo razgovarale, prije nego nam se ovo sve dogodilo, nismo li, jedan dan u mom uredu? To ste bili vi? Materijalistički nacrt nesvjesnog? Izvrsna konstrukcija, tko bi zaboravio takvu konstrukciju.

Gestikulacijama prigovarajući zbog dima i buke, izlazi na hodnik i ja idem za njom; pridržavajući mi vrata, oslanja drugu ruku na moje rame i ostavlja je tamo nepotrebno dugo. Razmišljajući o radu koji piše, i s poteškoćom da ga privede kraju, prisjetila se jednom prigodom, prepričava mi, teksta koji ju je *izuzetno isprovocirao*.

- Bio je to, pretpostavit ćete, vaš tekst, kolegice. Međutim, sve više mu se vraćajući, raspravljajući s njim i u konačnici, potvrđujući ga, ja vam moram priznati kako je bio

odgovor točno na ona pitanja koja sam izbjegavala postaviti i koja su, jasno je, bila točno ona pitanja kojima sam, kako se kaže, okretala drugi obraz. Problem će vas uvijek stići, to svi znanstvenici znaju. Vi ste, čini se, riješili moj. Ja vam se, uvrštavajući to u svoja daljnja istraživanja, kao autorica ipak moram nekako iskupiti.

Šetale smo tim hodnikom, dugim i zasićenim ljudima, kao prilikama. Taj sam trenutak dok je trajao već crnobijelizirala, možda, sepijalizirala, uokvirila mu bijele rubove kao na starim fotografijama. Negdje ispred nas, nalazi se bogata privatna biblioteka, boca viskija u starinskom stolu za alkohol iz kojeg, kao stablo, raste Globus. Jutro je najbolje vrijeme za halucinacije.

- Sjednite se slobodno - za moju stolicu, rekla je. - Ta ista stolica bi, jednog dana, mogla biti i vaša.

BILJEŠKE

[1] Christopher McCandless (1968.-1992.) bio je američki pustolov koji je po završetku fakulteta otišao u potragu za jednostavnijim i prirodnijim načinima života. Njegovo je tijelo pronađeno nakon manje od četiri mjeseca. O njegovom životu u divljini John Krakauer napisao je knjigu *Into the wild* (1997.), po kojoj je deset godina kasnije Sean Penn režirao istoimeni film.

[2] *The Bear that Wasn't* je dječja knjiga iz 1946. koju je napisao Frank Tashlin, a po kojoj je Chuck Jones 1967. režirao kratki animirani film.

[3] Referenca na film *V For Vendetta* (James McTeigue, 2005.).

[4] *Nightmare on Elm Street* (Wes Craven, 1984.).

Dokument 7

Prepisala sam tvoja pisma iz jednog vremena i zamišljala kako živiš u nekom drugom. Igrala sam se u montaži i neke su scene čak zalutale na početke ove knjige. Ja sam tvoj luđak koji reže vrpce VHS-a.

NEPREVODIVA IGRA RIJEČIMA

Začeta sam u procesu selidbe. U pauzi od spremanja novog stana, to dvoje ljudi napravilo je jedan sasvim novi nered. Crtica je to iz prepostojanja koje se uvijek prigodno prisjetimo kad god se ponovno selim. Selila sam se toliko puno puta i previše i treba mi uvijek isto toliko puno i previše da se određenom prostoru priklonim. Kao nezahvalnu biljku ne može me se samo bilo gdje baciti, posaditi i pustiti da rastem. Kriteriji kojima sam svoja prebivališta vrednovala nisu se osobito opterećivali pogodnošću lokacije, modernim uređenjima i novo-opremljenošću, a male sam kvadrature uvijek simpatizirala više od velikih. Osim onih nevidljivih uvjeta osjećanja-dobro-u-prostoru, moj glavni kriteriji bilo je vrijeme. I tek što sam se pojedinom prostoru bila pripitomila, već sam praznila njegove ormare, spremala svoje knjige u kofere, i nekim uvijek nespretnim stjecajem okolnosti svoje stvari selila dalje. Iz posljednjeg stana nisam željela otići nikada. Pronašli smo se, nas dvoje, jedno sivo popodne u mjesecu siječnju, nakon nekoliko tjedana lutanja. Tek sam se bila vratila iz brzo propalog pokušaja zagrebačkog života i tražila sam sebi neke straćare, rupe na rubovima grada u koje ću se moći zakopati kao krtica. Umjesto u podzemlje, popela sam se visoko, na najviši kat dvanaesterokatnice, čiji je pogled sezao k brodogradilištu. Tamo su se usidreni brodski giganti, u mrklom mraku noći, pretvarali u svemirske letjelice. Ali, kako život svoje pragove prijelaza voli usklađivati, sinkronizirati prijevode kako se slika ne bi razilazila sa zvukom, ovakva napuštanja su kao nesreće dolazile u paru. I moja jedna godina pripravnništva na fakultetu proletjela je prolaznošću lijepoga. Svoju sam katedru sada zamijenila tuđom kuhinjom, u isto vrijeme visoke katove zamijenivši za prizemlje. Umjesto seminarskih radova, sada kao dadilja ispravljam domaće zadaće, vraćajući se kući prozorima bez pogleda. U tom procesu još jednog presađivanja, pronašla sam cijeli snop Libertinih i mojih pisama. Bila su ona sad već četiri godine stara, ali trenutak njihovog pronalaska neobično je odgovarao onome u kojem su začeti. U trenutku kada su ta pisma nastala podnosila sam svoj drugi porod, onaj kojim me iz gnijezda studentskih soba, nepripremljenu, istisnuo u svijet stvarnosti. Nisam proplivala. I sada, dok listam ta dopisivanja puna pitanja za koja se prerano osjećam prestaro, vraćaju se slike Libertine majke koja je povremeno znala izbaciti neku neobičnu crticu, gotovo aforizme, provocirajući Libertu i neprekidno oduševljavajući mene. Sjetila sam se kada rekla je: „Selidbe, pokazale su nam se nužnima, nisu li? Nakon nekog vremena, u svakom krevetu počnemo loše spavati.“

* * *

Možda ću se morati preseliti natrag kući, Libi. Bilo bi to kao da sam prisiljena postati najgora verzija sebe. Bojim se, zamišljam, kao da će se, na putu do dolje, cijelim putem do doma za autobusom povlačiti tragovi svega što sam postala. Sve što sam postala ostati će iza mene kao razbacani kostimi, kao paukova koža presvučena, odbačena. Tek sam po odlasku iz svog gnijezda počela punopravno participirati u vlastitom postojanju, a sada mi prijeti sve to pustiti za sobom na spuštajućoj cesti. Do osamnaeste godine jedini je moj zadatak bio biti dobrom. Biti dobrom značilo je maknuti se s puta. Radoholičarski roditelj koji je u ranim danima mog djetinjstva ostao bez posla i pristao biti kućanicom, u svrhe održavanja vlastite psihičke stabilnosti, preuzeo je sve postojeće i tek osmišljene obaveze. Dugo nakon donošenja te odluke, svejedno se ustajala zajedno s ostalim radnim svijetom, promatrajući ga dok odlazi negdje Drugdje. To je za posljedicu imalo i to, prijateljice, da sam do osamnaeste godine svog života samostalno rezanje noktiju na nogama mogla smatrati osobitim postignućem. Cijeli život sam spavala pod troslojnom posteljinom. Ali moj zazor od povratka ne može se pripisati nikakvom nedostatku prisnosti između mene i moje majke. Bivajući toliko različite, moja majka i ja smo jedna drugoj bile neobjašnjive kao slučajnosti, a opet smo obje gajile neobičnu željom uzajamnog razumijevanja. To nas je neprekidno upoznavanje učinilo prijateljicama. Ona nije bila osobito kul mama, ako na to misliš. Nismo pile i pušile travu skupa, nije me rodila sa sedamnaest i nije odobravalala većinu mojih estetskih odluka. Oko ničeg takvog se nismo nalazile; štoviše, pamtim, prvi put kada sam stavila na sebe upravo kozmetik, komplimentirala me s: „Izgledaš vrlo plastično“, a zatim je dodala: „Kao mala prostitutka.“ Plastična prostitutka ipak je, umjesto represiji, bila izložena samo razgovorima. Odugovlačenim objašnjenjima s puno obostrano postavljenih pitanja. I ma koliko različite bile, jedno dijelimo ona i ja, osim smislenog i dobro obavljenog rada, malo što nam puni baterije. Sve ostalo, neovisno o vrijednosnim predznacima i stupnjevima zadovoljstva, dugoročno nas samo troši. Bila sam kod Doktorice danas. Diplomirat ću za koji mjesec i očekivala sam razgovor najavljen još za blokadnih dana. Okolnosti u kojima su tadašnja obećanja nastala promijenile su se. Objasnila mi je kako posla jednostavno nema i pitala me: „Kako je Liberti u Zagrebu?“ Nadam se, tebi je D-grad dao onoliko smisla koliko sam ga ja bila pronašla ovdje. Nadam se samo da se nisi već na taj smisao i navikla.

* * *

U ovih sedam godina koliko se poznajemo, Doktorici sam predala pozamašan opseg radova

pun osobnih razmatranja. Nisam si dozvoljavala plagiranje mišljenja i trudila sam se imati svoje o svemu. *Ja bih bila jako počašćena kada bi me studentice tako nutkale svojim radovima*, govorila sam joj. *Pitat ću te za pet godina*, odgovarala je namigujući.

Pet godina nakon ipak se nalazim ovdje.

Rajka je prebrisala pod krpom, zaobilazeći prste na kojima sam stajala. „I onda, mila?“ pita me svaki put kada prestanem pričati. Svakog petka pričam svojoj novoj kolegici istu priču, s nekom naknadno pridošlom pojedinošću, drugom stranom starog shvaćanja. Svaki je petak u priču urezana neka druga crtica, kao nova bora na licu. Starjele smo brzo, ona i ja, kroz svoje dobro uvježbane *blues* sesije. Zanimljivost mojih pripovijedanja posljedica je turobnosti tišine. Tišine, tek povremeno prekinute cviležom mokre krpe otrane o staklenu površinu. Odmarajući se od održavanja tuđeg života, pobožno smo preturale po vlastitima. Uvijek nalazile iste krpe na tavanu. Brisale prašinu s jastuka propuštenih prilika.

– Pred kraj pisanja završnog rada najmanje smo vremena provodile zajedno. Ona je žena od tekuće gužve, ja sam djevojčica papirnatih bunkera.

Tekuća gužva Rajku podsjeća na kanalizaciju i tome se sada smije. Obje se grcemo u dimu koji nije stigao napustiti usta prije nego što se smijeh tamo skrasio. – I, jesi li je tada pitala za posao? – pitala je Rajka. Bilo mi je jako neugodno pitati. Nametanje bilo kojeg, a posebice nametanje poslovnog tipa, nije bilo na popisu raspoloživih sredstava socijalnog snalaženja. Zbog srama, razumije se. Ono što se ne razumije jest da moj sram nije strahovao od licemjerstva, lopovluške premazanosti i proračunatosti. Sram je proizlazio iz pitanja dobrog ukusa. Ja sam jednostavno nevješta u obrlaćivanju. Ustrajanje u onome čemu nismo vični uvijek je provociralo osjećaj duboke nelagode. Zato dan-danas, pred nekim nespretnim pothvatima glumaca na ekranu, još uvijek imam običaj rukama sakriti oči. Kao dijete koje još uvijek jesam.

* * *

Draga Libi,

ne volim se više voziti autobusom. Prije je vožnja autobusom služila kao vrijeme opravdanog nerada, razmišljanja o bilo čemu. Stoga, kad sam morala putovati na drugi kraj grada, posebno me veselila prava rijetkost putovanja od jednog okretišta do drugog, bilo je to za

mene gotovo religiozno iskustvo. Ne pretjerujem. Nisam rekla duhovno iskustvo. Religiozno sam rekla, ekvivalentno dakle, odlasku slabo-practicirajućeg vjernika, spontano, na nedjeljnu misu s koje se vraća kratkoročno umiren.

Uglavnom, u privitku se nalazi moj diplomski rad, završen. Molim te pogledaj ga i slobodno označi kada sam i gdje sam i koliko sam pretjerala. U njemu je pretjerivanja, sigurna sam, previše, ali kada bih se sada nanovo upuštala u tu čistku, od tog bi rada ostalo tek moje ime i prezime. Stroga i pravedna, ali budi i obzirna prema meni. Sve ima svoju ljepšu varijantu, pa tako i kritike. Između laskavih laži i nebrušene istine ne bijeli se praznina, ljulja se more mogućnosti. Ma koliko sredina izgledala kao samorazumljiv izbor, češće, čini mi se, biramo između krajnosti.

Ubaci i koju crticu o tom D-gradu. Skicu studentskih domova, stisnutih soba, tramvaja, buvljaka, bicikle, koncerata i masne hrane iz menze.

* * *

Liberta i ja bile smo dobre prijateljice tada. Iako, više volim reći, Liberta i ja bile smo kolegice. Kolegijalnost, ona je pitomi križanac poštovanja, prijateljstva i produktivnosti.

- Zamišljam nas kao dvije kaubojke.

- Razumijem - odgovara Rajka. Inače su kolegice samo kuje s posla.

Kako bismo prikratile vrijeme, Rajka mi povremeno govori o poslu koji je nekoć radila. Ona je davno umirovljena učiteljica biologije i kemije. Sve što je od kemije u njenom životu ostalo, ostalo je na krpama. Sada pere, pegla i popravlja krevete, ovdje, ali i drugdje, zaposlena je kod ne jedne ovakve obitelji. Pitam ju što se dogodilo s njenom profesijom, zanima me zašto ne drži *repeticije*, bilo kakve instrukcije? Prestara je, u mirovini odavno, ne vidim ni žar ni želju za starim poslom u njenim sigurnim sivim očima. Sitne sive oči pritisnute su klonulim kopcima, naboranim kao koža sfinks mačke. Tih nagih mačaka naša gazdarica ima u povećem broju. Njihova gola glava sa šiljastim ušima ponekad me podsjeti na izgled lubanje našeg profesora, pa dok mi se maze o dlan i vrzmaju oko frižidera, poželim ih pitati: „Hajde, reci mi nešto o Augustinovoj definiciji ljubavi. Reci mi bilo što.“

Otvaram jedan od sedam frižidera, nakupljena zeleno-siva voda prolijeva se po podu, po mojim nogama. Rajka se u isti tren pojavljuje iza mog ramena, do lakta mi je visoka. Možda

je nekoć bila viša, ali protekle su godine pokojne centimetre preselile u grob, u golemu grbu pored lijeve lopatice. Briše po podu proliveni potok vode.

- Što tražiš, ljube?

- Grašak - uzimam jednu od četiri otvorene konzerve.

Četiri otvorene konzerve graška, tri vrste, ali sve skupa šest više-manje polupraznih tetrapaka mlijeka, sedam otvorenih sireva za tost, tri paketa tunjevine kojima je rok istekao, veliki netaknuti paket prastarog peršina, otvorena salama čije su mlade dobile mlade, koje i same već čekaju mlade, tri četvrtine čajne čini plijesan. Juha koju sam kuhala prošli ponedjeljak (danas je petak), njen smrad probija kroz posudu, nezaustavljivo. Hrpa čokolade čeka na vrhu čajne koju ću baciti, zajedno s pola kile ucvalog crvenog mesa koje ću baciti, u smeće puno hrane koju sam već bacila. Po smeću kopaju mačke naše gazdarice. Site, vreće pretražuju tek iz pohlepe.

* * *

Draga Liberta,

nažalost nije mi bolje, ali hvala ti. Bilo bi pristojno poštediti te takvih informacija, jednoga dana i hoću. Jednoga ću dana raskinuti s kulturom ispovjedaonice, obećavam. Sebi to obećavam, ne tebi. U konačnici, čak i ako iskorištavam tvoju dobru volju, i dalje sam sama svoja najveća žrtva. Otkako sam predala rad, otkako sam zatvorila te korice, preda mnom zjapi samo neizvjesna praznina vremena.

Žao mi je što je i ovaj tvoj posjet završio kao prethodni. Za mene se ne trebaš brinuti, ja se na posjete hitnim službama već navikavam. Uzimam u obzir argument kako me prisustvo doktora i medicinskih sestara smiruje. Između ostalog, ako je uvijek izgledna mogućnost da mi se nešto dogodi, jedino je pravedno da postoji i mogućnost prevencije. Prijevozna su mi sredstva zbog toga najveći problem. Prisutnost nepoznatih ljudi u slučaju kakvog napadaja nimalo me ne tješi. Da se onesvijestim, nitko ne bi ni trepnuo. Kako ti gledaš na mlade ljude u autobusu koji djeluju kao da su zadrijemali? Ja se samo pomaknem, pretpostavljajući alkoholizam ili ovisnost o heroinu. Također, obično sjedim u autobusima pa su šanse da privučem pozornost padom male, a u slučaju nekog jakog signala boli, previše bih se sramila vrištati. U konačnici, samo bih se stropoštala i već bi bilo kasno.

Došla bih u taj tvoj D-grad, ali upravo sam ti objasnila zašto ne mogu.

* * *

- Ti nisi s njom otišla u Zagreb?

Nisam. Ona je otišla nakon svoje treće godine, ja sam već bila na kraju svoje apsolventske tada. Ovo je bilo sve čega sam se tada bojala. „Nema ničeg sramotnog u ovome što radimo“, odgovorila je Rajka, ukrotivši vlastitu uvrijeđenost suosjećajnim žaljenjem. Nema ničeg sramotnog u ovome, nikada nije bilo. Ali naći će se toliko mnogo tuge. Pretpostavljam, ovako se osjećaju ostavljeni partneri. Oni koji su u svoju ljubav uložili sve: od najljepših godina do vremena, strpljenja i snage kojih nisu imali viška. Knjige koje sakupljaju prašinu sada njušim onako kako bi oni njušili ostavljene košulje i zaboravljene, poluprazne bočice parfema. Ovo ne mogu reći Rajki, a da Rajka ne pomisli da sam poludjela. Iz toga proizlazi moja ranije spomenuta tuga, iz tišine nepodijeljena iskustva. Znam čemu kroz život možda jest, a čemu sigurno nije posvetila svoje vrijeme. Ja se nisam zaljubila u tablicu kemijskih elemenata, kao što je ona već po završetku srednje škole prekinula svu komunikaciju s humanistikom i društvenim znanostima. Jedino zajedničko što Rajka i ja sada dijelimo su ove krpe i sobe s čijih elemenata brišemo prašinu.

- Koliko dugo ste radili kao učiteljica?

Ne osobito dugo.

- Nije vam bilo žao kada ste prestali?

Ne sjeća se osjećaja žaljenja, ali ni osjećaja ne žaljenja. Jer Rajka je mogla biti učiteljica, koliko i čistačica, koliko i prodavačica čarapa turske proizvodnje na tržnici. Mogla je raditi bilo što, što ne uključuje nesnošljiv stupanj zlostavljanja i plaća pristojan život.

Jedino što me plaši više od tog nesvjesnog postojanja jest mogućnost drugačije proživljenog vremena. Zaboravljenog vremena kada je Rajka voljela barem jedan od svojih poslova, bilo koju od svojih okupacija, osjećajući zadovoljstvo smisla proizašlo iz ponosa na vlastite sposobnosti. Ponosa uvijek opravdanog u posljedicama rada, bio taj rad sadržan u čišćenju, učenju ili trgovini. Bio on sadržan u savršeno bilo čemu. Toga sam se bojala. Ideje o zaboravu na sebe koji nas zadesi još za trajanja života, svojevrzne smrti koju iz pristojnosti preživljavamo.

* * *

Želim ovo: arhivu VHS snimaka vlastitog alternativnog života. Umjesto pamučnog raja, daljinski upravljač i epizoda na ekranu, sa svakom odlukom koju sam mogla donijeti drugačije. Beskonačna videoteka mogućnosti.

Taj put stvarno nisam bila dobro, Libi. Planirala sam i otići. Dva dana ranije po mene su došli roditelji. Nisam spavala. Nisam mogla biti u svojoj sobi, kuhinji, WC-u ili hodniku, hodniku zgrade. Nigdje ne mogu ostati mirna dovoljno dugo, jer se zidovi počinju stiskati i skupljati prema meni ma koliko velika soba bila. Događa se čak i to da mi „periferno vidno polje“, tako su mi u bolnici rekli da se to zove, zatitra kao smetnje na televiziji. Iz njega se razgranaju neke fluorescentne niti pa me sve to podsjeća na padanje u nesvijest. Svaki put kada se takvo nešto dogodi sigurna sam samo da je nekakva žilica prsnula u meni i sada me ispunjava „slobodnom tekućinom“. U takvom stanju mogu samo hodati. Mama i ja hodale smo svuda, osim po stepeništu ispred zgrade. Konačno sam se bila dovoljno umorila i popela se natrag na balkon, i mama i ja smo pušile cigaretu, i tata je spavao u sobi, i mjesec je bio glavat kao gnojan prišt spreman da prsne.

Ja već jesam. Sav đubar moje podsvijesti puže po meni kao predimenzionirani puž, skrivajući me pod svojom kućom. Kao mala jako sam voljela puževe. Tada ih se još moglo naći u kupljenom povrću. Pamtim smirenost skliskog kretanja njihove kućice i svoju tugu kad god bi ona popucala pod korakom tuđih tabana. Ja sam uvijek pazila na puževe.

Početak pjesme Us and Them kreće se tako, poslušaj je. Mogu ti nabrojati minimalno dvadeset pjesama koje zvuče tako rajski i Us and Them svakako je jedna od njih. Ali to uvijek kažem za nešto što sam netom ili nanovo otkrila. Koje su tvoje? Koja bi, recimo, svirala na tvom pogrebu? Na mom bi, kada bi se kod nas takve stvari svirale, to bila Le tango funébre Jacquesa Brela. Izabрати pjesmu o vlastitom pogrebu za vlastiti pogreb jako je kičasto, znam. Hvala ti što si došla. Odlučila sam ostati i prije nego što sam saznala da dolaziš, točno dan prije nego što si mi javila da dolaziš, samo kažem. Dogodilo se to za vrijeme ranije spomenute Pink Floyd pjesme, gledala sam u kuću nasuprot svoje, staru hičkokovsku damu i plavo svjetlo s njezinog najvišeg prozora. Netko je izašao na balkon pušeći cigaretu kao što sam se ja sa cigaretom popela na svoj, bili smo dvije siluete u plavetnilu pozadinskog ekrana televizije. Koje boje su tvoje najdraže pjesme? Moje su mahom plave, ponekad crvene, u iznimnim prilikama narančaste, a sivih se strašno bojim. Sive su uvijek jako koščate

kompozicije. Sablasno krhke, kao sjećanje.

Ne bih ga nikad upoznala da nisi podigla taj prst na cesti. Kako si se samo odvažila na takvo nešto?

Glupa sam, Libi, i zaboravna, pa stopirale smo već jednom zajedno. Između ostalog, jedino se ja još bojim stopiranja. I zaborava se bojim. Znaš koliko mi je pamćenje važno. Dobro pamćenje je kao cijeli jedan interdisciplinarni kongres komprimiran u sivim stanicama. Dobro pamtiti znači čuti pjesmu i vratiti toj pjesmi doba dana, njegovu vremensku prognozu, natpise u novinama koje si preletjela pogledom dok smo pile kavu u kafiću koji više ne radi. Dobro pamtiti znači preplesti gustu mrežu pojedinosti koje spontano vode jedna k drugoj kao crtež u brojkama. Mislim da sam se konačno umorila dovoljno, o tome se radi. A uvijek sam bila tako strpljiv stvor. Čekanje na pregledima, pred šalterima, u bilo kakvom redu, doživljavala sam kao ugodno odmaranje. Znala sam, čim napustim kolonu, toliko toga drugog me čeka. Čak i ako je to, a obično jest, samo neka druga kolona. Ne znam što me sada čeka.

Kada čovjek ne zna gdje se nalazi, to što zna gdje bi trebao biti ne znači mu gotovo ništa.

* * *

Ne trebamo nikamo ići, nigdje drugdje tražiti, što jest i tu je – s tim se citatom, četiri godine ranije, zakovitlala ciklona vrlo ustrajnih unutarnjih uzbuna. Mnogo je oborina smočilo moje kuće od knjiga. Izgledno je kako se zbog takve propusnosti kartona sada nalazim u kuhinji. Modernoj, skupo opremljenoj, velikoj, tuđoj kuhinji. Tada sam svoje analize koncentrirala na pitanja društvene kritike, danas njihov prijevod nalazim u pećnici. Za razliku od Sylvije Plath, tamo još uvijek ne planiram gurnuti i glavu. Ne doslovno, barem. Vjerujem kako sam razliku između faktičnog i figurativnog vratila u život. „S njim sam zaista naučila kuhati. Ne znajući kako da mi pomogne, nalazio je svakojake okupacije za mene. Primijetio je jednom, režem nokte kad god sam nervozna. No kako su nokti bili ograničeni resurs, znao mi je podvaliti i papir, novine, stare razglednice. Škarice je zamijenio noževima. U noževe je – objasnio je – potrebno upregnuti više snage. Samim time, prije ću se umoriti. Što drugo rezati nožem, ako ne hranu – zaključio je. Tako se protiv mojih napadaja panike, svaki put kada bi ih nanjušio u nastajanju, borio bacajući mi pod ruke krumpir, mrkvu ili meso, stari kruh barem. Njegov eksperiment proveden iz čistog očaja pokazao se uspješnim. Tako sam s

njim naučila kuhati.“ Ne trebam reći s kim, Rajka već zna o kome govorim. Ne zato što smo govorile o njemu često, već zato što je on jedini o kojemu jesmo govorile.

On i ja, svoj smo prvi razgovor vodili o hrani. Nije kuhao. Nisam ni ja pobijedila kuhanje do tada. Sve učim jako sporo. Naš prvi razgovor bio je o hrani, jer je ljubav prema hrani jedino što imamo zajedničko. Iako, on je, kao i većina ljudi s kojima sam vodila kulinarske razgovore, u pravilu preferirao egzotičnu hranu. A mene je zaobišla glad za egzotičnim, čak i entuzijazam ekstremnog eksperimentiranja. Postepeno proučavati, potom prakticirati, promišljeno i minimalistički mijenjati postojeće – tamo sam nalazila kreativnost kuhanja – sjećam se, objašnjavala sam mu. Hrana je jedina zajednička tema svih ljudi, od onih preostalih primarnih tema o kojima je pri prvom susretu pristojno pričati. Osim ako ste Liberta, Liberta je za svoje prve razgovore u pravilu birala: erekciju, boju i miris mokraće, morfologiju menstruacije, a posebno se proslavila fantastičnim svijetom fekalija. Tomu je tako jer je uspijevala opušteno komunicirati samo uz dramatične doze alkohola. Droge nije konzumirala, a alkohol ju je činio božanstveno besramnom. Ona nas je, nisam li to rekla već, upoznala. Taj mjesec ostavši bez pribijene pare, a s preživjelom željom povratka, po prvi je put sama sjela u auto nasumičnog prolaznika. Taj auto nije išao nigdje određeno. Možda za neki obližnji otok, prisjetila se kasnije. Za to vrijeme, moji su se roditelji vraćali kući, bez mene. Ja sam u trenutku dok su oni skretali na zaobilaznicu kretala u susret Liberti. U jednoj ulici, nasuprot jednog zida, stajao je jedan dečko naglas čitajući citat: *Ne treba nikamo ići, nigdje drugdje tražiti, što jest i tu je.* – Kakva glupost! – pamtim, uzviknuo je.

* * *

Svaki dan, u ovo vrijeme, pred sobom imam tri otvorene bilježnice. Imam bilježnicu koja sadrži moj slobodan prijevod jedne psihoanalitičke knjige. Druga bilježnica, najdeblja, punjena je digresijama, idejama, ničem pripadajućim dosjetkama. Treća je moj dnevnik. Svaki dan u ovo doba stojim pred njima, samo mi se danas dogodilo da nisam mogla izabrati u koju spremi misli koje su me tog časa salijetale. Tada mi je postalo jasno: U svim tim bilježnicama piše jedno te isto. Razlika između mog privatnog i profesionalnog stopila se u jedan sveobuhvatan svemir i nigdje to nije bilo očitije negoli u tim bilježnicama. Nalikujući međusobno kao trojke, zamišljam traumatično teški porod koji je morao prethoditi. Kako je to mučenje sporo, Libi, svaki dan se neke druge dvije, tri, četiri, beskonačno mnogo slučajnosti preklapa. Isprva sam to preklapanje vidjela kao paletu razmazanih pastelnih boja, a sada mi sve postaje samo tamno. Ne uspijevam razlučiti, razdvojiti, razaznati ikakve

razlike. Sve je sravnjeno, pruženo u glatku plohu koja seže u beskraj. Dokidanje različitosti ravno je dokidanju razuma, htjela sam zapisati, ali gdje? U sve tri, u sve tri, u nijednu, samo tebi.

Nisam samo ja zalutala ovdje, čitava jedna struja intelektualno lijenih fanatika, samozvanih proroka, kvantnomehaničara, strunista i jungista hodočastila je ovuda. Prijevod je sve što se mijenja. Prijevod je sve. A za mene kao da postoji samo jedan jezik sada, onaj direktni, doslovni, za sve isti, a neprevodivi.

Rekla sam mu to.

Sjedili smo na vrhu ponora. Visina mu je parala živce „kao da su paučina nekog podruma“, točno tako je rekao. Nije znao zašto je taj dan krenuo u neodređenom pravcu. Što je tebi o tome govorio? Kako si ga nagovorila da dođe? Nikada prije nije primao stopere, iako je sam stopirao često.

- Razlika je - objasnio je - u položaju potencijalno podređenog - točno tako je objasnio.

- Razlika je - nastavio je - u raspodjeli mogućnosti napada i obrane.

Kao vozaču, leđa su mu gola, izložena. Iza njega je sada dugogodišnja drama, razočaravajući raskid romanse; zamišljam to kao film niskobudžetne produkcije za nedjeljno popodne. Možda je zato pristao zamijeniti pozicije. Skrenuo je očima prema provaliji pred nama, ne pomičući ni vrat, ne nagnuvši ni rame, tko je mene napustio, pitao je, da se pravim tako hrabra.

- Razlika, rekla bih. Između nas i ove provalije ne vidim nikakvu. Tamo gdje je sve stopljeno zajedno pobrisana su sva pravila. Tamo gdje sam do nedavno pronalazila oslobođenje, sada osjećam paralizu. Pragovi su praktična stvar: smjerovi, smisao i logika kretanja koja proizlazi iz poznavanja prostora. A ja sam poznavala samo jedan do sada, onaj koji me upravo bio izbacio u svijet, zatvorivši za sobom vrata.

- Možemo otići negdje, čuvati ovce, proizvoditi svoj sir, ložiti vatru - ne znam zašto, rekao je. I s tim sam riječima povukla još jednu VHS vrpču iz svoje kolekcije.

Kao da je manijak provalio u moju podsvijest i satima ih, mjesecima, godinama premotavao, unaprijed i unazad, presnimavao jednu preko druge, pijan je bio, pijan i drogiran,

zloupotrijebljeno kažem, ne, to sam bila ja, ja sam ulazila dok nitko nije gledao, ja sam presnimavala jednu kasetu preko druge, zamislila sam redatelja, avangardnog, revolucionarnog, sve sam jednu preko druge presnimila.

Podsvijest će me objesiti o vrpcu VHS-a.

* * *

Kiša se baca samoubilački na krov autobusne stanice, polomljeni kišobrani ostavljeni su u smeću s ostacima hrane zgužvane u papir masnih pjegica, pored njih prolaze pokisli prolaznici u platnenim tenisicama. Jutros je bilo sunčano.

Nekoliko godina ranije, bila bih u bilo kojoj od pokislih platnenih tenisica, samo ne u vlastitima. Bila sam ljubomorna na sve te ljude, sve one koji šeću bezbrižno od jedne točke do druge, ne pipajući si puls, neopterećeni sitnim ugrušcima koji potencijalno putuju do presudnih odredišta. Bila sam ljubomorna na ljude sa slobodnim rukama. Razmišljajući o tome sada, ta nakvašena obuća slučajna je, no svejedno sasvim egzaktna analogija stanja koje me je tada uvjetovalo. Bila sam sva svoja unutrašnjost, kao onomad u MTV-jevim animiranim spotovima, izokrenuta sa svim organima na površini umjesto putraste dječje kože. Specifičnost moje psihosomatske konstitucije bila je u tome što je naprosto promoćila. Kroz nju je, kao kroz platnenu tenisicu, sve prodiralo.

O dijeljenju detalja nečijeg privatnog života Doktorica nikada nije mislila ništa pohvalno. Ona svoje životne crtice obično vezuje uz klasike: „Znaš li kada smo Poznata Osoba i ja, u društvu slavnog XY-a, kod Sigurno-si-čula-za-Njega, razgovarali o Morala-si-Ga-čitati“. U konačnici, Doktoričino prepričavanje događaja iz života nerijetko je nalikovalo čitanju tajnog telefonskog imenika, posjedovanjem kojeg čovjek konačno stječe osjećaj postignuća u svom životu. Ali, otkako sam utržila svoje vrijeme kao dadilja, naručen skrbnik, halo-roditelj, otad, primjećujem, postupno razvijam netoleranciju prema pričama spomenute vrste. Moji su akademski interesi naglo porasli, ozdravili, porumenjeli u obrazima, potom pali u bezizglednu komu. Možda netko povremeno za njih pita, ali ja ih sigurno ne posjećujem. Još uvijek plaćam račune za njihovu skrb, potpisujući svoje uplate navikom češće nego nadom. Ovo je jedna od takvih uplata, dok Doktorica, kao neobično angažiran liječnik koji je možda i obiteljski prijatelj, laže. Zabavlja me imenima ostalih Doktora koje bi moj slučaj sigurno zanimao. Tom prilikom sam sada ovdje, početkom još jednog revidiranja već jednom

prepravljene verzije davno napisanog diplomskog rada. Posjetila sam ju, dakle, poradi knjige na kojoj, s dramatičnim intenzitetom i dugotrajnim prekidima, radimo već petu godinu. Ali, otkako sam utržila svoje vrijeme kao dadilja, naručen skrbnik, halo-roditelj, otkako sam zaposlena kao sluga, razvijam duboki prijezir prema kompliciranjima bilo kakve vrste. Prijezir prema relevantnim referencama i imenima pribavljenim kao propusnice u sferu bitnosti. Zvuk se tih imena stapao u *soundtrack*, onakav kakav, zamišljam, na svojoj *playlisti* imaju djeca dok na kartonskoj ploči svijeta preozbiljno igraju Rizik. Nisam se osjećala kao da osvajam svijet više. A taj svijet, kojeg sam sanjala osvojiti, najednom mi se čini malen i tuđi.

Primijetivši nedostatak mog entuzijazma, Doktorica mi je nonšalantno savjetovala da se odmorim od svega i oputujem. Jer ljudi to rade tako, jednostavno u nekoj točki napuštaju sve, odmaraju se i putuju. Pitala bih ju koliko daleko moram oputovati, a da tamo ne zateknem sebe?

* * *

Možda zato što moji roditelji nisu putovali ili barem nisu putovali otkako smo se u krupnom planu našle moja sestra i ja... Fotografije stranih zemalja prestaju početkom osamdesetih, otprilike u vrijeme kada su foto-albume naselili naši rođendani. Kažem, možda zato ni ja nisam mnogo putovala. Svoje prvo putovanje, maturlno, pamtim koliko i prvi rođendan. Zaborav se ovdje oslonio na štaku opijata i godinama odgovarajuće hrabrosti uslijed potpuno neopravdane predodžbe o vlastitoj neuništivosti. Hedonizam bi bio lažno opravdanje takvom ponašanju, podnošenje bi bilo prikladnije. Podnosila sam pozamašne količine nepreporučljivo pomiješanih alkohola, bitno bolje od vlastite nepreporučljive pomiješanosti s ljudima.

On je ipak samo jedan čovjek, s jednim čovjekom mogu izaći na kraj. S jednim čovjekom mogu izaći na kraj čim isključim svježe saznanje o tome kako smo svi barem pedeset svih ostalih ljudi oko sebe. Ali bolje mi je. To je putovanje dobra ideja, vidjela si me, nisi li? Možda mi sada stanje festivalskog fijaska pomogne. A možda se samo bacam u vatru i onda kada mi je najteže. Ali zašto? Požurila sam po hitnom postupku obnoviti putovnicu koja je prije samo nekoliko dana istekla. Ovakve „signale svemira“ moje je ludilo moglo protumačiti kao znak za obustavu putovanja. Ali to se ludilo, čini mi se, odlučilo da samo sebe dokrajči, domišljato pretpostavljajući kako to podrazumijeva da jednom za svagda dokrajči mene. Drago moje ludilo očekivanih schopenhauerovskih opredjeljenja, čujem ga kako zadovoljno

stenje: svrši, svrši već sa svime. Ali, ja sada samo muljam, zapravo ništa od toga ne znam. Ono se jednako tako moglo plačljivo stiskati uz mene, onako kako sam se ja zbog sestrinih ponoćnih pripovijetki o klaunovima iz kanalizacije, stiskala uz svoj jastuk. Klaun iz kanalizacije, generacijska je to stigma, proklet bio Stephen King na svoj svojoj genijalnosti. Znao je odabrati jedno opće mjesto i prebojiti ga svim našim strahovima, to majstorski je manevar. Strava je posebno učinkovita, uistinu uznemirujuća tek kada nastani poznati prostor svoje suprotnosti. Strava je osobito grozomorna kad god stigne u naše sigurno mjesto. Prostor paranoidnosti otvoren je za sve pretpostavke i nijedno mjesto ne ostavlja sigurnim. Stoga sada mogu biti i bilo gdje.

Oprosti što sam rezala nokte na nogama nad kuhinjskim stolom. Zbog noćnih se mora ispričavam također. Zadnji put kad sam vrištala u snu, bilo je to na mojoj prvoj i jedinoj konferenciji, noć prije izlaganja. Moja se cimerica probudila u paničnoj pretpostavci nekog obližnjeg silovanja. No to sam bila ja, u krevetu pored njenog kreveta, ukočena sam urlala zatvorenih očiju. Sjećam se zašto sam vrištala. Bila je to jedna od onih suludih senzacija koju običavaju objasniti kao buđenje uma prije buđenja tijela, anksioznost astralnog, iako, ne sviđa mi se ta riječ, astralno, što to znači?, zaboravimo je. Poanta je, prisjetimo se, bila u tome što sam se ja „probudila polovično“. Ne objašnjava li to nehotično toliko toga?

Bila bi to dobra fotografija s putovanja. Ionako ih imam premalo.

* * *

Ovdje se naša pisma prorjeđuju. Pronalazim samo crtice koje sam bilježila penkalom kao fotoaparatom, njihove negative nisam razvijala dosad. Rekla bih kako sam prestala pisati svoje pozive upomoć potaknuta sve neredovitijim odgovorima. Međutim, to priznanje bilo bi pogrešno. Stranice tih razgovora svojedobno sam bila printala, uređivala i uvezala, poklonila primjerak Liberti pod višesmislenim naslovom Razmišljanja rasonode. Sada shvaćam, njezini su se odgovori rapidno kratili, kidali u površno povezane isječke posuđenih ideja. Njezina su pisma podsjećala na popis praznih fraza, odgovarala je odnekud otrgnutim citatima. Sumnjam u svoju tadašnju sposobnost uvida u takvu promjenu. Priznati da sam prepoznala sve ovo tek sada, podrazumijeva da sam to onda previdjela. Kraj mojih pisama koincidirao je s premještanjem fokusa – svoje sam krvopijske uspjehe usmjerila drugdje. Martinovo neiscrpno strpljenje i smirenost, očaravajuća obzirnost kojom je tretirao sve moje traumatizirajuće ispade, posjete bolnicama, preuveličane brige nad banalnostima,

hiperventilacije i hipohondrične histerije... sve to ga je uzdizalo u mojim očima. Postao je moj čuvar, njegujući svojom spokojnom nazočnošću moje sumnje i unutarnja previranja. Prekrio me kao pamučni povez otvorenu ranu, s kojim sam se srastajući slijepila.

* * *

Spakirala sam šačicu odjeće u najmanju torbu i otišla. Novi Sad bio je zagnojen mokrim mesom drogirane festivalske djece koja su se sušila strovaljena po livadama kao lišće. Rumeni od sunca isparavali smo izmučeni intenzitetom vlastitih inspiracija: htjeli smo sve čuti, vidjeti, okusiti, ostaviti, ići dalje, drugdje. Neprekidno se u daljini nazirao citat o nekom novom zadovoljstvu koje je valjalo zgrabiti pohotno, sentimentalno, strvinarski.

Bilo je to naše prvo i jedino putovanje. Postavljanje šatora pojelo nam je većinu vremena, pili smo plavo obojane alkohole i izgubili se na putu do svih svirki koje smo planirali poslušati. Srušili smo se na zemlju pred ulazom, zbunjeni nemogućnošću pronalaženja izvora zvuka. Promatrajući ga koliko je moguće pažljivo, pijana, njega pijanog, prateći riječi tek onoliko koliko je bilo potrebno da suvislo repliciram, njegovo je lice ostajalo lišeno individualnosti. Prije, pokazivalo mi se uvijek iznova drugačije, asocijacijama premještenih pojedinosti, već viđenih očiju i nakrivljenih nosova, poznatih poljubaca. U mraku mu se kosa kovitlala kremasto kao valovi sladoleda na slici, dugi *dreadovi* s njegovog potiljka puzali su mi po rukama kao stonoge. Nestvarnost naše zajedničke nazočnosti obuzimala me poplavom podražaja. Bili smo se našli nizom slučajnosti i u tome sam prepoznala prst sudbine. Maštala sam skriveni smisao našeg susreta, privlačila sam ga bliže, pronalazeći u podatnosti njegove praznine potencijal obećavajućeg otkrića.

Kidala sam karakteristične krpice sa slika svoje sestre, neke niti potegla sam iz domene njemačke filozofije, okrećući njegovo lice u profil iz kojeg je neodoljivo podsjećao na Nietzschea, pokrivajući mu rukama obrasle obraze tako da samo brkovi ostaju, izvrćući mu izjave da bar približno prate logiku koju sam im pretpostavljala. Krala sam iz kinematografije, posuđivala utješnost popularne glazbe, krijumčarila crtice iz knjiga, koncentrirano stvarajući jedinstven kolaž. Ja sam njega *podsjećala na djevojčicu koju je davno upoznao u bolnici*.

Njegova je majka pokazivala drugačije znakove paranoičnosti, nikako slične mojima, ponavljao je. Nikada se nije bojala vlastite boli, štoviše, ne sjeća se kako ju je ikada išta boljelo. Sitna je to i tanašna žena, tihog i treperavog glasa, od trenutka Martinovog rođenja opsjednuta idejom njegove smrti. Ne zato što s njim nešto nije bilo u redu, bio je on i još uvijek jest, impresivno dobrog zdravlja. Zaobilazile su ga sezonske gripe i viroze, bio je spretnan poput samuraja, žilaviji od divlje životinje, nikada nije ništa slomio, iščasio, istegnuo, kamo li – operirao! Ona ga je, neovisno o svemu tome, barem jednom do tri puta mjesečno dovlačila doktorima koji su se podsmjehivali ili psovali čim bi se pojavila u ordinaciji. Dok je bio beba, kradomice se ustajala iz kreveta, stražareći nad njegovom kolijevkom, prislanjajući prste pod njegove nosnice, preplašena zamišlju da je prestao disati. Katkad je zbog toga panično prekidala njegov san, smirivala se tek kada bi zaplakao, potom, ako bi plakao predugo, ako se odbijao opet uspavati, odijevala ga je i vodila na hitnu gdje su je neuspješno uvjeravali u besprijeekornost njegovog zdravstvenog stanja. Nije uvijek bilo tako. Njegova najranija sjećanja bilježe je smirenu, nježnu i zadovoljnu, ne bi li se početkom polaska u školu anksioznost ponovno vratila. Tada se, više od mogućnosti zatajenja nekog vitalnog organa, bojala ostalih ljudi. Martin je bio sitnog rasta, „Njoj se to sviđalo“, sjeća se s mukom, ali sada bez mržnje. Zbog toga ju je mrzio davno, podsvjesno, pričao je, osjećajući kako mu njezina briga brani da raste, zadržava ga zatočenim u kavezu djetinjstva kao zamorca za vlastitu zabavu. Otac je bio odsutan, zaključan među starim pločama, znatno stariji, umoren, istrošen. Ostarjeli radijski voditelj, glazbeni i filmski fanatik, šarmer i sanjar, pred kraj je svoje karijere privremenu animaciju i utjehu pronašao u plavokosoj djevojčici koju je ulovio nakon dugog oklijevanja i u stanju ekstaze joj napravio sina s kojim sada bez riječi dijeli samo životni prostor. Ona je već godinama u bolnici, „Točnije, bit će sedam godina sada, s povremenim prekidima“, pojašnjava mi. Došli su po nju jednog dana, tu u Rijeku, rekao je, kada ga je s Krka ovdje dovela u bolnicu, ispričavši izmišljenu priču o njegovim epileptičnim napadima. „Nikada nisam imao nikakve epileptične napade, ali ona je pročitala negdje kako znakovi epilepsije mogu biti razni, od zapjenjenih usta do opsesivnog povlačenja patenta na jakni“. Slučajno, siguran je, početak njegovog rasta bio je popraćen njezinim odlaskom. Ja sam ga pamtila patuljastog. Između ostalog, tada sam ga prvi i posljednji put vidjela, tog dana kada su od njega odveli nju.

„Uvijek mi je govorila da imam sindrom Petra Pana. Tako me odvlačila u bolnice, nekada tajno, kroz igru, da stari ne bi skužio. A stari je rijetko kada kužio išta. Tako me i taj put odvela, dok smo bili na Krku, rekla je da ide u dućan i uzela me za ruku iako sam imao skoro

već 14, nisam izgledao kao da baš toliko imam. Ne bi mi čovjek dao više od deset. Sjeli smo auto i odvezli se za Rijeku. Tamo u toj bolnici, čuo sam je kako objašnjava doktorima iza vrata, govori im o bolestima koje nemam niti sam ikad imao, taj dan bilo mi je samo malo slabo, od vrućine i sladoleda. Ali ona je molila da me zadrže, izvade mi krv, rekla im je da sam povratio barem pet puta, a samo sam malo pljunuo, jedva jednom. Sa mnom je tam' u sobi bio neki bizaran klinac, Dino se zvao, rezao je slike u kolaž i nije pričao niš'. Većinu sam vremena pričao sam sa sobom, ko' luđak. A bio sam tad takav, onaj stari me trpao najglupljim informacijama, znaš li ti koliko nepotrebnih informacija ja imam u glavi. Na tisuće. Ako išta danas mrzim, onda mrzim filmove i fanatičnu opsjednutost glazbom. Ajde da si glazbenik, ajde da si glumac ili pisac ili redatelj. Ne, on nije bio ništa od toga. On nije bio ništa. Samo je znao o tome, samo je gomilao podatke. I ona je pustila da me ostave s njim. S nekim tko mi daje sladoled za doručak i ne zna si svezati cipele. Zna datume izlaska svih albuma ikada snimljenih, a ne zna si svezati fucking cipele."

* * *

Bila je to jedna od neobičnijih priča koju je on vrlo detaljno ispričao. Bili su u toj bolnici tek jedan dan kada je Martinov otac došao po njega, rano ujutro. S tatine strane Martin nije imao ni baku ni djeda, baka i djed s mamine strane živjeli su dosta daleko, u nekom selu pored Omiša. U to vrijeme ga otac nije imao gdje ostaviti pa je s njima obilazio različite doktorske ordinacije, posebno psihijatrijske odjele, sve dok jednog dana, nekoliko dana nakon povratka u Zagreb, na jednom od psihijatrijskih odjela nisu ostavili nju. Otac i on nastavili su život zajedničkih, ali tihih doručaka, ručkova i večera, iako se to zajedništvo kroz godine prorijedilo, a potom potpuno nestalo. Kada bi mi pričao o tome, nastojala sam uvijek okrenuti razgovor u drugom smjeru, htjela sam da se sjeća Krka kao dana kada je prvi put upoznao mene. Tada bih mu govorila o tome kako ga kroz sve te godine nisam zaboravila. Uvijek sam se nadala da ću ga negdje, nekad, sresti, sigurno u ovim kreativnim krugovima. Dječak kakav je on bio, toliko pop-kulturno obrazovan, morao je zaplivati u tim hipsterskim vodama. Martin se ipak razvio u nekom potpunom suprotnom pravcu. I sjećam se, koliko god se trudila, tog dječaka iz bolnice nije bilo lako u njemu pronaći.

* * *

Ispipavala sam mu prstima lice i tražila dječaka iz svoje bolnice, svijetlila mu kosu koja je s godinama potamnila, otvarala oči koje su se vremenom stisnule. Sjećamo se jedan drugog onako kako se čovjek sjeća sna koji ga čitav život proganja. Sada preda mnom stoji stvaran. Naše se vrijeme sastoji samo od seansi tetošenja, peremo si kosu i timarimo se kao majmuni, izrugujući se silnoj nježnosti od koje svejedno nikada ne odustajemo. Svaka je zajednička minuta zadužena za zadovoljstvo, kako bismo suzbili moja zastranjenja. Svejedno se već mjesecima pred njim nesuzdrživo raspadam, samo sada bez straha i srama zbog ružnoće svojih stanja.

On ne gubi strpljenje. Jede svu moju hranu bez okusa, jer mi i nervozom nadražena crijeva popuštaju. Moje tijelo naplaćuje sve dugove. Napadaji panike tako koštaju nekoliko pozamašnih pramenova kose, konzumiranje bilo koje vrste opijata naplatit će, s barem dva dana u nepomično-horizontalnom stanju, razmišljanje o kroničnoj besposlici svoju valutu broji u obrocima koje uslijed gastritičnog želuca zamjenjujem čajem. Kao pomoć svojoj probavi prinosim sada prebrojanih pet vrsta tableta. Utjehu je u popularnoj kulturi postalo nemoguće pronaći, mrzim zvuk motivacije, a supatništvo me samelje u sekundi. Sve me odmah obuzima, postajem sve čemu prisustvujem. Kad bih barem mogla ući u trag svojoj tektonici, proračunati si ponašanja, izmjeriti intenzitete i njihove izmjene. Kada bih barem bila tablica, postojana u svojoj predvidivosti. Napravila sam tablicu, računicu svojih raspoloženja, pronalazeći fantastične pravilnosti! Ali, taj sustavni nadzor nad sobom, kao i realna nemogućnost apsolutne preciznosti, postizanja savršenstva, siše iz mene svu snagu. Svoju slabost otkrivam opasnijom od bilo kojeg zla, zaokupljena sama sobom ona ne raspoznaje prijatelja od protivnika, ne vidi razliku između prijatnje i pomoći. Dani dobrog raspoloženja rijetki su koliko i oni lijepog vremena, pa kada stignu, opet se osjećam pritisnutom, još jednom patim, u toj nespretnosti iskorištavanja kratkoročne sreće ponovno propadam u paralizu. Želim previše toga učiniti odjednom, iskoristiti taj razlaz oblaka, prekratak da mu smislim svrhu, izrugujući u svojoj iznenadnoj pojavnosti. Predviđajući svemu plan, propuštala sam u svemu prilike.

* * *

Gazdarica mi je, vrativši se kući u sitni noćni sat, ljubazno naručila taksi. Za taksi mi je dala novčanicu koju taksist neće moći razmijeniti. Skupljajući svoje stvari iz spremišta koje domaćini slikovito nazivaju *govnjarom*, presvlačeći svoju uniformu, primijetila sam na poderanim hlačama prepiske svog radnog dana, mrlje od deterdženta koje su se širile kao

zloćudni tumori.

„Ništa zato, potrošnost robe je pragmatična“, pomislila sam. Prije nekoliko godina nad ovom bih mislila mudrovala satima, skicirala kritike konzumerizma po nebrojenim svojim bilježnicama, neumjerena sam bila jedino u trošenju papira. *Ali tome je tako kada obilato serete.* Neumjerena sam bila u trošenju sebe. Puštala sam se po tim stranicama, *kao mačka dok, povlačeći se prednjim šapama, otire netom olakšanu rit o tepih.*

Zamišljam dvadesettrogodišnju sebe kako, gledajući ovo kao viziju iz budućnosti, mirnim potezima ruke i s ravnodušjem u pogledu, čisti grlo puške kao profesionalni samoubojica, kao Cobain. Za nju nije bilo života izvan žutih stranica kriptičnih knjiga, konferencija, književnosti, polemiziranja, uživanja u svom svemiru koji bi bilo kome drugome bio samo klaustrofobičan. *Smrđljiviji od septičke jame.* A ja sam o svojoj profesiji ovisila kao narkoman. U trenutku nestašice i nesnošljive žudnje, narkoman ne misli o pogrešci koju je počinio. Razmišlja još jedino o načinima kako da sebi tu pogrešku još jednom priskrbi. Ništa drugačije nisam postupila ni ja, razmišljajući o produljenju svojih studentskih dana. Tu sam pupčanu vrpcu divljački branila od svih doktora, opremljenih i pripremljenih da ju prerežu. Ovisniku sam nalikovala još i po tome, što mi je moja ovisnost parala podočnjake, kao da su knjige utezi učvršćeni na mojim kopcima, potežući ih pohlepno nekim nevidljivim demonskim prstima. Poslije svakog takvog drogiranja prvotno sam propadala u potok divljenja, kupala se u njemu kao kreten kreveljeći se, zatim, zakopavala sam se u zemlju zamisli, rovala bih po njoj kao po rudniku, izranjala ispunjena iscrpljenošću nekim novim otkrićem, još jednim dijelom slagalice kojeg ću strpati u svoj kolaž. *I de Sade je svoju tamnicu obložio literarnom tapiserijom bujnih brabonjaka.*

Igrati se inspirirane znanstvenice bilo je skupo, poslije sam stajala pred ogledalom kao pregažena, sa svih strana načeta prebrojavala sam otiske zuba što je zanos otkrivanja ostavio na meni. Lice mi se rastapalo, svaka polutka u svom pravcu slijevala mi se po ušima kao dvije starošću obješene sise. Snagu sam prikupljala tek toliko da ju čim prije potrošim. Višak odmora stravično me umarao. Nije to bila samo iskrena ljubav prema znanju i životna znatiželja, bili su to i svi ljudi koji su istu tu ljubav prema znanju i životnu znatiželju dijelili. Bio je to svijet budućih profesora i filozofkinja, književnica i književnika, snimatelja, montažerki i glazbenika koji sa svih strana kreiraju jedan novi svijet. Bio je to osjećaj pripadanja u nepripadnosti, jedna koreografija koju smo voljeli plesati na granici s budućnosti. Onakav osjećaj kakav smo imali na blokadi. Kako su nas prekrasno zadojile te revolucionarne zamisli. Ništa se danas ne prodaje s toliko uspjeha kao priča o pobjedi

potlačenih. Od svih utvara, od svih utjeha, ova je najunosnija. Ne mijenjajući im patetičnu poetičnost, sve sam ove teorije podijelila s taksistom, nekada profesionalnim gitaristom, specijaliziranim za *flamenco* glazbu. Moju je zgradu okružio onoliko puta koliko je bilo potrebno da se ocrnimo svojim snovima i utješimo jedan drugim, kao što samo slučajem pronađeni stranci mogu.

* * *

Prisilila sam se putovati. Između ostalog, on studira, uz studij još i radi, njegovo slobodno vrijeme rjeđe je od mogega. Samoća kakvu sam svojedobno uživala prerusila se u prijeteći prikazu koja me učestalo posjećuje, neometena kroničnim nedostatkom gostoprimstva. Običava se odjenuti samo u veliku crnu fleku koja iskri u svakom kutu kuhinje, kupaonice, sobe, kamo god da pogledam pucketa kao opušak, pečat potrošnosti kojeg je na filmskoj traci utisnulo Vrijeme. Zbog toga sam se preselila u sobicu Andreje i Saše, smirena njihovim prisustvom kao potencijalnom pomoći koju bih koristila samo kada je krajnje potrebno. Ta se potreba srećom još nije pokazala, bolnice u pravilu posjećujem sama, u tajnosti, oponašajući sastančenja preljubnika. Moja bolest i ja sastajemo se u tajnosti. Dnevnik sada vodim samo kako bih svaki pojedinačni dan mogla smjestiti u jednu od dvije kategorije: dobro je – ili – nije dobro. Jednadžba ostaje jednostavna: čim Nije-dobro-dani proglaše većinu, potražiti ću pomoć. No, nemarna sam u vođenju bilješki, nevjerna svakoj od stotinu ideja kojih se sjetim, prihvatim kako bih svoje ponašanje privezala uz bilo koje, bilo kakvo, samo plauzibilno objašnjenje. Svi ti pokušaji uvođenja reda samo su stvarali sve veći nered. Ne stignem ni počistiti, a već se pojavljuje nova prikaza, prijeteći mi što se ne zalažem za njezine zahtjeve i ne obavljam zadatke na koje sam se obvezala. Potom putujem. Moji su me demoni odjednom odlučili poštediti prilikom vožnje. Svjesni kako ih upravo tada naviknuto očekujem, odgađali su svoj dolazak kada sam za njega bila pripremljena i počeli se pojavljivati točno u onom trenutku kad bih odahnula. Zrak oslobođen iz mojih pluća bio je pozivajuć, zvao ih je da popune ispražnjeni prostor u mojim prsima, jer i on, shvatili su, slabo podnosi samoću. Zaskočili bi me tako, onako kako žena željna pažnje podilazi svom osvajaču, ohrabrena njegovim odustajanjem, potaknuta predajom. Ja sam, na vlastitu štetu, bila mudar ljubavnik jer sam odbijajući svoju napasnu grabežljivicu, njegovala time njezinu vjernost. Martinovo me društvo zaokuplja i samim time spašava od sebe same. Rijetko se usuđujemo izlaziti. Brojnost ljudi gadnija je od najeзде buba, ružnih višenožnih beštija koje pletu svoje mreže oko mene kao kablove od tračeva i kolektivne tjeskobe. U onim rijetkim prilikama kada se

odlučujemo za društveni život, naši se izlasci sastoje od povremenog zaurlavanja na uši nečeg što nema potencijal razvijanja u razgovor i nakon jednog do dva na silu ispijena pelina odlazimo u pohod na pekare. Odagnat ćemo svoje socijalizacijske promašaje prežderavanjem hranom koju ću odmah po završetku jela poroditi. Moja smeđa siročad stasaju brzo. Put kroz probavni trakt trenutno je kao treptaj, to je raskrčen kanal kroz kojeg hrana samo sklizne kao niz tobogan. Takvo pražnjenje lijepo prijanja uz osjećaj oslobođenja, gotovo orgazmički, ta navala vrućine što me ostavlja olakšanom. Poslije toga, ja sam prokleta perce.

Ostala bih ovdje, s njim, u ovom gradu, njegova je njega blaga kao oblog. Bilo gdje drugdje me nema tko pridržati. Ne znam kako nalazi toliko tople vode koju dovitljivo otkriva u detaljima ne bi li me dekoncentrirao. U nedostatku inspiracije posezao je za silnim snopovima naših, još uvijek nerazvrstanih fotografija. Preko neposredne prošlosti prizivajući budućnost, prekoračio je provaliju sadašnjosti. Govori mi: „Vidi, ove slike će naše djeca gledati, a zvat će se Fotografije života dok je još postojao!“ Birali smo one najljepše i na poleđini im pisali izmišljene priče. Tako smo našim uspomenama pridodali niz alternativnih života. A kako smo pod impresijom ideja pisali jako grčevito, utisak tinte probijao se s druge strane, pečatirao nam lica, kao da slova izbijaju po nama iz neke nevidljive unutrašnjosti. U jednoj od priča bili smo feministkinja fotografkinja i seksistički novinar, pronađeni u strastvenim političkim prepirkama. Ja sam nosila hlače i čizme za jahanje, muške potkošulje i isprane košulje zavrnutih rukava i nikada nisam puštala kosu koja je vjerojatno izrasla do trtice. On je skupljao krpene ubruse za džepove svojih talijanskih odijela. Bile su to kasne dvadesete prošlog stoljeća i oboje smo se opirali skoroj starosti na pragu četrdesetih.

U drugoj smo postali entuzijastična antropologinja i autistični povjesničar, koji su, nakon čitavog desetljeća podbačenih pokušaja uspostavljanja komunikacije, u zajedničkoj knjižnici započeli pismenu korespondenciju. Kriomice smo ostavljali komentare o knjigama, pod radnim stolom za kojim smo, svatko u svoje vrijeme, sjedili. Odlutali smo sve do antičke Grčke, pa su tako naše prдавne inkarnacije izgledale kao djevojčica pred pubertetom, koja velikim očima šuljajući se kroz masu, guta ostarjelog, ozlojeđenog filozofa. Voljeli smo te fotografije, jer dok teče, život je dosadan kao televizijski program. „Tko zna koliko se života već propuštamo“, zaključio bi sa svakom seansom, u ležećem položaju slažući fotografije na svom trbuhu. „A u sadašnjem životu možemo biti i ovo“, zadnji put je spomenuo, „luda kulturnjakinja i niškoristi prirodoslovac, zaglavili zajedno u glavnom gradu. I nećemo morati kao luđaci lutati više, ni vremenom ni prostorom.“

Zbog tih su riječi moje zamisli zarasle nadom kao stare zgrade bršljanom. Sve je bilo jasno.

* * *

„Što onda želite reći?“ u razgovorima s Doktoricom persiranje je uvijek ukazivalo na problem. Naše udaljenosti i blizine bile su vidljive u jeziku. Pomicale su se ne oviseći o stadiju kronološke uznapređovalosti našeg odnosa, već vezane uz trenutni stupanj važnosti i ozbiljnosti pojedinačne situacije. U jednom smo razgovoru mogle izmijeniti nekoliko vi-ova i ti-ova bez da se u ijednom trenutku istakne neobičnost takvog ponašanja. Pitala sam se svojedobno, osjeća li i ona tu neobičnost koliko ju ja osjećam? No moja su se pitanja o psihološkim procesima koji stoje iza njezinog ponašanja, postepeno prorjeđivala kao opadajuće lišće. Već do sada su grane mojih interesa gole kao suho stablo. Ulazim u petu godinu prepravljanja i prepisivanja, pronalazim svakoj rečenici precizniji prijevod, razumljiviju razradu, jasniji jezik. I premda na izmaku ideja, svejedno interveniram u tekst i ispravljam, dopuštam novim interpretacijama da se izbore za svoj prostor, prebrišu postojeće i nadopune ih novima. Kako bi ih lakše pratila i pronalazila im mjesto, lomila sam velike pretpostavke u pojedinačne probleme, usitnjavala gromade teorijskih teritorija u fini pijesak. Pijesak koji se zavlacio svuda, premašujući bez problema sferu profesionalnog, osmotski je prodirao u moje privatno. Pet godina kasnije budim se nasred tog pješčanika u kojem sam se predugo igrala, sa svojim plastičnim posudama i alatima. Pješčanik je već odavno premašio granice svoje drvene ograde i posut posvuda prekrivao je zemlju po kojoj sam čekala prohodati. Ne znam na kojim je mjestima taj pijesak postao živ, spreman da me proguta.

- Gle, ovo prepravljanje može ići u nedogled, stoga ga mogu završiti i sada. Jer inače neće biti nikada gotov - rekla sam Doktorici, ne skrivajući umor koji me već mjesecima upozorava da jednostavno prestanem i prohodam, pa makar konačno i propadnem.

U tom mi je trenutku telefon zazvonio, ukrao je priliku za druge replike. S nijansom teatralnosti bacila sam svezak stranica na stol i, ometena pozivom svoje gazdarice, brzinski sam uputila Doktorici vojnički pozdrav. Ta je gesta još jedino što me zabavlja, posljednje što podsjeća na *mudrost kao misiju*, presvlačeći posao u romantično ruho *poziva*. No, jedini poziv na koji se sada odazivam ne stoji u ni u kakvoj vezi s mojom profesijom. Ona se postepeno mrvila, smrvljena se slijevala kao niz grlo pješčanog sata kojeg više nitko neće okrenuti naglavačke. I moj rad, nekoć težak kao kamen, iscurio mi je kroz prste poput pijeska.

* * *

Draga Liberta,

nekako sam osjećala da ti je izostanak mojih pisama i poziva mogao značiti i olakšanje. To ne trebaš negirati. Ali vrijeme moje odsutnosti moglo je učiniti još nešto; moglo je obrisati s moje slike neke mane i nadomjestiti ih potencijalima. Zaborav koji briše osobine može nam vratiti interes. Sjećanje je ekološki osviješteno, smijem li reći tako; ono se, čini mi se, reciklira i vraća u uporabu. Može li ti vratiti i mene? Odlučili smo, Martin i ja, da ću se ovu jesen preseliti i upisati drugi magisteriji. Između ostalog, to su mi svi već potvrdili, ovo zaista jest D-grad. Možda ću pronaći i neki posao, sada bih već mogla raditi bilo što, ali najviše bih voljela biti gastrokritičarka! To je bila njegova ideja zapravo, rekao je: „Voliš hranu i voliš pisanje, budi gastrokritičarka!“ Martin i ja razvili smo jedan od tih naših alternativnih identiteta... Daj da ti kažem. On je izvukao neko odijelo svog starog, a ja imam tu krasnu koktel haljinu i crni, naravno, Moleskine rokovnik smo kupili i pohodimo tako razne restorane. Ne predstavljajući se, ali po svemu sugerirajući, glumimo kritičare. Jako smo uvjerljivi i vrlo uspješno kontroliramo podsmijevanje. Našu nam autentičnost potvrđuju znatiželjne glave izvirile iz kuhinje kao čunjevi koje tek jedan udar našeg pogleda razbaca po prostoriji. Tako je iz zabave nastalo pravo zanimanje, prvi zaista zajednički interes kojeg dijelimo. Znaš li da nas Martin uvijek zamišlja bogatima? Ja se ponekad pitam kako se možda ne bismo trebali navikavati na ovakve standarde, ali on tvrdi kako se on na taj standard tek priprema. Meni bogata budućnost ne znači toliko puno, ali voljela bih ovako fino jesti. Također, imala bih neku kućicu u nekoj šumici, svoj vrt i njega. I on kaže da bi imao svoj vrt, ali njemu bi odlazio vikendom i primao goste u posjet. Valjda su se po putu promijenile ploče. One koje su pričale o napuštanjima civilizacije, čuvanju ovaca, proizvodnji sira. Snove zaista sanjamo, iz noći u noć drugačije. Žao mi je što se svo ovo vrijeme mojih posjeta ovom gradu nijednom nismo vidjele. Pokušati ću promijeniti to, ako me još uvijek želiš.

* * *

Nije-dobro-dan.

Na nije-dobro-dan odlazimo u Fužine. Ovdje je zrak čist i okrepljujuć i voda je, vjerujem,

ljekovita. Ponekad ponesem sa sobom knjigu, jer kada panika prođe, najviše se volim posvetiti čitanju. Martin to ne priznaje, ali protiv mog čitanja potihom protestira, s obzirom da tada ne mogu ravnopravno sudjelovati u našim ritualima. Zato koristim ovu priliku da popišem sve što mi padne na pamet, dok on kupuje čokolade koje ćemo jesti uz jezero. Najviše volimo sjediti pored jezera i smišljati imena djeci koju želimo imati samo kako bi im nadjenuli te nekonvencionalne nazive. Pobjednik je onaj koji među pojmovima pronađe najveći potencijal postajanja punokrvnim imenom. Moji favoriti su Umor i Sat za dečke, Sol i Ona za djevojčicu. Njegove prijedloge sam zaboravila, ali sjećam se, složili smo se oko imena Svestrana. Točnije, Svestran za dečka ili Svestrana za djevojčicu. Pokušala sam mu objasniti kako je to zapravo logično ime, te kako bi se, uslijed ADHD-a kao civilizacijske bolesti naše generacije i snažne disperzije interesa, to ime moglo okriti i velikom simboličkom vrijednošću. Martin kaže kako su nekad stvari zanimljive same po sebi i kako ne treba u svemu tražiti dodatno objašnjenje jer objašnjenja iscrpljuju ljepotu. Objašnjenja su kao bore. Poželjela sam mu objasniti i tu izjavu, ali to bi bilo njezino direktno nepoštivanje.

* * *

Činjenica da je Martinova psihijatrica potražila moju pomoć sada, kada sam i sama o tome počela postavljati pitanja, ipak ostaje na razini neugodne slučajnosti. On nije jedini subjekt mojih sjećanja, ali pripadao je razdoblju koje me ponovno proganja. Dotakla sam ekran laptopa s njezinom porukom, nesvjesno i gotovo nagonski, kao da posežem kroz portal privatne povijesti. Zbunjena profesionalnim potezom njegove psihijatrice, pomislila sam čak kako je riječ o prevari. Zadnji put kad sam pokušavala pristojno okončati komunikaciju s Martinom, jer je održavati je bilo ne samo nepotrebno već i nezdravo po oboje, njegovo stanje nije stizalo do smiraja, problemi su se činili samo još više produbljenima. Nije bilo nemoguće pomisliti kako je, u potrazi za odgovorima koje mu nitko, pa tako ni ja ne mogu dati, isprobao neke neobičnije metode. Stoga sam čitala njezine riječi onoliko puta koliko je bilo potrebno da, pronalazeći u njima autentičnost, protjeram iz sebe paranoje.

Štovana,

Martin Todorović je kod mene u psihoterapiji. Dao mi je dozvolu i Vaš e-mail da Vam se javim. Naime, tijekom terapije ostaje mi dosta otvorenih pitanja, a jedno od tih je i Vaša

procjena Martina i razlozi raskida, naravno da će to ostati među nama, ali pomoglo bi mi da dobijem bolji uvid u dinamiku njegovog ponašanja i problema.

Zahvaljujem.

Martin nikada ne bi formulirao upit koristeći *uvid u dinamiku ponašanja* konstrukciju. Pored mene su ionako zapisi zjapili otvoreni, već mi grickajući prstiće koje sam na njih položila, kao gladna gubica prošlosti.

* * *

Martin me sinoć probudio iz sna, valjda prvu večer koju sam zaspala prije njega ili uopće. Toliko je loše sanjao, nije mi htio reći što, da je nekoliko minuta, koje su se mogle mjeriti i u satima, sablažnjeno gledao u strop, molio me da ostanem budna dok se ne smiri. Onda me, bez najave i nepotrebno naprasno, poklopio svom svojom težinom, a moji su se udovi istisnuli ispod njega, kao majoneza sklizla s rubova spljoštene korice kruha. Uvjeravao me, očajan, kako ću uskoro otići. Umirio se tek kada su ga suze umorile i prisilile da konačno zaspi. Ja sam ostala budna. Na putu do kuhinje gdje u jednoj od njezinih ladica Martinov otac skriva svoj steš, ne vidjevši ništa u mraku, pa tako ni njegovu bijelu mačku, stala sam na njezin rep. Ova je zaurlala, zarezala na mojoj nozi tri krvava traga i probudila Martina. Kada me dozvao, po prvi sam put čula svoje ime u izvedbi tih iskonskih instrumenata, frekvencija frustrirajućih kao dječji plač.

- Ideš li pisati? - pitao je.

- Da. Već sam budna, a poznajem se dovoljno da ocijenim koliko dugo bih još mogla biti budna. Nema smisla da se prevrćem u krevetu.

Sasuo je na mene sitnu kišu kritike, o nervozi koja će me zbog nesanice sutra sigurno dočekati. Koja će, samim time, napasti i njega.

U krevetu smo vodili ljubav, više oponašajući samce koji se olakšavaju, ne bi li otpuštanjem tenzija stigao san. Kada su moji kapci predali bitku, već je pred njima bila buknula zora.

Koliko je takvih dana proletjelo pored nas, uvijek negdje po putu pokvarenih, unakaženih

nepotrebnim uzbuđivanjima. Sve je moglo proći bez problema. Šetali smo botaničkim vrtom, fotografirao me pored svakog cvijeta kojeg sam proglasila posebnim, ja sam kvarila prizor svojim poziranjima, plazila jezik pun hrane koju smo putem grickali kao grlice komadiće kruha. Ručali smo u Nokturnu, opet zamijenivši jela, nije se nijednom dogodilo da jelo koje je naručio jedan, ovome drugome ne bude primamljivije od vlastitog. Prateći me do autobusa za Rijeku, razgovarali smo o tome kako je ovo jedan od zadnjih puta da se ovako razdvajamo. Uskoro se selim. Ako prođe bez napadaja, vožnja autocestom uspavljuje kao anestezija, a traje dovoljno dugo da se čovjek oslobodi svojih misli. Djevojka u sjedalu do mogega djelovala je prijateljski i taj me izgled umirio. U slučaju kakvog problema moći ću je pitati za pomoć. Ali problema nije bilo, mislila sam samo o sitnicama, o pizzi koju ću pojesti s cimerima, filmu koji ćemo gledati, haljini koju želim prošetati sutra ujutro, kada konačno odem na sastanak s Doktoricom. Bajne banalnosti, kako ste mi neobično nedostajale! Po povratku u stan odložila sam tešku torbu, jaknu nisam stigla ni objesiti, mobitel je manično zvonio cijelim putem uz stepenice. Gdje si, kako si, što se dogodilo, drhtao je glas na slušalici. Ne, zaista se nije dogodilo ništa, u ovih jedva tri sata putovanja razmišljala sam, kad se sve zbroidi, uglavnom o tome što ću jesti. Nije se dao razuvjeriti, bio je siguran u stravične scenarije koji su ga satima opsjedali. Njegova dramatičnost me dirnula. Proživljavao je sa mnom ovih proteklih mjeseci tako mučne epizode, stoga nije nemoguće da se mojim strahovima zarazio kao sifilisom od kojeg sada izluđuje. Prošli mjesec sam usred noći prevalila kosu preko kade i odrezala je do tjemena. Prošli tjedan me našao kako preko cijelog stola slažem stranice i stranice papira, ispisane datumima, povezanim i kategoriziranim godinama – svaka treća bila je ista prethodnoj, a kretale su se u silaznim i uzlaznim ciklusima – objašnjavala sam mu.

- Možeš početi od sretne godine, nakon nje uspostavljanja ravnoteže radi, dolazi nesretna godina, zatim godina oporavljanja i onda opet sretna godina.

- Kako si to izračunala?

- Izvlačila sam zabilješke iz dnevnika, tražila obrasce ponašanja, ne događanja, već ponašanja, psihičkih stanja i razine stabilnosti, nestabilnosti, padova, poleta i mirovanja!

Kada je pokušao pospremiti papire i pomoći mi da se spremim za spavanje, kriknula sam na njega kao životinja. Njegov je otac zakoračio iz svoje sobe koju zovemo podrumom, izvirio pramenovima preostale kose i nakon nekoliko sekundi vratio se u svoju jazbinu.

- U kojoj si sada godini? - pitao me, nakon što sam nastavila crtati svoje dijagrame.

- Najgoroj - odgovorila sam - iduća bi trebala biti bolja, Martine - nastavljala sam i dalje crtajući, prelazeći stranice, zahvaćajući stol. Ovo mi se već jednom bilo dogodilo, kada mi se to bilo dogodilo, jesam li pogledala u svoje zabilješke? Uskoro je odustao i ostavio me među mojim papirima.

- Kako ćeš se smiriti, Luna? - pita me kroz plač, sve ovo vrijeme, samo to ga je brinulo - koja će ti se velika promjena sada morati dogoditi? Ti ćeš me ostaviti.

Sada je bila moja odgovornost da ga utješim i nakon nekoliko sati borbe ipak se umirio. No, tek što je njegova paranoja popustila, na mene se svalio strašan umor, ostavljajući me potpuno bezvoljnom i nesposobnom za ikakav mentalni rad.

Ništa zato, sutra je ponedjeljak, a počeci dobro pristaju ponedjeljcima.

* * *

- Od svih tih dnevnika sada mi je samo ovaj ostao. Čitam ih, stranicu za stranicom koje sam kriomice ispisivala, podvlačeći paragrafe, poneke prebojane markerom. Žutom bojom prelazim preko problema ljubomore, plavom preko napada panike, rozu sam izabrala za razdoblja radosti, pretpostavljajući njihovu rijetkost. Moji su dnevnici, tako proučavani, ponovno postali prave baze podataka. Svode li se sada na ovo moja istraživanja? Na istraživanja sebe? I drugo pitanje mogu postaviti: nisu li sva moja istraživanja to oduvijek i bila? Loša izlika za auto-analizu, krajnje opravdanje svih ostalih opravdanja koja sam vlastitoj osobnosti pronalazila.

- Uvijek su postojali Proustovi nesposobni za bilo što drugo do li bavljenje sobom. Ali ta je bolest sad već poprimila epidemiološke razmjere. Razumijem te - rekla je Doktorica, naručivši svoju ranojutarnju rakiju - Tko sam, kakva sam, od čega sam, zašto sam, to su pitanja koja mogu govoriti o koječemu, a da otkrivaju samo višak vremena onoga koji ih postavlja. Kompenzirajući tako nedostatak tjeskobe kojeg bi običan život samim svojim tokom bez pravca proizveo. Ono što stvarno ne razumijem - dodala je - zašto nisi otišla odavde, dok si još mogla?

* * *

Ne mogu mu reći što se dogodilo na konferenciji. Da uopće spomenem odlazak pored svega što smo planirali, planuo bi sigurno, još i jače nego inače. Tomu nema ni potrebe. Ja više nigdje ne želim otići. Iz postojeće perspektive čini mi se kao da ni ne mogu. Ako sam se do jučer jedva vozila autobusima, kako bih preživjela u avionu? Na drugom kontinentu? Samoću koja mi odnedavno više nije prijateljica? „Što jest i tu je“ pisalo je na zidu pred kojim smo se sreli, možda je to bio signal svemira. Ili je znak bila moja kasica, onaj keramički pas na zahodskoj školjci kojem sam na čelo nalijepila natpis od prvih naučenih slova: Amerika. Stavljala sam tamo poklonjene pare. Zapravo, zaista ne razumijem iz kojeg se razloga novac poklanja djeci koja jedva slovaju. Djeca bogatih roditelja svoje su prve plaće valjda zaradila samim time što postoje. Sve moje je gutao prorez na psećoj glavi, s imenom te konfederacije konzumerizma otisnutim na čelu. Zapravo sam je oduvijek voljela i moja sestra nije lagala kada me nazivala američkim djetetom. Mene je odgojio njezin ritam, odabrane njezine slike, stari njujorški jazz i dim cigarete, ceste i tripovi i cvijeće San Francisca. Kao da sam već bila tamo, u drugom vremenu i prostoru za kojeg mi pričaju da još uvijek postoji. Svaki trenutak američkog popa još je živ tamo negdje. Sad me tamo i zovu. Doktorica je na konferenciju dovela filozofa s čijim radovima već godinama raspravljam i razumjeli smo se već pri prvom razgovoru. Impresioniran mojim dosadašnjim radom, ponudio se postati mojim mentorom. Amerika mi je širom otvorila svoje ruke.

Ovo sam naslijedila od svoje majke: umjesto da odmah odbijem ponuđeni prijedlog, lažem o njegovom razmatranju: „Sigurno ću razmisliti o tome, svakako ću to uzeti u obzir, još ćemo mi razgovarati o ovome, ta to je skoro sigurna stvar, još vam moram samo potvrditi!“ Znala sam odmah da nigdje neću otići. Meni je jednostavno jako teško, reći nekome „Ne“. Slabo sam naučila odbijati želje, stoga sam se ograđivala od mogućnosti da ih uopće iskažu. A ljudi žele nešto jedni od drugih čim se jedni drugima obrate.

To što Martin želi od mene ja mu očito ne uspijevam dati. Provodim više od sedam sati nad svojim skriptama, odlažem ih tek oko jednog sata u noći, s obzirom da im se nisam mogla posvetiti prije pet. Tome je tako jer se, od dva pa sve do pet sati popodne, mi raspravljamo preko telefona. Teško mi je sažeti uopće oko čega vodimo sve te rasprave. Zove me s nizom pripremljenih, ali svejedno potpuno nasumičnih pitanja, ostavljajući dojam kako je jedini smisao mojih odgovora povod da im se on suprotstavi. Pritom je počeo prakticirati i običaj kojeg sam uvijek otvoreno kritizirala: kao potvrdu svojim idejama gomilao je citate, ubadao me injekcijama instant-mudrosti. Mrzim instant-mudrosti. Čuti takvo što u meni je izazivalo isti onaj osjećaj kakav, pretpostavljam, mesnice izazivaju u vegetarijanaca. Pred citatima stojim kao pred živim bićem zaklanim i zapakiranim u plastiku, spremnim za posluživanje

gomili gladnih gubavaca zagađenih lijenošću. Kada god bi ubacio koju rubno povezanu referencu, crticu književnosti, filozofije, filma ili, božemeprosti, fizike, vidjela bih Bukowskog kao masni bata, Platona kao parizer, Tarkovskog kao tartarski biftek, Hawkinga kao hrenovku. Ni s pitanjima se nisam snalazila, jer dolazila su iz iste porodice površnih promišljanja. Ako bih ih pokušala produbiti ili specificirati dočeka bi me napad, optužbe o diskvalifikacijama, ponižavanjima na osnovi njegovog nepoznavanja terminologije teorijskog jezika. U svakoj je debati postajao defenzivan, a produbljeni razgovori o popularnoj kulturi bili su obilježja njegovog oca i samim time prezreni. Uzbudivanje oko bilo kakvog oblika umjetnosti uvijek je vezivao samo uz diletantizam, zanesenjaštvo i pripadajuću im neodgovornost. Humanisti i društvenjaci za njega su para-učenjaci čiju se mesnicu može, po potrebi, i rasterećeno pljačkati. S obzirom da je mrzio sve što ga je podsjećalo na oca, ponekad je mrzio i mene. Mene i sve čime sam se bavila. Sve teže pronalazimo područje sigurno za razgovor, paradoksalno, sve teže razgovore privodimo kraju. Prva runda rasprava vodila se poslije ručka, druga se otvarala pred spavanje. Podbacio je svaki pokušaj da mu objasnim kako sam između ta dva sučeljavanja natipkala stranice i stranice teksta, boreći se povremeno i s bjelinom ekrana, zakopana u zabilješkama od kojih su neke umjesto tapeta ukrašavale zidove. Pobjeđuje me uvijek s istom podvalom: „Znao sam da ti više neću biti potreban.“

* * *

Psihičko je nasilje koreografija koja se usavršava ovisno o usklađenosti plesača. Tlo bih pod našim nogama prva potpalila ja, sa svojim nesanicama, halucinacijama koje su stapale budnost i san u stanje bunila. Ovaj poremećaj bioritma bio je uzrokovan promjenama koje nisam prihvaćala, ali na kakve sam se, nakon nekoliko mjeseci mrcvarenja, naprosto navikla. Postepeno sam ponovno počela proučavati zanemarene zabilješke, nastavila raditi na diplomskom radu kojeg smo Doktorica i ja odlučno pretvarale u knjigu. *Zavodi te! Ona te zavodi! Kakvu korist jedna svjetski priznata žena ima od bahate balavice? Ona je znanstvenica. Ti si jedva zametak!* Makar isprva. Isprva smo bile odlučne, premda sam ja sve češće zapinjala kao pokvareni gramofon. Martinu sam počela uzvraćati udarce emocionalnih ucjena, ne iz zlobe, ne čak iz ljutnje, već naprosto refleksno, kao kolateralnu štetu neprestane nadraženosti živaca. Sada kada se više noćima nisam budila iz paničnog sna o vlastitoj smrti, uvjerena kako mi srce staje, *zbog svega je samo sve brže lupalo*, uvjerena kako mi krvne žile u mozgu pucaju, *zbog čega me glava samo više boljela*, sada kada je sve

to bilo umireno uobičajenim i fokusiranim mentalnim aktivnostima, na dužnost se prijavio novi domaćin mojim duhovima. Oni su napustili moje tijelo i opsjeli Martina. Moji su pozivi u pomoć kod njega razvili osjećaj velike važnosti i kada je pozornost koju je zbog toga uživao opala, protestirao je za povrat svoje pozicije... Isprva tek nježnim i suptilnim ucjenama koje sam, nehotično vjerujem, i poticala. No s vremenom, iscrpljena vlastitim loše vođenim emocionalnim ekonomijama, sve češće sam proglašavala bankrot i odustajala, bilo od njega, bilo od pisanja. Upis novog magisterija, selidba D-grad, nisu donijele nikakve promjene, sve su planirane reforme zakazale. A reformirali smo se stalno, bile su stekle te reforme svoj specifičan ritam i same su sebi postale svrhom. Pišući pismo njegovoj psihijatrici, odgovarajući na upite kojima je krpala veliku logičku posjekotinu na tkivu te traume, mogla sam joj pisati tek o navici naših živaca. Mogla sam se, više nego sadržaju našeg odnosa, posvetiti samo analiziranju njegove strukture. Imala je ona vrlo jasna, cirkularna pravila, koje je moguće početi promatrati od bilo koje točke u nizu. Prorijeđena razdoblja uzdrmaivali smo oboje, onako kako sam se ja trzala iz sna, onako kako je njega budila njegova majka, zabrinuta tišinom. Nakon neobičnog olakšanja ispaljivanja frustracija, slijedilo je sinkronizirano plakanje. Kako ga nismo mogli zaustaviti započinjali smo stadiji proglašavanja prekida. *Kakav sam ja ovo čovjek?! Kakva je to moja ljubav ako ti ovo radim?! Najbolje bi bilo da se razidemo, spasit ću te svojim odlaskom.* Neposredno nakon proglašenja prekida, iz kuhinje specijalizirano romantičnih recepata za stol je stizalo predjelo: prisjećanje na sve lijepo, kao poziv u pomoć našoj skromnoj zajedničkoj povijesti oko koje smo ispleli mrežu mitologije. Ponovno smo točili jedan drugome hektolitru suza koje su nas opijale nostalgičnom čežnjom i točno u trenutku kada bi od njih pregladnjeli iz kuhinje je stizalo glavno jelo: ceremonija pomirenja. Kao završni čin slavili smo slatkišima, prežderavali se svadbenim tortama, uz *slide show* kronološki i tematski montiranih fotografija. Po završetku svega, strovaljeni na stolicama, s razvezanom kravatom i rasparanim čarapama, otpuštali smo stisku svojih steznika, remena i korzeta i tonuli u san pravednika. Proširenog probavnog trakta i rastegnutih crijeva, kapaciteti naših apetita rasli su u katastrofalnim razmjerima... Stoga je stanje smiraja trajalo isprva mjesec do dva, potom tjedan do tri, zatim dan do pet. Sve dok se nismo počeli gubiti u salu naizmjenične strave i sladunjavosti.

* * *

„Ja uopće nemam osjećaj da si zaista otišla. Nemoj me krivo shvatiti, ali meni ta tvoja

selidba jednostavno nije uvjerljiva. Kao da ćeš se vratiti sutra", napisala mi je Saša, u ne jednom elektroničkom pismu kojeg smo izmijenile. Razgovori s Andreom i Sašom rijedak su izvor radosti otkako sam preselila. Nedostaje mi zvuk njihovih gitara, filmovi koje smo prekidali raspravama, nedostaju mi rasprave. Shvatili smo da u proteklih godinu dana zajedničkog života nismo nijednom zajedno stali pred objektiv fotoaparata pa Andrea sada u photoshopu namješta naše zajedničke fotografije i šalje ih u privitku s kratkim i dražesnim pisamcima. Pisamca pomažu. Ali, čim stupim u tu veliku zgradu Filozofskog fakulteta taj kontrast D-gradskog zatvora u odnosu na očaravajuću oazu mira mojih riječkih radosti muči me i postajem melankolična. U ovim je dozama melankolija iz romantike prerasla u razdor. Sada kad ga trebam, kada je moja samoća zaista stasala u predviđenu usamljenost, sada kad sam konačno ovdje u njegovom gradu, Martin se povlači. Tako, kada sam jučer prvi put posjetila D-gradsku bolnicu, nije se uznemirio. Samo sam ja bila uznemirena kada su me, na moje čuđenje i nakon cjelonoćnog čekanja, ponovno pozvali na rendgen, jer snimajući mi trbuh, pronašli su nešto na rubu prsnog koša. Kada sam ga nazvala da podijelim s njim to novo saznanje, samo je zaključio kako mi nije ništa, bez potrebe da, po završetku svega, makar dođe po mene u bolnicu. Pored toliko lažnih uzbuna, a i ovo je bila jedna od njih, samo im ja još uvijek vjerujem. Moja bolest i ja možemo računati samo jedna na drugu.

* * *

Stranice koje stoje preda mnom nisam čitala otkako su napisane, premda sumnjam da sam ih čitala i tada. Otkud mi želje da taj događaj odmah udostojim pisane forme ostaje mi upitnim. No kultura ispovjedaonice ne zakazuje ni pri bitno većim žrtvama, pa joj stoga ni ja ne moram poklanjati toliko čuđenje. Povodom vjenčanja njezine sestre, tek dvadeset i dvije godine stare, Martinova majka privremeno je puštena iz bolnice. Kao u televizijskim dramama, ona i njezina mlada maćeha djecu su čekale zajedno, sudarajući se svojim velikim trbusima. Nestrpljiva sam i anksiozna pred njezinim dolaskom. Želim joj toliko toga reći i toliko toga je pitati, želim znati o njezinim strahovima i govoriti joj o vlastitim. Možda je samo zamišljam kao Onu koja poznaje strah. Na fotografijama je uvijek izgledala kao mršava verzija mog Martina, samo bez duge kose. Nosila je one dobro-jutro-tugo kratke frizure, dječjački podšišane, i privlačila univerzalno seksipilnom androginošću. Na fotografijama izgleda sretno, sjetno sretno, zaneseno ili zamišljeno. Uživo je njezin pogled bio pun gorčine, a od stiskanja su joj se usnice skupile kao da pod njima više ni nema zuba. Grizla je svejedno i njezina šutnja je siktala poput mačke. Moje ideje o bliskosti među nama u njenom su

mrklom mraku potonule kao sitno kamenje bačeno i izgubljeno u oceanu čistokrvnog očaja. *Osjetivši kako me nemogućnost komunikacije boli, premda ne razumijevajući zašto je tome tako, Martin me nježno držao za ruku, svako toliko snažno je stišćući. Stajati blizu nje bilo je ravno bdijenju uz smrtnu postelju.*

Pri ulasku u crkvu, Martin se bio pokrstio svetom vodicom, zaustavivši me nesuptilnim naputkom da učinim isto. *Tako i moj otac zamjera mojoj majci što se zbog nje nisu oženili u crkvi, tako joj zamjera što uskrsnuća i smaknuća kao svi normalni ljudi mi ne slavimo.* A znao je za koga se ženi, kao što je Martin znao što crkva predstavlja ženi koju drži pod rukom. Ne jednom sam mu držala predavanja o tome koliko je nevjerojatno nelogično da bilo koja žena podržava instituciju koja ju je osudila na *gmizanje po podu s ostalim gmizavcima, rađanje u mukama i službu svome mužu*, da parafraziram Svetu knjigu. Njezina me logika, i Martin je to znao, istinski boljela, kao čovjeka. Između ostalog, nije li nepoštivajuće, prema samoj toj instituciji, da joj se obratim s lažnim poštovanjem? Ja joj pristupam kao pristojan gost, ne kao licemjer. Ali bila sam već umorna, toliko željna jedne mirne, nesvadjive subote, da nisam ništa napravila i ništa rekla. Potezala sam prekratku haljinu prema koljenima i strpljivo slušala o Sinovima koji će se roditi.

Kako se depresija, osim općenitom voljom za životom, hranila i mojim libidom, kako sam bila raspustila svoje tijelo kao bivši kapitalist propalu firmu, željela sam iskoristiti priliku te svečanosti za ponovno ulaganje u svoje zapušteno zdanje. *Stisnula sam se u usku crnu haljinu i natrpala višak mesa svojih nogu, ambiciozno, u samostojeće čarape.* Čarape nisu bile dugog vijeka i prvom su se prilikom poderale, kao da žele napakostiti mojoj pretencioznosti. *Jebite se čarape, imam još jedne u torbi! Skliznuvši u pokušaj broj dva i provjeravajući svoj pothvat u ogledalu, zamijetila sam načet prorez na dnu svoje haljine. Dno moje haljine, htjelo je sezati barem do koljena, ali već se bilo nabralo i (ne)pristojno podiglo, sve do ruba indiskretne čipke haltera. Ogrnuta kaputom, na šanku u predvorju dvorane potražila sam škare, do kraja prerezala načeti prorez, i bez izbora svukla čarape kako njihov rub ne bi sugestivno izvirio. Što jest i tu je, rekli smo.* Vidjevši me takvu, Ona koja se uvijek zgražala nad konfekcijskom konstrukcijom ženske ljepote, nad minimalizmom odjeće što povećava profit pogleda, zarumenila se kao da joj je bijesom vraćeno barem do deset godina izgubljene mladosti. Prve riječi kojima mi se Martinova majka obratila glasile su: „A šta si ovu s ulice skupija?“ Dalmatinski naglasak pomogao mi je da se prisjetim svoje pokojne bake, s tatine strane obiteljske tvornice, koja je sličnim mudrostima redovito častila moju

majku. No, kako je moja majka bila miljama daleko od ičeg „droljastog“, ova ju je pak krivila za izostanak ženstvenosti zbog čijeg se uskraćivanja moj otac navodno razbolio. Kao ni Martin tada, ovaj joj se nikada nije suprotstavio, zadržavajući uobičajeno pogrešno uvjerenje o objektivnosti svojih rasuđivanja. Nas dvoje smo se unatoč svemu podnosili dobro, na trenutke, štoviše, uživajući. Kako bi sve skupa lakše preživjeli, a ona ničemu prigovorila, iz malih nam je bočica pod stolom Martin točio alkohol. Ta djetinjasta udruženost protiv prisutnog autoriteta povezivala nas je u benignoj igri, hihotali smo se i dobacivali dosjetkama, šalama o tome kako bi joj, umjesto cigarete, valjalo podvaliti *joint*. Bili smo sada u pozitivnom stadiju svog ciklusa, kada se apetit za drugim ponovno probudio. Bend koji je te večeri svirao na opće je čuđenje izbjegavao uobičajenu matricu za maturalne zabave, raspustio sa svog repertoara sve *Rozge*, *Thompsons*, *Halide* i *Gangname*, pa smo, namamljeni dobrim ukusom i dolivenim dozama ispod stola, većinu vremena plesali. Na trenutke, Martin bi postao onaj dječak opet, razigranog pogleda, prateći svaku pjesmu s nekom referencom iz glazbenikova života. On to nije primjećivao, ali ja jesam. Po povratku za stol majka je postavila pitanje o mojoj profesiji. Koristeći to kao priliku pripitomljavanja, sročila sam nekoliko skromnih rečenica o ustrajnosti u svojim akademskim ciljevima, pokušavajući se prikazati stabilno i odgovorno. Napomenula sam uz to, ne znajući točno zašto, kako jedino želim što sam, pored tolike posvećenosti teoriji, prestala pisati poeziju. *O, Martine, ovo ti je neka ćaćina!* Znala sam što ovo-ti-je-neka-ćaćina znači. Svestrano kreativan i podjednako zaljubljen u sve svoje umjetničke zanimacije, Martinov je otac godinama gazio po svim mogućim granicama stvaralaštva. Ne uspijevajući se zadržati ni u jednom, bio je radikalno raspršen po svima. Pisao je kratke priče i *pornografsku prozu*, fotografirao, glumio u amaterskim predstavama, šarmirao sve Štuliće svojeg doba. Martinova majka, bez visoke škole i *porodica po partijama*, radila je kao kuharica u bolnici.

- Čim se mala baviš, *društvom*? Društvom? Društvom se bave oni koji se ne mogu baviti sobom.

- Ne - rekla sam joj. - Oni koji se ne mogu baviti sobom obično se pretjerano bave drugima. Svojom djecom pogotovo.

Ne znam što je tog trenutka u meni progovorilo, ja nikada nisam prigovorila nikome. Pogotovo ne u onim posebnim prilikama, kada je protivnik bio u pravu. Isprike tome sam već iznijela, prikazala sam svu patologiju svoje slabokrvnosti, sve promašaje svog instinkta da me obrani. A tu je i moja romantična narav. U tom trenutku nisam mislila da stajem samo u

obranu sebe, već u obranu generacije žena kojima su njihove prethodnice sisale krv suptilno i opasno kao krpelj. Pobunila sam se protiv života koji je svaku od nas čekao na uglu majčinskih dvora. Protiv majki koje nas uče kako upropastiti svoje sinove i stjecati moć patnjom u ulozi žrtve. Sada kada se veliki patrijarh povlači iz priče, u provaliju valja povući i majku-žrtvu i svakog viteza koji se pred njom baca na koljena. Povukao me za podlakticu kao bijesan otac neposlušno dijete i izvukao iz dvorane, posjeo u auto i krenuo prema kući. Prvu polovicu puta nismo progovorili ni riječi, jer činilo mi se *iz njegovih se nosnica parilo kao u bijesnoga bika. Tu težinu prekinuo je moj tihi jecaj kroz kojeg sam prozborila samo, „Poludjet ću, poludjet ću od nas, Martine“.*

- Luda. Nisi ti Luda. Jesi li vidjela Ludo? Jesi li vidjela Ludu ženu danas i što prava Ludost čovjeku napravi? Ti nisi Luda, Lu, ti si luda samo zato što to želiš biti. Ti si luda zato što su ti filmovi rekli da umjetnik treba biti lud, jer su našli opravdanje samo tvojoj razmaženosti, utržili su je, smotali su ti je u priču i ti si je popušila! Koliko filmova ima o vama teškim velikim mučenicima i patnicima, a samo su svi oko vas ti koji zbog vas pate! Ti nisi luda, znaš li ti šta je ludo? Pedofilija u klinču s incestom je Luda, zoofilija je Luda, Holokaust, to su, Luna, Ludosti. Ti si samo dijete kojem je vrijeme na srebrnoj žlici serviralo istinu o vlastitoj nevažnosti. Ovo bi bila *fantastična opaska, Martine! Vrlo pronicljiv uvid. Samo da ga nisi stekao studirajući moje dnevničke bilješke!* Tako sam saznala kako već mjesecima pretura po svim mojim pismima, mailovima i notesima. *Evo, čestitam nam, konačno smo pronašli nešto zajedničko. Prljavije od svih potencijalnih prevara kojih smo se plašili, prevara povjerenja.*

Parkirao je uz rub ceste dok su njegovi roditelji projurili pored nas prema kući. „Nisi li umoran od ovoga?“, pitala sam ga plačući. Bio je. „Ali ovo smo jednostavno mi, Luna, znaš kako Bukowski veli“, rekao je primivši me za rame, „Nađi ono što voliš i pusti da te ubije“. Ja ne mogu sa sigurnošću govoriti o ideji iza ovakve izjave, s obzirom da se nisam nikada bavila Bukowskim. Pouzdano znam, nije ni Martin. No Martinom se ipak bavila jesam. I premda ne mogu znati što pod ovim riječima podrazumijeva prvi, sasvim mi je jasno što je o njima pretpostavljao potonji. Kada bih ja bila njihov autor, za mene bi one značile ovo: od smrti nas ništa ne može spasiti pa dočekajmo onda tu lomaču izgarajući za onim što zaista volimo. Ne bih ju nikad svela samo na: „voli ono što te ubija“ - zakon. Zakon za kojim se Martin čitavog života vodio, *jer neću nikada više prema nikome osjetiti to u ovakvom intenzitetu, ovo je vrhunac ljubavi kakav postoji. Jer i ti si se, Luna, spremna ubijati zbog onoga što voliš. To jednostavno nisam ja. Ti si zapravo zaljubljena u neki drugi svijet.*

To je bio i njegov svijet, rekla sam mu tada, i to je bilo najgore što sam mu mogla reći. Vrisnuo je na mene: „Ja nisam taj dječak više!“ i nastavio je vrištati. Vrištao je cijelim putem do ulaza, vrištao je u liftu, otključavajući vrata i gurajući me od sebe, cijelim putem do sobe i natrag. Bacao je moje stvari po meni, po podu i stolu u blagovaonici, rušeći vazu s cvijećem koje nam je i stiglo već gotovo suho. Pogledala sam vodu što je tekla po bijelom stolnjaku i vidjela sam vazu kako ruši preostalu čašu crvenog vina i dok su se voda i vino miješali s laticama ruža pomislila sam: Hej, ovo je kao u spotu November rain, a ja sam voljela Axla Rosea od svoje treće godine iako je batinao ženu sapunom u čarapi. Ti malo i izgledaš kao Axl Rose, pomislila sam i to je sve što o tom trenutku pamtim. Sljedeće čega se sjećam su njegove ruke čvrsto stisnute za mojim vratom koje bi tamo i ostale da ga njegov otac nije odgurnuo od mene, držeći ga dok je i dalje prema meni pružao svoje prste.

Ovo sam ja. Ovo se dogodilo meni. Podižući se s poda, u tom međuprostoru nevjerice, probilo se iz moje podsvijesti jedno sjećanje na djetinjstvo. Kao mala, imala sam neobičnu meditativnu praksu: Promatrala bih svoje ruke ili noge, u maniri srednjoškolski stoniranog klinca, uzela bih na pik bilo koju točku na sebi, oko sebe, i provocirala nevjerojatnost svog prisustva. To prisustvo pretvaralo se u preplavljujući osjećaj sebe, gotovo nadrealno osviještenje postojanja. Kada bi me uzbuđenje preplavilo do granice nevjerice, protresla bih se kao životinja nakon adrenalinskog naleta i oslobodila se svoje spoznaje. Taj trenutak povratka u realnost bio je glazura na torti jednog dalekog putovanja k sebi, tajni sastojak sasvim neobične meditacije koja umjesto da smiruje potiče veliko uzbuđenje. Sada sam, još uvijek dolazeći do zraka, zatekla njezin opozit, njezinog dijaboličnog dvojnika.

Ovo sam ja. Ovo se dogodilo meni, odjekivalo je iz svakog kutka prostorije. Iz prestravljenog pogleda njegova oca i koraka njegove majke, u njegovim razjapljenim, razbacanim rukama. „Gubi se, gubi se, luđakinjo!“, čula sam zatvarajući vrata, spuštajući se niz stepenice, jureći niz cestu. „Rekla ti je mama, rekla ti je mama, Martine, žena koja te voli ne bi te nikada napustila...“

* * *

Tražeći način da pretočim našu povijest bolesti u smislenu informaciju razvrstavala sam bilješke po kategorijama, ne uspijevajući izbjeći njihovo preklapanje. Osim toga, nisam mogla objasniti njegovu patologiju, a da se ne dotičem vlastite. Ova nemogućnost raspoređivanja elemenata u konkretan kronološki slijed morio me ovdje koliko i pri

dovršavanju knjige koju sam danas obećala predati Doktorici. Ali kao i prije pet godina, tako sam se i sada, umjesto knjigom, bavila Martinom. U konačnici, pred kraj podužeg i potpuno kaotičnog teksta, prepisala sam još samo paragraf iz svojih bilješki: *Bio je to intenzitet kojim smo navikli živjeti, porivi koji su, kao i u svake ovisnosti, pitali samo veće doze podražaja. Nas dvoje bili smo slijepi na sadržaj, naše nesvjesno nije znalo razliku između dobrog i lošeg, raspoznavalo je tek jače ili slabije. Nije li bol uvijek snažnijeg udarca od sreće? Nije li naše tijelo proizvelo bol kao signal relevantnosti, kao indikator na kojeg ne možemo ne obratiti pozornost? Njome smo se služili kao mjernom jedinicom u jednadžbi računanja težine našeg odnosa. Vjerujem da u tom intenzitetu Martin krivo prepoznaje ljubav.*

A bivajući konzumenti impresionirani količinom, oboje odgojeni kao *američka djeca*, tumačili smo tu težinu kao *indikator iznimnosti naših osjećaja*. Martin i ja smo se ponašali jedan prema drugome kao Freudov mali Hans prema svojim kokoškama. Prvo bi ih zaklao, ne bi li im kasnije, milujući ih u svojem krilu, nježno i s toplinom tepao.

Naviku je naših živaca teško promijeniti. Ovisnost je, kao i energija, sposobna promijeniti samo svoj oblik. I sada u svim mojim bilježnicama, u mom profesionalnom i mom privatnom, opet piše samo jedno te isto.

* * *

Prekuhala sam paštu, pregorjelo je meso, mačke su ispišale sve oko mene i uzaludno kandžama kopale po pločicama, neuspješne da u njima pokopaju svoj smrad. Listala sam stranice uz orkestar dječje dernjave, prosipala se preko igračaka koje su, po završetku kratke igre bez inspiracije, ostale ostavljene na kuhinjskom podu. Ja tu ništa ne mogu promijeniti, ako kućanstvo ne mogu organizirati da funkcionira, kako ću akademsku zajednicu? U konačnici, nije li akademska zajednica upravo to – jedno golemo, incestuozno kućanstvo, sastavljeno od istih onih rastresenih majki i odsutnih očeva, prvih previše opsjednutih pravilima ponašanja i drugih uvijek slabo zainteresiranih za odrastanje svoje djece... Balavurdije koja iznova kroz generacije, ne naučivši ništa novo, ponavlja iste stare, dobro uigrane patologije?

Moj se rad, ljepljiv od umaka gužvao u torbi dok sam trčala na dogovoreni sastanak. Smrad hrane i deterdženta isparavao je oko mene dok sam se stepenicama penjala sve do osmog kata našeg odsjeka. Zaobišla sam lift koji je prije nekoliko dana pao s trećeg kata. Ako je pao

s trećeg jednako tako to može ponoviti i na osmom. Penjala sam se stoga tim stepenicama, izjurila sam na terasu kako bih prije sastanka provjetрила svoj smrad, zamijenivši ga, makar onim cigarete. Potpuno rastresena, umjesto cigare iz svoje sam tabakere izvukla i zapalila *joint*. „Jebiga sad!“ Svejedno je, ionako je sve savršeno sve-jedno. Neka najsubverzivniji čin moje akademske karijere bude pušenje pljuge na prostoru fakulteta. Iako, i to je uzaludno, s obzirom da se marihuana muvala po zgradama mnogih fakulteta još za davnih dana blokade. Vrtoglavica koja me snašla ne bi bila tolika da instalacija pod mojim nogama nije bila sastavljena od pletiva šipki i samim time, prozirna. Tek što sam se uhvatila za zid, kroz vrata je na terasu izašla Doktorica. „Jebiga!“, ponavljala sam, gledajući u nju kao da čekam da me kazni, po prvi puta se ponašajući kao dijete u srcu puberteta, bezrazložno i bez poante protestirajući. Na suze koje su se nagomilavale u mojim očima, Doktorica je odgovarala pokeraškim izrazom lica pod kojim su stajale skrštene ruke. Potom je samo, i dalje ne izustivši ni riječ, ispružila svoju ruku sa srednjakom i kažiprstom otvorenim.

- Ja mislim, da sve žene puše travu više bi se jebale u pičku, a manje u mozak. Ne gledaj me tako. Nemaš me razloga osuđivati. Ja sam diplomata. Ne možeš biti seksist ako si prije svega mizantrop. Izdahnula sam i pružila joj pljugu.

- Katarina, ja ne mogu više. Ja stvarno više ne mogu.

- Ja stvarno više ne mogu što? - pitala me, okrenuta od mene, prema novoizgrađenim, još ne nastanjenim trsatskim zgradama.

- Ne mogu više živjeti od privremenih i ponižavajućih poslova, čekajući da se ovdje za mene otvori prilika. Ja ne mogu više ne znati od čega ću živjeti sutra, za mjesec ili za dva, ne mogu više ne moći se odlučiti kojim putem ići i tražiti si mjesto kojeg za mene nema. I kada sam se prije tri godine ovdje vratila, odlučna da po prvi put u životu od nečeg zaista odustanem, odustajući pri tom od jedinog što mi je ostalo, od ljubavi prema znanosti i znanju, opet ste me ovdje namamili. Prvo je moje rješenje bilo stručno osposobljavanje, glumljenje profesije i potiskivanje neizvjesnosti koja me nakon godinu dana staža i dočekala. Potom su odgovori bili u aktivističkim festivalima, kreativnim grupama, raznoraznim polovnim rješenjima za problem koji se pokazao sveobuhvatnim. Sada sam samo pristala biti sluškinja jer, eto, služenje se barem isplati. I znaš što je najbolje od svega? Zavoljela sam taj posao. Na neki čudan način, ja, Katarina, stvarno volim taj posao. Postala sam tuđi sluga, ali prestala sam biti vlastiti rob. Više ne robujem ideji života u zacrtanom scenariju. Umjesto da sam ga živjela, točnije bi bilo reći, ja sam za taj život režirala reklamu koja više ni meni ne može ništa prodati.

Predavši mi *plamen mira* i s njim svoj prijateljski pogled, nasmijala se i slegla ramenima.

- Onda znači, da mjesto koje se na fakultetu otvorilo, ne ponudimo tebi?

Omotala je svoju tešku ruku oko moga vrata, onako kako je to učinila i onda, prvi puta kada smo o ovome razgovarale.

- Pored svega što smo zajedno prošle - rekla je s podsmijehom - ti mi sad stvarno tu plačeš oko nekakvog dadiljanja? Uostalom, nije se nitko rodio za katedrom, Luna. A oni koji jesu ne vrijede ni pišljiva boba.

* * *

Ne znam zašto je njezin broj bio prvi kojeg sam nazvala. Nisam znala ni kakvu pomoć trebam, ni kakvu od nje očekujem. Stadiji panike imaju neka druga, sebi svojstvena pravila. Ne znam ni koliko joj je trebalo da dođe, po sjećanju na sunce koje je već bilo svanulo mogle su to biti minute koliko i sati. „Luna, ja sam samo slučajno ovdje, prekosutra imam konferenciju u Ljubljani, onda čitanje u Padovi, molim te reci mi koga još možemo nazvati!“ „Libertu“, rekla sam. Njen se mobitel s druge strane stola skliznuo prema meni, svoj sam držala isključenim.

Liberta je stigla skrivena pod kapom i šalom kao ninja, samo s nosom isturenim, crvenim od hladnoće i očima širom otvorenima, izbežumljenog pogleda kao izgubljeno dijete. „Da, kad sam vidjela tko me zove ponadala sam se da su neke karijerne prilike u pitanju. A kad ono ti, glumiš Modru Vlastu. Kakva prevara!“ Bacila mi se oko vrata kao junački vojnik, snažno me lupajući po leđima. Katarina ju je posjela recitirajući naputke kao što majke drobe dadiljama kojima, nikad s dovoljno povjerenja, ostavljaju svoje potomstvo:

- Dakle, spakirale smo haljine, majice i košulje, neke hlače se još uvijek suše. Luna će složiti sama svoje bilježnice, molim te napomeni joj da neke baci, po mogućnosti skripte iz feminizma, ha-ha, shvaćaš? Dobro. Bacite sve šta možete, jer moj auto je velik koliko je velik, a iseliti se želimo odmah. Također, one kutije obložila sam papirom pa tamo, molim te, spremi ove lomljive stvari, ove svijećnjake recimo, jebali te svijećnjaci. Na polici pored kreveta su pare, naručite hranu. Obavezno me kontaktiraj mailom što god da treba. Vraćam se za dva dana i da su sve stvari spremljene. Ako se opet pojavi, zovite policiju.

- Neće biti potrebe zvati...

- *Policiju! Rekla sam.*

Liberta i ja smo svoje aktivnosti organizirale u četiri naprama dva omjeru, četiri sata smo spremale i dva sata smo gledale filmove, ušuškane pod debelom dekom u svojim osnovnoškolskim pidžamama.

* * *

Sjećam se kako sam, naslonivši svoju glavu na njezino rame, gotovo ravnodušno uzdahnula: „Kako ću ja bez toga? To je jedino što znam.“ Liberta nije znala mislim li pri tom na Martina ili na drugi magisteriji kojeg sam upravo bila upisala, s kojeg sam se obećala ispisati već sutradan. Osim Liberte, to nisam znala ni ja. Neko vrijeme je gledala ispred sebe, zatim se okrenula prema meni i čvrsto me primila za ramena.

- Gledaj. Nitko od nas ne zna što će. Mi smo cijela generacija ljudi koji ne znaju što će. Mogu li ti ja reći što ćemo? Svašta.

- Ali ja ne želim svašta. Ja sam uvijek znala što želim i to je bilo samo jedno...

- Ja nisam nikad znala što želim... Ne. To nije istina. Znala sam što želim, samo sam svaki put htjela nešto *drugo*.

- Barem si prilagođena za ovaj svijet.

Pogledala me, s istim onim pogledom kao kad sam umjesto po bilježnici počela zapisivati predavanje po klupi, sličnim pogledom kao onim kojim me pogledala kada sam na blokadi poslala službeni dopis s privatnog maila. Onim pogledom kakvog mi uputi svaki put kada kažem ili napravim nešto glupo.

- Nitko od nas nije prilagođen za... - duboko je uzdahnula - *ovaj svijet*. Uvijek si pričala kako si se okružila samo najposebnijim i najrazličitijim ljudima, ali svi ti tvoji ljudi imaju jednu stvar zajedničku. Svi smo neprilagođeni. Bit ćeš dobro. Samo trebaš izvuć glavu iz... pa, u tvom slučaju, glave.

Dok je to govorila, djelovala je odlučno i smireno, onako kako je svojedobno zračila moja sestra kada god bi iznosila neku životno važnu lekciju. Liberta inače nije od životno važnih lekcija, ali po prilici je dobra govornica.

- Za početak - rekla je - mogla bi početi pospremati sa mnom.

Pamtim, pri svakom me ustajanju vrtoglavica ljuljala kao rep neke ljute mačke. Ona je zato obavljala većinu posla, sa slušalicama na ušima kroz koje je do mene dopirao samo šum bez melodija. Zvuk je zvučao kao svijet, a Liberta je, u ulozi posrednika, proroka, mrmljala iščašene harmonije, pjevušeći na glas tek prvu ili posljednju riječ svakog stiha, nekada samo i po slovo, ostavljajući smisao pjesme skrivenijim od Boga. Okupiranost ovim akustikama ipak me loše odvrćala od svrbeža u dlanovima, pritiska u plućima, peckanja u nožnom palcu. Uvjerena kako je moć mog uma dovoljna da me samostalno ubije, snažno sam stiskala mjesto na prsnom košu kroz kojeg je moje srce zakucavalo bjesomučne udarce kao lopte. Kao da ga želim zauzdati. Sve mora biti pod maksimalnim nadzorom. „Liberta, molim te uzmi moje stare dnevnike“, ponavljala sam, sad već samo zabrinuta da ostanu u sigurnim rukama. Svejednost kojom je zakoračila u sobu, po Doktoričinom savjetu ignorirajući moja stanja („Odlazak na hitnu nije ni pod razno, nek’ se čeliči!“), bacila je sjenu sumnje na uvjerljivost moje uznemirenosti. Uzela je sve dnevnike osim posljednjeg. „Dovrši pa mi možeš dati i njega“, rekla je glasom granične dernjave, nadglasavajući se s muzikom.

* * *

Zagreb je bio zameten snijegom kroz koji smo propadali do koljena. Svaka sa svojom kutijom punom stvari koračale smo u kratkoj koloni. Po putu su se pahulje snijega pretvarale u kišu. Čitavo smo vrijeme preslušavale Bowieja. Moja ga je sestra nekoć jako voljela.

- Da? A šta tvoja sestra danas voli?

- Ne znam. Ništa? Svoju djecu valjda.

- Život ne prestaje s reprodukcijom, znaš? Reproducira se. Djeca zapravo nisu smrtonosne male krvopije. To je mit vaše glupe generacije koja za ama baš ništa više nije sposobna i sve joj se uvijek nameće kao napor. Zapravo, da - dodala je ulazeći u okuku - nemojte se razmnožavati, još bolje da se ne razmnožavate. Napravili bi od tog jadnog potomstva još veće invalide nego što i sami već jeste. Ja, konkretno, imam troje djece. Jedan, dva, tri, troje! Svoju sam prvu, Lujzu, dobila sam na drugoj godini faksa. Dostojevskog sam čitala, po noći, na mašini dok je centrifugirala. Za četiri sam godine na jednoj sisi držala Harisa, na drugoj Heideggera. A sedam godina nakon toga, s obrane doktorskog produžila sam na porodiljni. Što je metafizika? To je metafizika. Vama barem. Nama je to bio samo život.

Ostavši bez odgovora oslonila sam na svoja koljena bilježnicu.

- Što sad pišeš? - pitala me.

- Pismo prijatelju.

Pokušavajući napisati to pismo mogla sam se prisjećati jedino zadnjeg razgovora koji smo on i ja vodili. Razgovor je to sada deset godina star. Doktorici sam rekla tada:

- Nije li to potpuno pogrešno? Imala sam tog dečka onda, u srednjoj školi, živio je u kvartu kuća podignutih za branitelje, bio je prostoru odgovarajućeg svjetonazora, savršeno oponašajući sve reprezentativne osobine jednog domoljuba, serijski proizveden stereotip, sve to je on bio. Pa opet, ne i onaj koji prijeti ženi zbog njenih potencijalnih postignuća. Ne, niti je on bio taj koji će me htjeti ugušiti. Nisam očekivala pronaći ta patrijarhalna ponašanja ovdje, nakon što sam otišla iz južnih krajeva.

- Objašnjenje?

- Nemam ga.

- Znam da ga nemaš. Pitam te da li ga želiš.

- Uvijek.

- Kozmetika.

- Kozmetika?

- Da. Kozmetika - rekla je. - Kozmetika i stilistika zamijenile su nam njuh kojim smo prije prepoznavale svoje paritelje. Zato se zatičemo u istim situacijama kakve se dogode dvadesetogodišnjem mulcu, kada se ne-više-pijan, probudi pokraj neke, sinoć-je-bila-ful-dobra (danas-toviše-nije) male. Sve dok se ne otrijezniš, nemaš pojma šta jebeš.

- Dobra ti je analogija

- Ha. Ako ne razumiješ analogiju, onda valjda nikad nisi bila pijana dvadesetogodišnja mulica s krivom curicom pored sebe u krevetu.

- A ti jesi?

Servirala mi je pogled pun zaigranosti, očima zelenim kao teniske loptice, laganim,

elegantnim potezom svojih trepavica i, kao arogantni klinac koji je tek savladao volan, zavijugala autom po cesti, kao zmija, iz zajebancije.

* * *

Sašin stan u centru upravo se oslobodio. Rekla mi je to tijekom posljednjeg telefonskog razgovora, samo tjedan dana prije no što ću se u njega useliti . Taj tjedan prije ipak se nisam planirala naći pred tom starom oronulom zgradom. Kiša je padala po mojim kutijama, pljusak se pojačavao dok smo vodile bitke s ključanicom. Zamišljala sam svoje Nietzsche i Foucaulte, Salingere i Kerouace, pod tim prokislom kartonom mokre, uzaludno sam prekrivala kutije kaputom kao leglo mačića. Jednom, kada smo provalili u zgradu, drvene stepenice zastenjale su dok smo se njima penjale, oprezne da ne propadnemo. Šupljina pod njima i atmosfera koju je škripanje proizvelo nagovijestili su sve što će nas na zadnjem katu zateći: nekoć simpatičan stančić u kojem je Saša za studentskih dana živjela, tada obogaćen originalnošću i toplinom, sada ovako zapušten, jezivo prazan, potpuno je promijenio svoje raspoloženje. Kao i ostavljeni ljudi, tako i napušteni prostori bazde na očaj. Po prvi put sam primijetila tu skućenu kuhinju s jednim kuhalom koju od kupaonice dijele tek klimava harmonika-vrata. Kupaonica, to je zapravo improvizirani prostor za tuširanje, s velikim bojlerom iznad glave i rupom u zidu iza njega. Ma koliko maleno ovo potkrovlje bilo, nisu ga zagrijali ni sati raspaljene klime. „Ne dolazi u obzir“, rekla je Doktorica bacivši zadnju kutiju na pod koja ga je gotovo probila. Jedna je daska poskočila upozoravajući. Ali ja želim ostati ovdje, uvjeren sam kako priroda ovog prostora savršeno pristaje mojoj vlastitoj. Vidim se kako sama, do kasno u noć, pod slabim svjetlom stolne lampe ovdje pišem.

- Dosta mi te je! - viknula je Doktorica, već sita svih tih narativa koje sam pronalazila u svemu što me okružuje. - Naći ćeš neki drugi stan. Po mogućnosti onaj koji nije samoubilački sugestivan.

Neko sam vrijeme bila beskućna, s torbama zbrinutim po različitim stanovima od kojih nijedan nije bio moj. Onda su se, jedno sivo popodne u mjesecu siječnju, na zadnjem katu visoke zgrade otvorila zadnja vrata. Vrata koja nađu samo oni koji znaju da vrata tamo postoje. Imao je pogled koji gleda u beskraj i malo što funkcionalno. Doktorica je rekla - Velike misli traže visoke katove.

* * *

Roletе se podižu tek sa spuštanjem sunca. U kutu dnevnog boravka ventilator slomljenog vrata po podu polegnutim knjigama okreće stranice. Ormar iza njega nije imao kapacitete za moje kompulzivnosti, nije podnosio prikupljanja papira (ja, naime, skupljam sve svoje skribomanije). Odustao je od njih, jednog proljetnog popodneva, nakon tri mjeseca što je trpio nepodnošljive terete, povratio je, na naglo i bez najave, sve moje knjige i skripte i bilježnice, rekao mi je, „Jebi se, Lu, i ti i tvoja pisanja!“, i pljunuo je, i mene i moja pisanja, po podu i televizoru kojeg je držao u krilu. Televizor je preživio. Stankovićeva[1] glava nakrivljena na podu nije se uznemirila, pala je ravnodušno, okrenuta na bok, Stanković me gledao i ja sam gledala njega, s prekuhanom tjesteninom napola zapelom na napola otvorenim usnama. Knjige i skripte i bilježnice složila sam u instalaciju od informacija i položila na pod, vjetrić ventilatora koji bruji kao bumbar nekad ih otkotrlja sve do kuhinje. Nekad se spotaknem o rubove Krležine pameti, gubim olovke u Mitchellovom Atlasu Oblaka, često se samo borim s kukcima koji se koprcaju niz stranice. Iza moje papirnate primijenjene umjetnosti žuti zidovi propuštaju vlagu maslinastim pjegama. Priroda se igrala Pollocka, moj zid je klasik. Pjenasto prljav, pokvaren i prekrasan. Pod njim, crna kutna garnitura, moje utočište, okrenuta je prema francuskom balkonu. Noću, podignutih roleta i širom otvorenih vrata, gledala sam na brodove s brodogradilišta, na Titovog starog Galeba i gladne galebove, na zgrade i njihove sitne prozore. A kad se iziđe iz stana i zakorači samo par lijenih koraka ulijevo, vrata velike krovne terase otvaraju se pogledu koji grandiozno grabi grad, u stupicu očne duplje lovi sve daljine koje su odjednom blizu. Kada dođe iz Zagreba, Liberta i ja broumensiramo ovdje, točimo si smeđi alkohol koji glumi viski, gužvamo se u stolicama koje su susjedi postavili za kino projekcije gašenja sunca. Nazvala me sada, dok zvučnicima zavija američki haiku. Jack mi glasom tuče bubanj i ja tučem tipkovnicu... Naše su recitacije robusne i radosne, razvaljene nespretnošću, neopterećene razigranosti, on i ja, takvi – nikakvi, ispisat ćemo stranice.

* * *

- Šta je, drogiraš se opet?

- Ono je bilo slučajno – odgovorila sam sa stepeništa terase, pušeći cigaretu nad

ispravljenim ispitima.

- Slučajno? Da, da, to je i moj treći muž rekao kad sam ga našla kako trpa tajnicu. Šta je, mamlaze, *slučajno* si se poskliznuo u nečiju pičku?!

Mislim da mi se sviđala više dok je recitirala akademske imenike. Na moj upit o izvorima snage za sustavno ponavljanje bračne ceremonije, Doktorica se pozvala na svoju prirodu seljaka-veseljaka, zahvalivši se okolnostima kulture koje su joj omogućile da se tako i ponaša. Ali, okolnosti naše kulture još uvijek nisu bile blagonaklone prema brakorazvodnim parnicama. Time im se više ona veselila, bacajući pomalo potrošene provokacije, predstavljajući svakog svog novog zaručnika kao *budućeg bivšeg muža*.

- Ja samo poštujem dobar provod. Zaljubiš se, proslaviš svoju sreću i, za godinu ili deset, ponoviš to sve s nekim drugim. Nije sramota odustati, Lu.

- Nije, ali među svim ovisnostima o kojima smo ikada govorile odustajanje se nalazi prvo na popisu. Tog lanca napuštanja bojim se samo zbog njegovog domino-efekta, njegove neograničenosti, one koja unaprijed vodi u neuspjeh. - Dakle, ti misliš kako se nećeš pronaći?

- Ne, ja sam se pronašla, ja se samo bojim kako se neću realizirati.

- Ali, Lu, tu smo lekciju već naučile, ono što zbilja volimo, nikada nećemo napustiti. Od D-gradskog je incidenta ova fraza stekla svoj kulturni status, nasativši se umjesto točke na kraju mnogih naših rečenica. Još uvijek sam se tome smijala samo kiselo, s loše lažljivom grimasom na licu. Takvo je negodovanje, osim bezuspješno u pokušaju da se prikrije, jednako toliko neuspješno odvrćalo moje prijateljice od razbacivanja ovom pošalicom. Otrgnuvši mi snopove ispita iz ruku kao zaigrano dijete, izrugujući glasom čitala je moje komentare kao u igrokazu. Potom je sjela pored mene, kulersko-kaubojски, s laktovima podbočenim na koljenima raširenih nogu.

- *Plata* stigla? - pitala je.

Ne, nije stigla, ovdje sam od desetog mjeseca, danas je zadnji radni dan dvanaestog. Potapšala me po ramenu, ne uviđajući ozbiljnost situacije, ne prepoznavši gotovo prijeteći pogled koji sam joj uputila.

- Što ćemo s knjigom, Katarina?

- S knjigom, s knjigom... - ponavljala je u razmacima koji podsjećaju na promišljanje. No sudeći po isprici kakvu je u konačnici sročila, pitanje moje knjige bilo je odavno zaključeno.

- Možemo li sada iskreno? - upitala sam. - Staviti tu stvar na svoje mjesto? Mislim, je li to čemu ili nije?

- Iskreno?

- Iskreno.

- Iskreno, knjiga je kurac.

- Kurac?

- Kurac.

Kroz nas je, simultano kao usklađeni orgazam, provalio histerični smijeh. Roktale smo kao svinje, prevrćući se po stepenicama kao propisno pijane budale koje nakon izvjesnog vremena više nisu ni pamtile čemu se to toliko srčano smiju.

- Mislim, kurac, nije to kurac, ali realno... - kaže mi s dramatičnom stankom. - Mezimice moja, meni su ti te *autobiografske i analize*, eto ti voliš aliteracije - naglasila je - te, *personalnosti profesije* - nizala je - *Intimnosti istraživanja* - uzviknula je - Pun kufer pretenciozne! Sve te kontemplacije o meni, osvrta na osobno, cijeli je taj fetišizam pomalo iscrpio svoje. Između ostalog, ne bi li se konačno, i nisi li to sama napisala, umjesto sobom trebali početi baviti svijetom i stvarima? Pred društvenom humanistikom stoje konkretni problemi, a mi se šibamo tim kontemplacijama narcizma, potpuno nesposobni da se bavimo zaista relevantnim pitanjima. Pokušavam ti reći da, nije to uopće kurac, zapravo, samo je zeleno.

- Zato tako rijetko pričaš o sebi? Jesu li intimnosti i duboka proživljavanja samo znak „zelenila“?

- Jesu. I. Da. Samim time. Ne pričam o sebi jer to nije Dostojanstveno - odgovorila je, popravivši kragu na kaputu, zategnuvši je onako kako mužjaci u obračunu običavaju učiniti sa svojim kravatama. Njezina ozbiljnost bila je kratkog vijeka i još jednom smo se počele smijati.

- Znaš kako je Deleuze rekao, život filozofa događa se u knjigama, bivajući samim time

strašno dosadan. Sve što se događalo mimo toga, to je tek običan splet sitnih dnevnih rituala kroz koje samo preživljavamo. I one, kao takve, kao moje, kao privatno, nemaju nikakve veze s mojim profesionalnim. O, pa jasno da neki duboko osobni razlozi u mojim profesionalnim opredjeljenjima postoje, ali kome su, čemu su oni bitni, zapravo? Bila si u pravu, rad dok se razvija stječe život za sebe. Odrastanje se događa odvajanjima, podjelom odgovornosti. Između ostalog, na jedan češ način biti profesorica, na drugi majka, na treći ljubavnica, na četvrti kćer, sestra, prijateljica...

- Indikativno je kako si prvo mjesto dodijelila ulozi profesorice.

- Nemoj. Samo molim te, bez tog prvoloptaškog feminizma. Da, profesiju jesam stavila na prvo mjesto, slučajno, ako te već zanima, ali mi smo sposobni svakoj koincidenciji pronaći kauzalnost, pa ako su objašnjenja to što ti još uvijek treba, onda ti može poslužiti ovo. Profesija, ma koja god bila, ali ovisno o tome kako joj pristupamo, predstavlja prvi korak u preuzimanju odgovornosti za vlastiti život. Makar se ta profesija svodila i na odgoj djece i održavanje kućanstva. Ja ne osuđujem žene koje i danas, pored svih ponuđenih perspektiva, biraju isključivo taj put. On jednostavno nije bio moj.

- Ne znam što mislim o pitanju puta više, a već mi se, oprosti, pomalo povraća i od pitanja mojih poziva. Ja sam se doslovce, u ovoj zgradi, zaredila, nekom unutarnjem, despotskom Bogu.

- Reci to što želiš reći, Luna.

- Nekada mrzim ovo mjesto.

- Ali nisu li sve velike ljubavi takve? Između ostalog, ono što zaista...

- Ne!

- Ali istina je! Koliko si nas puta pokušala napustiti? Koliko si nam se puta već vratila? Jasno, takve su strasti u domeni privatnog krajnje kontraproduktivne. Privatnost je prostor odmora, pribranosti, mira, zadovoljstva (!), ako imaš sreće. No, takva bi barem trebala biti. Profesija s druge strane, ona je očaravajuća dok se od nje odmičemo, napuštamo, ne bi li joj se, okrijepljeni i osvetnički opet vratili. Što sam vam uvijek govorila na predavanjima?

- Puno toga si nam govorila na predavanjima.

- Dobro, ali između ostalog, sigurno sam vam rekla i ovo: Uspješan put u razvoju svake teze

sadržan je u napuštanju njenih prijašnjih punktova...

- Nikad nam nisi to rekla.

- ... Sadržano je u povratku, preispitivanju, revidiranju i napuštanju opet...

- Ne, nije.

- ...Između ostalog, pogledaj sve nas, *kulturnjake*, nas *bioenergetičare društva*, kako nas zoveš, svidjelo mi se to, no nismo li u konačnici, osobito danas, samo nasljednici onih Kerouacovih crva koji su ga uvijek gonili dalje? Nismo li nasljednici te zaljubljenosti u Drugo? Ne moramo li se uvijek iznova na neka nova mjesta seliti?

Krenula je prema izlazu i, okrenuvši se s nedoumicom obratila mi se još jednom:

- Liberta i ti...

- Nismo se čule od...

- Od festivala, da. Možda bi ju trebala nazvati.

- Vratila se? Diplomirala je? Pisala sam joj.

- Jebo i tebe i pisanje. Slušaj, zapravo sam te i tražila zato... Zastala je, nabori oko usana i očiju grčili su se u borbi s težinom kojoj kao da nije prepoznavala razloga, a koja ju je samim tim nerazumijevanjem momentalno prestravila. Potom se pribrala, trgnula od trenutnog bunila nad kojim se, kao nad nekim dubokim bunarom, samo na sekundu našla nagnuta.

- Majka joj je umrla. Ubila se. Navodno su je našli sa...

Taj je bunar opet banuo pred njom.

- ...Ma! Zapravo nije ni bitno kako su je našli. Ni ne znam kako su je našli. Samo mislim, neovisno o ičemu, ne znam što se među vama dogodilo, ali što bilo da bilo nekako je nevažno pored ovoga, nije li?

- Trebala je biti u komuni na otoku sada.

- Sada sigurno nije.

BILJEŠKA

[1] Aleksandar Stanković, voditelj HRT-ove emisije „Nedjeljom u dva“.

Dokument 1

Umjesto diplome, kako bi rekao Đorđe.

PISATI OGLEDALO

Draga Luna,

u pauzi od popravljavanja ograde Cure i ja otišle smo u centar sela. Osobno, tu bih ogradu već bila tisuću puta poslala u tri krasne, ali žene su ovdje dosta kul pa i ti takva moraš biti. Mislim, ne moraš ti ništa. Jednostavno budeš. Kulture ponašanja su zarazne, kao i sve ostale. Jedini zakon kojeg sam ovdje upoznala, propisuje obostrani obzir na kojem se temelji sva daljnja funkcionalnost grupe. Tako sam mjesecima živjela s njima, daleko od Mimine depresije, i svega ostalog što Mimina depresija čini depresivnim također. Iako depresija, ona ima bežične veze, snaći će te, gdje god da odeš. Nije stvar u tome da otkriješ mjesto u kojem je nema, na to zaboravi. Stvar je u tome da osmisliš način kako da živiš s njom. I to je sve što ti o tome imam za reći. Sjedile smo u kavani koja umjesto klime ima veliki ventilator, nekoliko goblena, domaću rakiju i pljeskavice. Još uvijek sam jedina koja jede meso, ali ovdje to nikome ne predstavlja problem. To je bilo ugodno otkriće. U gradu, ljudi donose sudove, dok su Cure imale i prihvaćale tek različite stavove. Za razliku od njih, naše gradske supkulture su stroge i nemaju razumijevanja prema drugome. Čak i onda kada razumijevanje prema drugome stoji u opisu subkulturalne agende. Od svih ljudi koje sam ikad upoznala, neki vegetarijanci, salonski anarhisti, akademska ljevica i feministkinje bili su daleko najviše skloni osuđivanju. Vidim da si se ti s time mučila. Što da ti kažem. Profesije oblikuju samo dio našeg identiteta, ne potpisuju i suodgovornost da nas naprave dobrim ljudima. Odvojene, svejedno smo razmišljale slično. I ja sam se, na određeni način, zasitila ganjanja tog akademskog života. Nisam se umorila, naprosto sam ga upoznala bolje i poželjela ići dalje. To što nisam stalno ukazivala na to koliko mi je loše ne znači da mi je bilo dobro. Jednostavno nisam stalno ukazivala na to koliko mi je loše.

Tako je polako zamro i moj entuzijazam prema akademskom radu. Da, i moj. Zapravo, taj je entuzijazam više sličio sporom eutanaziranju. Tako sam istovremeno osjećala tugu i olakšanje što odlazi. Osjećala sam neku vrstu bolnog i dugotrajnog oslobađanja. U jednoj od kasnijih meditacija konačno sam postigla i apstraktni osjećaj sebe. U ranijima sam samo zatvorenih očiju gledala u suncokrete na svojim kapcima. Taj put, koji je bio uspješan ispričala sam Curama kako sam se osjećala kao sastavljena od lišća ili krhotina stranica koje su malo po malo otpadale s mene. Tako sam im opisala taj „odron“ od akademskog svijeta. Vidiš da zapravo i nije bio neki odron, više diskretno napuštanje.

Što se moje majke Mimi tiče, ona me nije ni posthumno iznenadila. Od svega što je godinama pisala, meni nije ostavila ni slova. Između ostalog, ne bih ni ja njoj ostavljala oproštajna pisma, kada bih ostavljala oproštajna pisma uopće.

Ostale su još samo fotografije. One koje je stari okinuo dok mu je još ulazila u objektiv. A onda sam došla ja i valjda ošlo sve drugo. Pa tako i radni stol i fotografije. Bila je lijepa za svojim radnim stolom. Pored njenih knjiga, nije na njemu bilo mjesta i za moje pelene. Znala je, čim dođu moje pelene, ničeg drugog više neće biti[1]. Znala je da će se dogoditi tako. Znala je točno kada i kako i koliko, a da si nikada, kao ti, nije računala vlastita raspoloženja. Znala je dokle će stići prije nego li stane. Mislim da ti to nikada nisam pričala, ali Mimi je otkrila u genealogiji našeg obiteljskog stabla neke zanimljive stupnjevitosti. Moja je majka s velikim pohvalama i planovima završila svoj fakultet, upisala doktorski studij psihologije, planirala je otići završiti studij u Švicarskoj ili Austriji (ja mislim da je njoj uvijek bilo samo do nekih planina) – ali onda sam se neplanirano dogodila ja, a nije sve ostalo. Verica Fatorini, moja nona, njezina majka, matematičarka, došla je do zadnje godine fakulteta. Onda se psihički razboljela, nisu mi prenijeli zbog čega i zašto, ali i u toj je bolesti uspjela zavesti obiteljskog doktora. Udala se, rodila Mimi i umrla od tumora koji je nastao na unutrašnjoj strani usnice, na mjestu koje je nesvjesno grizla.[2] Njezina se majka, moja prabaka Leondina Vidotto nije ni školovala. S četrnaest je godina pobjegla iz podvelebitskog sela od maloumnog i nasilnog strica, i kada je ne znamo kako stigla do ovog grada, živjela je kao sluškinja jedne bogate talijanske obitelji, naučila jezike (kažu da je bila „čuda bistra“), zatim se zaposlila u odmaralištu i udala se za pomorca s osamnaest. Njezina je, pak, majka, moja praprabaka Marija Ne-Zna-Joj-se-Prezime, zvali smo je samo baba Marija, sa deset godina prodana cijeloj porodici očeva i sinova. Zajedno ih je, pričaju, živjelo njih sedam starih momaka, tako su ih zvali – sedam starih momaka – dva brata, tri sina i jedan maloumni nećak što je radio za njih. Rodila im je ukupno sedam mrtvih i jednu preživjelu djevojčicu. Legenda kaže da ih je jedne večeri sjekirom zaklala svih osim maloumnog, od kojeg je pobjegla u brda. Dio legende koji je doslovce ne-vjerojatan, ali zato posebno lijep za ispričati, govori o grupi „divljih žena“ koje su se zimi spuštale u sela, pljačkale i premlaćivale muškarca u svakoj kući čija je gazdarica bila ljubičasta ili modra po rukama, nogama ili obrazima. Među njima je bila i naša baba Marija, pričala mi je Mimi, dok sam ja još bila mala. Kasnije mi nije pričala ni o čemu, pa tako ni o babi Mariji.

Baba Marija je, kao što vidiš iz ovog priloženog niza, kao najžilavija među ženama, prekoračila najveći prag prijelaza. Nešto manje romantiziran, ali i dalje jako značajan put, prevalila je i njena jedina preživjela kći, Leondina. S većim životnim ambicijama, ali očitim

manjkom psihičke snage, na svom je putu zapela njezina kćer, moja nona Verica. Sve do Mimi, moje majke, intelektualno daleko najmoćnije, ali psihički potpuno potrošene.

„Umorila sam se prije utrke. Kao da sam sve do startne pozicije, satima trčala“, pisalo je u dnevniku koji sam s njom pokopala.

Po toj logici, Lu, što mene čeka? Nema iznenađenja predviđenih za mene. Moja Mimi je sve izračunala.

Nije nemoguće da sam došla ovdje među Cure zbog uvjerenja kako je zapravo lakoća našeg života postala plodno tlo za svakakve psihičke slabosti. Tko živi kao slabić razvija i takve živce. Živci su, između ostalog, samo prijenosnici života, a medij jest poruka kako bi rekao naš McLuhan[3]. Mimi su svi njezini pravilnici, kako je i sama rekla, jednostavno potrošili. Moja pojava nije pomogla.

S obzirom na sve karakteristike koje od nje nisam naslijedila, postala sam potvrda njezinom životu da je u konačnici poslužio samo kao prijevozno sredstvo *njegovom* genetskom materijalu. Kao osoba koja je više od ičeg voljela *čistoću* stvari, ona me nije mogla prihvatiti s tolikim primjesama njega. Tu tiraniju klasifikacije provodila je i nad svojim ulogama i na svačiju štetu. Mimi, naime, nije znala kako biti i majka i znanstvenica istovremeno. To se kosilo s njezinom, kako si je nazvala, „bazičnom monogamijom“. Mimi je i moralne dužnosti imala jasno i objektivno raspoređene po kategorijama i stupnjevima vrijednosti. Znala je, pročitala sam, da je dužnost roditelja u svakom pogledu superiornija svim ostalim disciplinama. Tako je to nazvala u svojim dnevnicima, majčinstvo je bila disciplina. „U svakom smislu te riječi“, pisala je. Uvijek su je veselile višeznačnice. I koliko god je voljela vidjeti jednu riječ u istoj rečenici funkcionalnom u nekoliko svojih značenja, ona se sama nije znala tako ponašati. Sposobnost multitaskanja koju smo stekli, zavoljeli i u konačnici zaželjeli, njoj nije postala ni podnošljiva. Mimi nije podnosila ovaj svijet u (trajnom) postojanju. I poludjela bi da može vidjeti riječ koju sam upravo upotrijebila – multitaskanje. Očuvanje jezika i raznolikosti njegovih prijevoda bilo je među važnijim stilističkim i filozofskim dužnostima! „Zna se kako govori pjesnik, kako filozof, kako doktor, a kako matematičar. Zna se kako se obraćamo roditeljima, kako prijateljima, kako ljubavnicima i službenicima.[4]“ Žanrovska neuklopljivost te riječi sada bi je proganjala u beskonačnost. Da već sama nije bila u beskonačnosti, da već nije bila mrtva. I bila je posljednja među pčelama. Znaš li što će se dogoditi s nama, Lu, ako pčele[5] izumru? Ti si, Luna, moja pčela. Nekoliko sam te se puta sjetila te večeri, dok sam listala po njezinim dnevnicima. Čitajući, djelovalo mi je kao da su rečenice *diktirane* nekim drugim glasom kojim je ja nisam nikada čula da

govori[6]. Zato sam joj dala tvoj glas, dok sam čitala: „Vrijeme, nedostaje mi samim time što ga osjećam kako prolazi“. Iznenadila sam se, jer za razliku od tebe, Mimi mi nikada nije ostavljala dojam tako osjećajne osobe.

Znaš li što je je moj stari jednom izrecitirao? *With all the reading girls, I have no one to kiss.* Ja ću tebi reći ovo: *With all the kissing girls, there is no one to read with.*

Zato sam prestala pisati. Dobro si zaključila. Moji odgovori pisani su preko Onoga-što-nemam, sve dok nisu prestali biti pisani uopće. Prestala sam pisati kada više nisam pisala tebi. Ili barem nisam imala osjećaj da si ti više ta kojoj pišem. Otišla sam, Luna, jer si i ti otišla negdje isto. Takva odmicanja ne moramo zamjerati jedna drugoj. I lijepo je, što me poznaješ toliko, da mi se nikada nisi zbog toga ispričavala. Love means never having to say you're sorry, kako kaže Ali MacGraw Ryanu O'Nealu u Ljubavnoj priči[7]. Postojao je određeni puls naših odlazaka i dolazaka, stoga sam sigurna kako bi naše prijateljstvo, apstraktno prikazano, plesalo neke zanimljive koreografije.

Nisam imala nikakav problem pročitati sve tvoje dnevničke zapise. Između ostalog, nisi me ni u izravnoj komunikaciji štedjela na pojedinostima, dok si u pisanoj formi bila potpuno apstraktna. Da mi nisi sama već sve bila ispričala, iz tvojih dnevnika ne bih saznala ništa. Neovisno o tim šiframa, ipak mi je bilo teško čitati o sebi. Emocionalno svakako jedno uzbudljivo iskustvo, onakvo kakvo čovjeka zaista *zadužuje*. Iskupila sam se na tom činu dobrog čitanja – vratila sam ti. Do kraja ovog pisma shvatiti ćeš i kako. Ja sam tebe uglavnom čitala loše, kao rječnik stranih riječi. Svi su pojmovi mogli biti abecedno posloženi s detaljnim objašnjenjima, ali ja ti nisam savladala sintaksu, gramatiku ne znam, a većinu smo svojih života proživjele drugačije, da mi je i ritam tvojih riječi samo potvrđivao vlastitu površnost u pokušajima da te razumijem. Moja je privrženost nastala iz čuđenja nad tobom. Ovdje, na otoku, Cure su mi rekle da ću pronaći svoj jezik i čuti svoje „ja“ i sada, kada tim *svojim* jezikom pokušavam govoriti čujem samo tebe. Slušaj ovo kad ti kažem: zarobila si me zvukom. Nije li o tome govorio Freud? O oponašanju objekta žudnje koji nedostaje. Kakve su to kompenzacije uslijedile? Vratila sam se na otok pronaći bol zbog smrti svoje majke, pronašla sam bol koja je moju majku usmrtila. Pronašla sam, Luna, tebe, sebe, nas.

Bilo je to daleko od moje početne namjere, u nikakvoj vezi s razlozima mog prvog dolaska ovdje. Znala sam samo da diplomu ne planiram pisati prignuta nad stotinama jednih te istih stranica stoljetnog recikliranja. Htjela sam nešto za sebe! Nešto živo i stvarno, daleko od tih mrtvih stranica! Sjetila sam se onog dana kada su i kroz mene propuzali crvi, kao beba nekog budućeg bića u meni. Kada sam sredinom ispitnih rokova skupila stvari i bacila ih na stražnje sjedalo prvog prolaznika. Svirala je Ticket to Ride i pomislila sam, kakva koincidencija, Luna bi poludjela! Nije da nisi već bila na putu. Lijepo je to jutro bilo, osjetiti kako se nešto može samo ostaviti, podnoseći minimalne posljedice koje se komotno mogu plaćati u ratama. Samo toga sam se mogla prisjetiti, finog osjećaja olakšanja. Ovaj put, htjela sam ostaviti sve. Zapravo sam htjela biti što dalje od nje, Zagreb nije bio dovoljno daleko. Mogla sam živjeti bilo gdje, a da malim prstom ne odstupim od njezinih pravila. Mislila sam tada kako ću joj napakostiti ako postignem nešto tako *progresivno*, živim u komuni na otoku. Na kraju je, kako u životu tako i u smrti, ona uspjela nasamariti mene. U ne jednom u dnevniku je pisala, ne jedna pohvala alternativnim načinima života. Ona se divila takvoj *disciplini*. Ne samo da mi je takav potez potiho odobravalala, on ju je možda čak i obradovao. Ne samo dakle, da je moj pothvat idejno podbacio, nego mi je još i posthumno pokazala koliko sam neuspješna u nastojanju da je razumijem. Ne samo da sam nesposobna da ju razumijem, još je i mrtvu želim unesrećiti. Mislim da na tijelu nemam dovoljno rupa za sve načine na koje mi ga je Mimi i poslije svoje smrti stavila. *Pardon my French*, ali nju je baš nemoguće pobijediti. I ne osjećam grižnju savjesti što je sada volim još i manje nego što sam je voljela dok je bila živa. Osjećam samo tugu što je ona to zapravo zaslužila. Ravnodušnošću svojeg propadanja kažnjavala me za moje postojanje. Svojim sam je ponašanjem, zbog njezina propadanja, pokušavala kazniti.

Htjela sam pobjeći što dalje od nje još i prije nego što se ubila, prije nego sam iskopala ove dnevnik i zavirila iza zida njezine pojave. Tada još nisam ni znala da njezini dnevници postoje i bila sam se družila samo s tvojima. Dnevnici, papirnatim pismima, printanim pismima, starim bilježnicama s faksa koje sam posudila od tebe. Među tvojim stranicama sam ponovno pronašla i Cure, taj bombon među ostalim pričama. „Idem tamo gdje ona nije, pisati o načinu drugačijeg života“. Plemenski način života sve češće sam zamišljala kao potencijal koji je preživio povijest i čeka na nas u nekom sretnijem Svemiru. Zbog tvojih sam priča, tijekom blokadnih dana Cure još bila i sanjala, noć za noć. Podsjećale su me na mit o „divljim ženama“, ali prepričan u nekoj bitno realnijoj varijanti. Već sam prvih dana ovdje gotovo zaboravila Mimi. Osim toga, bilo mi je hladno i većinu vremena sam samo tražila načine da se ugrijem, odspavam i ne ometam svijet oko sebe koji sam, samo formalnosti radi, izučavala. Taj problem izučavanja onemogućavao je da im se u potpunosti predam[8].

Prvi dani prilagodbe trajali su kratko, već mi se bila omilila i hladnoća i napor i druženje, pa sam što prije htjela sklopiti kakav-takav tekst i posvetiti se ovom novom načinu života. Dogodilo se sasvim suprotno. Prvih sam mjesec, možda dva, donekle i tri, sakupljala samo slike. Pitanja o razlozima njihova dolaska na otok postavljala sam nepotrebno diskretno, uglavnom nespretno. Odgovori su obično bili manje zanimljivi nego što sam ih zamišljala, u pravilu jednostavno sročeni, gotovo pragmatični, bez bučnih ideoloških kritika i ontoloških objašnjenja o životu. Istraživanja su se tako prirodno pretakala u opušteno razgovore, pa kada je konačno netko pitao i o razlozima mog dolaska, odgovorila sam potpuno iskreno: maknuti se od majke i sveg majčinog. Sve oko mene već je bilo u njezinom posjedu, ona je otisnula pečat definicije na sve pojave, kao što je Kafkin otac svojedobno učinio jadniku Kafki. Zbog njezine sam je hladnoće i odsutnosti podsvjesno svugdje i u svemu tražila. Sve ostalo sam samo uzimala. Kada sam konačno počela pisati svoj rad htjela sam samo prepisati bilo što od bilo koga, poštujući uvriježenu praksu disciplinske higijene. One koja s osobe odstranjuje sve njezine osobitosti. Htjela sam govoriti o bilo čemu, samo ne o onome što se događa ovdje. Kako sam se stopila s plemenom razvila sam i odbojnost prema ideji da ih pretvorim u predmet. Istovremeno sam ih željela i predstaviti, ali bojala sam se da to ne učinim pogrešno, da ne iskrivim njihovu sliku. Ni ja najednom nisam htjela više nikome ništa objašnjavati. Osobito nisam htjela objašnjavati kako trebaju ili makar mogu živjeti. Taj dan, kad su me Cure odvele u centar obližnjeg sela, dok sam pila kavu i s nedostatkom doživljaja čitala o Bowiejevoj smrti, nazvao me otac. Nikad ga do tada nisam čula kako plače.

Našli su je rano tog jutra, u parku na Mlaki, na klupi, u kućnoj trenirci i do zadnjeg dugmeta zakopčanom skafanderu, s bocom vode i trbuhom punim tableta. Ona nije, ja nisam, osjećala više ništa. U tom ničemu smo se na trenutak bile pronašle.

Rijeka je bila razrijeđena kao voćni sirup, kao siromašan spoj arome i šećera. Imala sam minimalno strpljenja ostati, odradila sam sprovod kao da sudjelujem u nekoj postratnoj komemoraciji, u čast davno preminulim, meni nepoznatim borcima. Boljelo me nije ništa osim tupe nelagode. Nervoza se pojavila noć ranije, dok sam, preturajući po njenim stvarima, tražila povod patnji. Bilo što. Njezini dnevници nisu me boljeli, oni su me, svakom pročitanoj rečenicom, samo sve više praznili. Ništa se nije hvatalo za mene, sve bi samo skliznulo, kao da sam od leda. Zato sam se vratila Curama.

Prošlo je već dovoljno mjeseci od tvog posljednjeg pisma. Ja nigdje zapravo nisam otišla. Ovih proteklih devet mjeseci sve sam svoje vrijeme provodila s tobom. Kako su Mimini dnevnici bili pokopani pod zemljom i tako daleki mom mazohističkom porivu da ih još jednom pročitam, kao surogat-skrbniku vratila sam se tebi. Vaša je srodnost ostala očita. Još nisam bila otkrila bol, ali svakim danom sam se više brinula za tebe. Osjećajući se uvijek nesposobnom da ti pomognem, loše suosjećajući s tvojim stanjima kao krajnjom nepoznanicom, sve više sam se odvrćala od ideje da ti ponovno pišem. Paradoksalno, sve više sam prihvaćala potrebu da pišem o tebi. Te ideje su me čupale od obaveze diplomskog rada, kao da mi na živo trgaju prst po prst, zatim čitave ruke, zamjenjujući ih tvojima. U jednom dugotrajnom meditativnom tripu počela sam osjećati žarenje te želje da te napišem, kako me samo dodatno potpaljuje, što sam više u nju puhala. Ta opeklina se širila, rastezala me među vama dvjema kao da sam od gume. Ta rastezljivost nije neka novost u mom životu.

Daleko od toga da nisam znala kojim putem mogu poći[9]. Problem je što su svi putevi uvijek bili jednako dobri za mene, i za tren oka, jednako dosadni. Ja sam živjela sve svoje nespojivosti, „Izvitopereno“, govorila je, istovremeno. Čak i kad sam prepoznavala jednu opciju nepotrebnijom od druge, nisam joj okretala leđa. Ti nisi mogla ostaviti, ja nisam uspijevala ostati.

Ali antipod kojeg ti misliš da predstavljaš mom arhetipu kupao se s njim u istoj plodnoj vodi. Mi koji od svijeta sve grabimo i Vi koji se od svega njegovog skrivate, zapravo se nalazimo u istom Svemiru, u istoj mekanoj maternici. Jedemo samo žele Jaffa keksa, samo sredinu palačinke, uzimamo samo slatko svijeta, umjetnost i kulturu koju je u stanju najuzvišenijeg uživanja proizveo... Mi koji se odbijamo naviknuti na nacрте svijeta, najveći smo njegovi narkomani. Naš jelovnik bogat je halucinogenim gljivama, u vodu si umjesto cedevite topimo mdmu, i više ne znamo zašto bi pušili te zločeste cigarete kad možemo smotati jedan elegantni i efektivan joint. Mi ne skidamo slušalice sa svojih ušiju i stalno slušamo, uvijek plešemo, na taj puls kojim kuca srce stvaranja. I reći ću ti ovo, na popisu onih otišlih od infarkta, mi upadamo besplatno i padamo prvi, kao stari konj, preslab za svoje kemijski inducirane erekcije. Arhetip i antipod kupali su se u istoj plodnoj vodi, ali bojim se, onaj smo embrij koji je tvrdoglav kao Brucknerovo božansko dijete, ono dijete koje je prepametno da se rodi, ono dijete koje se okomilo samo na to da propadne i, kao ugrušak, putujući njegovim krvotokom ubije svojeg stvoritelja. Bruckneru svojstveno i patrijarhalnim mitologijama suprotno, majka je Stvoriteljica koju ubijamo. Bila je to majka koju smo tražile, kao Jack Kerouac oca ne još svog, oca nikad više pronađenog. Za razliku od One koja je odustala, ti me još uvijek podsjećaš na sve što možemo biti. Čak i ako ćemo jedna drugoj služiti kao

zloglasni sidekick[10]. Zbog te sam želje za sestrinstvom, satima, danima, mjesecima, čitala. Isprva u želji da ti napišem opsežan psihoanalitički odgovor na sve što mislim da se s tobom zaista događalo, kasnije s neobičnom potrebom da od svojih odgovora sastavim priču. S tvojim pismima i dnevnicima kao bazom, počela sam pisati i zamišljala sam kako će ti se sigurno svidjeti ta gesta, netko će konačno napisati priču o Tebi! Na kraju si ti postala moj etnografski rad.

Uspoređivala sam svoje tekstove s tvojim pismima, oblikovala sve svoje pojmove da odgovaraju tvojima. Krala sam tvoje riječi, povezujući ih njihovim prvim slovima. Ta me vježba zaokupljala satima. Aliteracijama unatoč, sama sam sebi zvučala prijetvorno. Ponavljanje prvih slova bilo je najbolje što sam mogla. To je šalabahter kojeg si mi ostavila. Svejedno nisam odustajala, bila sam sigurna da, ako objasnim tebe, moći ću razumjeti i nju. Povremeno sam odustajala, preokretala nam uloge, pa sam sada ja tebe prepisivala jezikom koji je ipak meni bolje odgovarao. Isprva samo s namjerom proizvodnje nekakvog frankenštajnskog štiva koje bih ti bila poslala za rođendan, umjesto čestitke. Njime bih se, sebi svojstvenim šarmom, za sve bila iskupila. Kao što i sama znaš, nikakva pisma za taj rođendan nisu stigla na tvoju adresu. Zato ti mjesecima kasnije šaljem ovu kartu. Nisam diplomirala još, ali sam nam napisala knjigu. Napisala sam je tobom, (o) tebi, o nama, neprilagođenima.

Tako sam nam umjetnošću kupila ulaznicu za tvoj raj. Njega i ja sada vidim, kao istu onu sobu, s velikim ekranom i VHS snimkama. Pronašla sam točku susreta svih naših suprotnosti. Kroz nju možemo teći, kroz tu se točku možemo točiti ravno u sve druge koje nas dotaknu. Možemo postati svima sada, reinkarnirati se riječima.

Ako si slijedila, a vjerujem da jesi, moje upute, možeš otvoriti logički naslovljen dokument broj dva.

Liberta

BILJEŠKE

[1] Ja sam se posrala na njezin radni stol.

[2] Ili je to bila samo još jedna mamina pedagoška mjera, manipulacija u svrhu sprječavanja tog mog tika da jedem svoju usnu šupljinu.

[3] Marshall McLuhan, (1911.-1980.) bio je profesor engleske književnosti, filozof, književni kritičar i teoretičar komunikacija.

[4] Čuješ ti ovo? Ljubavnicima i službenicima. Kako ih je lisica lijepo uparila.

[5] Tu se tvoja sestra i ja slažemo, nije na svima da budu pčele. Ja prva nisam u tom roju, a ni vrsti. Ja sam jebena tratinčica. Ali pčeli se dugujem. Njoj i vjetru.

[6] Bilo je to kao kad je Jim Carrey pokušavao utjeloviti noirishly jebozovnog detektiva u paranoičnoj priči 23.

[7] Znaš li da je tu knjiga zapravo napisao neki povrijeđeni tip što ga je žemska odbila? Pa je napisao knjigu i ubio žemsku. Lijepa i istinita rečenica, doduše.

[8] Posvećenost radu priječila mi je da im se prepustim. Rad je tako ružna riječ i još u Bibliji stoji kao simbol kazne čovjekovoj pohlepi. Ti i ja se nećemo nikada razumjeti, a kamoli složiti, oko definiranja te rukovodeće represije nad čovjekovim životom.

[9] Ja sam cvijet koji se duguje vjetru. Svugdje se mogu saditi.

[10] Bila sam tvoj Phil Collins, tvoj Saul Hudson, tvoj Lennon, bila bih i tvoj jebeni Dave Grohl, Lu. Samo da nismo jedna drugoj Yoko Ono više.

EPILOG

Prvi je dan mjeseca lipnja godine 2020. Ništa se još ne topi pod težinom visokih temperatura, a djevojčice u svojim haljinama već pokazuju lijepe gole listove, kao pozdrav ljetu. Jutro je. Sunce probada kroz prozore i baca svjetlo na pikseliziranu prašinu. Prašina se prosipa pažljivo i pravocrtno, kao da je netko tisućama sitnih prstiju soli sa stropa. Negdje vani događa se život i ljudi su u bojama.

Punih vreća voća i povrća, kroz bogato šarenila štandova, prolazila sam tržnicom. Iz te bezbrižnosti u bogatstvu buke i boja, izvukao me dodir nepoznate ruke. Okrenuvši se, zateklo me zbunjeno lice, našeg neslužbenog i odbjeglog obiteljskog člana. Lice Frane Lošića. Meškoljio se tu preda mnom, nasukan na vlastitoj nelagodi, nepripremljen za potez na koji se upravo bio odvažio. Ali, Frane je običavao najprije djelovati, a misliti ni kasnije. Iz nekoliko nesuvislih rečenica koje je nanizao kao navijen, saznala sam da se preselio u Ljubljanu gdje sada radi kao glazbeni producent. Ovdje je poslom. Ponavljajući njezino ime kao neugodan tik, shvatila sam kako je to bila ideja njegove žene, kod koje pristojno, ali s puno pritiska već godinama žive. Ne znajući ništa o mom životu, a izbjegavajući opća pitanja, mogao se samo prisjećati nekih mojih starih prijatelja. Skrenuvši tako u smjeru sjećanja, za čas smo oboje postali nostalgичni. O mojim srednjoškolskim prijateljima on je znao više od mene. Grelu je zadnji puta vidio kada se u *Peggy Bundy* bojama, iste one crvene kose, ali usisana u tigrasti uzorak, teturala niz njegovu staru ulicu. Vrlo ga je srdačno pozdravila i po putu izmamila od njega *nešto sitno*. Dejana je sreo na jednom koncertu u Ljubljani, odjevenog u deset godina manje no što ima, sa zaokrenutom šilitericom i konfekcijskim brčićima. Bio je, tom prizoru unatoč, vrlo pristojan, prijateljski ga počastivši s morem cuge koju Frane nije dobro podnio. I Butkovića je sreo, kaže mi, za svog producerskog obrazovanja, ali čini mu se kako je od fakulteta odustao.

- Znam da je... - dodala sam. - Već godinama radi u nekom lošinjskom šminkerskom hotelu.

- Ja ovoga puta nisam odustao - pohvalio se Frane, podsjetivši me na dječaka s kojim sam odrastala.

A ja? Ja sam dobro, rekla sam mu, preskačući sadašnjost na račun prisjećanja prošlosti. Nisam mu ispričala ništa o teorijskoj knjizi koju nikada nisam izdala i onoj proznoj, potpisanoj pseudonimima, kojom smo se kratko i samo među prijateljima potihom proslavile.

Po završetku rekapitulacije jednog desetljeća, razišli smo se razmijenjenim brojevima koje nikada nećemo birati.

- Hej - viknula sam dok je već odlazio - Zovu li te Frane ili Fran sada?

Slegnuo je ramenima i u nedostatku druge reakcije, zbunjen se zamalo nasmijao.

- Pa. Zovu me samo Lošić, zapravo.

S teškim teretom svojih vreća stigla sam do knjižare koju je Liberta upravo bila otključavala. Dok sam vadila vreće iz auta i prepričavala joj što se dogodilo, pitala me:

- I? Jesi li nas pohvalila?

Nisam nas ni spomenula.

- Između ostalog, bila bi to poduža crtica koju se dostojno da prepričati samo romanom.

- Mogao bi nam to biti sljedeći - rekla je, više da me provocira. Obje smo već bile umorne od pretvaranja svojih povijesti u priču. Fikcija može biti glazura, ali ne više i krema tog kolača života kojim se kratko častimo.

Sada smo ovdje, u ovoj *multimedijalnoj* knjižari, kako Libera voli isticati, dovoljno daleko od svih gradova u kojima smo živjele, okružene šumama i livadama. Knjižara, ona je bila jedini projekt kojeg smo nakon svih godina zajedničkog rada realizirale. Libertin temeljni uvjet bila je ovakva lokacija. Ja ovoga puta, nisam imala uvjeta.

Petkom držim predavanje i konzultacije na fakultetu i ponekad me pri povratku u našu kuću prati kolona od dva do četiri automobila. Barem jedan vikend u mjesecu smo svi zajedno ovdje, Andrea, Saša, Mia, i Doktorica dođe, čak i Bu svrati sa suprugom i odnedavno tri para najmanjih stopala. Bio je to hrabar porod. Ponekad nas i Breza posjeti, ona i njen suprug Bor, sa svojim nezaobilaznim čoporom pasa. Petkom pravimo Libertina pretenciozna jela, subotom moja tradicionalna, nedjeljom jedemo samo specijalitete od sezonskog voća i „čistimo se“. Ovaj apsolutni dijabetes koji sam od našeg zajedničkog života napravila, traje samo nekoliko proljetnih mjeseci i za onih divnih ranorujanskih dana, prije nego što zahлади.

Zimi samujemo. Aktivnosti je malo jer snijeg zapravo više gotovo i ne pada i nekada mislim da nam je Gorski kotar još ljepši po kiši, kada nitko ne izlazi i nikada nigdje ne ide. Liberta je tada obično zakopana pod lavinom računa, gantograma, putnih troškova, projektnih

prijedloga, ja većinski kuham, čistim, čitam, primam rijetke goste i povremeno pišem. Uglavnom minimalističku erotsku prozu, ili nešto pristojno pomaknuto, pa mi katkad i koja kuna kapne. Trash pornografska proza je, pak, potpuni favorit – moj, ali i među čitateljima. Liberta tvrdi da sam najgori hipster, ali ja mogu reći da sam naprosto sretna. Nedjeljama meditiramo svaka u svojoj sobi, uz individualizirane akustične pozadine i pod dimom različita mirisa. Pred večer u pidžamama, pod dekom čitamo svoje knjige. Ja još uvijek ne okidam na njezinu etnografiju, ona se slabo razumije u moj čarobni realizam, ali svako toliko, možda tek par puta godišnje, pročitat ćemo koji citat na glas. Rijetko kada raspravljamo više, uglavnom samo kimamo ili odmahujemo glavama, smijući se uvijek na različite fore u serijama, tako ravnomjerno ispunjavajući vrijeme ionako ugodne šutnje.

Četvrtog travnja, beletristiku, publicistiku, stručnu literaturu i enciklopedije, igrane filmove i dokumentarce, organiziram uvijek po nekom drugačijem obrascu.

Dunja Matić

Rođena 1988. u Splitu. Diplomirala na Odsjeku za kulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Vanjska stručna suradnica na Odsjeku za kulturalne studije na kolegiju Metodologija istraživanja u kulturi od 2015. Trenutno pohađa međunarodni združeni poslijediplomski studij sociologije lokalnog i regionalnog razvoja pri Sveučilištu u Zadru.

Suosnivačica i bivša urednica interdisciplinarnog časopisa za kulturu *Drugost*. Urednica online časopisa *Književnost uživo* od 2013., na kojem objavljuje književne kritike. Poeziju, prozu i osvrte objavljuje na stranicama Gradske knjižnice Rijeka. Kao moderatorica, izvođačica i polaznica sudjelovala na brojnim književnim večerima i radionicama (*Pontes*, 2006; *Goranovo proljeće*, 2014; *Prišlici*, 2015; *Seksotinovo*, 2017; *Noć velikog čitanja* 2017; *Rani radovi*, 2018; *Tko čita*, 2018; *RiLit*, 2018). Bila je članica udruge *Katapult* od 2013 do 2016. Od 2018. članica neformalne književne skupine *RiLit*. Autorica je više teorijskih tekstova i znanstvenih radova iz područja kulture i književnosti, objavljenih u Hrvatskoj i regiji. Urednica knjiga *Tihi rat* Luke Murine (2016) i *Sada se napokon mogu popeti stepenicama* skarlet_p (2017). Za roman *Troslojne posteljine* dodijeljena joj je stipendija Grada Rijeke.

Objavila: *Troslojne posteljine* (roman, 2017).

Biblioteka elektroRI

knjiga 11

Dunja Matić

TROSLOJNE POSTELJINE

© 2019 Dunja Matić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2019

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Goran Čolakhodžić

Fotografija

steve_a_johnson / Pixabay.com

ISBN 978-953-345-717-8 (HTML)

ISBN 978-953-345-718-5 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-345-719-2 (PDF)

ISBN 978-953-345-720-8 (MOBI)

Prvo izdanje

Studio TIM, Rijeka, 2017.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Rijeke i Ministarstva kulture
Republike Hrvatske.**

